

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1930.

Första kammaren.

Nr 38.

Lördagen den 24 maj f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 34 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 12.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion om rätt för församlings prästerskap att under visst antal söndagar förrätta högmässa efter fritt valt ritual.

Ang. förrättande av högmässa efter fritt valt ritual.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 162, hade herrar *Sandegård* och *Linders* hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder i syfte att, till dess en allmän revision av kyrkohandboken kunde komma till stånd, möjlighet bereddades varje församlings prästerskap att ett begränsat antal söndagar under året, exempelvis 12, förrätta högmässa efter fritt valt ritual.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes vidtagna åtgärder i syfte att möjlighet måtte beredas församlings prästerskap att ett begränsat antal söndagar förrätta högmässa efter fritt valt ritual.

Herr **Ekman**: Herr talman, mina herrar! Såsom herrarna lätt finna, föreligger här ett ämne, som egentligen icke hör under riksdagens befogenhetsområde. Huru den svenska kyrkan ordnar sin gudstjänst, har riksdagen egentligen ingen befogenhet att lägga sig uti. Men motionen är av utskottet upptagen till behandling, och då måste den också föranleda ett beslut.

Efter vad jag kunnat förstå, har en och annan ansett, att man borde bifalla motionen, därför att det därigenom skulle kunna åstadkommas en större omväxling i fråga om predikan, vid valet av ämnen för densamma o. s. v. Det är alldeles icke förhållandet; detta är en sak, som hör till evangelieboken, men den är icke här föremål för prövning. Vad motionärerna tala om är handboken, själva ritualen, d. v. s. huvudsakligen altartjänsten.

Motionen går tillbaka, efter vad den själv säger, till en motion, som vid förra höstens kyrkomöte väcktes av professor Linderholm. Han berörde där både evangelieboken och ritualen eller altartjänsten. Han motiverade alldeles icke i det syftet, att församlingarna skulle få större omväxling, utan i syfte att tillfredsställa den moderna teologien, som fordrar att få anordna gudstjänsten efter sina riktlinjer. Professor Linderholm uttalade sig nämligen i sin motion så här: »Det lär ej kunna nekas, att det föreligger en viss konflikt mellan altaret och predikstolen. Det är nu rätt mycket i altarets

Ang. för-
rättande av
högmässa
efter fritt valt
ritual.
(Forts.)

förkunnelse, som kännes besvärande för många både bland präster och lek-
män. Svårigheterna med Apostolicum kunna knappast fördöljas.»

Hans motion rörde sig om den moderna, nutida teologiens svårigheter att finna
sig till rätta med en ritual, som är grundad på vår evangelisk-lutherska tro.
Det svarades honom, att här i vårt land utövas intet tvång. De som vilja
kunna utträda ur statskyrkan och bilda egna trossamfund och inrätta ritualer
till sin gudstjänst, huru de behaga. Professor Linderholm föreslog emeller-
tid icke, såsom motionärerna nu göra, att en enskild präst skall ha frihet att
inrätta gudstjänsten, huru han behagar, utan professor Linderholm föreslog,
»att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt träffa anstalter för utarbetande av
alternativ till kyrkans gudstjänst och heliga handlingar att fritt brukas jäm-
te den nuvarande handboken». Han ville alltså ha fastställt ett ritual, som
man vissa söndagar kunde få alternativt bruka i stället för kyrkohandbo-
kens ritual. Emellertid avsåg kyrkomötet professor Linderholms motion med
38 röster mot 11.

Nu ha herrar Sandegård och Linders framställt samma krav, men på ett
mycket lösare sätt. De vilja, att det redan nu, såsom i motionen säges, »tills-
vidare och i avvaktan på en kommande revision», skall medgivas »rätt för
varje församlings prästerskap att exempelvis 12 söndagar om året, 1 söndag
i månaden, utbyta nuvarande ordning för högmässan mot annan med friare
ritual».

Denna rätt skulle tillkomma kyrkoherden eller vice pastorn till och med
utan domkapitlets hörande, och prästen i församlingen skulle kunna på egen
hand uppfinna och framföra en gudstjänstordning, sådan som kan tillfreds-
ställa hans enskilda tycke. Men församlingarna ha också rätt att få en guds-
tjänstordning i överensstämmelse med den tro, som de bekänna sig till; och
garantierna för att församlingar icke skola bli överrumplade av några svä-
vande och obalanserade nyheter ligger däri, att det är kyrkomötet, där för-
samlingarna äro representerade, som beslutar om kyrkohandboken, varefter
Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t gillar beslutet, utfärdar föreskrifter.

Utskottet har i någon mån modifierat motionens yrkande, men det är myc-
ket oklart vad utskottet avser. Utskottet har tagit bort tidsbegränsningen;
orden »tillsvidare och i avvaktan på en kommande revision» äro uteslutna av
utskottet. Men utskottet upplyser alldeles icke om, i vilket syfte uteslutan-
det skett. Det ser närmast ut, som om utskottet hade tagit bort nämnda ord
därför, att utskottet avsett, att även efter nämnda revision, även efter det
den nya handboken blivit publicerad, skulle i alla fall fortfarande en rätt
kunna föreligga för en enskild kyrkoherde att uppfinna och framföra en ny
ritual utanför handboken. Man kan knappast läsa utskottets utlåtande på
annat sätt.

Utskottet tyckes icke avse, att den nya ritualen skulle införas i handboken
såsom ett alternativ till nu gällande ritual. Utskottet säger nämligen: »Då
nu såsom motionärerna erinrat frågan om revision av kyrkohandboken är före-
mål för utredning, synes det utskottet lämpligt, att även föreliggande upp-
slag får *prövas*. Utskottet förutsätter givetvis, att därvid noga beaktas, att
den enligt fritt ritual ordnade högmässan icke förtages sin karaktär av värdig
och verklig gudstjänst.»

Utskottet synes avse, att nya uppslag få *prövas*. Det är icke fråga om,
att dessa nya uppslag skulle granskas vid revisionen av kyrkohandboken,
utan de skulle prövas genom tillämpning försöksvis i församlingarna. Jag
kan icke läsa utskottets utlåtande på annat sätt. Utskottet talar icke om, att
man skulle införa några alternativ i handboken, utan utskottet hemställer, »att
riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täck-
tes vidtaga åtgärder i syfte att möjlighet må beredas församlings präster-

skap att ett begränsat antal söndagar förrätta högmässa efter fritt valt ritual». Således är det icke fråga om fastställda alternativ.

Detta skulle vara att lämna rum för rena godtycket på ifrågavarande område och att lämna ut församlingarna till den enskilde prästens godtycke.

Då jag, herr talman, icke kan medverka till något sådant, ber jag att få yrka avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag ber att få inlägga en bestämd gensaga mot den uppfattning, som den föregående ärade talaren inledningsvis förde fram, då han sökte göra gällande, att riksdagen skulle sakna kompetens att uttala sig i en fråga likartad med denna. Så länge den svenska kyrkan åtnjuter understöd av den svenska staten, får den också finna sig uti, att representanter för statsmakterna intressera sig för kyrkans interna angelägenheter. Herr Ekman drog icke konsekvenserna av sin uppfattning så långt, att han ifrågasatte, huruvida utskottet haft befogenhet att yttra sig om motionen, huruvida den väckta motionen bort remitteras till utskottet och om utskottet haft skyldighet att undersöka den fråga, som framförts i motionen.

Vad själva sakfrågan beträffar, delar jag den uppfattning, som motionärerna givit uttryck åt. När från socialdemokratiskt håll inom utskottet understöd gavs åt det krav, som motionären framfört, så var det säkerligen därför, att det innebar ett steg — låt vara ett mycket litet steg — till en avdogmatisering av kyrkan. Den frihet, som man vill bereda församlingarnas prästerskap, att ett begränsat antal söndagar förrätta högmässan efter fritt ritual är samma frihet som enskilda samfund sedan gammalt lämnat sina predikanter.

Är man verkligen av den uppfattningen, att man icke kan lita på det svenska prästerskapets omdömesförmåga att med takt välja bland olika ritualer, så tyckes man icke ha någon högre uppskattning av det svenska prästerskapet i dessa tider. Jag kan icke underlåta att här draga en liten parallell. För några dagar sedan förklarade man från samma håll, där man nu så ängsligt motsätter sig detta förslag, att man utan vidare kunde lita på omdömesförmågan hos den svenska folkskollärarkåren, när det gällde att bedöma, i vad mån katekesundervisningen i folkskolorna skulle bedrivas. Nog borde man då med förtroende kunna överlämna åt prästerna att några söndagar om året fritt få välja ritual.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med det tillägget att i klämman näst efter ordet söndagar tilläggas orden »under året».

Herr Tamm: Herr talman! De av herr Ekman framförda synpunkterna, att riksdagen icke skulle vara rätt forum för att avhandla denna fråga, vill jag icke inlåta mig på. Här gäller ju endast att taga ställning till motionen. Det framgår av herr Wagnssons anförande, att olika bevekelsegrunder förelegat för utskottets olika representanter vid deras ställningstagande till och tillstyrkan av motionen.

För min personliga del vill jag säga, att ingenting annat påverkat mig än ett varmt och uppriktigt intresse för den svenska folkkyrkan. Jag förstår så väl och jag anser det vara fullt riktigt, att mycket stor hänsyn bör tagas till traditionen särskilt när det gäller att värna om en så vacker tradition som ritualen i vår högmässa. Men å andra sidan bör man akta sig för att i onödan stelna i gamla former. Jag förstår, att våra trognare kyrkobesökare kanske icke skulle känna sig särskilt tilltalade, om, såsom det här föreslås, 12 söndagar om året en annan ritual än den vanliga skall användas i kyrkans högmässa, men jag får säga, att för åter många andra, såväl kyrkobesökare som präster, kan den slentrian som ligger i upprepningarna av den vanliga ritualen

Ang. förrättande av högmässa efter fritt valt ritual.

(Forts.)

Ang. för-
rättande av
högmässa
efter fritt valt
ritual.
(Forts.)

knappast kännas tilltalande. Jag förstår, att man kan hysa farhågor för, att den rättighet som här föreslås skall komma att missbrukas. Men jag undrar och frågar mig: Vilket är sämre för vår folkkyrkas hälsa och liv, möjligheten att i något enstaka fall missbruk av föreslagen rätt kan förekomma eller att slöhet och likgiltighet skall uppstå inför en alltför stor slentrian? Jag fruktar den förra mindre än den senare. Redan nu finnes stor möjlighet för en prästman att missbruka sin ställning genom predikningarna, och därigenom kan enligt min mening mycket större skada åstadkommas än vad som kan bli fallet genom användande av en fri ritual.

Vad begär man nu? Jo, man begär icke såsom herr Ekman framhöll, att ändring skall kunna företagas i predikan eller i predikantens följande av dagens text eller högmässan överhuvud taget, utan endast att den vanliga ritualen skall vissa söndagar under året kunna ersättas med annan självvald ritual. Jag delar den synpunkt, som herr Wagnsson framförde, att man har rätt att hysa det förtroendet till våra prästmän, att missbruk knappast skall förekomma, och detta gäller särskilt våra unga präster, som väl främst kunna vara intresserade av denna fråga och som redan nu på ett erkännansvärt sätt gripit sig an med tidens olika problem.

Det är icke meningen, att denna frihet skall givas utan kontroll. Utskottet har endast föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t och givetvis utgått ifrån att Kungl. Maj:t skall utfärda föreskrifter om den kontroll, som här skulle krävas och anses lämplig.

Jag har sett denna fråga ur allmänmänsklig synpunkt, och jag anser, att det är klokt och lyckligt om i vår tid nytt liv och friskt blod kan tillföras vår svenska folkkyrka, och med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bergqvist: Herr talman! Av ålder har det varit en bestämd skillnad mellan det fasta momentet och det rörliga eller personliga momentet i kyrkans kult. Denna skillnad är bevarad än i dag, och den är utan tvivel påkallad av själva förrättningens art. Det är med skäl denna skillnad har fasthållits genom tiderna. Den är en grundsats, om vilken man bör slå vakt.

Nu har motionären och med honom utskottet velat i viss mån göra den kyrkliga kulten i dess helhet rörlig genom att för vissa fall dispensera från den övliga ritualen. Detta kan icke vara tillrädligt, ty det skulle medföra många betänkliga konsekvenser.

För det första är det alldeles visst, att det skulle komma att medföra stor oro i församlingarna i mycket stora delar av vårt land. Åtminstone är jag viss om, att inom större delen av Luleå stift en sådan åtgärd skulle hälsas med stora bekymmer.

För det andra skulle det säkerligen komma att leda till konflikter mellan prästerna och församlingarna på många håll. Det kan tänkas, att en präst med mera modern åskådning kommer till en församling med gammalkyrklig läggning. Om han då söker införa nyheter i ritualen efter sitt eget tycke och själv författar ritualer, kan detta leda till slitningar mellan honom och församlingen.

Och huru skall det gå i en församling med flera präster? Här står, att det skulle bli tillåtet för församlingens prästerskap att ett begränsat antal söndagar under året, exempelvis 12, förrätta högmässa efter fritt valt ritual. Antag, att det är tre eller fyra präster i en församling. Vilken av prästerna skall då bestämma härom? Ja, det borde väl vara kyrkoherden såsom i motionen synes förutsatt, men här i utskottets utlåtande står icke något nämnt om det, utan det står »församlingens prästerskap». Detta är, synes det mig, mycket oklart.

Jag medgiver, att själva syftet med motionen kan vara i viss mån behjärtansvärt. Det kan vara önskvärt, att det blir en viss omväxling i söndagens gudstjänstritualer. Men det bör ej förbises, att man på senare tiden sökt tillmötesgå önskingarna i detta syfte. Så har alldeles nyss, för någon månad sedan eller så, utkommit kungörelse angående alternativa kyrkoböner. Utan tvivel komma också, under det att kyrkohandboken nu omarbetas, nya förslag fram till ritualer.

Men detta är *en* sak, och en *annan* är vad motionären synes vilja, nämligen att prästen icke skall vara bunden av någon förut avfattad och kyrkligt fastställd ritual, utan att han själv skall få avfatta och använda den ritual, som han själv behagar. Detta är icke någonting, som man kan finna tillrädligt.

Herr Wagnsson har visserligen sagt, att det svenska prästerskapet icke måtte stå på någon hög ståndpunkt, när man icke vill anförtro det en sådan sak. Att vägra detta är att underkänna prästens omdömesförmåga. Ja, det må jag väl säga! Mig synes att det vore att ställa alltför höga anspråk på en kår, om man sade, att prästerskapet, ifall varje präst icke vore nog skicklig att författa en kyrklig ritual, som kunde anses värdig för gudstjänsten, stode på en låg nivå och saknade omdömesförmåga. Jag anser det tvärtom vara att hysa allt för höga tankar om det svenska prästerskapet, när man menar, att alla skulle vara kapabla härtill.

Nu är det så, att riksdagen icke har någon rätt att fatta beslut i denna fråga. Riksdagen har endast rätt att petitionera, och det skulle sålunda bli en petition till Kungl. Maj:t och kyrkomötet. Men om man skall petitionera, måste man enligt min uppfattning vara betänkt på, att en petition från riksdagen bör vara bättre förberedd och synpunkterna tydligare utvecklade, än vad fallet är här. Denna framställning saknar varje direktiv, och man vet egentligen icke, vad det menas, när det står, att det skall vara tillåtet att förrätta högmässan efter fritt valt ritual. Man skulle kunna tolka det så, att prästen skulle få välja mellan fastställda ritual, men sådant tillstånd finnes redan nu, i den mån ritualen äro flera.

Jag har genom att fråga motionären gjort mig förvissad om, att meningen icke är, att prästen endast skulle få välja mellan redan avfattade och fastställda ritual, utan att även sådana ritual få användas, som prästen antingen själv författat eller valt ut någonstades. Jag tror icke, att det skulle hedra riksdagen att på så lösa boliner, om jag så får säga, komma med en petition, och därför undrar jag, om man icke bör taga sig en tankeställare, innan man bifaller denna motion.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Widell*.

Herr **Sandegård**: Herr talman! Jag skall icke upptaga kammarens tid länge alls. Jag begärde emellertid ordet med anledning av ett par saker, som den senaste ärade talaren sade. I all sin älskvärdhet slutade han med ett uttalande, som var ganska elakt. Han ansåg det inte hedra riksdagen att taga ett förslag »på så lösa boliner», som här skulle vara fallet.

Såvitt jag förstår, har biskop Bergqvist inte läst motionen, så det är möjligt, att för herr Bergqvists vidkommande beslutet skulle komma att fattas på något lösa boliner. I motionen säges nämligen, att det exempelvis i det av herr Bergqvist ponerade fallet, att det finnes flera präster i en församling, inte behöver uppstå tvekan om, vem som skulle ha rätt att göra detta, utan det förutsättes tydligt, att denna rätt skulle medgivas församlingens kyrkoherde resp. vice pastor. Jag är för min del så moderat i detta fall, att jag inte alls harnågot emot, att man, för att undvika de omtalade möjliga konflikterna mellan präst och församling, i en motivering till en eventuell skrivelse i detta fall

*Ang. för-
rättande av
högmässa
efter fritt valt
ritual.
(Forts.)*

Ang. för-
rättande av
högmässa
efter fritt valt
ritual.
(Forts.)

också medtog en passus om, att enighet skulle föreligga mellan vederbörande pastor och församlingens kyrkoråd.

Jag bestrider på det allra bestämdaste riktigheten och klokheten i herrarnas Ekman och Bergqvists resonemang, att man inte i riksdagen skall få diskutera eller att riksdagen inte skall anses kompetent att ens petitionera i sådana här frågor. Jag bestrider alldeles bestämt, att den svenska kyrkan har en så att säga adekvat representation i det nuvarande kyrkomötet, och den fråga, som här speciellt föreligger, är väl i alldeles särskilt hög grad en fråga, där det sunda lekmanadömet bör tillerkännas ett ganska högt vitsord. Herr Ekman talade om, att det skulle bli så, att man komme att tillfredsställa enskilda prästers tycken, men prisgiva församlingens rätt. Men herrarna resonera ju, som om den svenska kyrkoförsamlingen och det svenska kyrkofolket endast inrymde den lilla bråkdel av svenska folket, som i regel besöker den obligatoriska högmässan med den ordning vi nu ha. Till Sveriges kyrkofolk hör väl också den stora massa av människor, som inte älskar denna ordning, men som till äventyrs skulle kunna tänkas intressera sig för att bevista en kyrklig högmässa under andra former än de hävdvunna. Och jag vill allvarligt understryka, att den bestående ordningen ju skulle fortfarande tillämpas vid 50 högmässor om året — vi ha ju 60 à 62 högmässor inalles per år — medan möjlighet skulle beredas de präster och lekmän ute i församlingarna, som önska att få fira gudstjänst under något andra former, att göra det »exempelvis 12 söndagar» om året, som föreslagits i motionen.

Denna sak är genomtänkt, herr Bergqvist! Jag är inte biskop, men jag har tjänstgjort som präst i 25 år, och jag ville säga herr Bergqvist att det förefaller mig, att den lilla bråkdel av vårt svenska folk, som söndagligen bevisar högmässan, borde kunna finna sig i, att man toge en liten smula hänsyn också till de övriga. Till herr Bergqvists särskilda upplysning — jag måste säga så, därför att jag har svårt att smälta slutorden i herr Bergqvists anförande — får jag således påpeka, vad som är sagt i motionens motivering. Där konstateras, att frågan om en allmän revision av den svenska kyrkohandboken ligger på regeringens bord, att det torde råda en ganska allmän mening därom, att nya ritual för kyrkans gudstjänst och heliga handlingar äro önskvärda, men att meningarna äro delade om huru dessa ritual skola vara. Vi erinra i förbigående — inte för att på något sätt anknyta till professor Linderholm, herr Ekman! Jag har för min del inte frågat professor Linderholm, om jag skulle få väcka motionen — att vid senaste kyrkomötet förelåg en motion, vari föreslogos alternativa ritual, och sedan säga vi: »Med hänsyn till å ena sidan det mycket ovissa läge, vari frågan om handboksrevisionen befinner sig, och å andra sidan det tämligen allmänt erkända behovet av en revision särskilt av högmässans ordning, tillåta vi oss framföra en tanke, vars realiserande på intet sätt torde kunna anses föregripa denna revision men däremot vara ägnat att stimulera till ett allännare deltagande, ej minst från prästerskapets sida, i strävandena att efterhand finna nya former för högmässan. Det synes icke ur någon avgörande synpunkt vara något att invända mot en sådan modifikation av gällande bestämmelser för kyrkans högmässogudstjänst, att det — alltså tills vidare och i avvaktan på en kommande revision — medgäves rätt» etc. Om herr Bergqvist läst detta, innan han höll sitt anförande, så har jag svårt att fatta hans slutord — jag återkommer till dem en gång till —, och har han inte läst det, så förefaller hans anklagelse mot kammaren, för den händelse den skulle gå med på en sådan här motion, vara synnerligen omotiverad.

Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förutsattes i herr Wagnssons anförande, att två ord, »under året», som fallit bort, måtte insättas i klämmen.

Herr **Boberg**: Herr talman! Herr Ekman yttrade i sitt inledningsanförande, att detta egentligen inte var en fråga som hörde till riksdagen utan till kyrkomötet och däri kan han ju ha rätt. Men då nu en motionär framburit en motion här i kammaren och denna motion blivt hänvisad till vederbörligt utskott, måste utskottet naturligtvis fatta ställning till motionen och uttala sig.

Jag har, det må jag ärligt erkänna, varit mycket tveksam i denna fråga, hurvida jag skulle vara med om att bifalla motionen eller om jag skulle vara med om att avslå densamma. Men ehuru jag är konservativ till mitt väsende, anser jag, att då det gäller kyrkan och hennes verksamhet ute bland folket i landet, bör man göra vad man kan för att bringa något nytt å bane, inlägga någon omväxling i hennes gudstjänstliv, så att hennes gudstjänster bli mer besökta, än vad nu är fallet. Ty nu finnes det tyvärr många kyrkor ute på landsbygden, som äro rätt så avfolkade, och det bör göras något för att få intresset väckt till ett livligt deltagande i kyrkornas gudstjänster.

Nu fruktar man, att om den enskilde prästen skulle få den frihet, som här är ifrågasatt, skulle han kunna ställa till med något, som vore för kyrkan mindre behagligt. Men om så skulle vara fallet, så komme det nog att rätta till sig ganska snart, enär allmänheten, folket i församlingarna, skulle reagera däremot så starkt, att den prästen säkerligen snart komme att ändra sig, om han ville stanna kvar och ha någon trevnad i den församlingen.

För övrigt vill jag påpeka, att redan nu, med den ordning, som råder, tillåter sig en hel del av kyrkans präster varjehanda friheter, som jag tycker äro av svårare beskaffenhet än den, som här är ifrågasatt. Här finnes en kyrkoherde, som reser omkring och håller föredrag mot hela kyrkoväsendet, hela statskyrkoinstitutionen, fastän han är kyrkoherde i svenska kyrkan och äter dess bröd. Här finns en annan, som far omkring och håller pacifistiska föredrag och däri gör utfall mot försvarsvännerna i riket på sådant sätt, att det måste väcka anstöt bland dem, som äro lika goda fredsvänner som han och hans liktänkande men som vilja taga det litet mer allvarligt, än vad han och många andra i sin agitation göra.

Jag tror därför, att man inte behöver frukta så mycket för den nya ordning, som här är föreslagen.

»Eviggt kan ej bli det gamla,
ej kan vanans nötta läxa
evigt repas upp igen.
Vad förmulnat är, skall ramla,
och det friska, nya växa
upp utur förstörelsen.»

Så sjöng en gång en biskop i Växjö, och jag tror, att vi böra ihågkomma ett annat ord av honom, då han sade: »Tiderna förändras och vi med dem.»

Ställningen är nu sådan, att här krävas reformer inom kyrkan. Dessa reformer måste komma en gång. De kunna icke oupphörligt tillbakahållas, därför att de bryta den gamla ordningen. Varje vår brytes den gamla ordningen i naturen, och här måste också den gamla ordningen brytas på ett eller annat sätt för att något nytt och mera livskraftigt skall komma fram. Jag tror därför, att denna konservatism, som vill bevara allt utan att rubba det på något sätt, skadar den andliga utvecklingen och därmed själva kyrkan, även om den är alldeles övertygad om, att den gagnar henne.

Herr Bergqvist sade i sitt anförande, att det kunde vara behöfligt att få mer livaktighet inom vissa församlingar i kyrkligt avseende och att införa något nytt. Ja, men om det är behöfligt, låt oss då få införa det, medan tid är, innan det blir för sent!

Nu får jag ju säga, att herr Sandegård är något svår att förstå i sin kyrkliga ställning och i de motioner och planer, som han framlägger ibland. Och hans

*Ang. för-
rättande av
högmässa
efter fritt valt
ritual.*

(Forts.)

Ang. för-
rättande av
högmässa
efter fritt valt
ritual.
(Ports.)

förbindelse med professor Linderholm, som ju också är en mycket livlig och verksam person på detta andliga område, gör att man kan hysa en viss betänksamhet för att gå med på förslag, som komma därifrån. Men då jag tänker på, att detta nu inte kan införas direkt, utan först efter prövning och undersökning, och då jag vidare tänker på, att landet är fullt av förståndigt och kyrkligt fromt folk, som säkerligen kommer att vaka över, att här inte sker annat än vad som är rätt och nyttigt, så tror jag, man inte bör vara så betänksam mot motionären eller mot det förslag, som han har väckt och som utskottet tillstyrkt.

Därför yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Jag ville bara säga ett par ord i all enkelhet. Jag tycker det är ganska olämpligt, att riksdagen skall besvara sig med frågor av den beskaffenhet det här gäller. Detta är ju en rent rituell fråga, en fråga om den svenska kyrkans inre gudstjänstordning. Jag vill visst inte säga, att inte förhållanden kunna finnas och tillfällen förekomma, då det kan vara önskvärt, att riksdagen blandar sig i en sådan fråga, men man kan inte förneka, att hela denna fråga till sin innebörd är en ren och klar kyrkomötesfråga, där man inte kan säga, att saken har på det sättet förevarit vid kyrkomötet, att man bör företaga något slags statligt ingripande från riksdagens sida för att åvägabringa rättelse. Jag tycker, att det till riksdagens redan förut omfattande arbete skulle komma ganska mycket, om prästmän och andra kyrkligt intresserade och engagerade skulle draga in dessa rena gudstjänstordningsfrågor i riksdagens arbete.

Av detta skäl kommer jag sålunda, herr talman, att ge min röst för avslag. Jag vill samtidigt säga, att utskottet självfallet inte kunnat handla på annat sätt än det gjort, eftersom det fått ärendet remitterat till sig.

Herr Klefbeck: Herr talman! Både den siste ärade talaren och herr Ekman ha betonat, att det här är ett ärende, som inte faller inom riksdagens befogenhetsområde, och jag måste ju erkänna, att det ligger en viss sanning däri. Men å andra sidan få vi väl, så länge den svenska kyrkan är statskyrka, ha klart för oss, att vi såsom valda representanter för svenska folket företräda det också i vad beträffar sådana här frågor.

För min egen personliga del kan jag inte neka till, att jag tycker, att riksdagen många gånger har förstått vad som för kyrkans välfärd varit gagneligt bättre än kyrkomötet. Jag påminner t. ex., hur det var, när psalmboksfrågan var brännande och kyrkomötet ville påtvinga församlingarna ett visst förslag, hurusom riksdagen då opponerade sig och hurusom det förslag, som därefter framkom, nu, efter vad jag tror, i den svenska församlingen blivit mottaget med den allra största tacksamhet. Hade riksdagen gått ännu litet mera radikalt fram och mönstrat ut ett par psalmer av de föreslagna, som ändå tillätos komma med, hade belåtenheten kanske varit ännu mera allmän. Det var om den saken.

Vad själva denna fråga beträffar, tycker jag den är ganska obetydlig, varför jag icke kan tillägna mig den uppfattningen, att dess genomförande skulle innebära en stor reform. Någon fruktansvärd fara däremot, som för svenska kyrkan med förslagens genomförande skulle komma att uppstå, kan jag lika litet fatta. Jag vill påpeka, såsom också förut framhållits, att det redan nu föreligger många möjligheter till olika ritual. Vi ha under vissa tider av kyrkoåret särskilda böneformulär till skillnad från andra tider. Vi ha rätt att med viss begränsning utbyta den vanliga kyrkobönen mot andra kyrkoböner o. s. v., och om jag får anföra vår högt ärade ärkebiskops exempel, så vill

jag påminna om, att det väl hör till undantagen, att han förrättar en högmässa, vid vilken han följer det övliga ritualen från början till slut.

Nu säger man, att detta i alla fall är *fastställda* olika ritualer, men att här är fråga om sådana, som mera fritt skulle komma till användning. Då vill jag bara påpeka, att här är ju endast fråga om en skrivelse med begäran om utredning och prövning, och vi kunna väl vara lugna för, att när saken kommer till kyrkomötet, så skall denna nu föreslagna frihet få sin tillbörliga begränsning. Men som exempel på, vilken betydelse det kunde äga att ha möjlighet till fritt val av ritual, vill jag påpeka, huru det ju förekommer, i all synnerhet på landet, att man samlar gudstjänstbesökarna till gudstjänster i det fria. Hur skulle det kunna vara menligt för kyrkolivet, om man t. ex. en vacker midsommardag finge flytta ut hela gudstjänsten i det fria och ha den där under litet friare former? Uppe i Norrland, som herr Bergqvist talade om, vet jag, att det förekommer, att man har s. k. missionsmöten, under vilka den ena predikan följer på den andra utan iakttagande av något bestämt ritual och där tillslutningen av åhörare är oerhörd.

Ja, herr talman, jag tror det kan vara av en viss betydelse, att förslaget antages, och jag hemställer därför om bifall till herr Wagnssons yrkande.

Herr Norling: Herr talman! Man lär inte kunna bestrida, att det inom kyrkan finnes vissa meningsriktningar, som ha mycket svårt att förlika sig med åtskilligt av det, som ingår i den traditionella högmässogudstjänsten. När man erkänner detta — och det måste man ju erkänna — blir frågan närmast den, om kyrkan skall helt och hållet nonchalera dessa meningsriktningar eller om kyrkan skall bereda möjlighet jämväl för dem att känna sig i någon mån hemma inom kyrkan. Skulle man välja den första av dessa utvägar, såsom herrarna Ekman, Bergqvist och Rydén m. fl. finna lämpligt att förorda, så skulle ju den risken uppstå, att just de ifrågavarande meningsriktningarna skulle börja känna sig alltmer främmande inom kyrkan.

Jag är övertygad om, att det både här i kammaren och annorstädes finnes ganska många, som icke ogärna skulle se, att utvecklingen ginge i den riktningen, efter som en sådan utveckling givetvis måste bidraga till att försvaga kyrkans ställning. Att man skulle finna herr Ekman bland bundsförvanterna till dem, som hysa en sådan åskådning, är dock i någon mån ägnat att förvåna.

Här har betonats, att man bör vårda en gammal vacker tradition, och det är givetvis fullkomligt riktigt. Själv tillhör jag dem, som anse, att vackra traditioner böra hållas i helgd. Om man utgår ifrån, att Sveriges kyrka ännu i dag har en uppgift att fylla ute i det levande livet, så må man nog emellertid medge, att det är farligt att upphöja ritualismen och traditionalismen till det väsentliga i kyrkans aktion utåt.

Bland andra skäl, som här ha anförts mot ett bifall till motionen, är även det skälet, att den nya ordningen skulle kunna ge anledning till konflikter inom kyrkan. Det är ju tänkbart, att så skulle ske, men dels skulle nog dessa konflikter bli av långt mera oskyldig art än vissa redan kroniska konflikter inom kyrkan, och dels kan man förmoda, att den av motionärerna och utskottet förordade anordningen skulle förebygga en del för kyrkan ganska ödesdigra konflikter.

Jag tycker visserligen, att den här frågan inte är någon stor fråga. I det avseendet kan jag ge den föregående talaren rätt. Jag tycker t. o. m., att på dagens föredragningslista finnas ganska många åtskilligt större frågor, men det hindrar ju inte, att vi ändå, en del bland oss, kunna anse jämväl denna fråga ganska betydelsefull, och jag tror för min del, att även en liten reform på detta

Ang. förrättande av högmässa efter fritt valt ritual.
(Forts.)

Ang. för-
rättande av
högmässa
efter fritt valt
ritual.
(Forts.)

område kan vara till nytta i olika avseenden. Det är därför jag vill ansluta mig till dem, som rösta för bifall till utskottets förslag.

Det kan vara riktigt, som senast herr Rydén framhållit, att detta är en typisk kyrkomötesfråga, men eftersom riksdagen onekligen representerar det svenska kyrkofolket på ett långt mera omedelbart sätt, än förhållandet är med kyrkomötet, så kan jag inte finna det på något sätt oegentligt, att riksdagen ger uttryck åt önskemål på detta område, som veterligen delas av rätt mycket folk ute i landet.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med den ändring, som herr Wagnsson föreslagit.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med den rättelse, att näst efter ordet »söndagar» tillades orden »under året», dels ock att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan med angivna rättelse vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ekman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 9 med den rättelse, att näst efter ordet »söndagar» tilläggas orden »under året», röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 62;

Nej — 52.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, i anledning av väckt motion, I:179, angående fastställande av en bemanningsskala för svenska fartyg.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 179, hade herr *Möller* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga frågan om fastställandet av en bemanningsskala under förnyat övervägande samt, efter verkställd överarbetning av skeppstjänstkommitterades förslag och sedan

riksdagen beretts tillfälle att däröver avgiva yttrande, fastställa de bestämmelser, som i ifrågavarande hänseende kunde befinnas lämpliga.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att första kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förnyad utredning måtte vidtagas rörande behovet av och möjligheterna för fastställande av en bemanningsskala för svenska handelsfartyg samt att innan bemanningsbestämmelser av Kungl. Maj:t fastställdes riksdagen måtte beredas tillfälle att yttra sig om de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Reservation hade avgivits av herrar *Valfrid Eriksson*, *Johan August Larsson* och *Bengtsson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att förevarande motion, I: 179, icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Då jag deltagit i utskottets behandling av detta ärende och låtit anteckna mig som reservant mot utskottets förslag, ber jag att här få säga några ord.

Jag vill visst inte påstå, att jag är sakkunnig på sjöfartsfrågor, och därför har jag i viss mån måst grunda mitt ställningstagande på antaganden och slutsatser, som jag kommit till under ärendets behandling.

Av handlingarna har jag då inhämtat, att fastställandet av en så kallad bemanningsskala skulle vara förenat med stora praktiska svårigheter. Vi hava inom utskottet inhämtat, att det finns över 3,000 olika svenska fartyg. Det finnes ju dels segelfartyg, dels ångfartyg och dels motorfartyg, och bland dessa förekomma så många olika typer och formationer, att fastställandet av en bemanningslag för varje särskild typ skulle ställa sig ganska vanskligt.

Jag har heller inte kunnat finna att en ny lagstiftning skulle kunna få fram en lagtext, som så väl täcker alla variationer som den lagtext vi nu äga, och däri det heter, att »fartyg skall vara behörigen bemannat». Genom denna formulering fyller den lagtext, vi nu hava, vitt skilda anspråk, och jag tror därför, att även om vi skulle utarbeta en sådan bemanningsskala, som här föreslås, skulle den näppeligen kunna täcka de olika behoven av bemanning på sådant sätt som nu gällande lag.

Nu har man sagt, att genom den utredning, som föreligger, har det heller inte framgått, att det kunnat påvisas, att så många olyckor kring Sveriges kuster inträffat på grund av underbemanning på fartyg. Det har heller inte kunnat visas, att något annat land i Europa än Norge antagit en sådan bemanningslag. Det är emellertid så, att ett land, som går i spetsen för utvecklingen på detta område på det sätt, att det antager en bemanningsskala för sina fartyg, blir så att säga redan från början en försökskanin. Då i stort sett inga andra länder antagit en sådan lagstiftning, skulle det bli ganska vanskligt för det land, som trots sådana bestämmelser ville konkurrera med de andra, och jag tror knappast, att det landet skulle kunna komma igenom konkurrensen med dessa andra länder.

Det är inte så länge sedan det inrättades en rederilånefond för att stödja den fraktfart, vi sökte få fram på svenska kölar. Vi ville nämligen försöka få hem våra frakter av kaffe och majs från Brasilien och Argentina, och vi lyckades skapa linjer med svenska lastångare. Även den ångfartygsförbindelse, som vi bedriva till yttersta östern, representerar ett nationellt intresse och driver fraktfart på svenska kölar. Vi få nu inte utsätta oss för sådan konkurrens, att vi riskera att de utländska flaggorna i våra hamnar undantränga de svenska.

Det har sagts, att det inte skulle innebära så stor fara, om vi gå med på utskottets förslag. Nej, visserligen är inte någon omedelbar fara för handen, ty riksdagen skall ju höras, innan en eventuell lag på detta område blir antagen.

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)

Men då jag ofta förut deltagit i behandlingen inom utskott och i kammaren i frågor, då man gått med på en skrivelse till Kungl. Maj:t, däri man begärt utredning, så vet jag också, att när det gått ett par år, får man ibland ett sådant svar från Kungl. Maj:t, som man inte vill ha och som varken innehåller något nödvändigt eller nyttigt. Men eftersom man skrivit och begärt att få det, så måste man taga emot vad man fått. Jag har därför kommit till den slutsatsen, att det skulle vara ganska omotiverat att begära en skrivelse om en sådan utredning, då man redan från början tvivlar på, att det skulle vara någon praktisk möjlighet att genomföra några lagbestämmelser efteråt.

Som sagt, jag har inte någon erfarenhet på detta område utom den, som jag vunnit genom ärendets behandling. Men jag har också kommit till den övertygelsen, att man inte heller som skäl för begäran om utredning kan godtaga den omständigheten, att åttatimmarslagen, såsom det på en del håll påstås, skulle komma att bli föremål för internationell överenskommelse även för sjöfarten, och att internationell överenskommelse härom skulle kunna framläggas till ratifikation om två år. Då den tiden kommer, att andra länder i samband härmed taga upp frågan om bemanningslag, anser jag för min del, att då kan tiden också vara kommen för oss att antaga en sådan. Men att vi skulle gå i spetsen för utvecklingen på det sätt, som föreslås i motionen, anser jag inte rådligt.

Jag såg i en tidning för några dagar sedan, att det ångbåtsbolag, som idkar fraktfart på Mälaren, snart skulle fira hundraårsminnet av trafikens igångsättande. Men på samma gång stod det en utläggning om, att på senare åren har automobiltrafiken runt kring Mälaren övertagit frakterna i så stor utsträckning, att dessa rederier, som redan ha det ganska svårt i konkurrensen, hålla på att duka under. Skulle man därtill ytterligare lägga en bemanningslag för sådana fartyg, som skulle skärpa deras svårigheter i den konkurrens de redan ha, är det alldeles givet, att detta skulle inverka mycket hindrande på vårt näringsliv. Ty man komme då att göra konkurrensen för dessa rederier och dessa Mälarbåtar ännu svårare än den är.

Jag har följaktligen kommit till den uppfattningen, att en lag, som bättre täcker bemanningsbehovet under nu rådande förhållanden än den lagtext vi redan äga, däri det föreskrives, att »fartyg skall vara behörigen bemannat», inte står att finna. Jag har därför inte kunnat gå med på att i likhet med utskottet tillstyrka den begärda utredningen, utan har ställt mig på reservanternas sida och ber därför att få yrka avslag på utskottets förslag om skrivelse.

Herr Julin, Teodor: Herr talman! Det är inte första gången, som denna fråga är uppe på riksdagens bord. Den hör till de frågor, som inte vilja släppa taget, utan ständigt komma igen. Denna fråga har föregåtts av omfattande utredningar, och såsom här av handlingarna framgår, har förslag till bemanningsskala en gång förelegat. Det har till och med en gång förelegat ett förslag till bemanningslag, men mot detta förslag framställdes starka och vägran- de invändningar i dess egenskap av lag, ty en lag lämpar sig inte att vara regulator på det här området, där större frihet erfordras än en sådan kan lämna. Jag tror också, att de, som numera hålla på bemanningsskala, anse, att en kungl. förordning är en lämpligare form härför än en lag. Frågan om en lag på detta område, som den föregående ärade talaren delvis uttalade sig mot, behöver man alltså inte längre diskutera, utan här är frågan endast, om man skulle kunna få till stånd en bemanningsskala i så smidig form, som den erhåller, om den utfärdas genom en kungl. förordning, ty denna är lätt att ändra efter de nya förhållanden, som givetvis på ett område sådant som detta tid efter annan kunna komma att inträffa.

Det är alltså en bemanningsskala man här talar om. Nu måste man naturligtvis också för att gå in för en sådan form för regulator på området, som detta

innebär, ha en utredning. Den utredning, som på området finnes, är den, på vilken skeppstjänstkommitterade på sin tid byggde, då de framlade sitt förslag.

Då vi diskuterade denna sak inom utskottet, måste vi säga oss, att riksdagen visserligen har intresserat sig för denna fråga förut, men varje gång frågan varit uppe har det rått tvekan, huruvida det fanns tillräckligt underlag för att gå till ett direkt beslut. Till och med det utskott, första lagutskottet, som vid olika riksdagar haft att behandla frågan, har vid varje tillfälle förklarat sig icke vara redo att tillstyrka riksdagen att omedelbart antaga det författningsförslag, som förelåg. I stället har utskottet föreslagit, att man skulle begära dess överarbetande, innan riksdagen sedan toge ställning till detsamma. Detta har upprepats tre gånger, åren 1924, 1926 och 1928.

Nu kommer ärendet tillbaka för fjärde gången. Då måste vi säga oss inom utskottet, att här kan man inte längre på detta sätt åberopa denna gamla utredning. Vad som kräves på denna punkt är en förnyad utredning. Därför ha vi inom utskottet, som herrarna behagade finna, inte gått med på motionärens framställning, vilken är likartad med de utskottsklämmar, som förelegat, då frågan dessa tre olika gånger här varit under behandling, men avslagits. Vi ha i stället kommit fram till en självständig kläm, och den är, som den föregående ärade talaren behagade uttrycka sig, ganska oskyldig, i det att vi ha gått in för att begära en utredning.

Då är frågan endast, huruvida man anser, att detta spørsmål är av den vikt, att det kräver särskilt statligt ingripande för att få till stånd en utredning däri. Och om den saken tror jag att alla äro eniga. Något annat begära vi heller inte här.

Denna begäran, finner jag för min del och utskottet har också funnit det, kommer just nu särskilt lägligt, därför att frågan om sjöfolkets arbetstid står på dagordningen, inte enbart i vårt land utan i alla länder. Den kommer också helt säkert att behandlas vid internationella arbetskonferensen i Genève, och jag finner, att det skulle vara synnerligen önskvärt, att en utredning på det här området kunde föreligga ungefär samtidigt, som den internationella sjöarbetstidslagen kan föreligga till antagande.

För att inte onödigtvis upptaga tiden, skall jag nöja mig med att säga detta, då jag tror, att det är tillräckliga skäl för kammaren att gå med på den framställning utskottet gjort.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Boman: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga vid föregående riksdagar varit föremål för behandling, har jag uppträtt såsom motståndare till införandet av en bemanningsskala, och första kammaren har såväl 1924 som 1926 och 1928 avslagit de enskilda motioner, som då väckts om införande av en sådan, under det andra kammaren såsom jag tror vid något av dessa tillfällen antagit de likalydande motioner, som framburits i kamrarna. I de motioner, som hittills förekommit, har man alltid byggt på 1920 års skeppstjänstsakkunnigas utredning och förslag och därav framgår, hur denna bemanningsskala skulle se ut.

Då jag uppträtt mot antagandet av en sådan, har jag påpekat, att förhållandena på fartygsbyggnadsområdet och i fråga om utrustningen av fartyg så förändrats under de senare åren, att det inte kunde vara lämpligt att, om en bemanningsskala skulle införas, lägga den skala till grund, som uppgjordes 1920. Nu erkänner även utskottet, att så är förhållandet, och medger, att förhållandena numera undergått sådan förändring, att den bemanningsskalan inte längre kan användas.

Men utskottet har en besynnerlig motivering till stöd för sitt förslag om utredning. Utskottet säger, att alldenstund arbetstidslagen för sjöfolk nu

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)

blivit provisoriskt förlängd, och utredning skall verkställas angående internationellt avtal om sjöarbetstiden, så borde man samtidigt verkställa utredning om bemanningens storlek på fartyg. Samma omständighet meddelas i kommerskollegiets och socialstyrelsens utlåtande, som är intaget som bilaga till detta betänkande, men dessa ämbetsverk yttra, att den omständigheten, att man håller på att utreda sjöarbetstidens längd och försöka få till stånd ett internationellt avtal på detta område, måste utgöra ett bestämt skäl emot, att man, innan den frågan blir avgjord, försöker utarbeta en bemanningsskala. Jag kan heller inte förstå annat, än att de båda ämbetsverken ha rätt, och att utskottet här har orätt, då utskottet vill, att man skall försöka genom lagstiftning bestämma, hur många man, som skola finnas som minsta besättning på ett fartyg, innan man vet, om inte snart ett kommande förslag leder till, att dessa män bli ålagda att arbeta kortare tid. Skalan duger då absolut inte längre. Och om de skulle få sig ålagt att arbeta längre tid, duger den inte heller.

Jag ber därför redan av detta skäl och utan att ingå på de andra synpunkter, som berördes av reservanten i hans anförande, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Lindley: Herr talman! Denna fråga är inte ny. Över ett kvarts århundrade har den stått på dagordningen. Jag kommer så innerligt väl ihåg, när jag efter många år på sjön kom tillbaka hit till Stockholm. Då fick jag också tillfälle att deltaga i den så kallade nordiska sjöfartskongressen, som avhölls här, och vid vilken nuvarande konungen vid visst tillfälle skulle tjänstgöra som ordförande. På den kongressen hade man även upptagit detta spörsmål, som nu föreligger, i det man hade en särskild punkt som diskussionsämne, vilken löd: »Bör fartygs besättningsstyrka bestämmas genom lag?» Det fanns ju delade meningar från första början om den saken. Man kände inte mig så värst mycket, men sedan jag gett mig in i bataljen, blev det panik. Man kom underfund med, att det fanns socialister till sjöss, vilket man inte tänkt sig förut. Det uppstod en viss förfäran, och frågan rann ut i sanden.

Man har emellertid sedan lugnat sina upprörda känslor på det här området, men den gamla andan tycks leva kvar, och jag kan inte finna annat, än att det är den andan, som lever kvar hos reservanterna, då de inte kunnat acceptera utskottets förslag om ny utredning. Känna inte reservanterna epigrammet på utredningsmonumentet, vilket visserligen ännu inte är uppfört, ehuru epigrammet till detta monument redan är avfattat? Det epigrammet känner man ju allmänt till, att om man inte vill göra något eller om man vill, att en fråga skall dö, så tillsätter man en utredningskommitté. Det är ju i själva verket det, som föreslås här. Här föreslås inte vad motionären har begärt, utan utskottet har här påyrkat, att man skall hänvisa frågan till ny utredning. Inte borde det vara så förskräckligt farligt att gå med på det, ty till och med kommerskollegiet, som inte är någon ytterligheternas talesman eller någon radikal inrättning, har uttalat sig för, att sådan ny utredning skall verkställas — jag skall komma till den saken litet senare.

Själv har jag mycket svårt att fatta nödvändigheten av detta förslag. Jag begriper inte, varför en ny utredning skall behöva verkställas. Och med anledning av herr Bomans yttrande och hans anmärkning mot vad kommerskollegium säger, vill jag erinra om, att den enda nyhet, som jag kan finna, att kollegiet omnämner, är, att det blivit en väsentlig ökning av större fartyg och särskilt av motordrivna sådana, och detta skulle då utgöra anledningen, varför frågan på nytt skulle behöva utredas. Men jag kan inte förstå, att om det finns ett eller tio fartyg i samma klass, som man behöver bestämma

bemanningen för den omständigheten, att antalet fartyg av den eller den kategorien under senaste tiden har ökats, skulle vara anledning till, att man behöver verkställa ny utredning. Jag vet inte, att sjöfarten genomgått en sådan revolutionerande omdaning under de år, som förflutit sedan 1920 års kommitté utarbetade en bemanningsskala. Jag har inte alls kunnat få klart för mig, att några sådana omständigheter inträffat. Dessa förhållanden vore mycket lätta att klargöra utan någon vidlyftigare utredning.

Ja, inte ens det, som herr Boman här kom med i sitt anförande, då han sade, att den förut uppgjorda skalan nu är olämplig, kan jag vitsorda. Varpå stöder herr Boman ett sådant påstående? Kan herr Boman ange något skäl eller några bevis för, att den är olämplig? Jag har inte hört något sådant angivas, och jag skulle vara mycket intresserad av att få veta, varpå han grundar detta kategoriska påstående, att den är olämplig.

Herr Boman talade om arbetstiden. Ja, då man vet, att arbetstiden till sjöss nu är baserad på trevaktssystemet, och att den enda ändring i fråga om arbetstiden, som kan göras, är, att man övergår från trevaktssystemet till tvåvaktssystemet, så är det en mycket enkel sak att räkna ut, vilken förändring, som behöver vidtagas i fråga om bemanningen ombord, för att man vid varje tillfälle skall ha en fullt adekvat och fullt tillräcklig bemanningsstyrka i tjänstgöring på fartyget. Det är en mycket enkel sak, och därför behövs det inte en stor och vidlyftig utredning.

Jag tror, att man helt enkelt skulle utan någon svårighet kunna verkställa en bearbetning av det förslag till bemanningsskala, som redan utarbetats och se till, huruvida inte den skalan skulle kunna moderniseras med hänsyn till det ena eller andra fallet. Blir det någon förändring i bestämmelserna om sjöfolkets arbetstid, så vet man ju med detsamma huru förhållandena komma att gestalta sig, och för den skull behövs sannerligen inte någon större utredning. Hade reservanterna stannat vid detta yrkande, skulle jag också ha varit fullt tillfredsställd. Men här ha de till och med yrkat avslag på det resultat, vartill man kommit i andra kammarens utskott, fastän det inte går med på mera än att föreslå, att det skall verkställas ny utredning. Reservanterna i första kammarens andra tillfälliga utskott ha inte ens velat gå med på detta, utan ha yrkat avslag på detta förslag.

Reservanternas talman har ju här gjort sitt inlägg, och jag var mycket intresserad att höra, varpå reservanterna grundar sin uppfattning om obehövligheten av någon åtgärd. När man då hörde, vad den reservant, som uppträdde här, hade att säga, så hade han bara ett enda skäl, och det var ett antagande, såsom han också medgav, att det skulle möta stora svårigheter att fastställa en bemanningsskala för de olika variationer och typer av fartyg, som finnas i den svenska handelsflottan. Jag kan inte se, att det föreligger någon sådan svårighet. De olika variationer och typer av fartyg, som finnas, spela inte någon så stor roll för frågan om den bemanning, som behövs för att sköta dem. Man skulle ju kunna tänka sig, att det på senare år åstadkommits några mycket vittgående uppfinningar, som skulle medföra, att man knappast behövede någon levande arbetskraft alls ombord, att man till exempel inte behöver hålla utkik, eftersom det fanns några reflexspeglar eller andra apparater, som gjorde, att fartygen påverkades till kursförändring så att de kunde vika ur vägen för mötande fartyg. Man kunde även tänka sig, att fartygen skulle kunna styra sig själva. Man har ju självstyrda luftskepp, det har jag hört talas om, men självstyrda fartyg på havet är väl nästan omöjligt att kunna tänka sig. Det är de enda omständigheterna, varigenom vi skulle kunna reducera bemanningen. Av vilken anledning är det, som besättningarna behövas? Det behövs en adekvat besättningsstyrka på alla fartyg såtillvida, som man måste ha någon man, som styr fartyget. En man

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)

måste väl också finnas för att hålla utkik, och det måste väl också finnas någon man, som uträttar förefallande göromål ombord. Det är den minimistyrka, den besättningsstyrka, som man måste räkna med beträffande denna bemanningsskala. Det är inte alls någon maximistyrka.

Nu hävdar man ju på redarhåll, att de svenska fartygen äro bra bemannade. Det föreligger ingen fara, säger man, utan alla dessa fartyg äro så väl bemannade, som de kunna vara. Under sådana omständigheter kan jag inte förstå, varför man har en sådan panisk förskräckelse för att få detta förhållande konstaterat. Tvärtom, om jag hade det så bra ställt på alla upptänkliga områden, då skulle jag väl invitera alla att komma dit och undersöka saken, så att man får detta konstaterat. Det är därför jag inte kan förstå, att man kan vara motståndare till en utredning. Att man av ekonomiska skäl kan vara motståndare till en ökning av besättningsstyrkan, det kan jag förstå, men att man är motståndare till att få konstaterat, hur bra man har det, såsom man påstår, det kan jag inte förstå.

Reservanten talade också om, att inga olyckor inträffat på svenska fartyg på grund av bristande bemanning. Ja, hur vet reservanten det? Hur vet rent av någon människa det? Fartyg som gå under på grund av bristande bemanning försvinna ofta nog med besättning och allting, kanske genom sammanstötning med andra fartyg. Och förresten är det ganska svårt att konstatera, om en olycka inträffat på grund av bristande bemanning. Vad otillräcklig bemanning kan föranleda är till exempel, att det vid en sjöolycka inte finns tillräckligt med folk för att sjösätta livbåtarna. Då skrika tidningarna och tala om skandal. Men vems är ansvaret för detta? Jo, ansvaret ligger naturligtvis hos redaren eller fartygsbefälet, kanske minst hos befälet, ty detta ställer sig i allmänhet kraftigt på samma ståndpunkt — åtminstone det svenska befälet — och vill ha en bemanningsskala. Men, det egentliga ansvaret kan man säga ligger hos den svenska riksdagen, som inte vill genomföra sådana säkerhetsanordningar, som äro nödvändiga.

Reservanten tyckte också, att Sverige inte borde bli någon försökskanin på detta område, ty vår sjöfart är redan nu enligt hans utsago svårt handikappad i konkurrensen, och vi behöva frakta hem vårt gods och skicka ut vårt gods på svenska kölar, sade han. Samtidigt var han vänlig att upplysa om, att Norge, som är ett av de få länder som gått så långt, hade infört en bemanningslag. Ja, men är det inte ett faktum, att Norge trots sin litenhet står som nummer två eller nummer tre bland sjöfartsrikande nationer? Och om detta land, med sin bemanningslag, kunnat hävda sin ställning på sjöfartens område så, som det gjort, så bortfaller ju det skälet, att en bemanningslag skulle verka oförmånligt i konkurrensen. Här har reservanten slagit ihjäl sitt eget argument. Om Norge, som är ett litet och fattigt land, kunnat hålla sig uppe i konkurrensen om sjöfarten, inte blott inom sitt eget land, utan även på världshaven i tävlan med de stora länderna, så är ju detta ett bevis, och ett mycket kraftigt bevis, att bemanningslagen inte utgör någon så förskräckligt stor fara, som man vill låta påskina, att den är.

Reservanten sade också, att han var mycket rädd för att skriva till Kungl. Maj:t, ty man kunde ju rent av bli bönhörd; Kungl. Maj:t kunde ju ta hänsyn till vad riksdagen skrev och komma med ett förslag. Men det ville inte reservanten ha, och därför motsatte han sig en fortsatt utredning.

Då emellertid min vän Nordborg skall efterträda mig här, tror jag, att jag skall spara en del synpunkter, som det kunde vara skäl i att framlägga. Innan jag slutar vill jag dock ställa den frågan till honom, som det kunde vara intressant att få besvarad: Är inte ett underbemannat fartyg sjöovärdigt?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Nordborg: Herr talman! Det var ju inte precis några nya saker man fick höra av herr Lindley, och om man följt med utvecklingen av denna fråga under årens lopp, så känner man igen argumenten. Jag tyckte ändå, att herr Lindley var mycket moderat i dag, det var egentligen inte någon stor-slägga han använde, utan han kom med sina vanliga argument lugnt och trevligt, som han brukar.

Först och främst nämnde han, att om man vill, att ingenting skall göras, så skall man tillsätta en kommitté. Ja, om han är av den uppfattningen, att utskottet föreslagit en kommitté för att intet skall göras, då tycker jag inte herr Lindley borde ivra så mycket för denna utredning, som utan att leda till något resultat bara kostar tid och pengar.

Men om jag ser på saken mera allvarligt, så kan jag lika litet som herr Lindley förstå vad som nu skall utredas. Som både ämbetsverken och utskottet framhållit skola ju två utredningar äga rum beträffande sjöarbetstiden, och med anledning därav har den provisoriska lagen prolongerats i tre år. Den ena utredningen måste göras med hänsyn till den behandling, som frågan kommer att röna i Genève nästa år eller senast 1932. Den andra utredningen kommer till stånd, eftersom en sådan begärts från sjömanshåll. Man har där kommit med önskemål om vad jag vill kalla skärpningar i lagen, det vill säga minskning av arbetstiden och förbättring av sjömännens villkor. Från redarsidan ha framkommit önskemål om vissa lindringar i lagen, och utredning om alla dessa önskemål har nu ställts i utsikt. Det är således fråga om två utredningar, som komma att gå mer eller mindre parallellt med varandra. Efter vad jag kan förstå har utskottet föreställt sig, att samma personer skola göra båda utredningarna.

Utskottet synes vidare ha tänkt sig, att om inte utredningen beträffande behovet av bemanningsskala göres jämsides med arbetstidslagsutredningen, så kunna samma personer fortsätta och göra den efteråt. Huru ställer sig detta praktiskt sett? Det är väl inte fråga om en livstidskommitté? Gången måste bli att kommittén skall ha sitt förslag beträffande arbetstidslagen klart till den tidpunkt, då frågan skall tas upp i Genève, och sedan skall i Genève tas ståndpunkt till saken och en konvention komma till stånd, som slutligen skall behandlas här i riksdagen. Sådant tar alltid lång tid, och först sedan man fått klart för sig, vilken arbetstid det skall bli, kan man ta upp frågan om en bemanningsskala.

Spörsmålet kan dock förenklas högst betydligt. Antag att en konvention godkännes i Genève, som tillmötesgår sjömännens önskemål om åttatimmarsdag och 48-timmarsvecka, det vill säga trevaktssystem också för däckspersonalen. så är det ju alldeles tydligt, att bemanningen på fartygen måste ökas. Det faller också av sig självt, att behovet av en bemanningsskala, om ett sådant behov funnits förut, då bortfaller. Men antag att de allra nyaste och modernaste önskemålen från sjömanshåll skulle tillmötesgå, det vill säga de, som framfördes av internationella sjömansklubben i Hamburg i januari, då skulle man ännu mindre behöva en bemanningsskala. Där begärdes — jag ser till herr Lindleys förväning — fyrvaktssystem för eldrumspersonal och trevaktssystem för däckspersonal, sju timmars arbetstid i hamn och 42 timmars arbetsvecka. Under sådana förhållanden skulle det ju inte alls behövas någon bemanningsskala.

Men om vi gå ut ifrån, att sjöfolket inte får igenom sina önskemål varken i Genève eller genom den revision av lagen, som kan komma i fråga här i Sverige, så torde vi i varje fall inte inom den närmaste tiden kunna räkna med någon förlängning av arbetstiden. Blir det några ändringar, så blir det förstås som vanligt förbättringar för sjöfolket. Sådana förbättringar måste då givetvis innebära en tendens till en ökad bemanning, och en bemanningsskala blir

*Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

därigenom ännu mer obehövligen, än den möjligen har varit tidigare. Ser man saken på detta sätt, så tror jag man får klart för sig, att den utredning, som nu ifrågasättes, egentligen bara är något, som kostar tid och pengar, och ämbetsverken ha onekligen rätt, då de sagt, att utredningen bör göras efter att arbetstidsfrågan blivit löst.

Herr Lindley tyckte, att det skulle vara så enkelt att göra en bemanningsskala. Han talade om kategorierna och sade, att om det blir flera fartyg av en kategori, så behöver ju inte det inverka, utan man kan låta bestämmelserna gälla för kategorien ändå. Även om det kommer till en ny kategori, skulle det ju vara så lätt att göra en ändring. Ja, jag tror mig kunna förstå, att herr Lindley inte själv har arbetat med någon detaljerad bemanningsskala, utan han har tänkt sig det hela som något mycket lättvindigt. Jag var gunås medlem av skeppstjänstkommittén, som på sin tid höll på med denna fråga, och jag kan försäkra, att jag lade ner mycket arbete på att få fram något rimligt. Jag fick nämligen ganska snart klart för mig, att det inte var det riktiga man sökte i denna kommitté, och det tror jag mig bäst kunna påvisa genom att citera ett sådant yttrande i kommittén, som »det är ju tråkigt att lägga fram ett förslag utan att komma med någon höjning». Därför tillkomma även onödiga öknings av bemanningsnumerären. Då man hör sådant, får man ju inte vidare stor tilltro till s. k. förutsättningslösa utredningar. Jag försökte emellertid att i en reservation komma fram med något, som kunde vara rimligt, men jag får erkänna, att ju mer jag arbetade mig in i frågan, dessto mer fick jag klart för mig, att det var alldeles omöjligt att få fram någon generell bestämmelse, som kunde motsvara de önskemål man har rätt att ställa på en sådan skala.

Skeppstjänstkommitterade hade ju en utväg att komma ur klämman, nämligen genom att föreslå dispensbestämmelser. Det är ju mycket enkelt för förslagsställarna att komma med dispensbestämmelser, men för de människor, som sedan under årens lopp skola njuta av ett sådant alster, är det inte så trevligt. Dessutom anser jag, att om en lag inte kan skrivas så, att dispensbestämmelser endast i undantagsfall skola behöva tillämpas, så är det bättre, att den lagen är oskriven. Om man ser, vart dispensbestämmelserna leda för den praktiska näringsidkaren, så finner man, att det medför mycket stora svårigheter att vara beroende av desamma. Om ett fartyg skall kontrakteras för nybygge, så måste en redare göra noggranna kalkyler i syfte att få fram ett fartyg, som kan motstå den konkurrens, för vilken fartyget beräknas bliva utsatt. Antag nu, att ett fartyg skall byggas som kommer att ligga i närheten av en tongräns, men man kan ej veta på vilken sida av gränsen mätningen kommer att placera fartyget; eller antag att det skall byggas ett typfartyg, för vilket det är både nödvändigt och rimligt att begära en dispens, huru skall redaren då kunna få besked före kontrakteringen. Säkerligen tager intet ämbetsverk ståndpunkt härvidlag förrän fartyget är färdigt. Men även om så skulle bliva fallet, har dock redaren inga garantier beträffande huru länge dispensen skall gälla. Ökade och oberäknade utgifter måste därför medräknas. Vad jag nu sagt gäller även i tillämpliga delar, då man köper ett gammalt fartyg. Dispensförfarandet anser jag således icke vara något att bygga på.

Herr Lindley anmärkte också på, att herr Boman sagt, att skeppstjänstkommitterades förslag var olämpligt. Om den uppfattningen är nog inte herr Boman ensam, den tror jag vi ha litet var, möjligen med undantag av motionärerna. Jag skulle nästan tro, att dessa anse skeppstjänstkommitterades förslag såsom mycket lämpligt, åtminstone efter en viss överarbetning och justering. Jag förstår också mycket väl, att motionärerna se saken på det sättet, men frågan ligger annorlunda till nu än förr i världen. Jag har själv en tid varit en ganska ivrig anhängare av bemanningsskalan — det var 1911, som

jag sysslade med frågan — men sedan den tiden har det hänt en hel del. Vad man tänkte sig 1911 var en bemanningsskala, som skulle tillfredsställa sjösäkerheten och även i viss mån underhållet av fartygen. Men vad menar man med en bemanningsskala av i dag? Jag talar nu inte om vad motionärerna ha tänkt sig, utan vad sjöfolket vill ha. Jo, därmed menas något helt annat än tidigare, och vad detta är skola vi finna, om vi se på de skrivelser och utlåtan- den från de ombordanställdas organisation, som äro intagna som bilagor i utskottets betänkande. Där säges, att en sådan bemanningsskala, som motionä- rerna föreslå, kan endast i någon ringa mån avhjälpa missförhållandena, men man vill gå med på motionärernas förslag ändå, bara för att det skall bli nå- gon förbättring. Skulle vi nu få en bemanningsskala i år, så förstår man myc- ket väl, att det nästa år skulle komma nya motioner med krav på skärpning av skalan. Detta kan ju inte gå för sig. Skeppstjänstkommittéens förslag till en bemanningsskala var ju tilltaget mycket i överkant, och det var, som jag sade, i vissa fall höjt bara för höjningens egen skull, utan att det var nöd- vändigt ur sjöfartssäkerhetssynpunkt.

Denna skala var ganska lik den norska, som funnits tidigare och som använts som modell. Men vad har vederfarits den norska bemanningsskalan? Jo, den har helt simpelt visat sig medföra sådana konsekvenser för den norska sjö- farten, att den måst revideras, och den har reviderats på sådant sätt, att jag är säker på, att svenskt sjöfolk inte bryr sig om att få en sådan skala annat än av taktiska skäl, eftersom de förstå, att har man en skala, så är det lätt att bygga på den framdeles år från år. Den norska bemanningsskalan höll till och med på att upphävas för några år sedan, men den räddades genom en kom- promiss. Den nuvarande norska skalan stämmer med vår bemanning, enligt vad den norska skeppskommittén av 1928 sagt, på så sätt, att den svenska be- manningen ligger i vissa fall något högre och i vissa fall något lägre än den norska.

Herr Lindley sade, att det var så förfärligt enkelt att göra en bemannings- skala, ty om vi få trevaktssystem för däcksfolket, så är ju saken klar. Ja, men det är inte alls sagt, att vi få trevaktssystem för däcksfolket; vi måste vänta och se vad vi få, innan vi ta ståndpunkt. Herr Lindley ansåg också, att det var en styrka för saken, att det i andra kammarens utskottsutlåtande inte fanns några reservationer. Ja, den frågan antar jag vederbörande få göra reda för själva i andra kammaren. Här är det ju första kammarens utskotts- förslag, som vi diskutera.

På tal om de olika fartygstyperna skall jag bara be att få säga, att ut- skottet i sitt betänkande tydligt har erkänt, att det på tio år blivit sådana för- ändrade förhållanden på sjöfartsområdet, att ett förslag, som är tio år gam- malt, inte kan läggas till grund längre. Jag har den uppfattningen, att för de år, som komma, kommer tempot inte att sakta av utan kommer säkerligen att bli ännu raskare. Jag ber därvid att få hänvisa till vad som helt nyligen blivit sagt i Svenska teknologföreningens avdelning för skeppsbyggnadskonst om kolpulvereldningen, att den har framtiden för sig. Dessutom hölls vid den så kallade sjöfartsriksdagen ett anförande av direktör Gustaf Hammar, som är mycket tänkvärt. Den mannen brukar egentligen aldrig komma med över- ord. Det är alltid tråkigt att citera saker, men detta är så kort, att jag skall be att få läsa upp vad direktör Hammar sade. Han uttalade först och främst, att tack vare Norges vidsynta skattepolitik gentemot sjöfarten under världs- kriget ägde detta land i dag den modernaste och mest konkurrensdugliga han- delsflotta i världen. Direktör Hammar drog därav den slutsatsen, att staten icke får med alltför stränga skattebestämmelser förhindra, att förtjänsterna under goda tider användas till modernisering och förnyande av tonnage. Även i fråga om lagstiftning, som kan verka betungande för sjöfarten, borde iakt-

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)

tagas försiktighet. Ordagrant yttrade han i fortsättningen följande: »Jag förstår, att för närvarande är bemanningsskalan före i riksdagen, och sjöfartens män måste med största oro följa denna strävan att fastställa antalet folk ombord å ett fartyg, oavsett om de behövas eller icke. Utvecklingen går mot mekanisering, och just den hårda konkurrensen driver tekniken att göra stora ansträngningar i denna riktning. Jag ser den tiden ej avlägsen, då ett maskineri i fartyg göres praktiskt taget automatiskt, självsmörjande och så att detsamma kan skötas och övervakas från kommandobryggan, precis så som en chaufför sköter maskineriet i sin bil. Vad skall man då göra med alla dem, som lagstiftningen kräver i maskinrummet? På däck försiggår också stora rationaliseringssträvanden. Jag vill bara nämna den automatiska styrningen av fartyget, som egentligen är mera pålitlig än den som utföres av en sjöman, då man alltid måste räkna med mänskliga misstag.» Detta har sagts av en erfaren man. Jag skulle bara vilja tillägga, att oavsett när hans spådomar kunna bli förverkligade, så kommer det under tiden att finnas många mellanlägen, som komma att kräva olika stor besättning. Men jag är fullt enig med herr Lindley om, att man ju inte på grund av maskinella anordningar kan reducera en besättning så, att man inte har tillräckligt med folk att passa på ratt och utkik och vad som behövs enligt vanlig sjömanskutym. Det är ju alldeles tydligt, och därvidlag ha vi icke olika uppfattning.

Herr Lindley säger emellertid att om vi nu ha så bra bemannat, som vi påstå, här i Sverige — varför ha vi då något emot en bemanningsskala? Jo därför, att vi veta, att en bemanningsskala kommer att bli orimlig och orättvis. Den kommer att fordra mera folk på fartygen än vad som behövs, och därvidlag spela många omständigheter in. Jag ber att få nämna bara ett exempel. Två fartyg ligga nära tongränsen. De kunna rent av vara systerfartyg, vara byggda alldeles på samma sätt, men på grund av någon liten detalj i inredningen, som är olika, eller också därför, att de kanske blivit mätta av olika skeppsmätare, har det ena kommit över och det andra under en viss gräns. Då skall det med detsamma vara ett par man mera ombord å det fartyg, som olyckligtvis har blivit »större», trots att båda fartygen i verkligheten lasta lika mycket. Det är ett förhållande, som den norska skeppsuppläggningskommittén också mycket riktigt har påpekat och anhållit, att myndigheterna skulle se till att avhjälpa. Jag tar ej rederier i försvar, som bemanna sina fartyg otillräckligt, men jag är rädd för en bemanningsskala, som ställer oss omöjliga i utgångsläget, när det gäller att konkurrera med utlänningar, som ej ha liknande bestämmelser. Däri ligger den stora faran, och det måste vi akta oss för.

Nu säges det såsom jag tycker mycket riktigt: varför skola de där rederierna — om det nu finnes några — få gå med mindre bemanning? Ja, det säger jag också: men varför anmälas de ej? Det brukar ej alls vara brist på anmälningar, när det gäller fartygen, ty sjömans- och eldarunionernas medlemmar och ombud passa sannerligen mycket väl på dessa saker, så man behöver ej alls tänka, att de förbise något härvidlag. Vi se också, såsom eldarunionen nämner i sin skrivelse till utskottet, att det har varit sådana fall anmälda i fjol. De säga, att vid över 11,000 inspektionsförrättningar behandlades sex fall av underbemanning av fartygsinspektörerna, och sju fall hade blivit anmälda av vederbörande sjömanshusombudsmän. Sedan räknades det ut på ett konstigt sätt, att detta var ett tecken på, att bemanningen överhuvud taget var förfärligt dålig. Enligt formuleringen ser det ut, som om sjömanshusombudsmännen hade anmält sju fall och inspektörerna ansett, att det endast i sex fall förelåg underbemanning. Det kan ju hända, att här är någon felformulering, men även om det skulle vara tretton fall, så är det en mycket liten underbemanningssiffra, och den nyaste siffra, som nu förelig-

ger, visar, att fyra fall behandlats under 1928. Om nu någon säger att *fallen* äro flera, varför göres då ej anmälan till myndigheterna? Jag tycker det skulle vara det bästa, som kunde hända, så att vi finge frågan ur världen.

Herr Lindley talade sedan om sjöolyckorna. Då det har sagts, att sjöolyckor ej ha kunnat påvisas ha skett på grund av undermålig bemanning, så säger han, att det kan förmodas, att det ändå har funnits sådana fall. Vem vet, säger han, om det ej har varit sådana? Ja, men man skall väl ej börja på att stifta lagar för sådant, som vi bara tro och tänka oss möjligen kunna hända, ty då få vi nog litet för mycket av lagstiftning. I denna kammare har den synpunkten tidigare blivit framförd, att man får aldrig veta, hur det gått till i sådana fall, då sjöolyckor inträffat. Jo, det får man veta utom i de fall då fartyget gått under med man och allt, men de fallen äro så få, att det skulle vara beroende på en ren slump, om just något av dessa fall berott på underbemanning. I de till antalet övervägande fallen, då besättningen eller större delen därav eller åtminstone någon blivit räddad, där kommer vid sjöförklaringar och sjöförhör sanningen fram. Nutidens sjöfolk försöka ej att lägga fingrarna emellan för att hjälpa befälet. De bli sannerligen ej menedare för den sakens skull.

Herr talman, jag antar, att jag får tillfälle att ytterligare yttra mig, sedan herr Lindley åter haft ordet. Därför skall jag nu sluta. Men jag ber för den händelse jag ej skulle få anledning att vidare uppträda, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Jag vill tillägga en sak. Herr Lindley frågade: är icke ett underbemannat fartyg sjöovärdigt? Ja, det beror på vad det är, som herr Lindley förstår med underbemanning, och vad jag eller någon annan förstår med underbemanning. Det är ju det, som det hela hänger på. Herr Lindley anser kanske att skeppstjänstkommitterades förslag är tillräckligt och bra. Jag anser, att det går för långt. Om åtta dar går kanske herr Lindley in på den mera moderna uppfattningen och säger: skeppstjänstkommitterades förslag är inte bra och tillräckligt, och då ändras naturligtvis hans uppfattning om när ett fartyg är sjövärdigt.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr **Möller**: Ja, herr talman, man får ju av utskottsutlåtandet och alla de omständigheter, som ha kommit i dagen kring detta, ett mycket bestämt intryck av att man under diskussionerna inom vederbörande utskott har varit överens om, att här sådana omständigheter föreligga, att det är påkallat att söka åstadkomma en bemanningsskala. Man kan ej på annat sätt förklara det faktum, att andra kammarens utskott är enhälligt, än på det viset, att man praktiskt taget inom utskottet har känt sig övertygad av argumentationen till förmån för en bemanningsskala. Vad som sedan i sista stund har inträffat i första kammarens utskott — och som har förmått några ledamöter att reservera sig — det undrandrager sig mitt bedömande. Men i varje fall är det uppenbart, att något har inträffat, som i ett enda slag har kastat om dessa personers omdöme. Det skulle vara mycket intressant att veta, vad det är för argument, som ej anförts på ett tidigare stadium och som har kunnat denna kraftiga verkan åstadkomma. Det hade inte hunnit verka på andra kammarens ledamöter i dess motsvarande utskott, men kapten Nordborg har ju upplyst oss om, att det kommer att visa sig, att samma kraftiga verkan *numera* har åstadkommit också bland vissa representanter i andra kammarens utskott och att det skall komma att avslöjas under diskussionen i riksdagen. Men jag måste ju säga, att om det är på det viset, att här skett ingripanden i utskottets ar-

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.*
(Forts.)

Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)

bete utifrån, vilket uppenbarligen måste vara fallet, då kan man ju ej få något starkt förtroende för den argumentation, som presteras, och i varje fall ej för dessa utskottsledamöter själva, som tydligen på ett tidigare stadium som sagt varit övertygade om, att något borde göras. Det fanns år 1911 en kapten Nordborg, som bland annat har yttrat följande: »Jag förstår icke, varför särskilda bestämmelser angående bemanning av fartyg skola saknas. Jag anser det vara mycket viktigt, att sådana komma in. Så länge vi icke ha föreskrifter därvidlag kan bemanningen bli både si och så.» Sedan följer en lång utveckling av denna allmänna uppfattning. Det påpekas, att »med nutidens konkurrens inom sjöfartsområdet ligger det naturligtvis mycket nära till hands, att rederierna söka knappa in på besättningen. Aktieägarna knorra över att de icke få någon utdelning, och man tänker: Vi kunna taga billigare folk och mindre folk». Och ett citat, som återfinnes här, slutar på följande vis:

»Om nu någon vill göra gällande, att en bemanningsslag icke är nödvändig för Sverige, utan att våra fartyg i de flesta fall äro väl bemannade, så anser jag dock icke detta utgöra något skäl för, att vi icke skulle ha någon bemanningsslag. Förordningen kunde ju då ej heller skada någon.»

Den tiden hade alltså herr Nordborg precis samma uppfattning som herr Lindley: finnes ingen underbemanning kan ej bemanningsskalan skada någon — en ståndpunkt, som är logisk, klar och riktig. Men han tillägger: »Men det finnes rederier, som försöka rikta sig på indragningar i besättningsstyrkan», och säger vidare: »genom en bemanningsslag vore det tillfälle att klämma efter dem och förhindra missbruken.»

Ja, mina herrar, det är möjligt, att rederierna ha undergått en pånyttfödelse, fått en ny själ, så att säga, så att de numera inte ha sådana tendenser, som de enligt kapten Nordborgs erfarenhet hade 1911. Kapten Nordborg sade till försvar för sin ändrade hållning, att det har hänt så mycket under dessa år. Han erkände, att han varit ivrig anhängare av en bemanningsskala, men det hade hänt så mycket under dessa år. Ja, det finnes en sak, som verkligen har hänt, som alla känna till, nämligen att kapten Nordborg blivit ombudsman för redarföreningen, och som sådan har han, det måste jag erkänna, i dag på ett mycket skickligt sätt fört redarföreningens talan. Men jag är däremot mycket tveksam om, huruvida man kan tillerkänna honom det betyget, om det i stället gäller allmänna synpunkter.

Det säges ju — jag skulle kanske ej nämna det, men det går många historier från sjön därom — att man aldrig har bevisat, att en fartygsolycka hänt på grund av underbemanning. Nej, men finnes det ej sådana fall, där en rorsman har stått och somnat vid ratten på grund av t. ex. överansträngning? Sådana fall berättas i varje fall alldeles bestämt av folk, som själva tillhöra de kategorier, som man här velat räcka en hjälpande hand. Nu tjänar det naturligtvis inte mycket till att argumentera utifrån sjömännens ståndpunkt. Jag har det bestämda intrycket, att den svenska riksdagen ännu så länge är mycket otillgänglig för alla försök att skapa någon skyddslagstiftning på detta speciella område, men det finnes ju andra kategorier av folk på sjön än sjömännen och eldarna, och vid utskottets utlåtande äro fogade yttranden av Sveriges Fartygsbefälsförening och Svenska Maskinbefälsförbundet. Vill man verkligen försöka inbilla oss, att dessa befälsorganisationer bara springa ärenden åt sjömännen, då de taga ståndpunkt i detta ämne? Det skall ingen få mig att tro. Trots att de äro löntagare under rederierna, så ligger det ändå närmast till hands att tro, att de känna starkare för rederiernas intressen än de känna för sjöfolkens intressen. Men de ha ett intresse. Det är nämligen så, att de enligt sjölagen ha ansvaret för, att fartyget är »behörigen bemannat», som det heter. Vad säger nu Sveriges Fartygsbefälsförening? Jo, den säger så här: »'Behörigen bemannat' lämnar emellertid, vi vågar säga,

ingen som helst garanti för att fartyget verkligen är bemannat på ett tillfredsställande sätt. Föreningen har allt för stor erfarenhet», säges det uttryckligen understruket. »om motsatsen. Underbemannade fartyg ha i allt för stor utsträckning funnits och finnas enligt vår mening i stor utsträckning. Någon ändring häri torde ej heller vara att vänta förrän en effektiv bemanningsskala införes.

Att fartygen äro behörigen bemannade torde obestriddligen vara av större betydelse för befälhavaren än någon annan ombord. Ansvar et drabbar honom framför någon annan. Att han är medveten därom är också tydligt, men omständigheter, varöfver han ej råder, tvinga ofta en befälhavare att gå till sjöss med ett underbemannat fartyg. Han kan naturligtvis vägra, men därmed torde följa ett omedelbart avsked.»

Det är fartygsbefälhavareföreningens uppfattning om rederiernas ansvarskänsla och en uppfattning, som de själva påstå bygga på stor erfarenhet. Skulle det nu verkligen lyckas för rederiernas målsmän att mot sådana vittnesbörd inbilla den svenska riksdagen, att det ej behöver göras någonting, att det är onödigt därför, att det ej finnes någon underbemanning att tala om, att några olyckor på grund av underbemanning öfverhuvud taget ej uppstå, så skulle man här visa ett barnsligt förtroende för den goda viljan hos de rederier, som få denna dom från befällets egen organisation. Jag tror inte, att herr Nordborg behöver vara öfverraskad, om vi under sådana omständigheter ej äro mycket imponerade i varje fall av den advokatyr, som han här har presterat mot bemanningsskalan.

Nu har det tillförts ett nytt argument i denna punkt, det nämligen, att det skall försökas en konvention i fråga om sjöarbetstidslagen. Ja, vi ha ju vid denna riksdag antagit en sjöarbetstidslag, som för många fartyg bibehåller 12 timmars arbetsdag ombord å fartygen. Inte finnes det väl någon sannolikhet för att, oavsett om det blir en konvention eller ej, den svenska riksdagen inom en nära framtid skulle stifta en ny sjöarbetstidslag, som så inskränkte arbetstiden, att överansträngning vore utesluten. Jag tycker, att det är att tilltro oss en alltför stor naivitet, om man gör detta till ett argument mot att nu gå in för det här mycket beskedliga förslaget, som har kommit från vederbörande utskotts sida. Jag är övertygad om att även om man i Genève gör en sådan överenskommelse om ytterligare inskränkningar av arbetstiden på sjön, så kommer herr Nordborg att mobilisera all den kraft, varöfver han förfogar, för att förhindra, att Sverige ansluter sig till den konventionen. Nu använder man det förhållandet, att det skall äga rum en konferens i Genève, som ett uppskovskäl för att sedan naturligtvis i sin tur radikalt bekämpa, att den överenskommelse, som kan träffas där nere, antages för Sveriges del. I den punkten har han naturligtvis ofantligt stora utsikter att lyckas, bl. a. just med hänsyn till det, att vi så sent som i år antagit en sjöarbetstidslag.

Jag måste därför för min del säga, att jag är nästan litet ledsen öfver det motstånd som möter, och jag tycker, att rederierna själva skulle ha en känsla av, att de förlora i anseende på ett sådant här intensivt motstånd mot en tämligen självklar och naturlig skyddsåtgärd för sjöfolket. Är det så, att rederierna uppföra sig på ett anständigt vis mot sjöfolket i det här avseendet, så ha de absolut ingenting att frukta av en bemanningsskala. De, som ha någonting att frukta, kunna ju inte rimligen vara några andra än de, som ej uppföra sig anständigt i det här avseendet.

Jag vill visst inte säga, att jag är särskilt nöjd med utskottsbehandlingen av ärendet, ty jag tycker, att man skulle ha kunnat komma längre, men då man inte gått längre, förmodar jag, att detta beror på, att man har trott, att man skulle få ett enhälligt utskott och därefter en enhällig riksdag att ställa sig bakom en skrivelse, och på det viset skulle man ha givit saken en mycket

*Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)

kraftigt stöt framåt. Därför har man inskränkt sig till ett yrkande till denna beskaffenhet, och i det nuvarande läget skall jag avstå att yrka bifall till motionen, men jag vågar verkligen vädja till kammaren att åtminstone sträcka sig så långt, att den bifaller det förslag, som föreligger från utskottets sida. Jag tror visst, att skeppstjänstkommitterades förslag bör bli föremål för en överarbetning. Huruvida det därför behöves någon större utredning, tillåter jag mig däremot mycket bestämt betvivla, men det tjänar ingenting till att diskutera denna sak nu, utan, som sagt, i det läge, som saken har, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Granström: Herr talman, mina herrar! Jag vill i likhet med reservanten, herr Larsson, förklara, att jag ej besitter någon speciell kännedom i denna sak, utan vad jag vet har jag inhämtat av föreliggande akter och den allmänna kännedom om saken, som ju de människor ha, som följa med sin tid.

Som kammaren behagade finna, har utskottet försökt åstadkomma en linje, varom vi trodde, att alla skulle kunna ena sig — en linje, som sedan skulle, menade vi, kunna utformas i förslag till tillvaratagande av såväl däcksfolkets och befålets som rederiernas intressen. Den fordran, som har framställts från särskilt däcksfolkets sida, sammanhänger ju med den allmänna strävan, som genomgår tiden, hos de kroppsarbetande klasserna att försöka förbättra sin ställning, och när det har lyckats på andra områden, så är det ej alls underligt, utan psykologiskt förklarligt, att även sjöfolket vill komma till bättre arbetsvillkor. De betrakta bemanningsskalan som ett medel att uppnå dessa bättre arbetsvillkor, och då en del folk tyckes vara ovissa om vad detta skulle innebära, så vill jag förklara, att den består inte bara i, att man har ett visst antal besättningsmän ombord, d. v. s. att fartyget är behörigen bemannat i fråga om antalet, utan man tar också sikte på den kvalitativa beskaffenheten av dem, som tjänstgöra å däck, och i detta fall föreligger rätt grava anmärkningar. Jag vill ej alls inlåta mig på, huruvida dessa anmärkningar äro befogade eller ej. Det får den utredning, som jag hoppas kommer, avgöra. Om vi således i dag skulle vilja behjärta dessa önskemål från sjöfolkets sida och försöka utreda, i vilken grad de kunna anses vara berättigade, så menar jag, att det vore ett rättvist erkännande åt dem, som på svenska kölar föra svenska produkter till andra länder och även föra andra länders produkter hit till oss. Sjöfartsnäringsen är verkligen en så pass viktig näring, att de, som arbeta i denna näring, också behöva hava något litet hjälp från statsmakternas sida.

Men så kommer den andra synpunkten, och därom kan man ju använda Frödings bekanta ord: »Så ska' vi ha't, men var ska' vi ta't?» Och då blir naturligtvis det avgörande i vilken grad rederiernas intressen här kollidera med de intressen, som framförts särskilt från sjöfolkets sida. Men även i detta fall har ej utskottet intagit någon särskild ståndpunkt, utan man vill även där åstadkomma en utredning för att få med klara och tydliga fakta klarlagt för sig, huruvida verkligen rederiernas och sjöfartens allmänna förhållanden medgiva en förbättring av sjöfolkets villkor.

Det är, synes det mig, mindre välbetänkt av kammaren att på grund av vissa sympatier eller antipatier döma i denna viktiga fråga. Det är betydligt bättre att få göra detta på grundval av föreliggande fakta, och nu erkännes från alla håll och måste erkännas, att de fakta, som föreligga från föregående utredningar, måste anses vara föräldrade, eftersom förhållandena i betydliga avseenden ha fullkomligt förändrats. Jag skall ej upptaga tiden längre med att närmare ingå på detta. Det ligger i klar och öppen dag för var och en, som vill besvära sig med att läsa igenom dessa handlingar. Men jag ber att få säga, att till dessa två intressen kommer sedan ett tredje intresse, och det är allmänhetens. Ty också allmänheten har här ett intresse att bevaka. Det

är klart och tydligt, att ett mindre väl bemannat fartyg i betydande grad äventyrar säkenheten för dem, som äro passagerare på detta fartyg eller som frakta gods på detsamma, och från denna synpunkt menar jag, att det också finnes ett intresse från allmänhetens sida att noga göra denna sak till föremål för undersökning. Vi ha, som vi veta, alldeles nytt fattat ganska viktiga beslut, som avse att tjäna allmänhetens intressen, och jag tror också, att här föreligger ett liknande fall. Emellertid vill jag slutligen betyga, att när utskottet intagit denna ställning, så har det samvetsgrant avhållit sig från att taga ståndpunkt till frågan om bemanningsskala eller icke. Det är en sak, som får framgå av den blivande utredningen, och det blir naturligtvis Kungl. Maj:ts sak att på grundval av denna utredning framlägga det förslag, vartill utredningen ger anledning. Men inte heller i detta fall behöver herr Larsson ha några överdrivna farhågor, ty det begäres i utskottets förslag alldeles bestämt, att förslaget skall föreläggas riksdagen, så att riksdagen skall få yttra sig, innan det av Kungl. Maj:t slutligen fastställles, och vid detta förhållande synes det mig, som om man då hade tillfälle att göra erinringar, och jag är också förvisad om, att alla berättigade erinringar skola beaktas av Kungl. Maj:t — vilka som än representera Kungl. Maj:t.

Jag ber att få sluta med att påvisa, att om kammarens ärade ledamöter behagade läsa utskottets kläm, så synes det mig verkligen, som om denna utskotts-kläm skulle kunna bli en enande linje, varigenom vi skulle kunna taga ett bestämt steg till åstadkommande av en lösning av dessa svårigheter, och jag ber också att få betona, att orsaken, varför vi inom utskottet, som företräda majoriteten där, inte kunnat ansluta oss till motionens yrkande, är den, att vi i denna tyckt oss finna ett visst ställningstagande i frågan för eller emot bemanningsskalan. Men vi vilja här gå in på en saklig, förutsättningslös utredning om *behovet* av denna — här tages således sikte på däcksfolkets intressen — och *möjligheterna* för fastställande av en bemanningsskala — här gäller det rederiernas berättigade intressen — och när så är hoppas jag också, att kammarens flertal skall stödja mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Lindley**: Herr talman! Jag vidhåller, vad jag förut sagt, att jag inte tror så värst mycket på något större resultat av den blivande utredningen, därför att de, som ha denna utredning om hand, icke vilja nå något dylikt, det är tydligt och klart. Kommerskollegium, som betraktar sig självt såsom ett organ till bevakande av rederiintresset, kommer givetvis att vara motståndare däremot, och det enda skulle vara, om Kungl. Maj:t tillsatte en särskild ny kommitté för att utreda frågan. Endast då skulle man kanske kunna få ett nytt förslag på bordet. Jag betraktar därför utskottets yrkande endast som en deklaration, en from önskan, att denna fråga måtte föras fram till en lösning förr eller senare.

Nu säger herr Nordborg, att det är nog mycket svårt att göra upp ett fullt tillfredsställande bemanningslagförslag, och han förmodar, att jag inte har haft tillfälle att syssla med den frågan. Jo, jag vill säga, att då jag satt med i 1906 års sjöfartssäkerhetskommitté, fastän vi då inte hade bemanningsfrågan hänskjuten till oss, gjorde jag likväl försök ändå att föra fram det spörsmålet, därför att jag betraktade detta såsom en väsentlig del av sjöfartssäkerheten, i det att jag ansåg, att ett underbemannat fartyg inte är sjösäkert, och att vi alltså borde taga upp den frågan. Man ville emellertid då inte gå med på att söka utarbета något bemanningslagförslag, men jag försökte ändå göra några utredningar angående hur fartygen voro bemannade.

Nu säger herr Nordborg, att det förslag, som sedermera har utarbetats av skeppstjänstkommittén, har blivit tilltaget i överkant. Men om så är, då

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)

är det ju inte så förskräckligt farligt, om det förslaget sedermera lägges fram inför riksdagen, ty då har herr Nordborg alla utsikter i världen att kunna påvisa orimligheterna i denna överkant marginal, och alltså har han mycket stora utsikter, att på grundval härav få ett sådant förslag förkastat. Jag tror inte det är så rysligt farligt, om man får ett förslag framlagt, där man kan påvisa felaktigheterna redan från början. Då är det ju stora, stora utsikter till att ett sådant förslag blir avslaget. Men vad jag har strävat efter och vad jag fortfarande strävar efter, då det gäller bemanningsfrågan, är inte att få någon sorts maximibestämmelse, hur många man det skall finnas ombord på fartyg av varje olika kategori, utan jag vill ha minimibestämmelser, alltså bestämmelser, som sammanhånga med säkerheten. Det är själva säkerhetsbestämmelserna jag syftar åt. Sedermera blir det naturligtvis en individuell sak och eventuellt en förhandlingssak mellan respektive parter, när det gäller den utökning, som eventuellt kan anses vara behövlig för att göra arbetet så bekvämt, som det möjligtvis kan göras, och för att det skall kunna inrättas på det mest tillfredsställande sättet, men det är minimiantalet, som jag vill ha fastställt, och man måste väl ändå erkänna, att det är nödvändigt att uppdraga sådana minimibestämmelser.

Sedan säger herr Nordborg också, att han erkänner, att det finns rederier, som inte känna det ansvar, som de borde i dessa fall. Men, säger han, varför inte anmäla dem? Han anser själv, att åtgärder borde vidtagas gentemot sådana rederier, och han påvisar, att det är endast några fall, som äro anmälda. Ja, men inte är det lönt att gå och anmäla ett rederi för underbemanning t. ex., om man inte har någon bemanningsskala, någon grund att gå efter. Man gör ju ett hugg i luften, ett hugg, som inte träffar. De myndigheter, som ha att avgöra detta, ha säkerligen ganska svårt att avgöra, huruvida underbemanning föreligger eller inte. Det är mycket svårt, när man inte har någon grund eller basis att rätta sig efter. Jag skulle själv vilja säga, att om jag innehade en sådan ställning, att jag skulle avgöra ett dylikt spörsmål, där jag inte hade någon grundval att stödja mig på, skulle jag också ställa mig tveksam och undra, huruvida man skulle kunna ingripa och anhängiggöra åtal mot ett rederi, som gjort sig skyldigt till underbemanning, för att få det rederiet bötfällt. Ja, det är sannerligen ganska svårt att göra, när man inte har någon rättsgrund att stödja sig på. Då blir det ju ett fullständigt hugg i luften.

Jag pekade också på att det kan inträffa olycksfall och -händelser till sjöss på grund av underbemanning, och det hänger också samman med samma problem, att det är svårt att bevisa, att de ha skett just på grund av underbemanning. Tänk t. ex. på alla dessa sammanstötningar, som inträffa nattetid till sjöss! Hur många gånger ha sådana inte åstadkommit just på grund av underbemanning, kanske överansträngning, såsom herr Möller påpekade. Vederbörande har somnat vid rodret eller somnat på utkik, ty att sådant händer sjöfolk — det känna vi till, som varit till sjöss, även herr Nordborg, vill jag lova, har många gånger gått på utkik och sovit — åjo, man skall inte försöka förneka fakta, ty sådant förekommer ofta, i synnerhet på segelfartyg i passadvindarna o. s. v. Jag har sett fall där folk gick fram och tillbaka i sovande tillstånd — det är rent av underbart, att man kunde göra det, men ungdom kan ju allt möjligt på det området. Men det är ju mycket svårt att bevisa förekommande underbemanning, och då säger herr Nordborg, att man väl inte kan lagstifta på förmodanden om möjligen inträffande händelser. Ja, det är ju inte bara så, att det gäller att lagstifta på förmodanden, att dessa händelser skola inträffa, utan skall ske med hänsyn till själva den allmänna säkerheten, som ligger bakom, och det är väl för övrigt inte något enkelt förmodande, utan det är väl ändå konstaterade fakta, som ligga till grund för aktionen på detta område.

Men vad jag förvånade mig över var det svar, som kapten Nordborg gav mig på min fråga. Jag ställde nämligen det spørsmålet till honom: är icke ett underbemannat fartyg sjövärdigt? Då svarade han därpå: »Ja, det beror på vilken bemanningsskala man vill lägga till grund, eventuellt den bemanningsskala, som sjötjänstkommitterade dragit upp, eller den bemanningsskala, som någon ytterlighetsman skulle vilja kräva beträffande fartygen.» Jag har inte alls frågat om bemanningsskala eller inte, jag har bara velat få konstaterat, om han för sin del ansåg, att ett underbemannat fartyg är sjövärdigt. Sedan blir det en senare fråga, vad ett underbemannat fartyg är. Det är det, som vi vilja ha fram. Det hör inte alls samman med några av dessa projekt, som man nu talar om beträffande bemanningsskalor, utan det är bara ett konstaterande av fakta, som jag velat få fram. Jag för min del anser, att ett fartyg, som är underbemannat, icke är sjövärdigt, och om inte ett sådant fartyg är sjövärdigt, vad bör då göras? Jo, då bör dessa fartyg hindras att löpa ut. Det är ju en tydlig och klar sak. Det är också likadant, om fartyget har andra fel och brister, som göra det icke sjövärdigt. Då böra besiktningsmyndigheterna ha rättighet att ingripa och stoppa ett sådant fartyg. Innan vi fingo sjöfarts-säkerhetslagstiftningen införd i vårt land, var det ett faktum, att det fanns fartyg i vår handelsflotta, vilka flöto på fläsksvålar — man stoppade in en fläsksvål för att täta ett hål, och sedermera lade man ett trästycke däröver och pallade upp det med pitprops eller någonting sådant, så att det skulle hålla sig kvar. Det är ett faktum, att sådana fartyg funnos i vår svenska handelsflotta före den tiden. Så ha vi nu fått dessa säkerhetsbestämmelser, som innebära kontinuerlig kontroll och inspektion av dessa fartyg. Dessa gamla missförhållanden äro nu borta och försvunna. Nu äro våra fartyg relativt säkra, så långt det är möjligt att utöva inspektion på dem och se till att de äro sjövärdiga. Men hur skall det vara möjligt att ingripa och stoppa ett sådant sjövärdigt fartyg, som är underbemannat, om det inte finnes någon säker bestämmelse, som anger, hur ett fartyg bör bemannas, vilket minimum, som här bör fastställas? Att konstatera underbemanning i efterhand, sedan t. ex. en olycka har inträffat, kan väl inte anses vara tillfredsställande, men det är ju i realiteten det, som man här vill knyta sina förhoppningar till, nämligen att man efteråt, efter det att en olycka har inträffat, kan konstatera, huruvida fartyget varit underbemannat eller inte. Jag vill alltså ha en minimibemanningsskala, som åtminstone kan åstadkomma relativ säkerhet för fartyget och de ombordvarande.

Då jag tror, att ett uttalande i överensstämmelse med utskottets yrkande åtminstone är till förmån för frågan, så ber jag, herr talman, att få vidhålla yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr Nordborg: Herr talman! Jag hade väntat mig ett litet personligt anfall, och detta kom ju också ifrån herr Möller.

Jag hade förut omnämnt min tidigare åsikt i denna fråga och jag framhöll även att det har hänt mycket under dessa 19 år. Redan innan de s. k. skeppskommitterade tillsattes hade dock tillkommit lagbestämmelser, som göra det möjligt för våra inspektionsmyndigheter att tillse, att fartyg icke gå till sjöss underbemannade. Jag vill därvidlag även omnämna, att vi ha fått en fartygsinspektion, och herr Lindley erkänner även att mycket gott vunnits med denna institution. Vidare ber jag att få påminna om arbetstidslagen till sjöss, som trädde i kraft 1919, om jag ej minns fel. Detta var ett av de första arbeten, som skeppstjänstkommitterade avlämnade. Denna lag har också verkat i bemanningsreglerande syfte. Det går ej att förneka detta, ty jag kan nämna en hel del fall, då så har skett, men jag vill ej upptaga kammarens tid därmed. Genom att den tekniska utvecklingen, som jag också nyss omnämnde, under de

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)

senare åren allt mer och mer gått framåt, d. v. s. gått i raskare takt än förut, följer också, att för varje år, som går, bli svårigheterna för genomförandet av en bemanningsskala, som på något sätt kan vara rättvis, allt större och större. Detta är min åsikt i dag.

På tal om att ändra åsikt vill jag säga, att det fanns på sin tid en riksdagsman, som sade, att han tackade Gud för varje dag som gick, då han blev klokare, och jag tycker, att det ligger någonting i detta. Jag vill därför fråga: finns det någon klok karl, som inte har ändrat åsikt någon gång? Jag tror, att vi behöva inte gå så långt för att hitta dylika fall, sådant har man ju ofta hört talas om. Jag anser alltså, att en åsikt kan man ändra, men jag medger gärna, att den tiden såg jag på denna fråga uteslutande från befälssynpunkt, utan tanke på de internationella konsekvenserna, vilket man icke kan begära av den enskilde befälhavaren.

Frågan ter sig emellertid helt annorlunda då man får tillfälle att iakttaga hur den internationella konkurrensen blir undan för undan allt hårdare; helst som olika länder genom statssubventioner allt mer och mer förstöra fraktmarknaden, utan hänsyn till de därigenom uppkomna förlusterna. Allt under förhoppning att kunna på konstlad väg uppamma en sjöfart som framdeles skall kunna dominera och bära sig. Riksdagen fattade visserligen ett mycket vidsynt beslut i fjol genom inrättandet av en skeppshypotekskassa, men det kan inte bli någon glädje med denna, om vi sedan genom lagbestämmelser klavbinda näringen, så att den inte kan begagna sig av de möjligheter, som kassan avser.

Herr Möller sade, att vi ha ingenting att frukta av en bemanningsskala, och detta går ju även igenom herr Lindleys resonemang. Jag vill därför på nytt betona, att jag tror, att både herr Lindley och herr Möller mena vad de säga, men jag anser ej att de kunna hålla sitt löfte, ty de komma att bli utsatta för stark påtryckning i syfte att få fram en mera fyllig skala. De kunna säkerligen ej stå emot denna press, utan nödgas framföra vittgående önskemål och även rösta för desamma. Vi få se saker och ting precis som de äro, och erfarenheten tyder på att jag har rätt i mitt påstående.

Det säges också i motionen, att bemanningen på fartygen har minskats sedan 1918. Detsamma blev sagt 1928, men bemöttes då, och nu har samma sak med samma siffror anförts, därför anser jag, att detta inte behöver vidare bemötas.

I motionen säges även att sjöolyckorna stegrats i samma mån som fartygen försetts med tekniska hjälpmedel. Om man bara studerar kommerskollegii statistik, finner man, att sjöolyckorna i stället minskats. Ifall antalet sjöolyckor ökats — vilket icke är fallet — så få vi betänka, att det totala antalet fartyg ökats. Procentuellt sett skulle det därför icke behöva betyda en ökning av olyckorna, även om flera fartyg förolyckats eller råkat ut för haverier.

Vad herr Granström nämnde beträffande den kvalitativa besättningen föranleder mig att säga, att detta uttalande inte kan användas som argument för förbättring av sjöfartssäkerheten. Det är nämligen så, att i svenska handelsflottan finns en särskild kategori lättmatros, som efter två års tjänst kallas »befarna». Att dessa i viss mån ersätta matroser påstås ur sjövärdighetssynpunkt vara orätt. Häremot vill jag säga, att en lättmatros, som har tjänstgjort i två år ombord på ett ångfartyg, kan sitt yrke som sjöman å ångfartyg mycket bättre än den, som efter de traditionella tre åren till sjöss mönstrar som matros på ett segelfartyg. Sjöfartssäkerheten för ångfartyg lider således inte alls av att s. k. befarna lättmatros användas.

Dessutom får jag också säga, att under de senare åren har från min sida och även från det håll, som jag representerar, vid flerfaldiga tillfällen framhållits nödvändigheten av att fartygen bemannas väl. En hel del förbättringar ha säkerligen också uppnåtts därvidlag. Oavsett att denna lättmatrosfråga inte in-

verkar på sjöfartssäkerheten, är jag ändå av den uppfattningen, att det bör vara en viss proportion mellan matroser, lättmatroser och jungmän på ett fartyg, men jag kan inte gå med på sådana proportioner som t. ex. herr Lindley i ett yttrande någon gång tidigare tänkte sig, nämligen att hälften av bemanningen skulle vara matroser. Detta anser jag vara alldeles för hög siffra.

Någon överansträngning kan inte heller komma i fråga därför att det användes yngre folk, ty dessa äro säkerligen mycket mer arbetsföra än en gammal båtsman, timmerman eller matros. Jag anser därför, att den kvalitativa frågan icke spelar den roll, som man har velat göra gällande.

Herr Lindley talade om sjöfartskommittén och sade, att han inom denna hade arbetat med bemanningsfrågan. Ja, det vet jag mycket väl, men han har inte sysslat med utarbetandet av en bemanningsskala i detalj, med hänsyn till bemanningssiffrorna för olika kategorier och trader. När man börjar arbeta med detta, förstår man svårigheterna, ty det skär sig över allt, olika kategorier och trader tillkrängla förhållandena.

Herr Lindley sade även, att om ett förslag till bemanningsskala skulle komma fram, som låge i överkant, skulle det vara mycket lätt för mig att få riksdagen med på en jämkning i rimlig riktning. Det skulle ju vara synnerligen glädjande om så vore fallet, men enligt min uppfattning beror nog ärendets avgörande på omständigheterna vid tiden för avgörandet. Oaktat min tro, att herr Lindley önskar få fram någonting resonabelt, lär han nog ej kunna svara för att så blir fallet i längden.

Enda sättet att beivra underbemanning är att i varje fall göra anmälan till myndigheterna, och jag vågar påstå, att om inte experter, som ha med fartygsinspektionen att göra och som ha farit till sjöss, i varje enskilt fall — det blir ju endast ett fåtal fall — kunna avgöra, hur ett fartyg skall vara bemannat, hur skall då en kommitté kunna sitta vid ett bord och skapa några generella bestämmelser, som kunna bli lämpliga? Det vore naturligtvis bekvämt både för fartygsbefälhavarna och för fartygsinspektörerna i synnerhet att ha en skala att gå efter, men nackdelarna bli så stora, att fartygsinspektörerna och fartygsinspektionen i stället måste underkasta sig besväret att handla efter omständigheterna.

Det anfördes även, att en rorsman kan stå och somna. Jag kan nu inte förstå, att en rorsman blir mera vakent, därför att det finns en man eller två mer ombord. Jag anser inte, att detta har med bemanningsfrågan att göra. Detta är mera en arbetstids- och landgångsfråga.

Herr talman, jag skall inte längre uppehålla kammarens tid, jag har bara nätt och jämnt bemött de gjorda invändningarna. Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Lindley: Jag begärde ordet, då herr Nordborg gjorde ett påstående, som jag inte kan låta stå oemotsagt. Han påstod, att en lättmatros, som haft två års tjänstgöring ombord på ett ångfartyg, till och med överträffar de matroser, som utbildats på segelfartyg under en treårig tjänstgöring. Ja, om det varit någon annan i kammaren, som sagt detta, skulle jag inte ha brytt mig om det, men då herr Nordborg kommer och säger detta, måste jag verkligen opponera mig. Det är en oerhörd skillnad mellan dessa båda kategorier. Det skapades duktigare folk på de gamla segelfartygens tid. Där måste man lära sig allt möjligt, där måste man ha livet i sin hand hela tiden vid olika arbeten, som vederbörande måste utföra, och de måste utveckla rådighet på alla upp-tänkliga områden. Det är förvånande, att någon då vågar påstå, att en sådan person inte ens skulle kunna ställas i nivå med en person, som tjänstgjort ombord på ett ångfartyg, sopat däck, knackat rost och kanske lärt sig knyta ihop två tagändar — och detta endast med svårighet, ty han gör ofta käringknopar

*Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

*Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

i stället för andra knopar. Dessa personer skulle enligt herr Nordborgs åsikt vara fullt kvalificerat folk. Ja, då måste jag säga, att skulle våra fartyg vara bemannade med sådant folk till övervägande antal, då tror jag, att faran vore mycket stor, och då behöves det ett mycket snabbt ingripande i form av en bemanningsskala.

I ett hänseende kan kanske herr Nordborg ha rätt, då han här vill sätta likhetstecken mellan dessa båda kategorier av sjömän. Då det är fråga om att sjösätta t. ex. båtar och sådant, är det ju möjligt, att man kan sätta likhetstecken dem emellan, ty ombord på segelfartyg får folket kanske inte så mycket med sjösättning att göra, men även på de flesta ångfartyg förekommer mycket litet sjösättning av båtar, och många av besättningens äro säkerligen fullständigt obevandrade på detta område, vilket ofta visar sig, då olyckor inträffa. Detta är ju ett av skälen till att man behöver ha kvalificerat folk, och det var just därför, mer än för någonting annat, som jag leddes in på frågan om nödvändigheten av en bemanningsskala för svenska fartyg, men jag vill säga, att det inte precis så mycket var säkerhetsmomentet, som var det avgörande för mig allra först, utan det var helt enkelt emigrationsfrågan, ty vid den tiden stodo andra länders handelsflottor öppna för svenskt sjöfolk. England hade mer än hälften av sin handelsflotta bemannad med utlänningar, svenskar eller skandinaver, tyskar och sjömän från andra nationer, och i Amerika var förhållandet detsamma. Ungdomen där ville icke gå till sjöss på den tiden. Men allt eftersom den industriella övermakten gick förlorad för England, vilket framskapade arbetslöshet och sådant, började folk där att mera tillvarataga alla anställningsmöjligheter och följaktligen blev det utländska sjöfolket i England avskuret från möjligheten att få anställning, åtminstone i någon större utsträckning, på engelska fartyg. Det är då helt naturligt, att de nödgades stanna i eget land, och detta bidrog i någon mån till att vi kunnat få behålla en del av vårt utbildade sjöfolk. Utvecklingen har varit densamma i Amerika på sista tiden, i det att de infödda amerikanarna börjat taga anställning på den amerikanska handelsflottan. Den omständigheten bidrar naturligtvis i någon mån till att vi få behålla det utbildade sjöfolket, men då träder också den taktik, som de svenska redarna tillämpa, starkare fram. Förhållandet är nämligen det, att de på de flesta fartygen icke ens mönstra en enda fullt utbildad matros utan endast jungmän och lättmatros; ty det är givet att ju kunnigare de äro, desto mer vilja de ha i lön — de vilja ha matroshyra — och därför anställer man bara jungmän och lättmatros. Detta anser jag vara den svagaste punkten beträffande rederiernas bemanning av de svenska fartygen. Det är på den punkten, som man skulle sätta in en reform.

Alla engelska ångfartyg äro ju bemannade med matros, till och med på mindre fartyg, fartyg med en minimibesättning av 6 man på däck, äro alla dessa anställda såsom matros, under det att man här i landet har en, högst två matros ombord på motsvarande svenska lastfartyg och möjligen dessutom ett par lättmatros och några jungmän. Detta innebär givetvis en kvalitetsminskning. Kvantitativt sett kanske det kan betyda lika mycket, men i kvalitativt hänseende innebär det ett försvagande av den styrka, som borde finnas och den rådighet, erfarenhet och kunskap, som denna besättning bör kunna prestera vid kritiska tillfällen. Det är således en sak, som är av mycket stor betydelse, och det är därför jag icke kan låta detta påstående stå oemotsagt, att en lättmatros med två års utbildning är fullt jämförbar med en sjöman, som utbildats ombord på ett segelfartyg under minst tre års tjänstgöring. Detta tycker jag är oriktigt.

Medan jag nu har ordet, vill jag, då nu herr Nordborg säger, att om nu fartygsinspektionsfunktionärerna inte kunna bestämma vad som bör vara en bemanningsstyrka på ett visst fartyg: hur skall man då kunna utarbeta en

lämplig bemanningsskala gällande samtliga fartyg? svara, att jag betvivlar icke alls, att dessa fartygsinspektörer *kunna* göra det, men en annan fråga är, huruvida de *våga* göra ett dylikt uttalande, då de inte ha något att stöda sig på. Deras uppfattning kan vara fullt riktig, men den kan också betraktas såsom godtycklig. Redaren, som inspektören kanske anklagat för att han haft för litet folk ombord på ett sitt fartyg, kan säga, att det känner han bäst själv till, och då kanske den ifrågavarande befattningshavaren nödgas böja sig, just därför att han kanske kan riskera sin plats eller avanceringsmöjligheter, om han icke håller med redaren. Denne kan förklara sig vara absolut övertygad om att besättningsstyrkan är fullt tillräcklig! Vad skall fartygsinspektören kunna göra för något emot detta, då han icke har någon bemanningsskala som stöd för ett krav i fråga om antalet besättningsmän och de kvalifikationer, som fordras av dem, som äro anställda på fartyget?

Jag vill också på samma gång begagna tillfället att säga, när herr Nordborg tillbakavisar påståendet om att rorsmän kunna somna, och säger, att detta ingenting har med bemanningsfrågan att göra, då ju detta kan inträffa för vem som helst, så är det icke den sortens anklagelse som här blivit framställd, utan här ha fall påtalats, då sådant inträffat på grund av överansträngning under arbetet. Om det är så, att det är för litet manskap ombord på fartyget, måste givetvis folket ombord utnyttjas under mycket längre tid. Den sjöarbetstidslag, som nu finns, gäller ju trevaktssystemet för däcksbesättningen och det betyder sålunda, att under tolv timmar av dygnet får manskapet användas till allt arbete som förekommer, och i regel är arbetstiden 12 timmar om dygnet och ibland däröver. Men därtill kommer, att en del av manskapet skall sova under den tid av dygnet, då det är dag, då fartyget är till sjöss och således under den tid, då arbete ombord på fartyget pågår. Under den tiden finns det icke stor möjlighet att få sova ostörd. Och på natten har han kanske icke haft längre tid därtill än under en frivakt, vilken kanske endast medgivit honom sömn under 3½ timmar. Dessa människor måste givetvis bli trötta, och om de då skulle somna på sin post, är detta mycket förklarligt och begripligt, ty det beror på besättningsmännens ringa antal, att sådant kan inträffa. När herr Nordborg försöker slingra sig undan den kritik, som riktats på denna punkt, måste man ju nagla fast och visa honom på att det krav, som vi här framfört, är berättigat.

Ja, herr talman, jag har icke något annat yrkande att framställa än det jag tidigare gjort.

Herr **Möller**: Ja, herr talman, jag är egentligen förekommen av herr Lindley. Herr Nordborg talar nästan milt såsom en duva med hänsyn till den sak han försvarar, men själva den cyniska inställning, som ligger bakom dessa mjuka talesätt, kom praktfullt fram i hans egen slutreplik, när han förklarade, att en bemanningsskala väl icke kan hjälpa, om folk äro sömniga så att de stå och somna vid en ratt. Ja, men saken är ju den, att om det förhåller sig som berättas om en del fall, så beror det på att vederbörande icke fått någon vila under en mycket, mycket lång tid, kanske under 24 timmar, därför att det inte funnits folk i tillräcklig utsträckning att tillgå på fartyget. I sådant fall kan felet avhjälpas just genom en bemanningsskala. Det är ju i själva verket en mycket stor fara, om något sådant inträffar som att vederbörande stå och somna vid rodret, därför att de icke fått tillräcklig vila med de nuvarande anordningarna på sjön. Jag vill bara konstatera, att herr Nordborg viftar bort en sådan sak såsom en historia, vilken bara skulle bero på att somliga äro fallna för att bli sömniga.

Jag kan ju tillägga, att ett av de mycket starka skälen för de strävanden, som tagit sig uttryck i den motion, som undertecknad väckt, är bland annat, att

*Om en
bemanningsskala för
svenska
fartyg.
(Forts.)*

Om en
bemanningsskala
för
svenska
fartyg.
(Forts.)

de svenska redarna enligt oemotsagda uppgifter rekrytera besättningen på sina fartyg med för mycket ungt folk och med för få verkligt utbildade matrosar, och det finns nog de, som tillskriva det av konsul Petri så starkt överklagade förhållandet med de svenska »bommarna» i Antwerpen, bl. a. just denna vana hos de svenska rederierna att taga utbildat folk i stället för utbildat på sina fartyg. Därigenom bli de, som äro matrosfärdiga, överflödiga på den svenska handelsflottan och hamna på detta sätt i olika europeiska hamnar och gå där under.

Jag får uppriktigt säga, att jag tycker, att redarna skulle ha intresse av att söka rentvå sig ifrån anmärkningar av denna art, vilka utan tvivel till en viss grad åtminstone äro befogade, men jag har ju haft det intrycket ständigt, då det gällt redarna, att de ännu icke ha tillägnat sig en mera modern arbetsgivaruppfattning utan stå kvar på en arbetsgivaruppfattning, som åtminstone bland de bättre industriidkarna i ett land som Sverige är fullständigt övergiven. Det är synd, att en man av kapten Nordborgs intelligens skall behöva begagna den till försvar för sådana uppenbara missförhållanden, som här äro påtalade och som skulle kunna rättas till av bemanningsskalan.

Herr Nordborg: Beträffande det sista av herr Möllers anförande, får jag säga, att jag icke förstår resonemanget om »bommarna» i Antwerpen och vad de ha med bemanningsskalan att göra. Sveriges Redareförening har även i sin skrivelse tillkännagivit samma uppfattning.

Om herr Lindley uppfattade vad jag sade så, att en person, som tjänstgjort två år på ett ångfartyg, skulle vara lika yrkesskicklig som en man, som tjänstgjort tre år i ett segelfartyg, så förstår jag, att herr Lindley opponerar sig emot detta, och jag är förvånad över att han icke pratade längre om den saken. Vad jag anser, är att den man, som varit ombord på ett ångfartyg under två års tid, är minst lika kunnig i det yrket, d. v. s. som sjöman på ångare, som den man, som efter tre års sjötjänst anses vara segelfartygmatros. Härutöver vill jag endast framhålla, att enligt min uppfattning har såväl landet som redarna och sjöfarten mera glädje av flera fartyg än flera lagar.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till samt vidare på avslag å vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nordborg begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de leda-

möter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för nej-propositionen.

Då emellertid herr *Möller* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop, och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 63.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, i anledning av väckt motion, I:70, angående reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft åt landsbygden.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 70, hade herr *Larsson, Johan August*, m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att åtgärder för en reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft i huvudsaklig överensstämmelse med en motionen bifogad utredning måtte vidtagas och att därvid särskild hänsyn måtte tagas till de s. k. bygdetaxorna samt att återbetalning av redan erlagda konjunkturtillägg måtte ske.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för en reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft.

Reservation hade anförts av herrar *Teodor Julin, Granström* och *Larsén*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort vara av den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr **Julin, Teodor**: Herr talman! I en motion, som väckts i denna kammare och som är likalydande med en motion i andra kammaren, ha några riksdagsmän begärt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle hemställa om reducering av statens krafttaxor enligt den plan, som är framlagd i motionen. Det är det ena man begärt. Vidare har man begärt en revision av de s. k. bygdetaxorna vid statens vattenfallsverk, detta även enligt den plan, som är framlagd i motionen. För det tredje har man begärt återbetalning av vissa av kraftverken fordrade konjunkturtillägg, från tiden då kraftledningarna byggdes.

Denna fråga har nu behandlats av första kammarens andra tillfälliga utskott, vilket hemställt, icke om bifall till motionen utan allenast, att Kungl. Maj:t skall göra en undersökning rörande reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft. Man har alltså kommit fram till en helt annan begäran än motionärerna hemställt om; den är mindre preciserad än motionärernas framställning.

Till detta betänkande är fogad en reservation av tre av utskottets medlemmar, och i denna reservation framhålles det, att denna fråga ingalunda är ny, utan att den varit före åtskilliga gånger och kommit upp i kammaren riksdag efter riksdag. Upprepade framställningar om att få vattenfallsstyrelsens krafttaxor reducerade efter vissa uppgjorda riktlinjer ha alltså gjorts, men alla dessa framställningar ha av riksdagen avvisats.

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

Man har framhållit, och det framhålla vi nu på nytt här i reservationen, att vattenfallsstyrelsen undan för undan sänker sina taxor. I fjol exempelvis uttalade det utskott, som då behandlade frågan, att man hade största förhoppning om att vattenfallsstyrelsen skulle fortgå på samma väg, och vi kunna i år konstatera i reservationen, att det hoppet icke svikits. Man kan därför säga, att ingenting har inträffat, som berättigar den framställning, som motionärerna gjort.

Utskottsmajoriteten har nog sett på saken ungefär likadant som jag nyss angivit och därför också släppt motionen. Men varför går då utskottet i alla fall fram, måste man fråga sig, med en framställning om reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens krafttaxor? Om herrarna se på sid. 4 i betänkandet, tror jag, att herrarna där kunna finna svaret på frågan. Man menar, och man säger det förresten också, att de elektriska krafttaxorna trycka jordbruket; det är icke taxornas höjd, utan det, att jordbruket icke förmår i sitt nuvarande läge bland andra utgifter även bära den utgift, som krafttaxorna innebära, som är anledningen till att framstöten göres. Här finner man en möjlighet, tror man, att lämna jordbruket en lättnad. Det är alltså icke så, att utskottsmajoriteten vill ställa sig bakom motionärernas kritik av taxorna, utan utskottsmajoriteten faller tillbaka på detta enda: jordbruket behöver en hjälp, och här finns en möjlighet att hjälpa det genom att sänka statens krafttaxor. Jag har svårt att tro, att första kammaren skulle kunna bygga en framställning till Kungl. Maj:t på något så ohållbart.

Det må vara aldrig så riktigt och för min egen del tror jag det är riktigt, att jordbruket har svårt att bära de utgifter det har för sin elektriska drift, men att detta skulle kunna avhjälpas i någon nämnvärd mån, genom att man sänkte statens krafttaxor, tror jag icke ens utskottsmajoriteten, ja icke någon, vill tro. Vi reseranter ha sökt visa, att det sättet att hjälpa jordbruket icke rimligtvis kan vara en hjälp, som riksdagens första kammare kan gå in för. Det blir en hjälp mera slumpvis och torde icke komma att hjälpa där, varest jordbrukets läge är ömst.

Man får för övrigt säga, att även om man tänker sig, att sänkta krafttaxor från statens vattenfallsverks sida skulle kunna innebära lättnad för någon, som verkligen behöver hjälp, måste man ändå finna, att denna lättnad måste bli så liten, att det icke finns något skäl för riksdagen att särskilt ställa sig bakom dagens krav på sänkta taxor.

Låt oss tänka efter hur priserna skulle ställa sig! Låt oss säga, såsom framgår av handlingarna, att man kan taxera statens kraftpris vid vattenfallet till 2 öre per kilowattimme i avrundat tal. Vid sekundärstationen har detta pris stigit till knappa 4 öre, vid tertiärstationen, där alltså staten säljer kraft till den distributionsförening, som skall sända ut den till förbrukaren, är priset uppe i det dubbla, nämligen 8 öre eller högst 9 öre. Det är vad staten får. Men vad betalar sedan lantbrukaren på sin gård? Det pris han betalar för kraften varierar mellan 25 och 40 öre. Av det pris, han således skall betala, faller endast en ringa procent på den del, som staten får, och om staten alltså skulle avstå ifrån dessa nio öre, skulle bondens utgifter för den elektriska kraften ändå icke gå ned så att han kunde anse sig hava vunnit något på det. Det är emellertid otänkbart, att staten skulle avstå allt, men om man tänker sig, att staten skulle avstå hälften, bleve ju reduceringen ännu mindre kännbar för lantbrukaren.

Då vattenfallsverket med sin politik tidigare visat, att det sökt gå landsbygdens intressen till mötes så mycket som möjligt och undan för undan sänkt kraftpriset, tror jag det är riktigast, att riksdagen lämnar åt detta statens affärsdrivande verk att självt söka lösa sin prisfråga. Det har hittills gjort detta på ett sätt, som är värt allt erkännande. Och även med hänsyn till att

ett beslut här i riktning mot vad utskottet begär, icke leder till något, då andra kammaren i samma fråga fattat ett beslut om att icke göra någon framställning, anser jag, att man icke alls har anledning att taga upp något annat förslag än det, som reservanternas framställt, alltså om avslag på motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Då riksdagen gick in för att landsbygden skulle elektrifieras, var det givet, att ute i landet ställdes stora förhoppningar på att elektrifieringen skulle bli till stor fördel för landsbygden och att landets näringsliv i dess helhet skulle få stora fördelar därav. Nu har det emellertid gått åtskilliga år sedan dess, och vi finna nu, då vi se tillbaka och betrakta, hurudan utvecklingen blivit, att vi kommit till det resultatet, att elektrifieringen, i stället för att bli till någon lättnad för jordbruket, blivit en börda och icke någon liten börda heller på somliga ställen ute på den svenska landsbygden.

Alla dessa distributionsföreningar, som startades, när oljorna började ta slut under krigsåren, 1917, 1918 och 1919, således under den värsta kristiden, sökte lån för sina anläggningar, och dessa lån lades på framtiden. De oerhört höga priser, som då existerade såväl beträffande arbete som material, gjorde, att dessa kostnader och dessa skulder, som de enskilda distributionsföreningarna på den tiden åsamkade sig, gingo till, jag vågar påstå, att man icke räknar i överkant, om man säger ungefär 100 miljoner kronor. Detta är icke något litet belopp, om man räknar med att förräntningen av detta belopp skall ske efter fem eller fyra procent.

Nu är det alldeles riktigt såsom här blivit framhållet och visat, att statens vattenfallsstyrelse skall räkna så, att dess anläggningar skola bära sig, men man har inte tänkt, att vattenfallsstyrelsens anläggningar skulle förränta sig så med detsamma, att det omedelbart skulle behöva bli vinst.

Därtill kommer, att det icke var nog med dessa kolossala omkostnader för arbetskraft och material utan dessutom var det så, att det material, som användes för byggandet av dessa kraftledningarna från början, var av den beskaffenheten, att det efter en tid måste anskaffas annat, nytt material och arbetet göras om igen, vilket naturligtvis ytterligare fördyrat anläggningarna. Med sådana förutsättningar för detta arbete, som voro rådande under kristiden, vet jag, att det vid åtskilliga tillfällen kom att förhålla sig på det sättet, att föreningarna aldrig hunno bli inregistrerade i vederbörlig ordning, utan att styrelsen i många fall måste gå emellan och kläda skott för hela den skuld, föreningen åsamkat sig. I en del fall ha till och med kommunerna beslutat att träda emellan med viss garanti eller andra stödåtgärder, men ibland har en av kommunen sålunda beslutad stödåtgärd överklagats av någon medlem av kommunen, därför att den kränker enskild rätt, och om sådana besvär anförts, har kommunens beslut blivit upphävt. Styrelsen för föreningen har då fått personligen stå för dessa skulder, och dessa hava i flera fall varit så stora, att styrelsemedlemmarna blivit ruinerade enbart på grund av distributionsföreningens verksamhet. Man har då man och man emellan frågat sig: finns det ingen möjlighet att på något sätt hjälpa dessa, som råkat i sådan svår belägenhet? Deras nödläge har ju orsakats uteslutande genom den oerhörda prisstegring på material och arbetskostnader, som inträdde under de tre år, 1917—1919, då dessa anläggningar uppfördes. Nej, säga de, som äro hemma på detta område, det finns ingen annan möjlighet, ingen annan framkomlig väg, om man vill hjälpa dem än att försöka förmå staten att gå i spetsen för prissänkningen och reglera sitt kraftpris, så att vederbörande kunna erhålla någon lättnad på det sättet.

Nu säga reservanternas till en början i sin reservation, ehuru de ha samma

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Ports.)

mening som utskottet om nödvändigheten av att jordbruksnäringen erhåller den elektriska kraften så billig som möjligt, »att vattenfallsstyrelsen även sökt tillgodose nämnda önskemål och undan för undan sänkt priset på den till landsbygden levererade kraften i den mån det varit möjligt utan åsidosättande av kravet på skälig förräntning av det i rörelsen nedlagda kapitalet». Som bevis för sistnämnda påstående anföra de, »att kraftpriset under år 1930 beräknas bliva 7.4 öre per kilowattimme eller cirka 42 % lägre än 1922 års kraftpris». Är nu detta en riktig framställning av verkliga läget? Först och främst är det anförda priset för 1930 endast *beräknat*, och dessutom utgör det enligt bil. 1 till vattenfallsstyrelsens vid utskottets betänkande fogade utlåtande ett *genomsnittspris*. Nu är det ju så, att en hel del av föreningarna — vattenfallsstyrelsen uppger själv 20 % — ha betydligt förmånligare taxor än de övriga. Dessa senare få naturligtvis betala så mycket mera! Deras pris variera mellan 9 och 11 öre per kilowattimme ungefär, medan de mera gynnade, enligt vattenfallsstyrelsens egen uppgift, betala 6.3 öre per kilowattimme. Det upplystes under lantbruksveckan av en föredragshållare på sammanträde med lantbruks-sällskapets elektriska sektion, att medelpriset var 9 öre. Det stämmer inte riktigt med de uppgifter, som här lämnats.

Att genomsnittspriset sjunkit avsevärt sedan år 1922 är riktigt, men först och främst måste man observera, att prisen år 1922 ännu voro lika som under den värsta kristiden och därför nödvändigt *måste* minskas. Vidare har prissänkningen, såsom jag nyss nämnt, ej varit lika för alla. Medan de av vattenfallsstyrelsen gynnade föreningarna åtnjutit en prisreduktion från 13 till 6.3 öre per kilowattimme (än lägre förekomma), eller med 51½ %, få andra fortfarande betala 9—11 öre per kilowattimme; prissänkningen för dem har således varit endast mellan 15 och 30 %.

Utskottets krav på reglering av vattenfallsstyrelsens taxor torde, med vad jag nu anfört, vara motiverat, att det borde vinna kammarens beaktande. Därtill komma de från olika konsumentgrupper framförda klagomålen över de priser, som de få betala, jämförda med andras, varpå jag ej anser mig böra närmare ingå.

Även om reservanternas ej ansett sig böra fästa särskild vikt vid den olika behandling, som olika elektriska distributionsföreningar röna från vattenfallsstyrelsen, så synes det dock högst anmärkningsvärt, att de kunnat komma till den slutsatsen, att vattenfallsstyrelsen sänkt priset på den till landsbygden levererade kraften i den mån det varit möjligt utan åsidosättande av kravet på skälig förräntning. Detta ehuru utskottet framhållit att förräntningen av de fullt färdiga kraftverken under år 1928 var i medeltal ej mindre än 6.15 % och, om hänsyn även toges till de kapital, som nedlagts för framtida behov m. m., en genomsnittlig förräntning av 5.59 % erhållits. Om det är reservanternas mening, att jordbrukarna i mellersta Sverige, genom högre energitaxor än vad som erfordras, skola förränta även sådana kapital, som nedlagts för inköp av vattenfall för hela landets framtida behov, så hoppas jag dock, att kammaren ej delar denna mening. Riksdagens avsikt med de åtgärder, som vidtagits för landsbygdens elektrifiering, framstår i en bättre och helt annan dager i jordbruksutskottets utlåtande nr 64 år 1917 och riksdagens skrivelse nr 302 samma år.

Man har nu framhållit, såsom en anmärkning mot detta krav på sänkta taxor, att anläggningarna under krisåren kostade 10—11 miljoner kronor, vilket belopp fordrar förräntning, och därav uppgår kostnaden för ännu icke utbyggda vattenfall till åtskilliga miljoner. Ja, det är ju givet, att jag inte vill uttala något som helst klander mot vattenfallsstyrelsen härför. Det har jag ingen anledning att göra, ty vattenfallsstyrelsen har med sina kalkyler visat, att den trots allt kunnat sänka taxorna. Jag har alltså ingen anledning

att klandra styrelsen för att den fört en sådan politik, att den kunnat väl förränta sitt kapital. Men då den vid denna förräntning använt en sådan procent-sats som fallet varit, tycker man, att denna räntesats är väl hög. Det borde inte vara nödvändigt för ett affärsdrivande verk som vattenfallsstyrelsen att förränta det kapital, som nedlagts i dess anläggningar, efter så hög räntefot som skett. Det vill synas, som om det är staten ovärdigt att den, vid en tidpunkt sådan som denna, då landsbygden lider under det ekonomiska trycket, staten inte kan sänka taxorna på elektrisk ström, så att priset för denna kommer ned så lågt som möjligt. Det kan inte vara behövt, att ett statens affärsdrivande verk i närvarande tid skall behöva förränta sina anläggningar efter en procent av 6.88 såsom utredningen visar, att man gör. Om man kunde från-räkna detta vattenfall uppe vid Harsprånget, som inte ger någon inkomst alls, ställer sig saken annorlunda. Ty frågan är, om vi verkliga skola behöva förränta dessa outbyggda vattenfall och alla dessa miljoner, som lades ned under den allra värsta kristiden. Detta är en fråga av den beskaffenhet, att den synes mig tåla en grundlig utredning, så att man sedan kunde komma till klarhet om huruvida inte på detta område något skulle kunna göras för att få till stånd en sänkning av vattenfallsstyrelsens taxor i den mån detta är möjligt. Då vill jag peka särskilt på det antagandet, att 4 procent borde vara tillräckligt hög räntesats vid förräntningen av statens vattenfallsverk, och inte 5.5 procent eller 6.88 procent. Skulle utredningen visa, att vattenfallsstyrelsen alltså kunde ytterligare sänka dessa taxor, så komme vi från vår synpunkt att vara ännu tacksammare än vi äro för de taxesänkningar, som redan ägt rum.

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

Herr Roos: Herr talman! Då jag erfarit, att andra kammaren redan fattat beslut i detta ämne och därvid avslagit förslaget att begära åtgärder för reducering av vattenkraftspriserna, skall jag inskränka mitt tilltänkta yttrande till några få ord.

Jag vill då säga, att motionärerna säkert göra sig skyldiga till några överord, och att deras kritik mot vattenfallsstyrelsen inte torde vara berättigad, särskilt som de själva medge, att taxan från och med detta år kommer att sänkas från 13 öre till något över 7 öre. Men trots detta anser jag, att något skall kunna göras för ytterligare sänkningar, eller rättare sagt, jag anser, att något kan göras, men att man först bör utreda, huruvida och på vad sätt det kan ske. Till grund för motionen ligger lantbrukets betryck och den tunga, som ifrågavarande avgifter utgöra för idkarna av jordbruksnäringen.

Nu har det nyss yttrats från denna talarstol, att de åtgärder, som föreslås, bara skulle hjälpa några av jordbrukarna. Det säges också i reservationen, att det skulle inte hjälpa dem så mycket. Men så säga de, som inte vilja göra något för jordbruket, om alla åtgärder, som föreslås: »Ja, den här åtgärden hjälper ju bara vissa lantbrukare och inte alla.» Och för man det resonemanget, lär man svårligen komma att vidtaga någon åtgärd. Ty det kan alltid invändas: »Ja, men alla få inte nytta av denna åtgärd.» Om priserna på elektrisk ström sänkas för jordbrukarna, skulle naturligtvis inte blott de, som redan ha sitt jordbruk elektrifierat, utan även de, som med anledning av sänkningen komme att vidtaga åtgärder för att få jordbruket elektrifierat, bli hjälpta. Därför skulle jag helst velat yrka bifall till utskottets förslag. Men det är en liten invändning jag måste göra beträffande detta. Klämman står inte i överensstämmelse med motiveringen. I motiveringen säges: »Nu anförda siffror giva vid handen, att en sänkning av kraftpriset — utan åsidosättande av statens ekonomiska intresse — är möjlig, om det, såsom utskottet håller före, kan anses, att det nuvarande priset alltför hårt trycker vissa abonnentgrupper.» Utskottet säger alltså: »Om det kan anses att priset alltför

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

hårt trycker» etc. Utskottet vågar inte i motiveringen direkt säga ifrån, att trycket är alltför hårt. Då borde ju följden härav vara, att utskottet begärde utredning om storleken av detta tryck. Nej, utskottet går i stället direkt på taxorna och föreslår, »att första kammaren ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder för en reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor» etc.

Jag tillåter mig hemställa om bifall till utskottet förslag med den ändring, att klämman måtte lyda på följande sätt: »att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida, i vad mån och under vilka förhållanden en reducering och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft kan och bör vidtagas.»

Herr Björnsson: Herr talman! Jag har haft tillfälle att åtskilliga gånger deltaga i förhandlingar mellan leverantörer av elektrisk energi och olika slags konsumenter, bland annat andelsföreningar och distributionsföreningar av den typ, som här närmast kommer i fråga. När man då hört efter, hur det ställt sig för dem, finner man, att för åtskilliga av dessa föreningar föreligga inga svårigheter att gå i land med sina ekonomiska förpliktelser. Förklaringen är oftast den, att de inte ha några skulder från kristiden. Jag erinrar mig, att när jag en gång hade att göra med representanter för fyra olika föreningar, fann jag, att en av dessa föreningars representant under förhandlingen satt alldeles tyst, och jag frågade honom därför: »Varför beklagar ni er inte?» »Nej», svarade han, »vi betalade vår anläggning, då kronan inte var värd mer än en tolvskilling», det var det uttryck, han använde sig av, »så att vi red oss bra». Men för andra föreningar finns det ingen möjlighet att åstadkomma någon rationell bot genom taxesänkningar. Även om de få den elektriska strömmen gratis, ha de dåliga affärer. En förening, som jag haft att göra med, hade baserat sin verksamhet väsentligen på en rätt stor avsättning av ström till en industri, som sedan nedlades. I ett sådant fall är det en fullkomligt meningslös åtgärd att åstadkomma en generell taxesänkning i den tron, att man därmed skulle kunna hjälpa distributionsföretag, som äro fullständigt urbota. Om man skulle försöka hjälpa föreningar med dålig ekonomi genom taxesänkningar av den storlek, som det här kan vara fråga om, skulle man gör sig skyldig till felet, att söka boten på helt annat håll än där de fått soten. Man kan däremot mycket lätt med en sådan åtgärd fördärva energileverantörens affärer.

Men det, som är viktigast från min synpunkt vid bedömandet av denna fråga, är, att det skulle vara synnerligen oklokt, om riksdagen försökte ge några som helst direktiv i en taxefråga av detta slag, vilken helt säkert är utomordentligt komplicerad.

Som ytterligare skäl för min uppfattning vill jag anföra, att för det första har staten ingen monopolställning, då det gäller att leverera elektrisk energi. Det står konsumenterna fritt att taga sådan från staten eller att låta bli, och det är för dem möjligt att t. ex. med kraftmaskiner av annat slag skaffa sig elektrisk energi i den omfattning, som de behöva. Jag vill erinna om, att man nu för tiden i råoljemotorerna har ett mycket gott medel att under vissa förhållanden skaffa sig billig drivkraft, eventuellt också ljus. Under sådana förhållanden tror jag, att abonnenterna böra vid underhandlingar med vattenfallsstyrelsen inrikta sig på vanlig affärsmässig behandling av problemet. Jag tror, att det för statsverket och för abonnenterna i längden är bäst.

Slutligen vill jag erinna om, att det uppenbarligen ligger i vattenfallsstyrelsens intresse att se till, att de fasta anläggningarna, särskilt dess dyrbara nät av ledningar, bli så mycket utnyttjade som möjligt. I samma mån, som

näten utnyttjas för en jämnare belastning, bli uppenbarligen kostnaderna för de fasta anläggningarna, utslagna per kilowattimme, lägre. Den synpunkt, som framhölls av en av de föregående talarna till förmån för ett riksdagens initiativ till en taxesänkning, var ju, att vattenfallsstyrelsen skulle få flera kunder, större avnämare. Det är naturligtvis något, som den bör inrikta sig på. Det ligger i vattenfallsstyrelsens intresse att söka finna detta, och detta mål vinnes bäst genom lämpliga taxeformer, vilka passa olika typer av förbrukare men naturligtvis också genom så låga taxor som möjligt.

Jag tror därför, att man icke har någon anledning att från riksdagens sida erinra vattenfallsstyrelsen om dessa synpunkter.

Herr talman! Jag hemställer således om avslag även på det yrkande, som här gjorts, fastän den siste talarens förslag har en betydligt mjukare formulering än den i det tryckta utlåtandet gjorda hemställan.

Herr statsrådet **Borell**: Herr talman! I frågans nuvarande läge skall även jag inskränka mig till att säga några få ord.

Då denna fråga i går behandlades i andra kammaren, framkom beträffande det utlåtande från ett av andra kammarens tillfälliga utskott, som behandlat frågan, ett yrkande likalydande med nu föreliggande jämningsyrkande. Det föreslogs således, att andra kammaren skulle hemställa om utredning och inte om åtgärder för taxesänkning. Även detta modifierade yrkande avslogs av andra kammaren.

Jag kan i allo instämma med den siste ärade talaren, att någon framställning från riksdagens sida i detta ärende inte torde vara erforderlig. Inom vattenfallsstyrelsen pågår, det ligger i sakens natur, alltjämt en fortsatt utredning om förbättrat utnyttjande av de elektriska kraftkällorna samt om förbättrad organisation och distribution, och det ligger givetvis i vattenfallsstyrelsens eget intresse, att krafttaxorna kunna hållas så låga som möjligt. Det torde vara att förvänta, att inom en ej alltför långt avlägsen framtid valfrihet kan erbjudas konsumenterna mellan landsbygdstaxan och industritaxan. Det torde emellertid, enligt vad det sagts mig inom vattenfallsstyrelsen, vara att förvänta, att på flertalet ställen landsbygdstaxan dock kommer att visa sig fördelaktigare för konsumenterna.

Det har förut sagts, och jag ber att få understryka detta, att en nedsättning av landsbygdstaxan med ett eller annat öre egentligen betyder rätt litet beträffande kostnaden för den elektriska kraften över huvud, då den ersättning, som utgår till staten, för levererad ström, endast utgör i medeltal cirka 25 procent av hela kostnaden för den elektriska kraften. Det har också hänvisats på att man skulle kunna ge efter på räntabilitetskravet. I det avseendet torde man emellertid böra betänka, att visserligen har räntabiliteten under de senare åren varit tillfredsställande, men dessa år ha också erbjudit en bild av ständigt förbättrade konjunkturen med därav följande ökad åtgång på elektrisk kraft, och de ha därjämte varit goda vattenkraftsår. Man vet ju inte, vad framtiden i detta avseende kommer att erbjuda. Det ekonomiska läget inbjuder för närvarande till försiktighet vid kalkylerna i fråga om konsumtion av elektrisk kraft. Denna fråga såväl som frågan om avskrivningarna har för övrigt en vida större räckvidd. Såväl verkets överrevisorer som de besparingssakkunniga, generaldirektör Mårten Ericsson och bankdirektör Viking Johnson, ha också hänvisat på att vissa avskrivningar borde göras, men de framhålla vikten av att taga upp denna fråga i ett vidare sammanhang.

Allt som allt torde det följaktligen för närvarande inte finnas någon anledning för riksdagen att taga något initiativ i denna fråga. Jag tror rent av, att det skulle vara till skada, ty det är nog av viss vikt, att de affärsdrivande verkens ledning får åtnjuta en viss grad av självständighet.

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

Ang. vattenfallstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till det förslag, som herr Roos framställt, men jag har, herr talman, egentligen begärt ordet för ett annat ändamål. Det är för göra en liten erinran, som jag tror vara av ett visst behov påkallad. Det har, såvitt jag vet, tidigare icke varit praxis i första kammaren, att från regeringsbanken gjorts några inlägg i frågor om *skrivelser* till regeringen. Man måste ju säga sig, att om från regeringsbanken uttalanden göras mot ett skrivelseförslag, som i riksdagen behandlas, regeringen därmed har i förväg tagit ställning till frågan och är bunden, även därest riksdagen skulle besluta skrivelsen. Det har därför alltid ansetts vara nyttigt och riktigt, att frågor om skrivelser till Kungl. Maj:t behandlas av kammaren utan statsrådets medverkan och oberoende av de värdefulla upplysningar, som eljest skulle kunna lämnas från regeringsbanken. Jag vågar uttala den förhoppningen, att denna gamla goda praxis i framtiden måtte iakttagas.

Herr von Geijer: Herr talman! Innan klubban faller i detta ärende, skall jag be att få till protokollet anföra några synpunkter. Det gäller arbetstakten i de tillfälliga utskotten. Det kan ju kanske sägas emot mig, att jag genom mitt anförande förlänger diskussionen, och det är just en förlängning av riksdagsarbetet jag vill förekomma. Jag skall dock sannerligen inte säga många ord.

Förhållandena förefalla mig ganska orimliga. Klockan är nu 3. Det är nu fyra timmar, som vi i dag hava diskuterat utlåtanden från tillfälliga utskott. I går diskuterade vi i tre timmar oavbrutet ett tillfälligt utskotts utlåtande. Sammanlagt gör detta sju timmar nu i riksdagens elfte timme, då utskotten och vi själva hålla på att digna av överansträngning. Det förefaller mig, som om det skulle ligga inom de tillfälliga utskottens möjligheter att komma fram tidigare med sina utlåtanden. En praxis har införts bland de tillfälliga utskotten att hänvisa nästan alla frågor till myndigheternas utredande. Jag skall inte yttra mig i detta sammanhang, om denna praxis är lämplig eller icke. Men när myndigheternas utlåtanden hava inkommit, förefaller det mig, som om de tillfälliga utskotten skulle kunna omedelbart taga ärendena under behandling. Om vi nu se på första tillfälliga utskottets utlåtande nr 9, finnes där intet yttrande inhämtat från någon myndighet. Enligt andra tillfälliga utskottets utlåtande nr 9 är det sista yttrandet från myndigheterna i det där behandlade ärendet daterat den 31 mars. Vi skriva i dag den 24 maj. I samma utskotts utlåtande nr 10 är vederbörande ämbetsverks utlåtande daterat den 20 mars, och i utlåtandet nr 11 slutligen är det sist avgivna yttrandet dagtecknat den 15 april. Jag anser verkligen, att det bör påpekas, att de tillfälliga utskotten om möjligt böra inkomma med sina utlåtanden något tidigare. Jag tycker, att maj månad egentligen borde vara fri från ärenden från de tillfälliga utskotten och att dessa skulle kunna vara i tillfälle att göra undan sitt arbete i april månad.

Herr statsrådet Borell: Herr talman, mina herrar! Med anledning av vad herr Reuterskiöld anförde skall jag be att få säga, att jag i princip delar hans uppfattning i detta avseende. När jag talade i detta ärende i andra kammaren i går, yttrade jag också därför, att det inte tillkom mig att yttra mig om huruvida riksdagens andra kammare borde fatta beslut i enlighet med yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning i frågan. Då jag inte gjort samma reservation i dag i första kammaren, beror det delvis på det läge, vari frågan kommit därigenom, att förslaget redan förfallit genom andra kammarens beslut. Jag har därför ansett mig kunna ha något större frihet att här uttala mig i denna fråga, än jag eljest skulle ha ansett mig hava.

Herr Larsson, Johan August: Herr talman! Det har här i debatten blivit sagt, att om staten sänkte sina vattenkraftspris, skulle det inte komma alla lantbrukare till godo, utan bara några få. Jag skulle bara vilja fästa uppmärksamheten på att det väl är staten, som går före med prisreglerande åtgärder. Om staten vidtager en sänkning av priset på den elektriska kraften, komma nog de enskilda distributionsföreningarna att följa så sakta efter. Det är väl i alla fall staten, som är den pådrivande och reglerande i detta hänseende.

Då jag inte anser mig vilja yrka bifall till motionen eller till utskottets utlåtande, sådant detta här föreligger, ber jag att få hemställa om bifall till det av herr Roos framställda yrkandet.

Herr Julin, Teodor: Herr talman! Det var en anmärkning mot arbetstakten från de tillfälliga utskottens sida, som föranledde mig att begära ordet. Jag finner, att det är en mycket grav anmärkning, som därvidlag framställdes, och jag anser mig pliktig att svara på densamma.

Det är alldeles riktigt, att, såvitt data på de olika yttrandena från ämbetsverken ge vid handen, utskottets utlåtanden borde hava kunnat vara färdiga litet tidigare. Men herrarna glömma ett par saker. Herr von Geijer har visserligen anført de rätta data, då skrivelserna från ämbetsverken äro daterade i de olika verken men dessa data visa icke den dag, då skrivelsen kom in till riksdagen och inte heller den dag, då skrivelsen kom in till vederbörande tillfälliga utskott. Om herrarna taga fram almanackan och se på den dag, då vi kommo tillbaka från påsklovet, ha ni det datum.

Nu är det kanhända orätt, att de tillfälliga utskotten remittera sina ärenden till myndigheterna, men det har nu varit praxis, så länge jag har varit med i riksdagen, och vi göra det fortfarande — som jag tror, i allmänhet med gott resultat. Men denna arbetsmetod gör ju alldeles givet, att vi, när vi komma tillbaka från påsklovet, hava flertalet av våra ärenden kvarliggande. Ty myndigheterna skola ju ha tid på sig att arbeta de också. Man kan säga, att det är i ungefär alla frågor på detta sätt. När man kommer tillbaka från påsklovet, har man dessa yttranden inkomna, och då tager man sedan ärendena i tur och ordning.

Nu har dessutom talmanskonferensen begärt, att andra kammarens och första kammarens tillfälliga utskott skola så mycket som möjligt hålla sig i kontakt med varandra och inte alltför mycket variera sina betänkanden, om de komma till samma sakliga resultat, böra de också i formen kunna träffa en viss likhet. Detta ha vi strävat efter, och vi ha gjort det på så sätt, att vi hålla gemensamma förberedande sammanträden för att se, om vi inte skola kunna enas. Det spar lika mycket tid åt riksdagen, som går förlorad därigenom, att det dröjer några dagar längre med utlåtandenas framläggande.

Det har inte varit någon möjlighet för oss att få in något utlåtande tidigare än vad här varit fallet. Vi ha arbetat med dubbla sammanträden varje vecka, och man kan inte göra mera, när alla ledamöterna i det tillfälliga utskottet också tillhöra något ständigt utskott.

Om jag får säga min personliga mening om detta kält varje år, att vi få för mycket att göra i kamrarna på slutet av riksdagen, är det oresonligt. Det måste bli så, att kamrarna få mera att göra mot slutet. *Utskotten* arbeta under den tidigare delen av riksdagen, och sedan kommer *kamrarnas* tid att arbeta. Det kan inte bli på annat sätt.

Herr Hallin: Herr talman! Jag skall be att helt och fullt få instämma i herr von Geijers nyss hållna anförande. Jag har ej av vad den siste ärade talaren yttrade blivit övertygad om, att kammarens tillfälliga utskott inte med litet större vilja och bättre arbetstakt skulle kunna komma in med de flesta av

Ang. vatten-
fällstyrelsens
taxor för
elektrisk
kraft.
(Forts.)

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

sina utlåtanden tidigare under riksdagen, och jag hoppas i varje fall, att de vid en kommande riksdag måtte kunna komma *betydligt tidigare än i år*.

Herr Hansén: Herr talman! Som herrarna känna till byggdes under kristiden en mängd kraftföretag av större eller mindre omfattning, och dessa fingo eller rättare sagt togo sig ett visst distributionsområde, dit de sträckte sina ledningsnät. Då sedermera kristiden var över och vattenfallsstyrelsen började komma med sina kraftleveranser, ansåg vattenfallsstyrelsen, att den icke borde uppträda såsom konkurrent till dessa privata företag, vadan de erhöilo ett slags monopolställning inom sina distributionsområden. I stället tillhåll vattenfallsstyrelsen nyssnämnda företag kraft till enligt min mening facila priser. Kraftstationerna ha undan för undan lagts ned och på grund av sin monopolställning köpa distributionsföretagen ström av staten, som de distribuera till ett så förhöjt pris, att de kunna förränta och amortera de gamla kristids-skulderna för de nedlagda kraftverken.

Där ligger egentligen frågans kärna, då det gäller att få billig ström för landsbygden. Så är det å stora områden i Norrland, och jag har låtit mig berättas, att även i andra delar av landet precis samma förhållande råder. Det är detta, som driver upp strömpriset så onaturligt. Om vi finge strömmen distribuerad till de priser, som vattenfallsstyrelsen tar av dessa kristidsföretag, skulle vi säkert vara nöjda. Men det är amorteringen på de svindlande summor, som nämnda kraftstationer, anläggningar och ledningsnät drogo under krigsåren, som nu fördyrar strömmen i stora delar av landet.

Då jag icke kan finna, att motionären och utskottet tagit sikte på denna del av frågan, och då jag har det intrycket, att det yrkande, som framställt av herr Roos, i någon mån vidgar möjligheten att se på frågan i hela dess vidd, varigenom det missförhållande jag här påtalat jämväl bör beaktas för att om möjligt finna en för alla parter tillfredsställande lösning av frågan i denna del, skall jag, herr talman, be att få ansluta mig till det av herr Roos framställda yrkandet.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Så långt jag varit i tillfälle att följa vattenfallsstyrelsens prispolitik och dess sätt att handhava sina angelägenheter, har jag kommit till den uppfattningen, att dessa handhas på ett ur alla synpunkter tillfredsställande sätt. Jag kan inte finna någon anledning, varför riksdagen skulle blanda sig i styrelsens prispolitik, förrän detta är av omständigheterna påkallat. Såsom förhållandena hittills hava utvecklats sig finnes ingen anledning för riksdagen att nu avlåta någon skrivelse och begära en undersökning angående vattenfallsstyrelsens taxepolitik.

Jag yrkar avslag på motionen.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag har endast ett par ord att säga i anledning av herr statsrådets sista yttrande.

Jag ber att få understryka, att min erinran inte alls var på något sätt riktad mot herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, utan det var ett uttryck för en livlig uppfattning, som jag fått under en längre tid, då denna praxis blivit ganska konsekvent bruten. Med så mycket större intresse var det, som jag hörde, att herr statsrådet i princip delar min uppfattning.

Herr Karlsson, Gottfrid: Man kan ju vara tveksam, om man bör begära ordet, då det här klagats över att debatten blivit så långvarig. Som jag inte brukar upptaga kammarens tid i onödan, skall jag dock be att få säga några ord.

Reservanterna stödja sitt avslagsyrkande huvudsakligen på tvenne skäl: dels att vattenfallsstyrelsen redan skulle ha sänkt priset på den till landsbygden levererade kraften, i den mån det varit möjligt utan att åsidosätta skälig för-

rättning av det i rörelsen nedlagda kapitalet, och dels att en sänkning av vattenfallsstyrelsens kraftverkstaxor för landsbygden skulle obehörigt subventionera den åkerjord i mellersta Sverige, som är ansluten till statens vattenfallsverk, på den övriga odlade jordens bekostnad och att de förbrukare, som taga sitt behov av elektrisk energi från privata kraftföretag, i sin tur skulle rättvisligen vara berättigade till subvention, vilket skulle ligga utom möjligheternas område.

Vad så först angår, att vattenfallsstyrelsen skulle »undan för undan sänkt priset» på den levererade kraften, stödja sig reservanternas på en av vattenfallsstyrelsen upprättad tablå, som återfinnes på sid. 12 i utlåtandet, visande energiförbrukningen åren 1922—1930. Det kan då först anmärkas, att siffrorna för år 1930 endast äro beräknade. Men om man bortser från detta och stannar för år 1929, så blir likväl en jämförelse mellan åren 1922 och 1929 åtskilligt missvisande. 1922 användes ännu den s. k. 10- och 25-örestaxan. Denna taxa verkade återhållande på förbrukningen av elektrisk energi. Ström kunde då med fördel användas endast till belysning och vissa slag av arbeten med högvärdiga ändamål. Denna kristidstaxa efterträdtes av 1923 års rabatttaxa, som möjliggjort en utökad användning av elektrisk energi även till mera lågvärdiga behov. Möjligheterna att använda kraften för sådana arbeten har ytterligare utökats genom vid olika tillfällen vidtagna ändringar i den senare taxan. Vattenfallsstyrelsen har under senare åren fört en intensiv propaganda för att förmå abonnenterna att använda elektrisk ström även för sekundära behov. Den har kunnat vinna framgång för dessa sina strävanden genom det grepp den haft om de anslutna distributionsföreningarnas inre taxor, vilka skola godkännas av vattenfallsstyrelsen och ofta nog utarbetas av dess tjänstemän. I dessa taxor ärsättas mycket höga fasta avgifter, men däremot mycket låga förbrukningsavgifter. För att nu få något så när rimlig valuta för sina höga fasta avgifter, lockas på detta sätt förbrukarna att använda så mycket kraft som möjligt. Detta blir ju till fördel för strömleverantören och för distributionsföreningarna, men det torde kunna ifrågasättas, om strömförbrukaren ekonomiskt sett har någon fördel av det systemet. Under senare åren har sålunda mycken ström använts för uppvärmning av lokaler, kokning m. fl. ändamål, vilka sluka stora kvantiteter elektrisk ström och som därför ej kunna betala energien efter pris, som gälla för andra, mera nödvändiga ändamål. En väsentlig del av denna värmealstrande energi har därför uttagits som nattkraft, av vilket det ju alltid finnes överflöd. Vattenfallsstyrelsen har tidigare angivit denna sekunda kraft hava en framställningskostnad av 0.6 å 0.7 öre per kilowatt-timme. År 1929 förbrukades mycken sådan energi, men år 1922 praktiskt taget ingenting inom landsbygdens distributionsföreningar. Det är därför mycket missvisande att utan vidare jämföra 1922 och 1929 års förbrukningssiffror med varandra liksom att jämföra 1922 och 1929 års medelpris per kilowatt-timme. I de senare årens siffror ingår den utökade användningen av den sekundära, prisbilliga kraften, och man kan ej med dem fastslå, huru stor sänkningen av priset på den högvärdiga kraften varit.

Dessutom har man ju inte tagit någon hänsyn till konjunkturtilläggen; det skall jag emellertid inte inlåta mig på. Med det sagda har jag velat säga, att vi inte riktigt tro på vattenfallsstyrelsens tablåer och beräkningar här, utan vi hålla ändå före, att den föreslagna undersökningen bör komma till stånd.

Reservanternas hava även särdeles framhållit, att endast 15 procent av Sveriges åkerjord skulle draga fördel av en prisreducering och sålunda subventioneras av de övriga 85 procenten av den odlade jorden, vilken senare procent hade sämre ekonomi än de elektrifierade 15 procenten. Först vill jag häremot anmärka, att det numera ej i allmänhet anses som en ekonomisk fördel, att ett jordbruk är elektrifierat. Tvärtom! Dessutom är det ju så, att en prissänkning

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

Ang. vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

av taxorna icke begränsas blott till nytta för de till föreningarna anslutna jordbrukarna utan även till de till samma föreningar anslutna andra yrkesgrupperna.

Där vattenfallsstyrelsens landsbygdstaxor tillämpas, äro förbrukarna tämligen lika fördelade mellan jordbruket å ena sidan och löntagare, hantverkare, arbetare, skolor samt andra allmänna inrättningar å andra sidan. En pris-sänkning kommer ju även dessa senare grupper till godo. Men en sänkning av vattenfallsverkets taxor komme nog även att indirekt påverka de många enskilda stora kraftverken vid deras prissättningar för sina förbrukare. Vattenfallsstyrelsens taxor verka nog normerande för de enskilda kraftverken. Dessas förbrukare få nog så småningom även nytta av en eventuell sänkning av vattenfallsstyrelsens taxor, utan att man för dessa skulle behöva tillgripa den subvention, som reservanternas tala om, för att få rättvisa.

Vad beträffar talet om att den ena gruppen av jordbrukare skulle komma att få subventionera den andra, vill jag för resten hänvisa till att 1925 års taxekommitté tämligen grundligt avlivat detta påstående. Jag skulle ha lust att citera men skall avstå därifrån.

Det är för övrigt oriktigt att tala om att jordbrukarna i Mellansverige genom en taxereducering skulle få en subvention. Det är icke subvention, när kraftförbrukarna, då statens vattenfallsverk lämnar allt bättre och bättre förräntning, även på kapital, som nedlagts i vattenfall, vilka inköpts för framtida behov och ännu ej utbyggts, begära, att kraftpriset skall följa den allmänna prisnivåns nedgång och göra det möjligt att med ekonomisk fördel använda den elektriska energien.

Det torde även vara riktigt att söka göra den elektriska kraften konkurrensduglig gent emot andra driftsmedel, t. ex. oljemotorerna. En sänkning av vattenfallsstyrelsens taxor skulle härvidlag icke vara utan betydelse.

Jag anser således, att det skulle vara en förståndig krafttaxepolitik att i tid ytterligare sänka taxorna, och jag hemställer, att kammaren för sin del måtte uttala sig för en utredning. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan, men gärna med det tillägg, som herr Roos har föreslagit.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman-
nen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt skulle bifallas; 2:o), av herr Roos, att första kammaren för sin del skulle besluta, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida, i vad mån och under vilka förhållanden en reduktion och reglering av vattenfallsstyrelsens taxor för till landsbygden levererad elektrisk kraft kunde och borde vidtagas; samt 3:o) att utskottets hemställan skulle avslås.

Sedermera gjorde herr talman propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Roos yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Julin, Teodor*, begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller herr Roos yrkande i anledning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Ang. vattenfallstyrelsens taxor för elektrisk kraft.
(Forts.)

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 55.

Jämlikt § 63 riksdagsordningen skulle kammarens beslut i förevarande ärende genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör pensions- och indragningsstaterna;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts under vissa punkter av elfte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer och åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 51, angående vissa ändringar i bankoreglementet; samt

nr 52, angående användande av riksdagens vinst för år 1929.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 4, angående regleringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkten 1.

I den till riksdagen avlätna, den 3 januari 1930 dagtecknade propositionen angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1930/1931 hade Kungl. Maj:t i avseende å fjärde huvudtiteln under rubrik »Omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning» föreslagit riksdagen att

Ang. försvarets centrala ledning och förvaltning.

dels godkänna vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden för samma dag fogat förslag till kungörelse angående ändrad lydelse av 35 § i avlösningsreglementet den 20 maj 1927 (nr 170) för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i den tjänsteförteckning, som funnes fogad vid nämnda avlösningsreglemente, vidtaga sådana ändringar, vilka betingades av de beslut, riksdagen kunde komma att fatta rörande omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning,

dels ock medgiva, att övergången till den nu föreslagna organisationen av försvarets centrala ledning och förvaltning finge i huvudsak ordnas på sätt i statsrådsprotokollet under »F. Övergången till den nya organisationen» angivits.

I förevarande ämne hade väckts följande till utskottet remitterade motioner, nämligen:

Ang.
försvarets
centrala led-
ning och för-
valtning.
(Forts.)

inom första kammaren:

nr 74, av herr C. A. Reuterskiöld, och
nr 101, av herr C. G. Hammarskjöld, samt

inom andra kammaren:

nr 144, av herr M. L. Petersson i Broaryd,
nr 192, av herr O. Järte m. fl.
nr 198, av herr A. Forssell, och
nr 199, av herr A. Forssell.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt,

a) att Kungl. Maj:ts under rubrik »Omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning» framställda förslag icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att herr C. A. Reuterskiölds motion I: 74, herr C. G. Hammarskjölds motion I: 101, i vad densamma icke behandlades under punkten 5:o) i det följande, herr M. L. Peterssons i Broaryd motion II: 144, herr O. Järtes m. fl. motion II: 192 samt herr A. Forssells motioner II: 198 och 199 måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt.

Reservation hade avgivits av herr *Widell*, som ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att Kungl. Maj:ts under rubrik — — — icke måtte till annan riksdagens åtgärd föranleda än vad som framginge av utskottets i det följande under punkten 4:o) gjorde hemställan;

b) att — — — måtte anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt.

Punkten 4, vid vilken herr *Widell* likaledes avgivit en reservation, vari förordats ändrad avfattning av utskottets yttrande och hemställan, rörde anslaget till arméförvaltningen.

Herr Widell: Herr talman! Såsom kammaren hörde, har statsutskottet i den nu föredragna punkten avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag till omorganisation av försvarets centrala ledning och förvaltning. Motivet härför är den försvarsutredning, som riksdagen begärde hos Kungl. Maj:t. För min del har jag visserligen funnit, att denna utredning icke i och för sig behövde utgöra något hinder för riksdagen att taga ståndpunkt till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, men å andra sidan har jag icke kunnat undgå att finna åtskilliga lämplighetsskäl tala för att frågan om den centrala ledningen och vissa i sammanhang därmed stående förändringar i fråga om de militära staterna nu icke upptagas till slutligt avgörande.

Däremot har jag icke funnit, att samma hinder bör möta mot att frågan om omorganisation av arméförvaltningen, vad den civila personalen beträffar, nu upptages till behandling. Genom en sådan omorganisation skulle till att börja med vinnas en årlig besparing, överstigande vid slutligt genomförd organisation 71,000 kronor. Men framför allt är det naturligtvis för den stora personalen i arméförvaltningen i högsta grad ogynnsamt, att denna omorganisation ytterligare uppskjutes. För närvarande finnas i arméförvaltningen tjänstemän, som nått över fyrtioårsåldern och ha mer än femton tjänsteår, men ännu icke nått befordran till lägsta ordinarie tjänst. Nu erkänner jag villigt, att genom det uttalande, som utskottet har gjort under punkt 4:o), de ekonomiska olägenheterna för tjänstemännen av omorganisationens uppskjutande avsevärt min-

skats. Kvar står ju dock det osäkerhetsförhållande, som vållas av att de icke få fullmakt på sina tjänster.

Jag skulle dock icke med anledning av de förhållanden jag här berört ha dristat mig begära ordet vid denna punkt, då jag givetvis icke kan ha några som helst förhoppningar, att den av mig här avgivna reservationen skall vinna riksdagens bifall; jag kommer heller icke att framställa något yrkande. Jag har emellertid begärt ordet, därför att det uttalande statsutskottet gör under fjärde punkten, vilken står i sammanhang med denna, kan ge anledning till ett missförstånd, som jag anser angeläget att få undanröjt. Det heter där, att »utskottet emellertid velat förorda, att de tjänstemän, som på förordnande uppehålla sådana tjänster, vilka enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle komma att tillsättas med ordinarie innehavare, eller i succession efter å dylika tjänster förordnade befattningshavare, erhålla avlöning efter samma grunder som gälla för befattningshavare på extra stat i motsvarande lönegrad» etc. Nu är förhållandet det, att enligt Kungl. Maj:ts avlöningsreglemente för icke ordinarie personal inom den civila statsförvaltningen äga bestämmelser om avlöning på extra stat tillämpning endast på tjänstemän i högre lönegrad än den tjugonde. Med anledning härav har jag ansett det vara nödvändigt, att det blir klargjort, att statsutskottets mening icke varit att från den här omnämnda förmånen utsluta de tjänstemän, som stå i lägre lönegrad, sålunda ämbetsverkets kvinnliga biträden och expeditivvakter, utan att det varit statsutskottets mening, att även på dem dessa bestämmelser skola tillämpas. Jag tror, att det vore önskvärt, att någon representant för statsutskottets majoritet meddelade sin mening i denna sak.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det är riktigt, som den föregående ärade talaren säger, att en del civila tjänstemän i arméförvaltningen inte precis bliva så gynnsamt ställda, som man skulle önskat. Det är givet, att man under sådana omständigheter gärna hade sett, att den föreslagna omorganisationen kommit till stånd. Emellertid anser jag, att den försiktighet riksdagen alltid iakttager i sådana fall även bör vara normerande vid detta tillfälle. När en utredning skall komma till stånd, vill man gärna skicka till den så många frågor som möjligt. I synnerhet ser man gärna, att en fri och obunden utredning får behandla stora frågor som denna. Därför ha vi inskränkt oss till att göra en del uttalanden, varmed vi avse att i någon mån mildra läget för ifrågavarande tjänstemän, medan vi för övrigt ansett oss pliktiga att yrka avslag på den föreslagna omorganisationen, i avvaktan på den utredning riksdagen tidigare har fattat beslut om.

Den tolkning, som den föregående ärade talaren har givit av uttalandet under punkt 4:o), ansluter jag mig helt till. Majoritetens mening har varit den han angav. Därom är alltså ingenting vidare att säga.

Jag ber för min del att få yrka bifall till punkt 1:o).

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Ang.
försvarets
centrala led-
ning och för-
valtning.
(Forts.)

Punkten 4.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
avlöning åt
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att, utom annat,

dels godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 3 januari 1930 fogade förslag till stater för staber och truppförband m. fl., att gälla under budgetåret 1930/1931, dock med rätt för Kungl. Maj:t att i fråga om staternas tillämpning vidtaga de avvikelser och jämkningar, som under budgetåret kunde befinnas erforderliga med hänsyn till omorganisationen av försvarets centrala ledning och förvaltning,

dels ock öka ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl., nu 24,000,000 kronor, med 1,000,000 kronor till 25,000,000 kronor.

Uti en av herr *C. G. Hammarskjöld* inom första kammaren väckt motion (nr 102) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, *att* Jämtlands fältjägarregemente, Södra Skånska infanteriregementet, Hallands regemente, Kronobergs regemente (utom detachementet i Karlskrona), Dalregementet, Hälsinge regemente, Västerbottens regemente, Västernorrlands regemente och Värmlands regemente samtliga skulle organiseras såsom normalregemente (= Livregementets grenadjärer); *att* staterna för ovannämnda regementen under budgetåret 1930/1931 skulle ökas med 1 fänrik; samt

att Gotlands infanterikår skulle organiseras såsom normalregemente å fastland, dock att till den för sådant regemente fastställda personalen skulle tillkomma 1 major och 1 subalternofficer; *att* i sammanhang härmed staten för Gotlands infanterikår under budgetåret 1930/1931 skulle ökas med 1 major, 1 löjtnant och 2 fänrikar.

Vidare hade uti den av samme motionär väckta motionen I: 101 bland annat hemställts, att arvodena för samtliga aktuariier i generalstaben måtte utgå med ett belopp av 3,600 kronor per år och befattning.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, utom annat,

a) med avslag å herr *C. G. Hammarskjölds* motion I: 101, i vad den avsåge arvodena till vissa av aktuarierna vid generalstaben, samt densammes motion I: 102 godkänna vissa under punkten angivna förslag till stater; samt

b) öka ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl., nu 24,000,000 kronor, med 1,000,000 kronor till 25,000,000 kronor.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»De av Kungl. Maj:t framlagda beräkningarna av de övriga å avlöningsanslaget under punkterna B—N upptagna särskilda anslagsposterna hava icke givit utskottet anledning till annan erinran, än att utskottet vill framhålla, att i följd av utskottets avstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag rörande arméförvaltningens omorganisation arvodet till värmeingenjören å arméförvaltningens fortifikationsdepartement fortfarande torde böra upptagas under anslagsposten till vissa arvoden m. m. (rubriken A å arvodesförteckningen). Vid granskningen av det väckta förslaget om utbyte av militär handräckningspersonal mot civil personal för förrådsskötseln har utskottet kommit till den uppfattningen, att den föreslagna anordningen är att betrakta såsom ändamålsenlig.»

Reservation hade anmälts av herr *Widell*, som ansett, att å staten för arméns sjuksköterskekår benämningen sjukvårdsstyrelse borde utbytas mot sjukvårdsdepartement samt att arvode till värmeingenjören icke borde uppföras på arvodesförteckningen.

*Anslag till
avlönning åt
personal vid
staber och
truppförband
m. fl.*

(Forts.)

Herr **Widell**: Herr talman! Under den nu föredragna punkten hade Kungl. Maj:t bland annat föreslagit inrättandet av befattningar såsom s. k. förråds- män, avsedda för civil personal, som skulle ersätta militär handräkningspersonal. Denna framställning har tillstyrkts av statsutskottet på sid. 18 i utlåtandet. Vid behandlingen av denna fråga på statsutskottets första avdelning enade sig emellertid avdelningen om att göra det uttalandet, att dessa befattningar borde företrädesvis besättas med underbefäl, som icke kan vinna befordran till underofficerare. Genom ett förbiseende har detta uttalande icke kommit med i statsutskottets motivering. Jag ber därför efter överenskommelse med mina kamrater i statsutskottets första avdelning att få yrka, att på sid. 18 i betänkandet i slutet av andra stycket efter ordet »ändamålsenlig» införes följande: »Utskottet har i samband härmed velat framhålla, att vid tillsättande av dessa platser det äldre i tjänsten väl vitsordade underbefäl, vilket av en eller annan anledning icke kan erhålla befordran inom truppförbandet, i första hand bör härtill ifrågakomma.»

Jag hemställer, herr talman, att kammaren ville vid bifall till utskottets hemställan besluta, att i motiveringen vidtages den av mig angivna ändringen.

Herr **Björck**: Herr talman! Med herr talmannens medgivande skall jag i samband med behandlingen av denna punkt be att få ett ögonblick uppehålla mig vid en sak, som ligger inom min intressesfär, fast den rent budgetmässigt är knuten till den nu föreliggande anslagspunkten.

Vid gymnastiska centralinstitutet utbildas, såsom kammaren väl har sig bekant, samtliga de gymnastiklärare, som arbeta vid olika svenska läroanstalter. Rekryteringen till dessa utbildningskurser är dubbel. I fråga om den civila rekryteringslinjen är konkurrensen ganska stark, den militära linjen rekryteras uteslutande genom kommendering från de olika regementena och marinen. Situationen är alltså den, att de civila eleverna *utväljas* ibland talrika aspiranter, medan däremot de militära *kommenderas*. Nu har det gjorts en undersökning, som visar, att det under åren 1925—29 funnos nittio elever från armén. När man undersökte, hur dessa elevers kvalifikationer gestaltade sig, fann man, att endast 29 tillhörde den bättre hälften av vederbörande officerskurs, medan däremot icke mindre än 61 hörde hemma inom den sämre hälften. Det visar sig således en tendens från de militära myndigheternas sida att till gymnastiska centralinstitutet företrädesvis sända sådana elever, som varit mindre väl placerade vid utexaminationen från Karlberg.

Nu skulle man möjligen kunna tänka sig, att dessa i betygsavseende sämre kvalificerade elever ändock i gymnastiskt avseende kunde uppvisa sådana företräden, att ur den synpunkten deras kommendering till centralinstitutet skulle kunna motiveras. Men om man går till en närmare undersökning på denna punkt — en sådan har också blivit utförd med tillämpande av hela den moderna matematiska statistikens arsenal av hjälpmedel — finner man, att urvalet skulle ha gjorts precis lika bra av slumpen som av de militära myndigheterna. Fördelningen av dessa elevers gymnastikbetyg är akkurat densamma, som om slumpen ensam varit verksam. De ha alltså icke uttagits med tanke på deras skicklighet i gymnastiskt avseende. Det har till och med inträffat ett särskilt flagrant fall, där en av vederbörande officerskurs' allra sämsta elever uttagits. Jag tror, att hans nummer befann sig i närheten av siffran 100, och ehuru det vid hans regemente fanns elva löjtnanter, som uppfyllde

Anslag till
avlönning åt
personal vid
stabers och
trupperförband
m. fl.
(Forts.)

de formella fordringarna för en kommendering, hade likväl just denne elev kommenderats. Detta fall bestyrker, vad jag förut framhöll, nämligen att armén icke skickar sina bästa officerare och icke ens sina bästa idrottsofficerare, för att erhålla utbildning vid gymnastiska centralinstitutet.

Vederbörande föreskrifter stadga likväl, att man skall kommendera endast sådana, som hava goda anlag för gymnastik, vidare att eleverna icke få vara fyllda trettio år och att åldern icke får utgöra något företräde. Men uppenbarligen har det högst väsentligt brustit i vederbörandes tillämpning eller kanske vederbörandes intresse för en rationell tillämpning av dessa bestämmelser. Detta har föranlett en så pass uppseendeväckande åtgärd som att gymnastiska centralinstitutets direktion gått in till försvarsdepartementet med en utförlig relation av förhållandet. Min uppmärksamhet har blivit fäst på saken därigenom, att ett fackorgan, Tidskrift i gymnastik, i sitt senaste häfte sysselsatt sig med dessa missförhållanden. Emellertid är det också uppenbart, att vederbörande departementschef icke har haft något större intresse för att åvägbringa rättelse. Det sluter jag däraf, att i den generalorder, som utfärdades den 28 mars 1930, icke några förtydligande bestämmelser kommit till stånd eller något klagörande av sakens innebörd har skett. Man har handlat precis som om ingenting hade inträffat.

Nu kanske någon vill göra gällande, att det är ganska likgiltigt, om det är första klassens eller andra klassens eller någon ännu sämre klass aspiranter, som komma till centralinstitutet. Ur de synpunkter, som för mig äro avgörande, ter sig frågan på helt annat sätt. För mig ligger det ett betydande statsintresse däri, att man rekryterar gymnastiklärarkåren med så goda krafter, som överhuvud är möjligt. Min erfarenhet från skolans värld säger mig, att gymnastikläraren har ett så oerhört stort inflytande vid ungdomens fostran, att man icke kan få tillräckligt kvalificerade krafter. Då nu de militära gymnastiklärarna spela en mycket stor roll för de skilda läroanstalterna, är det uppenbart, att man som skolman, om överhuvud taget denna rekryteringsform alltjämt skall bibehållas, måste från försvarsväsendets sida kräva en sådan ordning, att verkligen de bäst kvalificerade kommenderas till institutet, att med andra ord den militära utbildningslinjens elever icke befinna sig på en lägre nivå än de civila, som uttagas genom fri konkurrens. Jag skulle vilja säga, att om man ute vid regementena icke förmår göra detta urval på ett tillfredsställande sätt, lär det vara nödvändigt att genom riksdagens initiativ söka uppnå en sådan ordning, att gymnastiska centralinstitutet självt får göra sitt val bland konkurrerande aspiranter. De militära myndigheternas inflytande på denna betydelsefulla rekrytering måste på ett eller annat sätt stävjas.

Jag har velat bringa denna sak i erinran till den kraft och verkan det hava kan och har för övrigt intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Malmberg**: Jag skulle icke ha svarat på detta herr Björcks uttalande, om han icke gjort en direkt beskyllning mot mig för att hava visat bristande intresse för frågan. Jag vill påpeka, att föreskrifterna beträffande kommendering till centralinstitutet äro fullt klara och tydliga. Det brister icke i föreskrifterna, men i möjligheterna att med de starkt reducerade kadrenna kunna följa föreskrifterna. Att gymnastiska centralinstitutet gjort ifrågavarande framställning, är naturligtvis ett led i dess strävan att få så förstklassig personal som möjligt, men herr Björck är här inne på en väg, som man naturligtvis ur försvarsväsendets synpunkt måste ställa sig betänksam emot. De platser, som ställas till försvarsväsendets förfogande, gälla den s. k. instruktörskursen, d. v. s. den ettåriga kursen. Dit kommenderas perso-

nal för krigsmaktens eget behov och icke för att utbilda gymnastiklärare vid de allmänna läroverken. Denna kommendering bör helt naturligt göras frivillig, därest det finnes någon möjlighet därtill. Därvid överväga naturligtvis vederbörande aspiranter: »Vilken utbildning är för mig och min militära tjänst mest lämplig ur olika synpunkter?» Så länge gymnastiska centralinstitutet ur militär synpunkt icke kan bjuda större fördelar, kommer tillloppet att bli detsamma som för närvarande. När det gäller de följande årskurserna vid gymnastiska centralinstitutet, sker emellertid en utgallring av den personal, som ånyo kommenderas. Särskilt till institutets tredje årskurs — sjukgymnastkursen — är urvalet strängt, då till denna kurs i regel endast ett relativt begränsat antal kommenderas, då icke alltför stor personal under en längre tid kan få vara bortkommenderad.

När det sedermera gäller att söka befattningar såsom gymnastiklärare vid de allmänna läroverken, är ju konkurrensen fri mellan de civila och de militära sökandena. Det synes mig tala emot den av herr Björck förfäktade åsikten om de militära elevernas kvalifikationer, att man just från läroverken gjort allt för att bereda sig möjlighet att erhålla militärer såsom gymnastiklärare.

Det är beklagligt, om man för den fysiska fostran, som ju är en synnerligen viktig angelägenhet, icke kan ställa de bästa krafterna till förfogande, men det är icke möjligt att från krigsmaktens sida för denna uppgift koncentrera de allra största begåvningarna, ty hur viktig den fysiska fostran än är, är det dock icke denna, som för militärväsendet måste stå såsom huvudsaken.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr talman! Jag skall först be att uttrycka min tillfredsställelse över den förra delen av herr Björcks anförande, då han principiellt uttalade sin sympati för att officerare, vilka genomgått gymnastiska centralinstitutet, i stor utsträckning måtte bli gymnastiklärare vid allmänna läroverk och motsvarande skolor. Jag torde få anledning att återkomma härtill under punkten 9:o) i huvudtiteln.

Med anledning av den senare delen av herr Björcks yttrande vill jag påpeka, att det vid trupperförbanden icke endast gäller att bland de unga officerarna välja ut elever till gymnastiska centralinstitutet, utan man har även att sända elever till flygvapnet och till andra skolor, i främsta rummet till de militära högskolorna. För att rätt bedöma detta problem måste man noga genomgå, icke blott vilka som bli kommenderade till gymnastiska centralinstitutet, utan även vilka som beordras till de militära högskolorna.

Herr Björck: Det förvånade mig något, att chefen för försvarsdepartementet föreföll så bergfast övertygad om att kommenderingsbestämmelserna äro så klara och tydliga, att ett ytterligare klarläggande enligt hans uppfattning icke är nödvändigt. I så fall måste jag säga, att man beklagligtvis nödgas konstatera, att vederbörande regementschefer eller vilka det nu är, som sköta själva kommenderingen, icke uppvisa den innanläsningskonst, som uppenbarligen försvarets högsta ledning besitter, ty i den skrivelse, som inlämnats till försvarsdepartementet, har den militäre chefen för G. C. I. bland annat anfört: »Att i flere fall olämpligt urval ägt rum, torde emellertid ej kunna bestriidas: orsakerna därtill lämna jag därhän.» Vidare fortsätter han: »Det har förekommit, att officerare kommenderats, vilka i känslan av bristande förmåga, färdighet eller intresse själva icke önskat kommenderingen.» Jag tycker för min del, att det är ganska märkligt, att det säges, att »i flere fall olämpligt urval ägt rum» och att det hänt, att officerare ha kommenderats, vilka icke önskat det »i känslan av bristande förmåga, färdighet och intresse». Efter min mening hade det med hänsyn härtill varit nödvändigt, att föreskrifterna förtydligats åtminstone så mycket att vederbörande borde besitta förmåga, fär-

*Anslag till
avlönning af
personal vid
stabers och
trupperförband
m. fl.
(Forts.)*

Anslag till
avlönning åt
personal vid
stabber och
truppförband
m. fl.
(Forts.)

dighet och intresse, då det enligt vad som här vitsordas har hänt, att officerare utan dessa grundläggande egenskaper ha blivit kommenderade.

Jag skulle icke ha fäst så stort avseende vid saken, om icke efter vad jag låtit mig berättas en ganska hög procent av de militära eleverna på sista tiden blivit underkända vid gymnastiska centralinstitutet. Det kan omöjligen vara en tillfredsställande ordning, att staten offerar pengar på olämpliga elevers utbildning. Vi skola erinra oss att dessa militära elever ha full lön och kanske också dagarvode — jag är inte så noga inne i hemligheterna, att jag med bestämdhet kan säga det — under låt mig säga ett år för att därefter underkännas på sin kurs. Statsnyttan kräver, att vederbörande befäl utser sådana aspiranter, som med säkerhet kunna fullgöra de prestanda, som förutsättas. Det har icke varit fallet, och jag måste under sådana omständigheter tvärt emot herr statsrådet göra gällande, att bestämmelserna efter mitt civila förstånd icke äro så tydliga, som de borde vara.

Herr statsrådet framhöll även, att konkurrensen var fri mellan civila och militära. Det är visserligen riktigt, men jag tror, att herr statsrådet likaväl som jag vet, att de civila och de militära utbildas under väsentligt olika förutsättningar. De civila äro nödsakade att själva bekosta sin utbildning, men de militära ha under sin utbildning vid G. C. I. sin lön i behåll. De äro alltså fullt avlönade i statstjänst, när de fullgöra sina prestanda. Det är det, som gör skillnaden så stor, och det är det, som efter min mening också rättfärdigar, att riksdagen kräver, att man från försvarets sida icke underlåter någonting, som kan garantera, att de, för vilka samhället ikläder sig dessa ekonomiska uppförfingar, också äro värda dem.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den under behandling varande punkten yttrat och hemställt skulle godkännas, dels ock, av herr *Widell*, att utskottets hemställan skulle bifallas och utskottets uttalanden godkännas med tillägg i slutet av det stycke å sid. 18 i det tryckta utlåtandet, som började med orden »De av Kungl. Maj:t», av en mening av följande lydelse: »Utskottet har i samband härmed velat framhålla, att vid tillsättande av dessa platser det äldre i tjänsten väl vitsordade underbefäl, vilket av en eller annan anledning icke kunnat erhålla befordran inom truppförbandet, i första hand bör härtill ifrågakomma.»

Därefter gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till herr *Widells* yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 6.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 7.

Ang. avskeds-
ersättning åt
övertalig per-
sonal vid
armén.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bestridande av kostnaderna för avskedsersättning åt övertalig personal vid armén för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 100,000 kronor.

Uti en av herr *E. Andersson* i Stockholm inom andra kammaren väckt motion (nr 23) hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att bestämmelserna i kungl. kungörelse den 15 januari 1926 angående avskedsersättning och förtidspension åt vissa övertaliga civila löntagare vid armén och marinen skulle gälla intill den 30 juni 1931, dock att de fall, då avskedsersättning eller förtidspension skulle utgå, borde prövas av Kungl. Maj:t.

Vidare hade uti en av herr *P. A. Hansson* i Stockholm inom andra kammar-*Ang. avskeds-*
 ren väckt motion (nr 188) hemställts, att riksdagen för bestridande av kost-*ersättning åt*
 naderna för avskedsersättning åt högst 55 av arméns äldre furirer efter i mo-*övertalig per-*
 tionen angivna grunder för budgetåret 1930/1931 måtte anvisa ett extra för-*sonal vid*
 slagsanslag av 105.000 kronor.*armén.*

(Forts.)

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte med bifall till herr *Anderssons* i Stockholm föreva-
 rande motion II: 23 besluta, att avskedsersättning och förtidspension jämlikt
 bestämmelserna i kungörelsen den 15 januari 1926 (nr 10) angående avskeds-
 ersättning och förtidspension åt vissa övertaliga civila löntagare vid armén och
 marinen skulle beredas civil löntagare även för den händelse avgången ur tjänst
 ägde rum under tiden 1 juli 1930—30 juni 1931, dock att de fall, då avskeds-
 ersättning eller förtidspension skulle utgå, borde prövas av Kungl. Maj:t;

b) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen
 II: 23 samt med bifall till herr *Hanssons* i Stockholm motion II: 188 till bestri-
 dande av kostnaderna för avskedsersättning åt övertalig personal vid armén för
 budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 220,000 kronor.

Herr Rosén: Under övergångsåren blev av olika skäl avskedsersättning
 till 55 furirer icke utbetalad. Utskottet har för att förbättra befordringsför-
 hållandena för furirer vid armén tillstyrkt en motion av herr *Per Albin Hans-*
son, att ett antal av högst 55 sådana avskedsersättningar skall kunna utbeta-
 las. Jag vill begagna detta tillfälle att säga, att detta beslut inte lär kunna
 tillämpas på det sättet, att avskedsersättningar beviljas, om det skulle inträffa
 avgång av furirer, för den händelse man inom någon gren av armén skulle
 umgås med planer på att tillämpa nya och hittills lyckligtvis icke använda be-
 fordringsprinciper. Om sådana nya principer skulle komma att genomföras, så
 förutser jag en avgång av äldre och dugliga furir, men det är sådana fall, där
 avskedsersättning nu givetvis icke kan utgå. Herr statsrådet och jag voro
 härom dagen fullkomligt överens om att vid uttagandet av värnpliktiga till
 flygvapnet större vikt borde fästas vid duglighet och erfarenhet än vid exa-
 mensmeriter, även om dessa voro mycket vackra. Det skulle glädja mig, om
 herr statsrådet också ville vara överens med mig om att samma förfarande bör
 tillämpas även när det gäller andra kategorier inom armén, exempelvis inom
 underbefälskåren.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den
 nu föredragna punkten hemställt.

Punkten 8.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 9.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna de vid statsråds-
 protokollet fogade förslag till stater för officerare och underofficerare å reserv-
 stat vid armén samt för fältläkarkårens reservstat, att gälla för budgetåret
 1930/1931, dels medgiva att personal, som med rätt till pension under budget-
 året 1930/1931 avginge från arméns reservstater, finge under sin återstående
 livstid uppbära pension av statsmedel med de i förenämnda kungörelse den 18
 juni 1925 (nr 289) angivna belopp, dels ock i riksstaten för budgetåret
 1930/1931 upptaga ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater med oför-
 ändrat belopp, 715,000 kronor.

*Anslag till
 arméns
 reservstater.*

Anslag till
arméns
reservstater.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 3 januari 1930 fogade förslag till stater för officerare och underofficerare å reservstat vid armén samt för fältläkarkårens reservstat, att gälla för budgetåret 1930/1931,

b) medgiva, att personal, som med rätt till pension under budgetåret 1930/1931 avginge från arméns reservstater, finge under sin återstående livstid uppbära pension av statsmedel med de i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 289) angivna belopp,

c) minska ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater, nu 715,000 kronor, med 25,000 kronor till 690,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Olsson* i Blådinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Sandwall* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

a) godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 3 januari 1930 fogade förslag till stater för officerare och underofficerare å reservstat vid armén samt för fältläkarkårens reservstat, att gälla för budgetåret 1930/1931,

b) medgiva, att personal, som med rätt till pension under budgetåret 1930/1931 avginge från arméns reservstater, finge under sin återstående livstid uppbära pension av statsmedel med de i kungörelsen den 18 juni 1925 (nr 289) angivna belopp,

c) i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie förslagsanslaget till arméns reservstater med oförändrat belopp, 715,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! 1925 års riksdag nedskar kadrerna vid lantförsvaret, så att antalet officerare, underofficerare och manskap egentligen endast svarar emot vad som nödtorftigt erfordras för fredstjänstgöringen, utbildningsarbetet o. s. v. i fred. Det var då klart, att dessa kadrer ingalunda kunde vara tillräckliga, i händelse försvaret behövdes för sin egentliga uppgift: krigets behov. Bristen därvidlag sökte man då fylla genom reserver av olika slag. En av dessa reserver var den s. k. reservstaten. En sådan hade man haft redan före 1925 års härordning, och den var då ännu icke fullständigt uppsatt i enlighet med 1914 års beslut. Nu beslöt 1925 års riksdag en avsevärd ökning av reservstaten, vad officerare beträffar, men samtidigt beslöts, att denna reservstat icke skulle rekryteras, så länge man hade tillräcklig tillgång till officerare på övergångsstat.

Nu har avgången på reservstaten under de år som förflutit sedan 1925 varit mycket stor, så att nu endast en bråkdel av de officerare stå kvar, som 1925 funnos på reservstat. Samtidigt har även avgången på övergångsstat varit kraftig och ökas för varje år. Det är då klart, att den tidpunkt är mycket nära, då det icke längre är möjligt att underlåta att rekrytera reservstaten för att bringa den upp till vad som 1925 avsågs med densamma. Om detta skall ske först sedan övergångsstaten är slut eller nära slut, nödgas man i ett slag åstadkomma en våldsamt rekrytering, som det icke ligger inom möjlighetens gräns att åstadkomma. Det är överhuvud taget naturligtvis en mycket svår uppgift att rekrytera reservstaten på ett lämpligt sätt. Därför har nu föreslagits, att man redan nu skulle börja så smått att fylla luckorna i reservstaten — icke att man skulle på något sätt utvidga reservstaten, sådan den var vid

övergången till 1925 års härordning, utan endast att man skulle efter hand söka fylla de luckor, som uppstå i reservstaten genom avgång, dels genom döden, dels genom pensionering. Kungl. Maj:t har föreslagit, att detta nu skulle ske. Kostnaden härför är mycket liten. Man beräknar, att endast ett ringa antal officerare eller underofficerare kunna befinnas villiga att nu taga anställning på reservstat. Kungl. Maj:t har funnit, att detta kan åstadkommas utan att höja det nuvarande anslaget, 715,000 kronor. Statsutskottets majoritet har emellertid gått emot detta Kungl. Maj:ts förslag och ansett, att någon rekrytering av reservstaten fortfarande icke bör komma till stånd, och har med hänsyn härtill nedsatt anslaget med 25,000 kronor till 690,000 kronor. Häremot ha ett antal ledamöter av statsutskottet med utskottets ordförande, herr Kvarnzelius, i spetsen avgivit reservation med yrkande om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och anhåller jag nu, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, eller, vilket är detsamma, Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

*Anslag till
arméns
reservstater.
(Forts.)*

Herr **Rosén**: Jag tror inte, att man skulle få någon större glädje av ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag och reservationen. Försvarsministern uttalar nämligen i propositionen, att även om man nu skulle gå in för denna nyanställning, som legat nere under fem års tid, kommer antalet sökande sannolikt att bli ringa. Det finns sålunda ifrån försvarsministerns egen sida inga större förhoppningar om att det skall bli någon nämnvärd rekrytering på denna stat. Under sådana förhållanden och då vi nyligen begärt en utredning av hela försvarsfrågan, kan jag inte förstå, varför man i år skulle sätta i gång denna anställningsapparat, som utan gensaga från något håll vilat i fem år. Det är sant, att kostnaden blir ringa första året, men det gäller ju inte bara första året, utan det blir mycket mera i fortsättningen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Hammarskjöld, Carl Gustaf**: Den reservstat, som beslöts 1925, upptog, om jag endast fäster mig vid den viktigaste personalgruppen, 308 officerare. Vid den tiden funnos enligt övergångsbestämmelserna till 1914 års härordning på reservstat 152 officerare, d. v. s. ungefär halva det antal, som upptogs i 1925 års beslut. Såsom här påpekats av avdelningens ordförande, inställdes rekryteringen av reservstaten efter 1925. Avgången har varit så stark, att om ingen nyrekrytering äger rum, reservstaten enligt propositionen vid slutet av instundande budgetår kommer att ha minskats till 77, d. v. s. till en fjärdedel av det beräknade antalet. Det är emellertid inte denna omständighet, som är det avgörande skälet för att nu börja rekryteringen av reservstaten, ty samtidigt finns det ett stort antal officerare på övergångsstat, av vilka en mycket avsevärd del eller åtminstone en avsevärd del uppfyller de anspråk, vilka man ställer på reservstaten. Antalet är så stort, att vid slutet av nästa budgetår kommer sannolikt att sammanlagt på reservstat och övergångsstat finnas dubbelt så många officerare som antalet reservstatsofficerare enligt 1925 års beslut. Anledningen till att rekryteringen nu behöver börjas är den, att det går mycket långsamt att uppsätta reservstaten. 1914 beräknades 10 à 12 års tid för att rekrytera den då beräknade reservstaten, 500 officerare, och nu måste man räkna med minst 10 år för uppsättningen. Då, såsom herr Widell redan påpekat, avgången på övergångsstat är mycket hastig, skulle, om man skjuter upp rekryteringen av reservstaten till det år, då antalet officerare på övergångsstat och reservstat tillsammans nedgått till det beslutade antalet, 308, följderna bli, att under de närmaste åren avgången av dessa personalgrupper med all sannolikhet komme att bli två eller tre gånger större än tillkomsten. Man finge således under de närmaste åren ett underskott av

Anslag till
arméns
reservstater.
(Forts.)

denna personal, vilken är mycket betydelsefull icke endast för fredstjänstgöringen, utan även och i än högre grad vid mobilisering. Vill man, att övergången skall gå ihop, måste man börja rekryteringen av reservstaten redan tidigare, och den beräkning, som uppgivits, ger vid handen, att man bör börja denna rekrytering redan nästa budgetår.

Härför finns även en annan anledning. Övergången av officerare från aktiv stat till reservstat inverkar nämligen i hög grad på befodringsförhållandena för officerare på den aktiva staten i gynnsam riktning, och den långsamma befodran, som för närvarande äger rum inom den aktiva staten, skulle bli något bättre, om man nu kunde börja reservstatens rekrytering. Herr Rosén framhöll, att det enligt propositionen icke fanns stor utsikt, att man skulle få något stort tillopp till reservstaten under de närmaste åren, men åtminstone en kategori tror jag man skulle kunna påräkna: man skulle sannolikt kunna få de officerare, vilka genomgått gymnastiska centralinstitutet och vilka önska söka gymnastikläraryrke vid civilt läroverk. Det är nämligen mycket lämpligt att förena tjänstgöringen på reservstat med gymnastikläraryrke, och härigenom skulle i ett viktigt avseende den av herr Björck framförda synpunkten kunna tillgodoses.

Jag får alltså förena mig i yrkandet om avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzellius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzellius m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja—59;

Nej—60.

Punkterna 10—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,765,000 kronor, med 64,000 kronor till 2,829,000 kronor.

Uti tvenne likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren (nr 41) av herr *C. Thorén* m. fl. och den andra inom andra kammaren (nr 66) av herr *E. Björnberg* hade hemställts, att riksdagen ville besluta, att värnpliktiga studenter och likställda under den tid de tjänstgjorde såsom underbefäl erhålla samma dagavlöning som fast anställt manskap i motsvarande grad hade i begynnelselönen.

Vidare hade uti en av herr *O. Öhman* m. fl. inom andra kammaren väckt motion (nr 50) hemställts, att riksdagen måtte besluta, att värnpliktig skulle under tjänstgöringstiden erhålla ett penningbidrag av 1 krona per dag vid tjänstgöring på förläggningssorten och en krona och femtio öre vid tjänstgöring i fält och till sjöss, samt att dessutom till värnpliktig, som vore familjeförsörjare eller på annat sätt försörjningspliktig, skulle utgå familjebidrag till hustru eller av den värnpliktige beroende föräldrar med, per dag räknat:

i ortsgrupp I 2 kr. 35 öre; i ortsgrupp II 2 kr. 70 öre; i ortsgrupp III 3 kr. 5 öre; i ortsgrupp IV 3 kr. 40 öre; i ortsgrupp V 3 kr. 75 öre, samt för varje barn, eller annan person, vilken den värnpliktige hade att försörja: i ortsgrupp I 50 öre; i ortsgrupp II 60 öre; i ortsgrupp III 70 öre; i ortsgrupp IV 80 öre; i ortsgrupp V 90 öre.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å berörda av herrar *Thorén* m. fl. och *Björnberg* väckta motioner (I: 41 och II: 66) ävensom å den av herr *Öhman* m. fl. väckta motionen (II: 50), i vad desamma avsåge förevarande anslag, minska ordinarie förslagsanslaget till de värnpliktigas avlöning, nu 2,765,000 kronor, med 46,000 kronor till 2,719,000 kronor.

Herr Thorén: Herr talman! Tillsammans med ett tiotal motionärer i denna kammare har jag hemställt, att riksdagen ville besluta, att värnpliktiga studenter och likställda under den tid, de tjänstgöra som underbefäl, erhålla samma dagavlöning som fast anställt manskap i motsvarande grad har i begynnelselönen. Denna vår hemställan har av statsutskottet avstyrkts med hänvisning till den av årets riksdag begärda försvarsutredningen. Under sådant förhållande kan det ju inte vara stora utsikter att riksdagen skall bifalla vår hemställan, men jag skall likväl tillåta mig att säga några ord.

De värnpliktiga studenternas uppgift inom vårt försvarsväsen är att utbildas till och tjänstgöra som underbefäl. Dessa värnpliktiga beräknades av försvarsrevisionen år 1923 komma att uppgå till i runt tal 1,500 man. Under de senaste åren har deras antal emellertid ökat avsevärt. Enligt en utredning i försvarsdepartementet under december månad 1929 utgjorde antalet studenter och likställda, som utbildas till underbefäl, under utbildningsåret 1928—1929 omkring 2,500 man. Av studenterna tjänstgjorde 1,610 såsom underbefäl i 64,200 dagar. I genomsnitt ha tjänstgöringsdagarna för en var av dem varit 40 dagar. De som befordrats till vicekorpraler, korpraler och furirer ha varit cirka 1,100. Dessa värnpliktiga skola vid mobilisering tjänstgöra, de bästa såsom plutonchefer och de övriga såsom plutonchefs ställföreträdare, vilka befattningar i fredstid bestridas av officerare och underofficerare. Så som vårt försvarsväsen nu är organiserat, äro dessa värnpliktiga underbefäl oundgängliga. Det skulle naturligtvis draga avsevärda kostnader för statsverket, om staten skulle i deras ställe ha fast anställt manskap. Men för att staten skulle kom-

*Ang. vissa
värnpliktigas
avlöning.*

Ang. vissa
värnpliktigas
avlönning.
(Forts.)

ma ifrån en del utgifter för försvarsväsendet vid anskaffande av underbefäl, lade staten helt enkelt på de värnpliktiga studenterna en tyngre försvarsbörda än på andra värnpliktiga, fastän många av studenterna i ekonomiskt avseende ha det rätt bekymmersamt och ha betydande studieskulder, som de ha att förrenta och amortera.

Som bekant ha de värnpliktigas stora massa enligt 1925 års härordning en militär utbildning av 140 dagar och de värnpliktiga, som utbildas vid specialvapnen till underbefäl och fackmän, en utbildningstid av 225 dagar, men studenter och likställda måste undergå en militärutbildning av 260 dagar. Under de 140 första dagarna är avlöningen 50 öre om dagen, därefter 1 krona per dag. De studenter, som tjänstgöra som underbefäl, ha ingen särskild avlöning för den tjänstgöring de ha som underbefäl. Vi motionärer ha föreslagit, att studenter och likställda måtte under den tid, de tjänstgöra som underbefäl, erhålla samma kontanta avlöning, som fast anställt manskap har i begynnelselönen. Vice korpraler ha 1.87 om dagen, korpraler 2.33 och furirer nära 3 kronor om dagen. Därest dessa värnpliktigas avlöningsfråga löstes efter denna linje, skulle detta innebära för statsverket en merkostnad av omkring 65,000 kronor. Enligt en i försvarsdepartementet uppgjord statistik hade under senaste tjänstgöringsåret värnpliktiga vice korpraler 43,750 tjänstgöringsdagar. Efter 87 öre om dagen i lönetillägg skulle de erhållit 38,062 kronor 50 öre mer än nu. Värnpliktiga korpraler tjänstgjorde 20,450 dagar. Efter 1.33 om dagen i lönetillägg skulle dessa erhållit 27,198 kronor 50 öre mer än nu eller, som sagt, tillsammans cirka 65,000 kronor. Om de värnpliktiga furirernas tjänstgöringsdagar finnes ingen statistik. Då emellertid dessa enligt angivna grunder skulle ha 2 kronor om dagen i lönetillägg, torde merkostnaden för statsverket komma att höjas med något tusental kronor.

Herr talman! Som frågan nu ligger till, tjänar det ju ingenting till att yrka bifall till motionen. Jag gör därför intet yrkande. Jag tillåter mig emellertid uttala den förhoppningen, att då försvarsfrågan lägges i stöpsleven studenterna bliva likställda med andra värnpliktiga i en kommande ny försvarsorganisation.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 15—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendet.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor, dels medgiva, att av kronans äldre ammunitionspartier finge till de frivilliga skytteföreningarna under budgetåret 1930/1931 försäljas högst 5,000,000 skarpa patroner m/94 till ett pris av 5 öre för patron, inklusive hylsa, dels ock medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1930 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämde i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förhaft följande inom första kammaren väckta motioner, nämligen nr 42 av herr *E. Jonsson*, vilken hemställt, att till det frivilliga skyttevä-

sendets befrämjande för budgetåret 1930/1931 måtte anvisas ett extra reservationsanslag av 470,000 kronor, samt

nr 73 av herr *J. P. Johansson*, vilken hemställt, att riksdagen måtte dels avslå Kungl. Maj:ts framställning om anslag till den frivilliga skytterörelsens befrämjande; dels för budgetåret 1930/1931 bevilja ett anslag av 500,000 kronor till främjande av skolungdomens fysiska fostran samt besluta, att anslaget skulle överflyttas till åttonde huvudtiteln; dels ock anhålla, att Kungl. Maj:t ville utfärda närmare föreskrifter för medlens användning.

Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendet.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) med anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr *E. Jonssons* motion (I: 42) samt med avslag å herr *J. P. Johanssons* motion (I: 73), i vad den avsåge anslag till det frivilliga skytteväsendet, till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 470,000 kronor;

b) medgiva, att av kronans äldre ammunitionspartier finge till de frivilliga skytteföreningarna under budgetåret 1930/1931 försäljas högst 5,000,000 skarpa patroner m/94 till ett pris av 5¹ öre för patron, inklusive hylsa;

c) medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1930 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

II. att herr *J. P. Johanssons* förevarande motion (I: 73), i vad den avsåge anslag till skolungdomens fysiska fostran, icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Lindblad*, *Nilsson* i Malmö, *Rydén*, *Wallés*, *Albert Bergström*, *Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Olofsson* i Digernäs, *Nilsson* i Örebro, *Ward* och *Högström*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

I. a) att riksdagen med bifall till herr *J. P. Johanssons* motion (I: 73), i vad den avsåge det frivilliga skytteväsendet, måtte avslå såväl Kungl. Maj:ts förslag om anslag till det frivilliga skytteväsendet som herr *E. Jonssons* förevarande motion (I: 42);

b) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om försäljning till de frivilliga skytteföreningarna av skarpa patroner m/94;

c) att riksdagen måtte medgiva, att till den vid skytteförbundens överstyrelses expedition anställda personalen, med undantag av kassaförvaltaren, finge från förefintliga reservationer under extra anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande under år 1930 utbetalas dyrtidstillägg enligt de grunder, som för samma år vore eller kunde varda bestämda i fråga om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

II. att herr *J. P. Johanssons* förevarande motion (I: 73), i vad den avsåge anslag till skolungdomens fysiska fostran, icke måtte av riksdagen bifallas;

2) av herrar *Widell* och *Holmgren*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: På denna punkt har det under en rad av år uppstått långa och omfattande debatter. Man har dels från den sida, jag representerar, framhållit, att skytterörelsens betydelse för försvaret är icke

Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendet.
(Forts.)

av samma innebörd, som den möjligen har kunnat vara tidigare. Det är numera de tekniska hjälpmedlen, som äro avgörande. Å andra sidan har man bestritt detta. Vi ha för vår del icke motsatt oss, att denna rörelse skulle fortsätta sin verksamhet. Vi ha endast sagt, att den borde själv betala den utbildningsavgift, som härför är erforderlig. Nu står emellertid denna sak liksom så många andra inför en utredning. Då är det ju givet, att man mycket väl kan ha den uppfattningen, att man kan stanna och även låta denna sak prövas av utredningen. Så skedde vid förra utredningen. Det var stora betänkligheter mot att ständigt bevilja dessa anslag. Detta gjorde, att man ett år ansåg sig böra stryka det. Situationen räddades vill jag minnas, här i första kammaren av herr Hellberg, som visst då yrkade på ett anslag av 300,000 kronor, en stark nedsättning ifrån den förutvarande siffran. Detta blev visst också, om inte jag missminner mig, kammarens och genom gemensamma voteringar riksdagens beslut.

Å andra sidan kan man — och det väntar jag — göra den invändningen, att när nu anslaget utgått under alla de andra åren, är det väl inte riktigt, att man inhiberar det nu. Det bör kunna få utgå, och så får ju den blivande försvarsutredningen pröva även den saken.

Jag vill emellertid inte, herr talman, att man i dag skall uppta någon omfattande debatt i denna sak. Det är ju andra, som använt tiden i dag, och vi få väl försöka komma fram så fort som möjligt. Jag inskränker mig därför kort och gott till att yrka bifall till den av oss vid ärendet fogade reservationen.

Herr Widell: Herr talman! Jag skall följa den föregående ärade talarens exempel och fatta mig mycket kort. Jag kan göra det så mycket hellre som, såsom han påpekat, denna fråga debatterats under en så lång följd av år, att det knappast kan vara möjligt att lägga några nya synpunkter på densamma. Den enda nya synpunkt, den föregående ärade talaren kom med, var hänvisning till den blivande försvarsutredningen. Jag tror för min del inte, att den härvidlag kan spela någon som helst roll.

Emellertid, herr talman, har jag vid denna punkt antecknat en blank reservation. Anledningen därtill är endast, att jag velat här i kammaren deklarerera, att enligt min mening fanns det goda skäl för Kungl. Maj:ts förslag, att skytteanslaget skulle utgå med ett till 500,000 kronor förhöjt belopp. Inför ställningen i statsutskottet funno vi, som höllo på detta, det likväl omöjligt att föra fram ett sådant yrkande till kamrarna utan förenade oss om det yrkande, som från annat håll framställdes, om ett anslag på 470,000 kronor, och jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

*Anslag till
det frivilliga
skytte-
väsendet.
(Forts.)*

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 21—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att öka ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,675,000 kronor, med 195,000 kronor till 1,870,000 kronor.

*Anslag till
truppför-
bandens
övningar.*

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 1,675,000 kronor, med 100,000 kronor till 1,775,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindblad, Nilsson* i Malmö, *Rydén, Waller, Albert Bergström, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Olofsson* i Digernäs, *Nilsson* i Örebro, *Ward* och *Högström*, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet, som icke funnit skäl tillstyrka beviljande av högre belopp än som anvisats för löpande budgetår, hemställer, att riksdagen må i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar med oförändrat belopp, 1,675,000 kronor.»

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Vid denna punkt ha vi resvanter upptagit det belopp, som riksdagen fastställde i fjol, nämligen 1,675,000 kronor. I fjol hade vi i reservation föreslagit, att beloppet för truppförbandens övningar borde utgå med 1,575,000 kronor. Emellertid hade de frisinnaade reserverat sig för den av mig först nämnda siffran, vilket också blev riksdagens beslut. Nu i år ha de frisinnaade och främst herr Rosén lagt på 100,000 kronor. För mig har det varit obegripligt, att man behövt frångå fjolårets beslut och göra denna påökning. Jag kan inte se någonting, som sakligt motiverar denna förändring. Om man nu ansåg sig stå på den riktiga siffran i fjol, förefaller det mig vara någonting godtyckligt, att man just nu inför en utredning skall försöka göra en dylik höjning.

Jag ber emellertid med detta, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Anslag till
truppför-
bandens
övningar.
(Forts.)

Herr **Rosén**: Herr talman! Siffran 1,675,000, som vi beslöto i fjol, är inte något för mig eller mina kamrater heligt tal. Då det nu visats, att ett större belopp är erforderligt för att övningarna skola kunna bedrivas i nöjaktig omfattning — det har t. o. m. begärts 95,000 kronor mer än utskottet stannat för — har jag ansett mig böra gå med på en höjning till den summa, utskottet föreslagit.

Jag tror man inte skall vara allt för njugg, när det gäller utgifter för drivande av övningar, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Widell**: Herr talman! Jag vill endast meddela kammaren, att anledningen till att icke jag och flera med mig tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på 1,870,000 kronor är att det visade sig nödvändigt att på denna punkt ingå en kompromiss.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: I anledning av herr Roséns yttrande vill jag endast påpeka, att man mycket väl kan tänka sig ett fast belopp för en sådan verksamhet som denna: truppförbandens övningar. Vi ha t. ex. i fråga om fälttjänstövningarna — om de skola företagas — bestämt ett belopp av 700,000 kronor. Varför skulle man inte kunna tänka sig något liknande även här? Herr Rosén i sin egenskap av försvarsminister tillstyrkte ju ett belopp för 1928/1929 på 1,400,000 kronor, och jag kan inte förstå, varför man just nu inför en utredning godtyckligt skall komma fram med ett extra anslag på 100,000 kronor.

Herr **Rosén**: Det är alldeles riktigt, att det var ett belopp av 1,400,000 kronor, som tillstyrktes, men behovet var 1,738,500 kronor. Att det kunde sättas till 1,400,000 kronor berodde därpå, att det fanns besparingar, som kunde tagas i anspråk.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 35.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte i riksstaten för budgetåret 1930/1931 upptaga ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar med oförändrat belopp, 700,000 kronor.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Lindblad, Nilsson i Malmö, Rydén, Waller, Albert Bergström, Anderson i Råstock, Törnkvist i Karlskrona, Olofsson i Digernäs, Nilsson i Örebro, Ward och Högström* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till fält- och fälttjänstövningar, nu 700,000 kronor, med 350,000 kronor till 350,000 kronor.

*Anslag till
fält- och
fälttjänst-
övningar.*

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! I fråga om anslaget till fält- och fälttjänstövningar hava vi yrkat på en fördelning av detta på år. Under den tid, då den gamla försvarsorganisationen fanns, inställdes fälttjänstövningarna ett par år för att företagas det tredje. Sedan den nya organisationen börjat tillämpas, har ju ett årligt anslag utgått. Man har alltså företagit dessa övningar varje år.

Med den begränsade organisation, som den nya ordningen innebär, hava vi ansett, att man mycket väl kunde tänka sig, att man under en tid, då kostnaderna för försvarsorganisationen äro så höga, kunde inställa ett års övningar för att företaga övningarna de två åren efteråt. Jag tror, att detta skulle passa den nuvarande försvarsorganisationen bättre.

I utskottet var det emellertid någon som yrkade, att i stället för att indraga hela anslaget ena året borde man endast indraga halva anslaget och komma med den andra hälften året därpå för att då företaga övningarna i fråga. Även om jag anslöt mig härtill, så har jag därmed ej menat att dessa övningar borde inskränkas till vart annat år. Inställandet av dessa övningar skulle jag däremot tillsvidare kunna anse lämpligt vart tredje år.

Med vad jag anfört ber jag att få yrka bifall till den vid ifrågavarande punkt fogade reservationen.

Herr **Widell**: Herr talman! Gentemot den föregående ärade talaren vill jag endast erinra, att i 1925 års försvarsorganisation, som ligger till grund för beslutet här i allmänhet, är detta anslag upptaget med ett belopp av 700,000 kronor, och anslaget är av allra största betydelse för arméns utbildning. Det är på visst sätt kanske ett av de allra viktigaste. Det går för övrigt inte alls, såsom den föregående talaren trodde, att man genom att bevilja halva anslaget skulle kunna ställa till med fälttjänstövningar vartannat år. Anslaget behövs nämligen till åtskilligt annat än till de stora fälttjänstövningarna vartannat år, och det blir inga sådana fälttjänstövningar, om man prutar ned anslaget till hälften.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Den föregående ärade talaren erinrade om att det för detta ändamål i 1925 års beräkningar var upptaget ett anslag om 700,000 kronor. Jag har själv tidigare omnämnt, att så är fallet, och jag skulle vara glad, om den föregående talaren erinrade sig detta i en del andra fall, där man tillåtit sig överskrida beräkningarna i mycket hög grad. Om det är tillåtet att rubba på 1925 års beräkningar uppåt i det ena fallet, borde konsekvensen bjuda, att det borde vara tillåtet att göra det i det

Anslag till
fält- och
fälttjänst-
övningar.
(Forts.)

andra fallet också, när det av sparsamhetskäl kan anses nödigt att gå under 1925 års beräkningar.

Det är detta som gjort, att vi tillåtit oss att framställa detta förslag, till vilket jag tidigare yrkat bifall.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 36—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkten 42.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 43.

Anslag till
försök med
infanteri-
kanoner.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för försök med infanterikanoner för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 80,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för försök med infanterikanoner icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade anförts av herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Lundell, Carl Gustaf Hammar skjöld, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Sandwall*, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort erhålla följande lydelse:

»Utskottet anser sig böra tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag och hemställer, att riksdagen må för försök med infanterikanoner för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 80,000 kronor.»

Herr Widell: Herr talman! Vårt lantförsvars huvudvapen har ju sedan gammalt varit infanteriet och är det kanske ännu mera efter 1925 års härorganisation. Hela lantförsvarets effektivitet beror därför i väsentlig mån därpå, huru infanteriet är utrustat.

Nu är förhållandet det, att det är en hel del uppgifter, som infanteriet med beväpning även med tunga kulsprutor icke kan på egen hand lösa utan understöd av artilleri. Tyvärr är vårt artilleri alltför svagt för att kunna hjälpa infanteriet i alla de fall, där det behövs. Det är därför av stor vikt, att infanteriet självt förfogar över försvars- och anfallsmedel, som kunna ersätta artilleriet, och härvidlag ha de s. k. infanterikanonerna visat sig vara ett förträffligt medel.

Nu har Kungl. Maj:t begärt 80,000 kronor för att man försöksvis skulle beställa en pjäs och pröva densamma för att därigenom få fastställt en typ och se, vad den kostar. Detta har avstyrkts av statsutskottets majoritet. Emellertid har man här inte åberopat den eljest så vanliga anledningen till avslagsyrkandet, nämligen den begärda försvarsutredningen, utan avstyrkt och bara

sagt att det blir så mycket medel beviljade ändå till anskaffning av artilleriemateriel. Det förefaller mig emellertid ganska rimligt, att man här inte åberopat försvarsutredningen, därför att, såvitt jag kan se, är försvarsutredningen ett mycket starkt stöd för Kungl. Maj:ts äskanden både på denna punkt och på den, som vi strax komma till. Förhållandet är, att det nödvändigtvis måste bli föremål för den blivande försvarsutredningen, huruvida infanteriet skall vara försett med sådana här kanoner. Men då är det väl av synnerlig vikt, att det i förväg är klart, om det finns någon lämplig typ och vad en sådan kostar.

På grund av vad jag anfört tror jag, att det vore önskvärt, om detta anslag beviljades av riksdagen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Utskottet har avstyrkt denna punkt, därför att det anslagits så rikligt med medel till artilleriet, att vi för tillfället anse, att man bör stanna och skjuta på detta anslag till den närmaste framtiden.

Herr Widell sade, att man ju borde hava utprovat denna kanon före utredningen. Ja, men jag är övertygad om att utredningen nog hinner pröva den saken. Skulle den sitta lika länge som den förra, är väl utredningens resultat att emotse varken till nästa år eller året därpå, och då bör den bli i tillfälle att pröva den saken. Att utskottsmajoriteten har rätt, då den säger, att det har anslagits en hel del medel för artilleriet, kunna vi visa. Om kammarens ärade ledamöter hade tillgång till fjärde huvudtiteln och tittade efter på sid. 242, så äro där en hel del saker uppräknade, vilka sammanlagt sluta på 19,188,000 kronor. Detta skall amorteras och infrias av riksdagen under tio år och detta belopp utgör per år 1,918,800 kronor. Men det stannar inte därvid. Det är dessutom så många kanaler, som löpa ut till anskaffning av materiel. Vi se sålunda på sid. 252 i samma proposition ett yrkande om ett anslag på 100,000 kronor till försök med viss artilleriemateriel. Så nog finns det utgifter, om man lägger dem tillsammans. Därför har majoriteten inom utskottet ansett, att kriget icke står för dörren och att man mycket väl kan tillgodose det ena behovet ena året och låta det andra anstå till ett kommande år. Om det inte skulle vara några nya krav, kan man ju då passa på och taga dem, som man nu måst låta anstå.

Jag tror att utskottets förslag är väl motiverat på denna punkt och hemställer om bifall till detsamma.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Då det var fråga om anslaget till det frivilliga skytteväsendet och herr Johan Nilsson i Malmö talade emot detta anslag, anförde han såsom ett skäl och — såsom jag tror — ett huvudskäl att skytteväsendets betydelse minskats genom den moderna beväpning, som nu är införd. Jag finner det därför överraskande, att då det är fråga om ett anslag just till en del av beväpningen, som särskilt kan inverka på infanteriets gevärsutbildning, han inte vill vara med om att bevilja anslag för densamma.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! För min del skulle jag vara beredd till en kompromiss i detta fall, om herr Hammarskjöld ville vara med om att stryka det anslag av nära 500,000 kronor, som nyss beviljats. Det i denna punkt föreslagna är endast 80,000 kronor. Jag tror sålunda, att jag i det fallet skulle med nöje kunna acceptera en sådan kompromiss.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevaran-

Anslag till försök med infanterikanoner.
(Forts.)

de punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid statsutskottets utlåtande nr 4 punkten 43 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 61;

Nej — 54.

Om anslag till fältartilleriemateriel.

Punkten 44.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till förberedelser för modernisering och nyanskaffning av fältartilleriemateriel för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 250,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *C. G. Hammarskjöld* väckt motion, nr 104, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att till förberedelser för modernisering och nyanskaffning av fältartilleriemateriel för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 380,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat:

»Utskottet, som icke funnit skäl föreligga att för närvarande tillstyrka beviljande av medel för nu ifrågavarande ändamål, får hemställa, att riksdagen må avslå såväl Kungl. Maj:ts förevarande förslag som herr *C. G. Hammarskjölds* ovanberörda motion (I: 104).»

Reservation hade avgivits av herrar *Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Sandwall*, som ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr *C. G. Hammarskjölds* förevarande motion (I: 104), i vad densamma skilde sig från Kungl. Maj:ts framställning, måtte till förberedelser för modernisering och nyanskaffning av fältartilleriemateriel för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 250,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! Vårt artilleri är tyvärr, såsom är allmänt känt, i många delar omodernt och även förslitet. Det är därför av synnerlig vikt, att denna materiel kommer i bättre skick än för närvarande. Det bästa vore naturligtvis att få fullt moderna vapen. Men det är inte tillräckligt med en pjästyp. Tyvärr skulle detta medföra så oerhörda kostnader, att man måste avstå därifrån, för såvitt det finns någon möjlighet att reda sig på annat sätt.

Vad som för närvarande är av särskilt stor vikt är då att undersöka, om det finns någon möjlighet att modernisera och förbättra de 7.5 cm. kanoner, som ju äro vårt artilleris huvudvapen. Man har anledning antaga, att detta kunde gå för sig genom en ny lavettanordning; och jag tror, att man därigenom skall kunna få ett fullt användbart vapen. Men för att vinna visshet härom fordras givetvis, att experiment anställas, och dessa äro inte så billiga. Det går inte att bestrida kostnaderna härför av de medel, som eljest stå till artilleridepartementets förfogande till försök med artillerimateriel, utan det måste beviljas ett särskilt anslag, därest försöken skola komma till stånd.

Kungl. Maj:t har äskat ett anslag av 250,000 kronor för att undersöka möjligheterna av en modernisering av 7.5 cm. materielen. Anslaget har, liksom det närmast föregående, avstyrkts av statsutskottet. Men vad jag nämnde beträffande *det* anslaget gäller i fullkomligt lika hög grad om detta. Det måste för den kommande försvarsutredningen vara av allra största vikt, att i förväg är utrett, om man kan för en rimlig kostnad modernisera den nuvarande materielen eller måste räkna med att anskaffa ny materiel. Kostnaderna för ny materiel har, om jag minns rätt, beräknats till 60 eller 70 miljoner kronor — ett enormt belopp, jämfört med vad det skulle kosta att modernisera den nuvarande. Om inte dessa försök äro gjorda, när den nya försvarsrevisionen skall sätta igång med sitt arbete — eller rättare sagt inte gjorda, men de kunna åtminstone vara påbörjade — kan jag för min del inte förstå, hur det skall vara möjligt för den nya försvarsrevisionen att komma till ett mera slutgiltigt resultat.

Jag tror sålunda, att det för försvarsutredningens arbete är av synnerligt stor vikt, att denna förberedande utredning nu kommer till stånd, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som i denna punkt är fogad vid utskottets utlåtande, i vilken reservation det yrkas, att Kungl. Maj:ts förslag måtte bifallas.

I detta anförande instämde herr *Kobb*.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Årets av Kungl. Maj:t framlagda förslag till försvarsbudget upptager ej mindre än 17 miljoner kronor mera än man hade tänkt år 1925, om vi bortse från den ökning utöver 120 miljoner, som beslutet om ersättningsbyggnad kunnat föra till. Det är då givet, att man försöker undgå sådana kostnader, som för tillfället inte äro absolut nödvändiga. Såsom jag tidigare sagt, anslås för artillerimateriel 1,918,800 kronor i ett fall. Jag pekade även på vissa försök med artillerimateriel, där det anslagits 100,000 kronor.

Nu hava dessa medel, som äro avsedda för artillerimateriel och engångskostnader, som det egentligen heter, inte helt använts, och jag är övertygad om att, därest man absolut nödvändigt vill göra en undersökning, skall man hava tillgängliga medel för denna sak. Utskottet har ansett, att det inte är så överhängande, att man just nu bör anslå medel för detta ändamål. Under den tid, som den blivande försvarsutredningen sitter, hinner man säkerligen göra försöken, så att utredningen kan pröva denna fråga i hela dess vidd. Den har under många år varit under diskussion, och man har ansett sig böra uppskjuta den länge. Men att på det sättet överskrida 1925 års beräkningar, som man

Om anslag
till fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)

Om anslag
till fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)

faktiskt har gjort beträffande dessa 17 miljoner kronor extra, kan väl inte vara riktigt.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr Johan Nilsson i Malmö sade, att försvarsanslagen uppgå till 17 miljoner kronor mer än som beräknats i 1925 års organisation. Jag ber då endast att få hänvisa till vad herr P. A. Hansson i andra kammaren på detta område anfört, vilket står i bestämd strid mot herr Nilssons senaste uttalande, och visar, att skillnaden är relativt obetydlig.

Vidare nämnde herr Nilsson i Malmö, att därest man nödvändigtvis ville anställa försök, finnas medel säkerligen tillgängliga. Jag kan då säga, att medel härför *icke* finnas tillgängliga. — Vid förra punkten sade herr Nilsson vidare, att försöken nog hinna utföras under den tid, försvarsutredningen arbetar, då den inte kan beräknas vara färdig i år och inte heller under nästa år. Redan då tänkte jag reagera, men jag gjorde det inte, utan sparade mig till denna punkt. Då det gäller kanoner, är det en grundläggande förutsättning för att överhuvud taget komma till något bestämt uttalande om fältartilleriets organisation, att man ungefär har klart för sig den kanontyp, som man tänker använda. Utprovning av nya typer tar ofta två, tre år. Detta anslag är sålunda just för den blivande försvarsutredningen av en utomordentligt stor betydelse.

Jag anser därför, att de av herr Widell anförda synpunkterna hava sin alldeles särskilt stora vikt.

Herr **Hammar skjöld, Carl Gustaf**: Herr talman! Herr Johan Nilsson i Malmö gjorde gällande, att det inte var så bråttom med ombeväpningen av fältartilleriet. Jag vill då påpeka, att fältartilleriets huvudpjäs är av modell 1902, sålunda 28 år gammal. Detta är redan under normala förhållanden beträffande fältartilleri en exceptionellt lång livstid och måste naturligtvis anses vara ännu längre, när man betänker, att världskriget infallit under denna tid med den forcerade utveckling inom vapentechniken, som detta förde med sig. När man dessutom vet, att en nybeväpning tar tio år, förstår man, att det är fara i dröjsmål.

Herr Johan Nilsson i Malmö gjorde vidare gällande, att man under försvarsutredningens gång hade god tid att göra ifrågavarande försök. Jag vet inte, huru lång tid han beräknar för försvarsutredningen; men det är åtminstone delvis med hänsyn till den väntade försvarsutredningen jag motionerat om att riksdagen ville höja det av Kungl. Maj:t begärda anslaget från 250,000 kronor till 380,000 kronor. Sammanlagda kostnaderna uppgå till 750,000 kronor. Beviljar riksdagen endast 250,000 kronor om året, komma försöken att räckas i tre år, vilket synes vara en allt för lång tid med hänsyn till den förestående försvarsutredningen. Jag har ansett det angeläget att påskynda försöken så att de kunde slutföras inom två år, och därför motionerat om, att anslaget måtte höjas från 250,000 till 380,000 kronor.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till den av mig i denna fråga väckta motionen.

Herr **Rosén**: Herr talman! Det är ett något för starkt uttryck, som herr Widell använde, då han sade, att de nuvarande artilleripjäserna äro förslitna. Om jag läst propositionen rätt, är det meningen att för en del av det anslag, som begärts, söka utröna uthålligheten av de nuvarande pjäsernas eldrör med hänsyn till de påfrestningar, ett modernt krig kan medföra. För det ändamålet avser man att utföra skjutningar med en, högst två kanoner, och det antal skott, som måste lossas, för att provet skall kunna på ett nöjaktigt sätt fullföljas, kan inte sättas lägre än till 10,000. Man beräknar att behöva skjuta

10,000 skott med en kanon, vilka skott kosta 120,000 kronor. Under sådana omständigheter tror jag inte att man kan komma och säga, att denna materiel är försliten, ty då skulle man väl inte våga sig på att skjuta 10,000 skott med den — ingen skulle väl våga sig på det, säger jag, utom möjligen den ärade disponenten på Kubikenborg, eftersom jag hörde honom opponera sig.

Herr Widell sade vidare, att det är fråga om att göra försök med nya lavetter och nya eldrör på kanonerna. Men skall man göra nya lavetter och nya eldrör, så är det sannerligen inte mycket kvar på den gamla kanonen. Med nya kanoner äro vi inne på ett anslag, såsom herr Widell nämnde, av 60,000,000 — 70,000,000 kronor såsom en utgift under den närmaste tiden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr talman! Ja, det är ju å ena sidan möjligt, att jag uttryckte mig något för kategoriskt beträffande eldrören, men å andra sidan är det nog alldeles klart, att man måste underkasta eldrören en ingående undersökning, om de hålla. Om de inte göra det, måste de ersättas av nya. Därmed följer inte nödvändigt, att man måste skaffa helt nya kanoner. Även om lavetterna ersättas, så finns det ju åtskilliga delar av kanonerna som fortfarande kunna användas. Utredningen avser just att undersöka, huru mycket av de gamla kanonerna, som fortfarande kan användas, och vilka förändringar som behöva vidtagas. Att det måste bli en ny lavett, är nog klart, men man vill undersöka, hur den skall vara. Det är nödvändigt för att få kanonens elevation så stor att man kan skjuta tillräckligt långt.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder yrkats 1:o) att vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle bifalla den i ämnet väckta motionen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Widell begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraproposition därvid antagits godkännande av det förslag, som innefattades i den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 44, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Om anslag
till fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)

*Om anslag
till fält-
artilleri-
materiel.
(Forts.)*

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 54.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talman-
nen att den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande skulle uppskjutas
till aftonsammanträdet.

*Skrivelse-
förslag ang.
efter-
skänkande
av viss
betalnings-
skyldighet
till kronan.*

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 280, till Ko-
nungen i anledning av väckt motion om efterskänkande av viss del utav bygg-
mästaren K. Hj. Harlings stärbhusdelägare åliggande betalningsskyldighet
till kronan.

Herr **Widell**: Herr talman! Jag får för kammaren anmäla, att i motive-
ringen till det statsutskottsutlåtande, som låg till grund för det riksdagsskri-
velseförslag, som nu justeras, insmugit sig en oriktighet. Denna blev icke
rättad vid behandlingen i första kammaren, varemot andra kammaren vidtog
rättelse.

Jag får nu anmäla, att statsutskottets skrivelseförslag är upprättat i över-
ensstämmelse med den av andra kammaren godkända, riktiga motiveringen;
och jag hemställer, att första kammaren måtte godkänna samma skrivelse-
förslag.

Efter härmed slutad överläggning godkändes ifrågavarande skrivelseför-
slag.

Upplästes följande till kammaren inkomna skrivelse:

Till riksdagen.

Sedan Kungl. Maj:t utnämnt mig till president i Göta hovrätt, får jag
härmed vördsamt avsäga mig förtroendet att vara riksdagens militieombuds-
man från och med den 15 juni 1930.

Stockholm den 22 maj 1930.

Gunnar Bendz.

Denna skrivelse lades till handlingarna; och skulle jämlikt § 68 riksdags-
ordningen revisionssekreteraren Erik Holger Elliot, som den 12 sistlidna fe-
bruari blivit utsedd till militieombudsmannens efterträdare, insättas i militie-
ombudsmansämbetet för tiden från och med den 15 juni 1930 samt riksdagens
kanslideputerade genom utdrag av protokollet härom underrättas med anmodan
att låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnande för
Elliot såsom riksdagens militieombudsman, dels ock till skrivelse till Konungen
med anmälan om den sålunda inträdda förändringen.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position med förslag till lag om ändrad lydelse av 31 och 32 §§ i lagen den 26
november 1920 om val till riksdagen;

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 160, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för tillfälliga hjälpatgärder för lindrande av nöd m. m. bland befolkningen i Norrbottens län;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag och lån för ändrad organisation vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall;

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till besiktning av motorfordon m. m.;

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående exploatering av Ladugårdsgärdet m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.; samt

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; samt

nr 36, i anledning av väckta motioner om sänkning av repartitionstalet för jordbruksfastighet;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 53, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om utförande av vissa förändringar av värmeledningen inom riksdagshuset m. m.;

nr 54, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ökat anslag för prydnad av riksdagens lokaler med konstverk m. m.; samt

nr 55, angående ersättning åt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av visst ärende;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den högre lantbruksundervisningens ordnande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till förhindrande av plockning av lingon före viss dag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till fraktlindring å jordförbättringsmedel ävensom fyra i ämnet väckta motioner; samt

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte i ämnet väckta motioner, allt i vad rör jordbruksärenden; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, angående åtgärder för införande av folkregister m. m.; samt

nr 11, angående ändring av grunderna för det akademiska befordringsväsendet.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.37 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 24 maj e. m.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr andre vice talmannen.

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande nr 4, angående regeringen för budgetåret 1930/1931 av utgifterna under riksstatens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet.

Punkterna 45 och 46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47.

Ang. modernisering av bestyckningen i Bodens fästning.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för modernisering av den fasta bestyckningen i Bodens fästning för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av medel för modernisering av den fasta bestyckningen i Bodens fästning icke måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Kvarnzelius, Widell, Bergqvist, Nilsson* i Gränebo, *Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Olsson* i Kullenbergstorp, *Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Sandwall* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för modernisering av den fasta bestyckningen i Bodens fästning för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 40,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! Kungl. Maj:t har i den nu föredragna punkten hemställt om ett anslag på 40,000 kronor för modernisering av den fasta bestyckningen i Bodens fästning. Då detta ärende är av hemlig natur, kan jag icke i vidare mån ingå på detsamma än att förklara, att genom detta anslags beviljande skulle en i förhållande till kostnaden avsevärd förstärkning av Bodens fästnings försvarskraft åstadkommas. Anslaget har avstyrkts av statsutskottets majoritet, men en reservation däremot har avgivits av ett antal utskottsmedlemmar med utskottets ordförande, herr Kvarnzelius, i spetsen, och jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Även på denna punkt ha vi ansett oss böra tillstyrka ett uppskov, och detta av finansiella skäl. Vi anse, att eftersom budgeten är så hårt ansträngd som den är, bör man undanskjuta något till kommande tider. Boden har ju vid denna riksdag fått en del anslag, så att man där bör vara tillfredsställd åtminstone för tillfället. Till ång- och värmecentral m. m. vid Bodens artilleriregemente har riksdagen t. ex. redan anslagit 110,000 kronor, då vi för någon tid sedan behandlade denna fråga. Dess-

utom har till elektrifiering av vissa befästningar i Boden ett reservationsanslag av 63,000 kronor anvisats, varjämte samma belopp, 63,000 kronor, återkommer nästa år — anslaget är inalles 126,000 kronor. Vi anse, att när riksdagen anslagit så mycket för innevarande år till Boden, bör man kunna medge ett uppskov med det nu förevarande anslaget.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Malmberg**: Herr talman! Ehuru ärendet är av hemlig natur, anser jag mig kunna upplysa, att vad det här framför allt gäller är att genom modernisering åstadkomma en ökning av det tyngre artilleriets skottvidd. Det torde vara allmänt känt, att det under de sista åren genom förbättrad ballistik varit möjligt att även med bibehållande av de äldre kanonerna uppnå betydande förstärkningar. Endast genom nya krutsorter och genom förändrad ammunition i övrigt, ävensom genom förändringar beträffande möjligheterna att elevera pjäserna, liksom genom eldledningmaterielens större effektivitet och de i mycket hög grad ökade möjligheterna att observera på mycket långa avstånd, kan man för ganska blygsamma kostnader åstadkomma en höjning av skottvidden med icke mindre än 50 procent. Det torde vara uppenbart vad detta betyder vid en fästning, icke blott när det gäller att hålla en anryckande fiende på avstånd utan framför allt under fästningens fortsatta försvar. Det förhåller sig så, att med materielens nuvarande skottvidd torde det vara möjligt för en fiende att ställa upp huvuddelen av sitt tunga artilleri så nära intill fästningen, att det har full verkan, utan att våra mest långskjutande pjäser ens hinna fram.

Det torde vara alldeles nog att ge denna upplysning, för att det skall vara fullt klart, vilken betydelse detta anslag har, och att det finnes synnerligen stor anledning att bifalla detta anslagskrav.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr andre vice talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som innefattades i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen sig anse den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 47 och antager det förslag, som innefattas i den av herr Kvarnzelius m. fl. vid punkten avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Ang. modernisering av bestyckningen i Bodens fästning.
(Forts.)

Ang. moder-
nisering av
bestyckningen
i Bodens
fästning.
(Forts.)

Då herr andre vice talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 49;

Punkten 48.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 49 och 50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51 och 52.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 53.

Lades till handlingarna.

Punkterna 54—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59 och 60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61.

Lades till handlingarna.

Punkterna 62 och 63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
engångskost-
nader för
ingenjör-
materiel.

Punkten 64.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bestridande av engångskostnader för anskaffning av ingenjörmateriel för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 155,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, till bestridande av engångskostnader för anskaffning av ingenjörmateriel för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 122,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Widell, Bergqvist, Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Olsson* i Blädinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Sandwall*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av ingenjörmateriel för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 155,000 kronor.

Herr **Widell**: Herr talman! Sedan 1925 års riksdag fattade sitt beslut om försvarsorganisationen, har det skett en utomordentligt stark utveckling på radioområdet. Radiomaterielen har fått en användning, som man år 1925 väl knappast kunde tänka sig, och följderna är, att det engångsanslag för anskaffande av ingenjörmateriel, som 1925 års riksdag beräknade, icke längre är tillräckligt för ändamålet. Arméförvaltningen har nu begärt en betydlig ökning av anslaget, men departementschefen har ansett sig icke kunna upptaga detta i vidsträcktare mån, än att han föreslagit en höjning av årsanslaget för engångskostnader till anskaffande av ingenjörmateriel, vari då ingår radiomateriel, från 122,000 kronor till 155,000 kronor. Detta har skett för att möjliggöra anskaffande av sådan materiel, som oundgängligen erfordras för övningsändamål; det är således endast för övningsändamål som detta ökade anslag är begärt.

Anslag till engångskostnader för ingenjörmateriel.
(Forts.)

Trots ökningens obetydlighet har den avstyrkts av statsutskottet, men emot utskottets hemställan har avgivits en reservation, och jag ber, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! För vart och ett av budgetåren 1926/1927, 1927/1928 och 1928/1929 har riksdagen för anskaffning av här avsedd materiel anvisat en tiondel av det totalbelopp, som från början var beräknat, eller 122,000 kronor för varje budgetår. Nu har arméförvaltningen, som den föregående ärade talaren anförde, begärt ett större anslag, nämligen — jag kan ju nämna siffran — 234,000 kronor för 1930/1931.

Beträffande frågan om radiomaterielen och planen i övrigt säger departementschefen följande: »Enligt vad i ärendet upplysts, är emellertid den ifrågasvarande nya planen för närvarande föremål för revidering. I avvaktan på resultatet av den sålunda pågående utredningen synes mig medelsanvisningen för nästkommande budgetår böra allenast avse den för övningsändamål oundgängligen erforderliga anskaffningen av dylik materiel.» Han nedskriver också det äskade beloppet, så att slutsumman stannar vid 155,000 kronor. Utskottet har emellertid icke ansett, att någon anledning föreligger att behöva frångå det beslut, som riksdagen tidigare fattat, och jag hemställer därför, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr andre vice talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Widell** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 64. röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att

Anslag till
engångskost-
nader för
ingenjör-
materiel.

(Forts.)

efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 65—67.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
semester åt
arbetare vid
lantförsvaret.

Punkten 68.

Under punkten 73 av fjärde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att upptaga ordinarie förslagsanslaget till semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare med oförändrat belopp, 160,000 kronor.

Vidare hade uti en inom andra kammaren av herr *E. Andersson* i Stockholm väckt motion (nr 313) bland annat hemställts, att riksdagen måtte besluta, att arbetare vid försvarsväsendet skulle åtnjuta semester efter de grunder, som vore fastställda för extra-ordinarie befattningshavare i statens tjänst, samt för detta ändamål bland annat höja det av Kungl. Maj:t i proposition nr 1 angående fjärde huvudtiteln äskade anslaget under punkt 73 med 160,000 kronor till 320,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Anderssons i Stockholm motion II: 313, i vad den avsåge förevarande anslag, upptaga ordinarie förslagsanslaget till semester åt vid lantförsvaret anställda arbetare med oförändrat belopp, 160,000 kronor.

Herr Samuelson: Herr talman! Jag skall vid denna punkt tillåta mig att anföra ett par synpunkter i enlighet med en motion, som framförts i andra kammaren av herr Edoff Andersson rörande utökad semester för den civila personal, som är anställd vid försvarsväsendet. Motionären föreslår, att samma grunder måtte gälla för arméns civila personal som för vissa andra arbetare i statens tjänst, närmast de extra ordinarie anställda i flera av statens verk, vilka ju åtnjuta betydligt längre semester än vad här ifrågavarande personal gör. Det kan ju inte vara rimligt att exempelvis en timskrivare och med honom jämställda, som ju knappast kunna sägas ha ett så påkostande arbete som de flesta av de arbetare, som avses i motionen, vilka ha ett mycket tungt arbete, skola åtnjuta en betydligt längre semester än dessa.

Motionären har här yrkat en utökning av det anslag, som Kungl. Maj:t begärt, med 160,000 kronor, och yrkar sålunda, att anslaget under denna punkt måtte utgå med 320,000 kronor. Jag skall tillåta mig, herr talman, att hemställa om bifall till det i motionen framställda yrkandet.

Herr Widell: Herr talman! En liknande motion var väckt även vid föregående års riksdag, men blev då av båda kamrarna avslagen. Några nya omständigheter, som skulle kunna föranleda statsutskottet och kamrarna att intaga en annan ställning i år, ha icke blivit framburna av motionären. Det säges, att arbetarna böra ha samma semester som de icke ordinarie tjänstemännen, men arbetarna äro icke tjänstemän. De böra rimligtvis ha samma semester som arbetarna ha i den privata verkstadsindustrien, och om man därvidlag gör en jämförelse, utfaller den ingalunda till statens arbetares nackdel.

Nu har emellertid utskottet i ett par punkter funnit en jämkning måhända vara påkallad och har även skrivit om detta. Utskottet har ansett, att det kan

ifrågasättas, huruvida icke semesterbestämmelserna böra mer än vad nu är fallet rätta sig efter anställningstid och levnadsår. Det innebär sålunda i viss mån ett tillmötesgående av motionen. Att nu gå längre tror jag är omöjligt. Kostnaderna för en utsträckning av semestern bli synnerligen stora; den föregående talaren har själv anført, att motionären föreslagit en fördubbling av det ifrågasatta anslaget, men det torde knappast räcka härmed.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 69.

Lades till handlingarna.

Punkten 70.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkten 72.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 73.

I denna punkt hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

a) godkänna de vid statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 3 januari 1930 fogade, såsom bilagorna nr 62 och 64—69 betecknade staterna för marin-ingenjörkåren, marinintendenturkåren, marinläkarkåren, flottans ecklesiastikstat och flottans poliskår m. fl., vid flottans sjukhus i Karlskrona anställd personal, sjöruddföringsbefälhavare med biträden, sjökrigshögskolan, sjökrigsskolan, marinens underofficersskolor och skeppsgosseskolorna, att gälla under budgetåret 1930/1931, samt

de vid utlåtandet fogade, såsom bilagorna N—P betecknade staterna för flottans officerskår, underofficerskår, sjömanskår och skeppsgossekår, kustartilleriets officerskår, underofficerskår och manskap m. fl. samt vid marinstaben anställd personal, att gälla under budgetåret 1930/1931;

b) godkänna de i en vid samma statsrådsprotokoll fogad »Förteckning över i stat icke uppförda arvoden m. m.» under rubriken »A. Arvoden till ordinarie befattningshavare med avlöning från anslag under fjärde huvudtiteln, sjöförsvaret, m. fl.» upptagna arvoden,

c) öka ordinarie förslagsanslaget till avlöning till personal vid kårer och stater m. fl., nu 10,770,000 kronor, med 730,000 kronor till 11,500,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Walles*, *Bergström*, *Törnkvist* i Karlskrona, *Nilsson* i Örebro, *Ward* och *Högström*, som ansett, att utskottet bort föreslå riksdagen besluta att sammanslå de båda kustartilleriregementenas musikkårer till en kår med placering i Vaxholm fr. o. m. den 1 juli 1930.

*Ang.
semester åt
arbetare vid
lantförsvaret.
(Forts.)*

*Anslag till
avlöning
åt flottans
personal.*

Anslag till
avlönning
åt flottans
personal.
(Forts.)

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Vid denna punkt ber jag endast att få säga, att de reservanter, som här stå upptagna, jämte undertecknad, vars namn har bortfallit, ha yrkat, att riksdagen måtte besluta att sammanslå de båda kustartilleriregementenas musikkårer till en kår, med placering i Vaxholm från och med den 1 juli 1930. Någon närmare motivering behöver jag icke pretera för detta, då ju endast utskottet, men ej minoriteten, har motionsrätt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 74—87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till
kustartilleriets
krigs-
beredskap och
övningar.

Punkten 88.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte öka ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar, nu 500,000 kronor, med 13,800 kronor till 513,800 kronor.

Reservation hade anförts av herrar Lindblad, Nilsson i Malmö, Rydén, Waller, Albert Bergström, Anderson i Råstock, Törnkvist i Karlskrona, Olofsson i Digernäs, Nilsson i Örebro, Ward och Högström, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte minska ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar, nu 500,000 kronor, med 60,400 kronor till 439,600 kronor.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Vid denna punkt ha vi yrkat på ett belopp av 425,000 kronor. År 1925 upptogs 350,000 kronor. Därtill ha vi till de 425,000 kronorna lagt ett belopp på 14,600 kronor för vissa kurser för reservofficerare. Det är visserligen sant, att sedermera har företagits ett slags undersökning av detta anslag. Vi ha för vår del aldrig godkänt den därigenom företaga nya beräkningen, och jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Rosén: Herr talman! Detta anslag var från början, d. v. s. 1925, uppenbarligen för lågt beräknat. Detta har framgått vid en grundlig undersökning, som för 2 å 3 år sedan verkställdes. Det gör, att jag för min del anslutit mig till det framlagda förslaget.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 89.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 90.

Lades till handlingarna.

Punkten 91.

I denna punkt hade utskottet i enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hemställt. att riksdagen måtte, i likhet med vad som för innevarande budgetår ägt rum, för flottans ersättningsbyggnad för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 9,198,000 kronor.

Reservation hade anmälts av herrar *Nilsson* i Malmö, *Rosén* och *Törnkvist* i Karlskrona, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Herr talman! Vid denna punkt ha vi några ledamöter av statsutskottet tidigare antecknat en avvikande mening, varigenom vi velat tillkännagiva, att vi voro motståndare till vissa detaljer i en byggnadsplan, som antogs av riksdagen. Emellertid har vid sidan av detta i år tillkommit en annan sak, som har gjort, att vi blevo flera, som hade en avvikande mening — däribland även herr *Rosén*.

Orsaken till att vi antecknade en avvikande mening var den, att vi i riksdagen ville hålla möjligheten öppen att framställa vissa frågor till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Det var så, att det kom till vår kännedom, att den av riksdagen beslutade hangarkryssaren var på väg att beställas efter ett helt annat program än det riksdagen hade fastställt. Nu är det ju klart, att en regering bör ha rätt att effektuera en beställning med vissa nödiga modifikationer och mindre förändringar, som kunna kanske många gånger förbättra den sak, som riksdagen inte har kunnat pröva så i detalj. Det har inte varit vår mening att på något sätt försöka påverka en sådan åtgärd, men vi fingo den uppgiften, att man skulle vara på väg att beställa hangarkryssaren efter ett helt annat program, d. v. s. överge det program, som riksdagen hade fastställt. I det fallet skulle vi vilja fråga, om så är förhållandet. Och om så är förhållandet, vilja vi ifrågasätta, huruvida inte en ny omprövning av denna detalj i byggnadsplanen hade bort göras av riksdagen. Sedan denna fråga behandlats i statsutskottet, ha vi fått vissa underhandsuppgifter, varigenom har framgått, att ändringarna och modifikationerna äro inte av den avsevärda beskaffenheten, att man kan anse, att någon större avvikelse från riksdagsmajoriteten föreligger. Jag vill i det fallet inte gå de upplysningar, som herr statsrådet kommer att lämna, i förväg. Jag har endast velat lämna den uppgiften, att det har förefallit, som om det vore fråga om mindre modifikationer, som kanske i stället för att skada avse att förbättra.

Något yrkande har jag inte.

Herr statsrådet **Malmberg**: Det har ju både i pressen och annorstädes varit rätt mycket tal om denna hangarkryssare eller, som den numera kallas, flygplankryssare, och bland annat har man förundrat sig över att den ännu inte hunnit bli beställd. Anledningen till detta är, att här har förelegat ett flertal olika typer. Jag skall därför en liten smula gå in på historiken.

De flottsakkunniga kommo med ett förslag, vilket emellertid marinmyndigheterna sedermera gjorde till föremål för kritik i vissa avseenden, varför den frisinnade regeringen i sin proposition 1927 gick fram med ett modifierat förslag. där farten ökades, sjövärdigheten ökades, en lämpligare uppställning av artilleriet åstadkoms samt fartyget försågs med torpedbestyckning. Med betoning av dessa förbättringar, ansåg sig dåvarande försvarsministern böra förorda typen till antagande, vilket också blev riksdagens beslut.

De ritningar, som då förelägo, voro emellertid endast mer eller mindre noggrant utarbetade skisser och kunde inte oförändrade göras till föremål för anbud. När sedermera marinförvaltningen skulle utarbeta de s. k. huvudritnin-

Anslag till
flottans
ersättnings-
byggnad.

Anslag till
flottans
ersättnings-
byggnad.
(Forts.)

garna jämte detaljbeskrivning så att anbud kunde infordras, var man inom marinförvaltningen kanske väl förhoppningsfull, att priserna inom varvsindustrien skulle falla. Man föreslog därför till fastställande för Kungl. Maj:t en båttyp, vars displacement ökats med inte mindre än närmare 1,000 ton och som försetts med ytterligare 2 st. 7.5 cm. kanoner och en hel del andra förbättringar. Jag har av min företrädare erfarit, att han ställde sig tveksam, hurvida detta skulle vara möjligt, men han fick framlagd en preliminär beräkning, enligt vilken marinförvaltningen hoppades, att så skulle vara fallet. Det blev emellertid inte fallet. När anbuden kommo in, voro de ungefär 4,000,000 kronor för höga. Det har därför varit nödvändigt att göra vissa modifikationer. Den typ, som marinförvaltningen nu föreslår, är i alla väsentliga delar lik den, som framlades för 1927 års riksdag och vann riksdagens bifall. I ett hänseende har det tyvärr inte varit möjligt att fullt ut hålla programmet, och det gäller farten, vilken minskats från 29 till 27 knop. Då ju detta kan vara en allvarlig affär, anhöll jag att få ett uttalande från de myndigheter, som framför allt ha att svara för flottans krigsanvändning, nämligen chefen för marinstabens och högste befälhavaren för kustflottan, vilka båda förklarade, att ett fartyg av den typ, som marinförvaltningen nu framställt, är väl ägnat att fylla sin uppgift inom kustflottan. Vidare föreligger nu enligt en skrivelse, som kom in någon av de sista dagarna i förra veckan, möjlighet att inom ramen av befintliga medel bygga fartyget i fråga.

Under sådana omständigheter anser jag, att frågan bör ligga klar och att därför såväl fastställelse av typ bör ske som bemyndigande för marinförvaltningen att avsluta kontraktet i fråga bör ges.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

Punkten 92.

Lades till handlingarna.

Punkten 93.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
torpedin-
skjutnings-
station i
Stockholms
skärgård.

Punkten 94.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för uppförande av en torpedinskjutningsstation i Stockholms skärgård för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 105,000 kronor.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten yttrat:

»Utskottet har icke funnit tillräckliga skäl vara anförda för anordnandet av ifrågavarande torpedinskjutningsstation.

Utskottet hemställer alltså, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke må av riksdagen bifallas.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrarna *Widell, Bergqvist, Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Olsson* i Blådinge, *Holmgren, Persson* i Fritorp och *Sandwall* ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag hemställer utskottet, att riksdagen må för uppförande av en torpedinskjutningsstation i Stockholms skärgård för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 105,000 kronor.»

Herr Widell: Herr talman! I den nu föredragna punkten har Kungl. Maj:t äskat ett anslag för byggande av en torpedinskjutningsstation i Stockholms skärgård. Anslaget på nästa års stat skulle vara halva beloppet, d. v. s. 105.000 kronor.

Frågan om en torpedinskjutningsstation i skärgården här är mycket gammal. Redan för 10 år sedan köpte man tomt för denna inskjutningsstation, men det har blivit uppskov ideligen med att inrätta stationen. Anledningen därtill torde förnämligast ha varit, att man vid flottan höll på att gå över från de dåvarande 45 cm. torpederna till 53 cm. torpeder. Det ansågs då mindre lämpligt att, innan man hade definitivt stannat för den nya typen och fått ett tillräckligt antal sådana nya torpeder, här i Stockholm bygga en sådan station. Så har jag åtminstone uppfattat anledningen till uppskovet med denna stations inrättande.

Nu är förhållandet det, att flera undervattensbåtar, som äro förlagda till Stockholms station, äro utrustade med 53 cm. torpeder, och det är en självklar sak, att dessa torpeder måste inskjutas. För närvarande kan detta inte ske vid Stockholms station, utan torpederna måste för inskjutning skickas till Karlskrona. Detta medför stora kostnader för transport och därjämte betydande osäkerhet vid inskjutningen. Det är ju en ytterst ömtålig mekanism i dessa torpeder, som lätt kan skadas och komma i olag under transporten. Det är inte nog med att torpeden inskjutes, när den är färdig. Den tillverkas som bekant i Karlskrona, och där sker naturligtvis den första inskjutningen. Men sedermera, så snart torpeden har varit i bruk och skjutits från en båt, måste den åter igen inskjutas, för att man skall vara säker på att allt är i ordning. Det måste man nu göra i Karlskrona och därför skickas torpederna på detta sätt fram och tillbaka. Det går visserligen i fred att transportera torpederna, men det medför ökade kostnader, besvär och olägenheter. I krigstid skulle det givetvis inte alls gå för sig. Då är det fullkomligt uteslutet att skicka torpederna mellan de olika stationerna.

Jag måste därför för min del anse, att en sådan här torpedinskjutningsstation i Stockholms skärgård är nödvändig, och jag har inte kunnat delta i statsutskottets avstyrkande av den kungl. propositionen utan jämte ett antal ledamöter av utskottet avgivit en reservation. Jag ber därför nu, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Jag kan inte dela den föregående ärade talarens uppfattning om nödvändigheten av att just nu anskaffa denna torpedinskjutningsstation.

Jag vill säga, att det har inte varit många torpeder av den nya storleken, som ha behövt inskjutas hittills, ty det hela har egentligen varit ett experiment, och så länge detta har pågått, har ingen tid försumrats. Då ha vi ansett i utskottet, att man mycket väl kan lugna sig en tid, särskilt som utgifterna trängas så starkt, som de för närvarande göra, i försvarsbudgeten. Man bör alltså lugna sig en tid och sedan återupptaga ärendet.

Utskottet anser således, att man utan skada för försvaret och utan särskilt stora kostnader för transport och dylikt, som den föregående ärade talaren sade, utan vidare kan uppskjuta detta ärende. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad varefter herr andre vice talmannen jämlikt de därunder förekomma yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan antaga det förslag, som inefattades i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och

Anslag till
torpedin-
skjutnings-
station i
Stockholms
skärgård.
(Forts.)

förklarade herr andre vice talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 4 punkten 94, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den av herr *Widell* m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr andre vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr andre vice talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Widell* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 66;

Nej — 55.

Punkten 95.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkten 97.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121—129.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 130.

Lades till handlingarna.

Punkterna 131—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134.

Lades till handlingarna.

Punkten 135.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 136.

Lades till handlingarna.

Punkterna 137—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143.

Lades till handlingarna.

Punkten 144.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 2,790,000 kronor.

*Anslag till
engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.*

Utskottet hade i den nu förevarande punkten hemställt, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra reservationsanslag av 1,700,000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Lindblad, Nilsson* i Malmö, *Rydén, Waller, Albert Bergström, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Nilsson* i Örebro, *Ward* och *Högström*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till bestridande av engångskostnader för anskaffning av flygmateriel m. m. för budgetåret 1930/1931 anvisa ett reservationsanslag av 1,200,000 kronor.

Herr *Nilsson, Johan*, i Malmö: Herr talman! Riksdagen beslöt i fjol, att det på denna punkt skulle utgå ett anslag, som enligt 1925 års beräkning gick upp till 1,200,000 kronor. Dessutom beräknades ersättning för fullständiga haverier till 365,000 kronor. För dessa ändamål ha vi i år anslagit medel på en annan punkt. Den punkten är sålunda redan expedierad. Sedan hade vi för inhemsk flygmotortillverkning anslagit 560,000 kronor och för stabiliseringsanordningar 100,000 kronor, summa 2,225,000 kronor. På den punkten voro de frisinna och vi ense, att man borde följa 1925 års beräkning och icke giva någonting därutöver. Dessa anslag äro alla reservationsanslag, och vi ha tagit upp dem till sammanlagt 1,200,000 kronor, vilket belopp med 200,000 kronor överstiger det belopp, som ingick i planen för engångskostnaderna. Under det femte året skall nämligen enligt 1925 års beräkning utgå endast 1,000,000 kronor. Vi ha lagt till 200,000 kronor, huvudsakligen till stabiliseringsanordningar.

Emellertid har de frisinna representant på första avdelningen i utskottet, herr *Rosén*, denna riksdag ytterligare lagt på 300,000 kronor. Det är ju, låt mig säga, en nyckfullhet, som man har svårt att förstå, då man nyligen gått

Anslag till
engångs-
kostnader för
flygmateriel
m. m.
(Forts.)

in för en utredning av försvarsfrågan med sikte på att i främsta rummet bringa ned försvarskostnaderna i överensstämmelse med 1925 års beräkningar.

Men det stannade emellertid icke vid dessa 300,000 kronor, utan i statsutskottets plenum lade herr Rosén på ytterligare 200,000 kronor, som ansågos behövliga för anskaffande av flygplan i Karlsborg. Detta gör, att man på frisinnat håll ytterligare har kommit ifrån de beräkningar, som gjordes år 1925.

Nu är jag övertygad, att utredningen av försvarsfrågan skall giva flygvapnet åtskilligt större anslag på denna punkt än vad det fått förut, men det förefaller mig, att man bör låta utredningen komma till stånd. Samtidigt som man giver flygvapnet ökade engångskostnader till flygmateriel bör man minska på andra punkter, ty annars vet jag icke, huru det skall gå att i enlighet med riksdagens nyligen fattade beslut komma ner till 1925 års beräkningar.

Det har riktats många anmärkningar mot, att man varit njugg mot flygvapnet, men flygvapnet har fått åtskilligt mer än som beräknades år 1925, och herr Rosén har till och med haft den uppfattningen, som jag tror är riktig, att flygvapnet är en ny organisation, som behövt en åtstramning och att, om den haft allt för rundliga anslag till sitt förfogande, den i närvarande stund skulle haft en hel del omodern materiel, som icke skulle ha varit av mycket värde. Den tekniska utvecklingen på området går hastigt framåt, och därför är det nödvändigt att vara försiktig för att kunna hålla materielen så modern som möjligt. Jag tror, att det är klokt och välbetänkt att vara försiktig. Därför har jag svårt att förstå, att man skall vara så nyckfull i fråga om beviljande av anslag under det sista året av de 5 åren, att man skall utöver våra 200,000 lägga till ytterligare icke mindre än 500,000 kronor. Jag anser, att man bör stanna vid de 200,000 kronor, som vi föreslagit utöver den bestämda miljonen och i övrigt låta den påtänkta utredningen bestämma, vad man i fortsättningen skall komma till för anslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna, vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr Widell: Herr talman! 1925 års riksdag beslöt icke endast ett visst belopp till engångskostnader för anskaffande av flygmateriel, utan bakom detta kostnadsbelopp låg också en plan för antalet flygmaskiner av olika slag, som skulle anskaffas. Det beräknade beloppet har anvisats, men tyvärr har man icke på långt när kunnat få det antal flygplan, som ansetts nödvändigt och som man trott sig kunna anskaffa för det beviljade beloppet. Orsaken härtill har i första hand varit den ofantliga stegring i kostnaderna för anskaffande av flygplan, som inträtt efter år 1925. Vi ha icke på långt när det antal flygplan, som vi för närvarande borde ha. Kungl. Maj:t har äskat i engångskostnader för nästa budgetår 2,790,000 kronor. Vid behandlingen på statsutskottets första avdelning anslöto vi oss, jag och mina meningsfränder, till Kungl. Maj:ts förslag, medan socialdemokraterna, såsom den föregående talaren nämnde, icke ville bevilja mer än 1,200,000 kronor, och den frisinnade representanten, herr Rosén, 1,500,000 kronor. Vid behandlingen i statsutskottets plenum framställde herr Rosén ett förslag om kompromiss på 1,700,000 kronor, och då jag och mina meningsfränder icke kunde hysa förhoppning att i kamrarna kunna driva igenom högre anslag än det, som genom kompromissen erbjöds, accepterade vi detta belopp, fastän det icke skedde med glatt hjärta. Det är orsaken till att vi tillsammans med andra ledamöter av statsutskottet prutat över 1,000,000 kronor på Kungl. Maj:ts äskande. Det är dock avsevärt mer än man från socialdemokratiskt håll velat lämna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Rosén**: Herr talman! Herr Nilsson i Malmö har själv varit en liten smula nyckfull. Han erkände, att det enligt planen skulle beviljas 1,000,000 kronor, men han och hans kamrater ha ändå gått med på 1,200,000 kronor. Detta visar, att man icke varit riktigt säker på, att den beräknade miljonen skulle räcka till. Det må kunna lända även mig till någon ursäkt.

Det nedbringande av kostnaderna, som man avser med försvarsutredningen, kommer med all sannolikhet icke att gå ut över flygvapnet utan kommer huvudsakligen att beröra mindre tidsenliga delar av vårt försvar, och därför tror jag icke, att det ligger någon större fara uti att nu gå med på det anslag, som utskottet föreslagit. En åtstramning har i alla fall skett, rätt vacker tycker jag, då utskottet prutat från 2,790,000 kronor till 1,700,000 kronor.

Vad sedan beträffar den omständigheten, att vi icke ha det antal flygmaskiner, som avsågs 1925, tror jag, att det är tur, att vi icke ha det. Ty om riksdagen hade gått med på de anslagsäskanden, som framstälts under de gångna åren, och vi nu hade haft fulla antalet maskiner för avsevärda belopp, hade de i detta ögonblick varit att betrakta närmast som museiföremål på grund av den snabbhet, med vilken utvecklingen gått och alltjämt går på detta område. Jag tror, att det är bäst som skett, då vi icke beviljat allt för stora anslag för ändamålet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes enligt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 145 och 146.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 147.

Lades till handlingarna.

Punkterna 148 och 149.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 150.

Lades till handlingarna.

Punkterna 151—153.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 169, i anledning av väckt motion angående förbättrade avlöningsförhållanden för äldre subalternofficerare och marinintendenter.

Uti en inom första kammaren av herr *C. G. V. Hammarskjöld* väckt motion nr 103, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts,

att riksdagen måtte besluta att åt Konungen uppdraga att utan hinder av avlöningsreglementet för officerare och underofficerare samt civilmilitära be-

Anslag till engångskostnader för flygmateriel m. m.

(Forts.)

Ang. avlöningsförhållandena för äldre subalternofficerare m. fl.

Ang.
avlöningsför-
hållandena
för äldre
subaltern-
officerare
m. fl.
(Forts.)

ställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet för tiden intill dess nytt avlöningsreglemente trädde i kraft utfärda sådana bestämmelser, att löjtnant eller marinintendent av 2. graden, som under tre år tillhört 6. löneklassen, därest han prövades lämplig för befordran till beställning inom högre lönegrad, skulle uppflyttas till 7. löneklassen, att sålunda uppflyttad beställningshavare fortfarande skulle anses tillhöra 2. lönegraden samt att beställningshavare, som enligt ovan uppflyttats till 7. löneklassen, skulle äga att vid tillträdande av högre beställning för omedelbar eller framtida uppflyttning till högre löneklass i den nya beställningen räkna sig tillgodo den sammanlagda tid intill sex år, varunder han tillhört 6. och 7. löneklasserna, räknat som om han vid tillträddandet av den högre beställningen tillhört 6. löneklassen, samt

att riksdagens vederbörande utskott måtte verkställa erforderlig omräkning av följande anslag under fjärde huvudtiteln, nämligen

Anslaget till »Avlöning till personal vid staber och truppförband m. fl.» vid lantförsvaret; samt

Anslaget till »Avlöning till personal vid kårer och staber m. fl.» vid sjöförsvaret.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att herr C. G. V. Hammarskjölds förevarande motion (I: 103) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Hammarskjöld, Carl Gustaf*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Hammarskjöld, Carl Gustaf: Herr vice talman! Den här åsyftade motionen avser att bereda löneförbättring åt vissa äldre subalternofficerare och marinintendenter. Det är allmänt erkänt, att ifrågavarande subalternofficerare och marinintendenter i ekonomiskt avseende kommit i ett mycket svårt läge. Befordringarna ha för dem gått och gå fortfarande långsammare än man hade anledning beräkna, då 1925 års försvarsordning antogs. Statsutskottet, som förra året hade att behandla en liknande motion, väckt inom andra kammaren, gjorde då gällande, att detta väsentligen berodde på det sätt, på vilket övergången till den nya härordningen hade ägt rum. Därvid hade Kungl. Maj:t, antagligen för att öka den aktiva befälskaderns tjänstbarhet, överfört ett jämförelsevis stort antal äldre officerare till övergångsstat, så att de kvarvarande blivit jämförelsevis unga. Såsom framhölls på förmiddagen i dag, finnes det även en annan omständighet, som bidragit till, att befordringarna gått långsamt, nämligen, att sedan 1925 års härordning antogs, rekrytering och återbesättandet av platserna på reservstat för tillfället inställts. De beräkningar, som blivit verkställda inom lantförsvarets kommandoexpedition, giva otvivelaktigt vid handen, att läget i detta avseende under den närmaste tiden kommer att försämras år efter år. Alla skäl tala dock för, att efter en viss tid åter normala förhållanden komma att inträda, så att 1925 års härordning även i fråga om befordringstiden kommer att tillämpas i avsedd form. Jag har därför ansett, att detta behov, som är av tillfällig natur, även kunde tillgodoses genom tillfälliga åtgärder.

Statsutskottet har emellertid avvisat min motion, och detta har skett av två skäl. Det ena skälet är, att inga nya omständigheter tillkommit, sedan utskottet förra året avgav sitt utlåtande över den då i andra kammaren väckta motionen. Detta är formellt riktigt, men å andra sidan måste det framhållas, att sedan förra året läget försämrats. Det är flera subalternofficerare och marinintendenter, som i år äro nödlidande än vad fallet var förra året.

Det andra skälet är, att utskottet fortfarande förutsätter, att ifrågavarande spörsmål kommer att beröras och behandlas i annat sammanhang, nämligen av

den lönekommitté, som har i uppdrag att inarbeta dyrtidstilläggen i lönerna.

I denna fråga finnas åtskilliga uttalanden. Sålunda har försvarsväsendets lönenämnd redan den 20 oktober 1926 uttalat, att frågan om en revision av de olika löneplanerna borde upptagas i samband med dyrtidstilläggens avskaffande och sammanslagning med de fasta lönerna. Följande år, år 1927, då förslag förelåg, att de hittills provisoriska löneplanerna för arméns, marinens, och flygvapnets personal skulle bli ständiga, gjorde riksdagen i sin skrivelse ett uttalande i denna fråga. Riksdagen skrev sålunda, att åtskilliga jämkningar i gällande avlöningsbestämmelse syntes komma under omprövning i samband med frågan om dyrtidstilläggens inarbetande i lönerna. Vid det förhållandet syntes även vissa i det militära avlöningsreglementet ingående bestämmelser i avseende å såväl lönebeloppet som i övrigt samtidigt komma under förnyad granskning. Av samma uppfattning var statsutskottet förlidet år vid behandlingen av den meromnämnda motionen i andra kammaren. Statsutskottet framhöll då, att utskottet visserligen måste finna det vara beklagligt, att befodringsförhållandena försämras för vissa grupper av beställningshavare genom det sätt, på vilket övergången till den nya härordningen blivit ordnad. Då emellertid många olika faktorer inverkade på bedömandet av den i motionen behandlade frågan och en allmän överarbetning av bland annat gällande löneplan för officerare syntes kunna förväntas komma att verkställas av 1928 års lönekommitté, hade utskottet i likhet med försvarsväsendets lönenämnd, vars yttrande av utskottet inhämtats, ansett, att motionen icke borde till någon riksdagens åtgärd föranleda.

På hösten samma år, då arméförvaltningen hade att avgiva yttrande över en framställning i detta ämne från chefen för generalstabens, gjorde statsutskottet och arméförvaltningen samma uppfattning gällande, och även nu utgår statsutskottet från samma synpunkter. Sålunda ha såväl försvarsväsendets lönenämnd och arméförvaltningen som även riksdagen 1926, 1927, 1929 och 1930 utgått ifrån, att samtidigt med att dyrtidstilläggen inarbetas i lönerna, även själva löneplanen och därmed sammanhängande frågor böra upptagas. Det är klart, att, även om jag utgår ifrån att en tillfällig åtgärd vore att föredraga, kan jag icke ha något att erinra mot den av statsutskottet föreslagna metoden, under förutsättning att förverkligandet icke dröjer för länge.

Men nu har det tillkommit en omständighet, som gör, att jag icke kan känna mig riktigt säker på, huru det är med lönekommitténs uppdrag. Som bekant tillsattes lönekommittén den 29 juni 1928. Den omfattade då hela statsförvaltningen, men den 16 januari innevarande år, tillsattes särskilda sakkunniga inom försvarsdepartementet, och brevet härom hade till rubrik: Överflyttning till särskilda sakkunniga av viss del av 1927 års lönekommittés uppdrag. För yttermera visshet angiver det nådiga brevet: »Dels tillkalla högst sju sakkunniga personer, därav en i egenskap av ordförande med uppdrag att övertaga lönekommitténs uppdrag i nyss berörda avseende», d. v. s. en del av lönekommitténs uppdrag.

När förra lördagen frågan om dyrtidstilläggen var före i kammaren, uttalande sig i denna fråga statsutskottets ordförande, och ehuru hans yttrande var mycket försiktigt avfattat, uppkallade det en ledamot av lönekommittén, vilken, om jag fattade honom rätt, vittnade, att lönekommittén icke ansåg sig ha något sådant uppdrag som här ifrågasatts, nämligen att ingå i en realprövning av lönerna. Har lönekommittén icke detta uppdrag, är det då säkert, att den del av dess uppdrag, som utbrutits och anförtratts åt särskilda sakkunniga inom försvarsdepartementet, har en vidare omfattning?

Jag kan vara med om den lösning av denna fråga, som föreslås av statsutskottet, men endast under förutsättning, att jag erhåller en bindande försäkran från statsrådsbanken, att de inom försvarsdepartementet tillkallade

*Ang.
avlöningsför-
hållandena
för äldre
subaltern-
officerare
m. fl.
(Forts.)*

Ang.
avlöningsför-
hållandena
för äldre
subaltern-
officerare
m. fl.
(Forts.)

sakkunniga verkligen ha ett sådant uppdrag, som riksdagen tre gånger ifrågasatt, och att det dessutom ställes i bestämd utsikt, att förslag i denna fråga kommer att föreläggas nästa års riksdag, emedan läget varje år försämras. Intill dess jag får visshet i dessa frågor, yrkar jag bifall till den av mig väckta motionen, dock med den ändring, att första stycket av yrkandet mera av formella skäl, skulle lyda: »att riksdagen måtte för sin del medgiva, att utan hinder av avlösningsreglementet för officerare och underofficerare samt militära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet för tiden intill dess nytt avlösningsreglemente träder i kraft utfärdas sådana bestämmelser, att löjtnant eller marinintendent av 2 graden» etc.

Under detta anförande hade herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Widell**: Herr talman! Jag tror, att det yrkande som herr Hammar-skjöld nyss framställde, är av den natur, att det omöjligt kan bifallas av första kammaren. Herr Hammarskjölds motion går ut på ett bifall till det förslag, som han på sin tid framlade i egenskap av chef för generalstabens. Förslaget remitterades för utlåtande till de militära myndigheterna, arméförvaltningen och marinförvaltningen, men det avstyrktes av dessa myndigheter, då det ur teknisk synpunkt icke kunde genomföras. Jämväl försvarsväsendets lönenämnd har bestämt avstyrkt förslaget. Det går ut på helt enkelt, att den lägsta löneklassen i kaptensgraden skulle göras gemensam för kaptens- och löjtnantsgraden. Detta är ur löneteknisk synpunkt omöjligt att genomföra. Arméförvaltningen har framställt ett annat förslag, som skulle kunna åstadkomma en förbättring, men det går icke så långt som chefens för generalstabens förslag. Jag skall icke nu gå in på frågan, huruvida en ändring bör ske. Den fråga, som herr Hammarskjöld framställde angående omfattningen av den nya kommitténs uppdrag, är ej möjlig för mig att besvara. Jag har ingen kännedom om den saken. Men vad jag vill göra gällande är, att motionen är av den natur, att den icke kan bifallas, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Hammarskjöld, Carl Gustaf*, att riksdagen skulle för sin del medgiva, att utan hinder av avlösningsreglementet för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid försvarsväsendet för tiden intill dess nytt avlösningsreglemente trädde i kraft, sådana bestämmelser utfärdades, att löjtnant eller marinintendent av 2. graden — — — — (lika med den i ämnet väckta motionen) — — — — tillhört 6. löneklassen.

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd av regelbunden luftfart m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 7 februari 1930 till riksdagen avlåten proposition, nr 112, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1930/1931 anvisa

1) till understöd av regelbunden luftfart ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor;

2) till undersökning och kostnadsberäkning av en nattflygled Malmö—Göteborg—norska gränsen ett extra reservationsanslag av 5,500 kronor;

3) för biträde vid handläggning av ärenden rörande luftfart ett extra anslag av 11,600 kronor;

4) för extra besiktningar av luftfartyg ett extra anslag av 1,000 kronor;

5) till väderlekstjänst för luftfarten ett extra anslag av 20,900 kronor; samt

6) till telegramkostnader för väderlekstjänst för luftfarten ett extra förslagsanslag av 7,000 kronor.

I anledning av förevarande proposition hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 249, av herr *J. Nilsson* i Malmö m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 411, av herr *A. Anderson* i Råstock m. fl., hemställts, att riksdagen ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition nr 112 angående understöd av regelbunden luftfart med sådan ändring, att dels § 2 av ett i propositionen intaget förslag till avtal mellan staten och det statsunderstödda luftfartsföretaget erhöles den lydelse, som i motionerna angivits, och dels extra reservationsanslaget till understöd av regelbunden luftfart upptoges till 700,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande proposition och de av herrar Nilsson i Malmö m. fl. samt Anderson i Råstock m. fl. väckta motionerna (I: 249 och II: 411), för budgetåret 1930/1931 anvisa

a) till understöd av regelbunden luftfart ett extra reservationsanslag av	600,000 kronor,
b) till undersökning och kostnadsberäkning av en nattflygled Malmö—Göteborg—norska gränsen ett extra reservationsanslag av	5,500 »
c) för biträde vid handläggning av ärenden rörande luftfart ett extra anslag av	11,600 »
d) för extra besiktningar av luftfartyg ett extra anslag av ..	1,000 »
e) till väderlekstjänst för luftfarten ett extra anslag av samt	20,900 »
f) till telegramkostnader för väderlekstjänst för luftfarten ett extra förslagsanslag av	7,000 » .

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Lindblad, Nilsson* i Malmö, *Rydén, Carl Gustaf Hammar-skjöld, Walles, Pauli, Anderson* i Råstock, *Törnkvist* i Karlskrona, *Holmgren, Nilsson* i Örebro, *Ward* och *Högström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av förevarande proposition och de av herrar *J. Nilsson* i Malmö m. fl. samt *Anderson* i Råstock m. fl. väckta motionerna (I: 249 och II: 411), anvisa

a) till understöd av regelbunden luftfart ett extra reservationsanslag av 700,000 kronor,

b) — — —,

c) — — —,

d) — — —,

e) — — —,

f) — — —;

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

2) av herrar *Nilsson* i Gränebo och *Olsson* i Kullenbergstorp, vilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition;

3) av herr *Rosén*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **Lindblad**: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, har statsutskottet här delat upp sig i två lika stora hälfter. Till utskottets yrkande ha anslutit sig tio av dess ledamöter, medan tolv andra avgivit en reservation och två en särskild sådan. Skillnaden rör sig här om anslagsbeloppet. Endast i vad den rör detta, framträder den också i motiveringen.

Som bekant tillsattes år 1928 sakkunniga för att utreda frågan om det civila flyget. Dessa sakkunniga framlade också ett förslag, vari de gingo in för, att verksamheten skulle pågå under hela året i stället för som nu under 5 à 6 månader på sommaren. När riksdagen begärde denna utredning, gick riksdagen ut ifrån, att det skulle vara möjligt att företaga en minskning av det anslag, som utgick till det civila flyget. De sakkunniga ha emellertid kommit till en annan uppfattning. De anse nämligen, att det icke är möjligt att minska anslaget eller överhuvud taget nå fram till en minskning av anslaget, med mindre man utökar flygtrafiken till att omfatta hela året i stället för den korta tiden under sommaren.

Sedan de sakkunniga avlämnade sitt förslag, ha åtskilliga myndigheter blivit hörda, och så gott som samtliga dessa ha helt instämt i de sakkunnigas uttalande rörande såväl anslaget som det program för flyget, som blivit uppgjort. Så har t. ex. kommerskollegium anslutit sig till det, generalpoststyrelsen likaså. Även järnvägsstyrelsen har, ehuru något motvilligt, anslutit sig till de sakkunnigas förslag, liksom också generaltullstyrelsen och statskontoret, vilken myndighet dock inte velat uttala sig i frågan, huruvida det vore möjligt att i statsbudgeten inrymma en så stor post som 700,000 kronor, alltså 200,000 kronor mer än det anslag, som för närvarande utgår. Cheferna för generalstaben, marin staben och flygvapnet ha heller inte haft något att erinra mot de sakkunnigas framställning. Chefen för generalstaben har särskilt framhållit behovet av att så ordna flygväsendet, att det svenska flyget mera ägnade sig åt inomlandstrafik än åt den trafik på utlandet, som för närvarande bedrivs, nämligen på linjen Hamburg—Amsterdam. Ingenjörsvetenskapsakademien har också uttalat sig i överensstämmelse med de sakkunniga. Däremot har departementschefen inte ansett sig kunna föreslå en ökning av det anslag, som erfordras för en utvidgning av trafiken. Det har tydligen varit finansiella skäl, som gjort, att han inte kunnat träda in för det, ty när det civila flygväsendet för närvarande behöver 500,000 kronor årligen för att kunna arbeta fem månader, så måste ju kostnaden för flygning året runt belöpa sig till åtskilligt mer. De sakkunniga ha stannat vid ett belopp av 700,000 kronor. För denna merutgift på 200,000 kronor skulle flygning alltså kunna äga rum året om. Det är väl alldeles otvivelaktigt, att det skulle vara av synnerligen stor betydelse för näringslivet och för dem, som överhuvud taget ha anledning att anlita flygväsendet, om de hela året hade tillgång till detta snabba kommunikationsmedel.

Om man nu genom att öka anslaget med 200,000 kronor finge flygtrafik året runt, så vore förslaget enligt min mening rätt acceptabelt. Men då måste man ju räkna med, att flygningen måste kräva åtskilligt mer i fråga om både material och annat, än under de för flygning gynnsammare månaderna. Det är klart, att man måste skaffa starkare maskiner för att komma fram under olämplig väderlek och andra vidriga förhållanden, som kunna tillstöta under denna tid på året, och åtskilligt annat kan komma att krävas, som man nu kanske inte förutser men som nödvändiggör, att det åtminstone finnes medel tillgängliga, för att man skall kunna fullgöra ett flygprogram året runt.

Statsutskottets ena hälft har funnit sig böra förorda ett anslag på 600,000

kronor och tror, att därigenom möjlighet skall finnas för flygning enligt programmet. För min del tror jag beloppet är för knappt tilltaget. Jag tror inte det går att med en ökning av 100.000 kronor möjliggöra flygning under den utsträckta tid det här är fråga om, då det är den för civilflygning ogynnsammaste tiden på året det gäller. Det har ju visat sig, att flygning under denna årstid är mer riskabel på grund av dimmor och andra förhållanden, men å andra sidan har man på sistone kommit underfund med, att det med starka maskiner är möjligt att gå upp över dimmorna och på så sätt ändå nå målet enligt tidtabellen. Det är därför som vi reserverar inte ha kunnat stanna vid ett anslag på 600.000 kronor. Vi ha trott, att det är så knappt tilltaget, att man inte skall kunna hålla trafiken i gång under hela året. Man skulle då nödgas vidtaga inskränkningar under vissa månader, men detta ha vi ansett vara mindre lämpligt, ty det är alldeles uppenbart, att om flyget skall kunna fullgöra sin uppgift, så måste det vara i verksamhet varje dag under året, därest inte väderleksförhållandena alldeles omöjliggöra flygning. Ha affärsmän och andra, som anlita flygväsendet, kommit underfund med att de regelbundet kunna begagna sig av flyget för att få sin post snabbt befordrad ut till kontinenten — det gäller särskilt posten men även passagerare — så är det klart, att det skulle visa sig olämpligt, att flygningen inte kunde fortgå under hela året utan att avbrytas vissa månader, och då blott på grund av att inte tillräckliga medel stå till förfogande. Men i likhet med utskottet ha vi ansett, att det bolag, som för närvarande upprätthåller trafiken och som väl även framdeles kommer att göra det, bör skaffa tillräckligt kapital för att vid varje tidpunkt vara i stånd att fullgöra sina åligganden.

Det är således huvudsakligen en anslagsfråga det här gäller. Vi ha ju på avdelningen och även i utskottet resonerat mycket om, huruvida man inte skulle kunna enas om en viss summa, men då ingen enighet kunnat uppnås, ha vi, som stå som reserverar, stannat vid att förorda de sakkunnigas förslag, vilket också, som jag förut antytt, tillstyrkts av de hörda myndigheterna. I stället för ett anslag på 600.000 kronor, som statsutskottets förslag innebär, ha vi föreslagit 700.000 kronor. Därest reserverarnas förslag bleve antaget, så skulle ett stycke utgå ur motiveringen. Det är det tredje stycket på sid. 11 i utskottsutlåtandet, som börjar »utskottet har dock ansett sig böra undersöka» och slutar med »600.000 kronor».

För min del anser jag, som sagt, att det belopp, vartill utskottet har kommit, alltså 600.000 kronor, är så pass knappt tilltaget, att man därmed skulle förrycka det program, som är uppgjort av luftfartsmyndigheterna och tillstyrkt av övriga myndigheter. Man skulle få ett hackigt flyg, ett flyg, som kanske påginge åtta, nio månader i stället för hela året, vilket dock bör vara målet, om man överhuvud taget skall komma någon vart i fråga om vårt civila flygväsende. Dessutom har ju i utskottsutlåtandet liksom i reservationen framhållits önskvärdheten av att man prövar, huruvida inte möjlighet kan förefinnas att ordna det så för framtiden, att den svenska luftfarten i högre grad inriktar sin verksamhet på linjer inom landet än på linjerna på kontinenten. Det är en fråga, som bör grundligt prövas, och utskottet och reserverarna ha också hemställt om en sådan prövning. Det är säkerligen icke omöjligt, att ordna det så, att den svenska flygningen kan ske inom landet i större utsträckning än hittills.

För min del anser jag således, att man, för att ge en verklig möjlighet åt vårt flygväsende att rycka framåt, bör gå med på vad reserverarna föreslagit. I annat fall tror jag man inte kommer att nå det resultat, som luftfartsmyndigheterna och de övriga hörda myndigheterna ha eftersträvat och som överhuvud taget enligt min mening också bör vara målet för vårt flygväsende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

Herr Rosén: Herr talman! Under flera år har propagandaflugning bedrivits i Norrland för att väcka intresse för flygtrafiken. För min del har jag ansett dessa flygningar vara ganska onödiga, därför att ett stort intresse för sådan trafik fanns redan dessförinnan.

Det har under årens lopp mycket talats och skrivits om en flyglinje till Luleå. De sakkunniga ha också varit inne på den frågan i någon mån, men sedan har det blivit alldeles tyst. Den ende, som av handlingarna att döma uttalat sig för en sådan trafik, är chefen för generalstaben. Utskottet har emellertid inte visat något intresse för saken. Det uttalar, att »som ett betydelsefullt nationellt framtidintresse måste dock enligt utskottets mening framstå, att även den inhemska flygtrafiken kan utvecklas». Ser man på utskottsutlåtandet och vad det är för slags sådant intresse, som man närmast tänker på, så finner man en anslagspost på några tusen kronor, som avser undersökning av och kostnadsberäkning för en nattflygled från Malmö till Göteborg och norska gränsen. Såvitt jag känner förhållandena, finnes det sedan många år rätt goda förbindelser den vägen, varför det förefaller, som om man, därest man hade velat främja ett sådant intresse, där behov föreligger, i stället borde ha sträckt sig norrut. Där äro nämligen förbindelserna avsevärt sämre, men avstånden avsevärt större. Avståndet från Stockholm till Luleå är 1,180 kilometer. Sedan ett år tillbaka äro vi begåfvade med en utomordentligt snabb förbindelse. Vi kunna resa denna väg på jämnt 24 timmar, jag tror det är sju minuter mindre, d. v. s. med en medelhastighet av 4.8 mil i timmen. Det är ju inte mycket, det får man medge. Det finns, höll jag på att säga, bättre förbindelser åt alla andra håll än norrut. I andra länder har man, såvitt jag kunnat finna, gått till väga på det viset, att man i första hand sört för flygförbindelser med sina kolonier, därifrån de taga sina inkomster. Det borde vara ett föredöme för oss, att just tänka på vår koloni, varifrån också vi taga mycket avsevärda kapital, men det skall bli ett framtidsintresse liksom det så ofta har blivit på många andra områden.

Så som denna fråga har behandlats och som den nu ligger kan jag, herr talman, i fråga om anslaget inte sträcka mig till högre belopp än det, som föreslagits av utskottet.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Kungl. Maj:ts proposition innebar ju, som vi veta, ett anslagsäskande på 500,000 kronor, och jag har på avdelningen, som förberett detta ärende, i det längsta hållit mig till den kungl. propositionen. Det bjuder mig emot att, efter det uttalande, som statsutskottet så tidigt som för fem år sedan, eller 1926, gjorde om att utvecklingen borde gå i den riktningen, att subventionen inom en rimlig tid skulle avvecklas och helt upphöra, nu gå i en alldeles motsatt riktning. För min del vill jag, som sagt, inte vara med om den utvecklingen.

Emellertid visade det sig ju under handläggningen av ärendet, att så starka krafter voro i rörelse för att hålla fast vid vad de flygsakkunniga hade föreslagit, ett subventionsbelopp på 700,000 kronor, att jag så småningom av omständigheterna fann mig nödsakad att något rucka på min ståndpunkt, och därför har jag kommit att stanna vid 600,000 kronor eller det belopp, som utskottet har förordat. Jag anser, att detta är maximum av vad som för närvarande bör beviljas, för såvitt man har något sinne för summornas valör. Om man läser de yttranden, som ha avgivits, särskilt om man tar del av järnvägsstyrelsens yttrande — och det är enligt min mening den mest trafikunniga myndighet, som överhuvud varit i tillfälle att yttra sig i denna fråga — så finner man mycket starka tvivel uttalade, huruvida denna trafik någonsin eller i varje fall inom rimlig tid kommer att utvecklas så, att den kommer att bära sig själv. Den måste leva på subvention. Järnvägsstyrelsen säger, att flygtrafiken nu inte kan uppvisa så stora egna inkomster, att de ens täcka ett belopp, motsvarande den sub-

vention, som den årligen måste åtnjuta. Vad som här föreslås är ju, att man skall gå in för ett femårigt kontrakt med bolaget, och om man nu höjer subventionen enligt reservanternas förslag, d. v. s. med 100,000 kronor utöver vad utskottet föreslagit, så betyder detta, att man voterar 500,000 kronor på ett bräde.

Järnvägsstyrelsen har också haft blicken öppen för det och sagt, att om den nu med stor tvekan tillstyrker de flygsakkunnigas förslag, så vill järnvägsstyrelsen inte tillstyrka, att staten skall binda sig för en femårsperiod, utan endast för en kortare tid, så att staten får möjlighet att sedermera följa företaget och se, hur dess utveckling fortgår, samt inrätta sig därefter och eventuellt nedsätta beloppet.

Jag vet ju, att min gode vän på avdelningen, herr Lindblad, i det längsta försökte att hålla sig vid en siffra, som låg under vad han nu slutligen av omständigheterna tvingats att gå med på. Hans hjärta var nog vid den lägre siffran, och hans realistiska syn på saken förnekade sig lika litet i detta fall som i så många andra, utan han ansåg nog, att det borde varit en lägre siffra. Men nu har han, som sagt, för att det inte skulle uppstå alltför stor splittring, eller vad orsaken kan vara, så småningom kommit upp till siffran 700,000, även han. Jag för min del har emellertid inte kunnat vara med om ett så högt belopp. Jag tycker, att det är ganska bra, ifall man här höjer subventionsbeloppet från 500,000 till 600,000 kronor, helst om man kontraktenslignat skall binda sig för en femårsperiod framåt, under vilken tid man egentligen inte har någon rörelsefrihet. Det vill synas mig, som om det subventionsbelopp, som nu bjudes av statsutskottet, är så pass rikligt tilltaget, att jag har svårt att tänka mig, att någondera av kamrarna skall finnas villig att ge mera, än vad utskottet har föreslagit. Det är åtminstone min uppfattning.

Jag vill inte, herr talman, så här sent på aftonen och så här sent på riksdagen upptaga tiden längre. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag hoppas, att det skall vinna pluralitet i denna kammare, och det är i den förhoppningen jag yrkar bifall till detsamma.

I detta anförande instämde herr *Johansson, August*.

Herr statsrådet **Borell**: Herr talman, mina herrar! När de svenska statsmakterna först trädde in för att subventionera luftfarten, var detta givetvis föranlett av den uppfattningen, att vårt land icke borde ställa sig utanför strävandena att föra den då ännu i sitt första utvecklingskede varande luftfarten till sådan utveckling och organisation, att den kunde bli det medel i samfärdselns tjänst, varom man redan vid den tiden ansåg sig kunna hysa förhoppning. Man förutsatte emellertid, att luftfarten genom det lämnade understödet skulle kunna så utvecklas, att den skulle kunna bära sina egna utgifter, så att det statliga subventionsbidraget efterhand skulle kunna minskas och slutligen ej vidare vara erforderligt. Denna förhoppning har emellertid hittills icke gått i uppfyllelse, och man kan väl ännu knappast skönja den dag, då det är tänkbart, att luftfarten skall kunna bedrivas utan subvention av staten.

När det nu gäller att gå in för en ny uppgörelse med en enskild företagare beträffande bedrivandet av luftfarten under en tid framåt, så har det också visat sig, att det ej låter sig göra att bedriva denna verksamhet med det nuvarande subventionsbeloppet annat än under vissa förutsättningar. Dessa förutsättningar skulle då vara, antingen att bedrivandet av denna verksamhet med bibehållandet av nuvarande program skulle kunna ske på ett sätt, som medförde mindre kostnader än nu är fallet, eller också, om detta ej är möjligt, att man avstår från att vidare upprätthålla någon av de nu trafikerade linjerna, eller ock att man avstår från att, på sätt nu sker, halvera

*Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

med respektive utländska linjer om luftfarten, och således bedriver den svenska verksamheten på de respektive linjerna med mindre antal turer än nu.

Vid ställningstagandet till den föreliggande frågan, har det givetvis gällt att undersöka dessa olika möjligheter. Frågan om en bättre ekonomisering av själva verksamheten är kanske den vanskligaste att taga ställning till, och jag skall något senare komma in därpå. Beträffande frågan, huruvida man, för att ett mindre subventionsbelopp från statens sida skulle vara tillfyllest, skulle gå in för att avstå från några av våra nuvarande förbindelser, har även denna fråga under förberedelserna varit under prövning.

Jag tar nu upp sistnämnda fråga, och därvid först frågan om att upphöra med luftfarten på vår östliga linje, mellan Stockholm och Helsingfors. För min del har jag kommit till den uppfattningen, att den tanken bör vara utesluten. Den förbindelse med vårt grannland i öster, som nu upprätthålles, är enligt min mening av avsevärd vikt för främjandet av våra kulturella och kommersiella förbindelser med detta land, och denna flygroute har ju också kunnat glädja sig åt en framgångsrik utveckling.

Vad beträffar den södra linjen har ifrågasatts, huruvida man skulle kunna förlägga slutstationen till Hamburg i stället för, som nu är fallet, till Amsterdam. Den frågan är kanske mera komplicerad än frågan beträffande den östra luftfartslinjen. Det är ju där icke fråga om, att helt avstå från att uppehålla den nuvarande förbindelsen, såsom frågan varit i det förra fallet, utan frågan är där endast att lägga slutstationen på annat ställe. Skäl kunna anföras både för och emot ett sådant förläggande av slutstationen till Hamburg. Emellertid ha de skäl, som anförts mot en sådan förändring, varit så pass starka, att jag för min del icke ansett mig kunna gå in för en dylik förändring åtminstone ej, förr än det genom fortsatta försök har visat sig, huruvida förbindelsen, sådan den nu är anordnad till Amsterdam, kan upprätthållas med en skälig subvention från statens sida.

Det tyngst vägande skälet mot ett förläggande av slutstationen i Hamburg synes mig ha varit, att det förefaller tämligen uppenbart, att om den svenska linjen slutade i Hamburg, men den utländska linjen fortfarande ginge från Amsterdam till Malmö och vice versa, skulle det för den svenska linjen särskilt beträffande passagerartrafiken uppkomma en rätt svår konkurrens, då det tydligen är obekvämt för passagerarna att byta farkost i Hamburg, och de skulle kunna antagas vara mera benägna att anlita den direkta linjen. Dessutom skulle detta måhända också komma att inverka menligt på vårt inflytande i fråga om möjligheten att bestämma tidtabell och trafikens ordnande i övrigt.

Denna fråga tror jag emellertid inte nu kan avfärdas definitivt. Skulle det nämligen visa sig, att det även med en utökad subvention ej blir möjligt att med upprätthållande av flyglinjen till Amsterdam nå en sådan ekonomisk utveckling av flygfarten, att man åtminstone kan se möjligheter för, att den så småningom skall kunna åtminstone till en större del än för närvarande är händelsen bära sina egna kostnader, torde måhända till slut bli nödvändigt att taga upp på allvar och definitivt frågan om inskränkande av vår södra flyglinje till att ha slutstation i Hamburg, om överhuvud taget dagflygning till kontinenten i fortsättningen skall kunna upprätthållas.

Vid dessa förhållanden har jag givetvis funnit mig böra gå in för det program beträffande våra flygrouters anordning för den närmaste framtiden, som flygsakkunniga uppdraga, det vill säga för bibehållande av linjen mellan Stockholm och Helsingfors och för bibehållande av linjen mellan Malmö och Amsterdam såsom ett fortsatt försök.

När det emellertid gällde att taga ställning till frågan om den subvention, som för detta ändamål kunde erfordras, var budgetläget sådant, att där-

för icke kunde avses större belopp än det nuvarande subventionsbeloppet, eller 500.000 kronor. Det stod då klart för mig, att med ett sådant subventionsbelopp det ej skulle vara möjligt att åstadkomma en utökning av den nuvarande flygtiden, försåvitt man ej kunde överenskomma med respektive utländska flygföretag att övertaga ett större antal av flygturerna än nu är fallet. På enbart förhoppningen, att ökad frekvens av post, gods i övrigt och passagerare skulle medföra så mycket ökade inkomster, och att det skulle vara möjligt att genom flygbolagets stabilisering i ekonomiskt hänseende och de därmed förknippade möjligheterna till en förbilligad administration och en förbilligad drift, åstadkomma sådant förbilligande av driften, att inkomstökningen och utgiftsminskningen skulle täcka de ökade kostnaderna för flygfart under en längre tid av året än hittills, kunde ju ej en utökning av flygprogrammet vidtagas, och jag måste således nu utgå ifrån, att det ej är möjligt att omedelbart åstadkomma en ökning av flygtiden på vare sig den östra eller den södra linjen med ett subventionsbelopp av 500,000 kronor.

Det är givet, att då jag liksom de flygsakkunniga har den uppfattningen, att det, för att man skall nå ett verkligt gott ekonomiskt utbyte, särskilt beträffande postbefordringen, är angeläget, att man så fort som möjligt kan *utöka* flygtiden att omfatta längre tid av året, än den för närvarande gör, jag ej kan annat än hälsa med tillfredsställelse, om det budgetära läget nu skulle anses vara sådant, att riksdagen anser sig kunna gå in för en något höjd subvention utöver den av Kungl. Maj:t föreslagna.

Jag har då att taga ställning till frågan med vilket belopp förhöjningen bör utgå. Som framgår av utskottets utlåtande föreligga två olika förslag. Det ena innebär, att man skulle öka subventionen utöver vad Kungl. Maj:t äskat med 100.000 kronor till 600.000 kronor, och det andra, att man skulle bevilja en ökning av 200.000 kronor till 700,000 kronor. För min del har jag kommit till den uppfattningen, att man borde inskränka sig till att höja subventionen med 100.000 kronor, och jag kommer från min plats i kammaren att rösta för ett subventionsbelopp av 600,000 kronor. Jag skall nu be att få något närmare angiva skälen därför.

Jag hade från början ej tänkt mig att gå in i några närmare detaljer i detta hänseende men med anledning av de uttalanden, som gjorts i pressen, om att skäl böra presteras för påstående, att man skulle kunna nöja sig med ett mindre belopp än de flygsakkunniga angivit, nödgas jag något närmare gå in på denna fråga. Jag vill då inledningsvis säga, att jag lämnar allt erkännande för det berömvärda arbete, som det bolag, vilket nu bedriver flygtrafiken, utfört för flygväsendets utveckling.

Jag syftar då särskilt på den delen av verksamheten, som jag kan kalla för den trafiktekniska. Bolaget har lagt sig all vinning om att tillhandahålla ett förstklassigt och fullgott materiel. Det har skaffat sig, uppfostrat och bibehållit i sin tjänst en tekniskt skicklig, pliktrogen och i alla avseenden god personal. Flygtrafiken har genomförts med god precision och utan att någon olycka under dessa år inträffat, knappast ens något allvarligare olyckstillbud. För allt detta är bolaget säkerligen förtjänt av allt erkännande, och jag förstår så väl det intensiva och intresserade arbete, som bolagets ledning under denna förberedelsernas tid lagt i dagen för att vinna så stor förståelse och så stort understöd som möjligt för flygväsendets vidare utveckling, även om jag icke i allo kan lämna samma oreserverade erkännande å den form och de medel, som för detta ändamål använts.

När jag emellertid kommer över på den andra delen av bolagets verksamhet, den rent ekonomiska, kan jag icke, trots att jag väl förstår de svårigheter, under vilka bolagets ledning arbetar, lämna samma helt oreserverade erkännande. Den inblick, som jag vid behandlingen av detta ärende, under den tid jag varit

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

kommunikationsminister, fått i bolagets ledning av ekonomien, har bibringat mig den uppfattningen, att man i vissa hänseenden skulle kunna göra anmärkningar. Jag skall i detta avseende ej gå närmare in i detaljer. Jag skall emellertid anföra en omständighet som stöd för mitt omdöme. Genom mindre väl avvägda inköp av motorer, torde följden bli, att bolaget på motorer av typer, vilka ej längre lämpligen kunna användas, får avskriva icke mindre än 200,000 kronor. Det är uppenbart, att en del avskrivningar på föråldrad materiel alltid äro nödvändiga, men denna avskrivning, som ännu icke verkställt, är anmärkningsvärt stor. Även i övriga avseenden har jag kommit till den uppfattningen, att med strängt iakttagande av sparsamhet vissa indragningar och besparingar skulle kunna ske och att det således kunde varit möjligt att nå ett bättre resultat än det man kommit till. Självklart är, att denna uppfattning i viss mån varit för mig vägledande, då det gällt för mig att taga ställning till frågan om storleken av det subventionsbelopp, som för framtiden bör lämnas bolaget.

Efter denna inledning kommer jag över till beräkningarna om det subventionsbelopp, som bör vara erforderligt för en ökning av flygtiden från 5 till 8 månader på Finlandslinjen och från 6 månader till under första året 10 månader och under de senare åren av kontraktstiden 12 månader på linjen Malmö—Amsterdam, allt i enlighet med flygsakkunnigas förslag. Då de sakkunnigas utlåtande inkommit till departementet, fick departementets tekniskt sakkunnige i uppdrag att göra en granskning av kostnadsberäkningarna. Han kom till ett belopp av 484,400 kronor, såsom erforderligt i subvention för att bolaget skulle kunna fullfölja flygsakkunnigas program. Jag skall icke nu i detalj redogöra för alla posterna, men jag vill särskilt nämna ett par av de större. Om man beräknar ersättningen för postbefordran till det belopp, som hittills utgått, får man en ökad inkomst utöver vad de sakkunniga beräknat, på omkring 40,000 kronor. Någon ökad inkomst bör också kunna beräknas på persontrafiken, och om flygplansavgifterna beräknas efter de belopp, som de faktiskt utgjort under de sista åren, böra utgifterna kunna minskas med omkring 15,500 kronor.

Jag anser mig så mycket mindre behöva gå in på en mera detaljerad redogörelse, som utskottet haft dessa siffror tillgängliga under ärendets behandling, och som jag för min del icke oreserverat har godtagit den siffra, till vilken den tekniskt sakkunnige kommit, eller 484,400 kronor. Jag har nämligen den uppfattningen om denna siffra, att den måste anses vara, om jag så får säga, en ren nettosiffra, framkommen under förutsättning att arbetsprogrammet skulle kunna fullföljas under de allra gynnsammast tänkbara förhållanden. När det gäller att beräkna de ekonomiska möjligheterna för ett företag sådant som detta, kan man dock naturligtvis ej räkna med sådana nettosiffror, utan man måste utgå från, att åtskilliga förhållanden kunna inträffa, som höja de kostnader, vilka teoretiskt sett möjligen kunna fastställas som minimum.

Sedan denna kritiska granskning verkställt av den tekniskt sakkunnige inom departementet, fick flygsakkunnigas ordförande tillfälle att taga del av dessa beräkningar. Han förklarade då, att visserligen vissa smärre nedprutningar kunde ifrågasättas, men framhöll, att man måste beakta alla de ekonomiskt ogynnsamma moment, som kunde befaras bli förknippade med vintertrafiken och speciellt med pionjärbetet för att introducera densamma. För att bolaget skulle lyckas gå i land med trafikuppgiften enligt det av sakkunniga föreslagna kontraktet, måste det prestera ett synnerligen effektivt arbete, ej blott tekniskt utan även ekonomiskt, och det vore av vikt, att bolagets ekonomiska styrka och utvecklingsduglighet ej äventyrades och att möjligheter att attrahera enskilt kapital inte försämrades. Om emellertid, yttrade han till slut, av statsfinansiella skäl en mindre nedprutning av subventionen skulle anses erforderlig, syntes det erforderligt att som kompensation lättades något på bola-

gets prestationsskyldighet. Bland annat borde regularitetsskyldigheten i kontraktet sänkas med 2 å 3 procent. En sådan sänkning är också föreslagen i det förslagskontrakt, som nu föreligger. Således även sakkunnigas ordförande medger att vissa smärre nedprutningar kunna ifrågasättas. Efter en detaljgranskning av de beräkningar, som departementets sakkunnige framlagt, har han kommit till det resultatet, att besparingar skulle kunna ske med sammanlagt 28.700 kronor, således ett rätt så obetydligt belopp, med vilket man således skulle kunna nedbringa det beräknade subventionsbeloppet på 700,000 kronor. De sakkunnigas ordförande har, såsom i princip torde vara riktigt, räknat med vissa oförutsedda förhållanden och vissa kostnader för den fortsatta utvecklingen, som ej närmare kunna specificeras, vilket den tekniskt sakkunnige däremot åtminstone i mycket mindre omfattning har gjort.

Således stodo, då jag hade att taga ställning till denna fråga, två meningar emot varandra, dels den tekniskt sakkunniges och dels flygsakkunnigas beträffande det erforderliga subventionsbeloppet. Jag kom för min del till den uppfattningen, att det ifrågasatta programmet borde kunna, om man räknar med normala förhållanden, förverkligas med ett subventionsbelopp av ungefär 600.000 kronor eller det belopp, vartill utskottsmajoriteten nu kommit. Det är ju uppenbart, att detta antagande måste bero på en viss sannolikhetskalkyl. Men då enligt min mening med iakttagande av sträng sparsamhet vissa besparingar böra kunna ske, har jag den uppfattningen, att detta belopp för närvarande bör kunna anses vara tillräckligt.

Jag förbiser därvid visserligen icke, att omständigheter kunna inträffa, som föranleda en jämkning. Förväntningarna om ökningen av frekvensen gå måhända ej i allo i uppfyllelse; olyckor eller olyckshändelser av ena eller andra slaget, motigheter av en eller annan art kunna inträffa, som göra att programmet kanske ej kan fullföljas ens med ett subventionsbelopp av 700,000 kronor.

När det nu emellertid gäller att taga ställning till denna fråga för en så lång tid som fem år, och det kan hända, att utökningen av flygtiden ej kommer att medföra de ekonomiska fördelar, som man väntat, därest frekvensen av gods, post och passagerare icke skulle ökas i den omfattning, som man ansett sig kunna räkna med, och att således de förutsättningarna, på vilka man byggt utsträckningen av flygtiden och utökningen av flygprogrammet, ej komma att gå i uppfyllelse, så torde det vara bättre, att en anmälan om den saken får göras till riksdagen med förnyad framställning om ökad subvention, så att riksdagen då ånyo får taga frågan i överbägande.

För närvarande är utökningen av flygtiden ett försök för att se om man på den vägen kan nå bättre ekonomiskt resultat. Man vet som sagt ej, i vilken mån förväntningarna därom komma att uppfyllas. Det är nödvändigt för riksdagen att se till, att de medel, som användas för flygningen, komma till ett verkligt ekonomiskt och effektivt användande. Försiggår utvecklingen under gynnsamma omständigheter och motsvaras förväntningarna beträffande en ökad tillslutning i fråga om gods, post och passagerare, så är det min tro, att man kan åtminstone i huvudsak förverkliga programmet med 600,000 kronor. Skulle återigen dessa förväntningar ej komma att uppfyllas, så är ju hela den beräkning, som man gjort, fotad på felaktiga förutsättningar, och det är bättre, att riksdagen då på nytt får taga denna fråga under överbägande och får bestämma, huruvida riksdagen även i fortsättningen vill bevilja det ökade belopp, som kan anses vara av omständigheterna påkallat.

För närvarande tror jag således, att man gör klokast i att stanna vid det belopp, 600,000 kronor, som utskottet föreslagit.

Herr andre vice talmannen: Herr talman, mina herrar! När jag åhörde herr statsrådets anförande, kunde jag inte undgå att finna, att det gick som en

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

röd tråd genom detsamma, att herr statsrådet inte vågade hoppas, att denna av staten subventionerade södra flyglinjen ens med det ökade bidrag, som i utlåntandet föreslås, skulle kunna bli ekonomiskt bärig under de närmaste åren. Det kan för övrigt ifrågasättas, om denna flyglinje, för vårt land, har den betydelse, att det är värt att offra så mycket pengar på densamma som i utlåntandet föreslås. Kasta vi en blick på den å väggen här upphängda kartan, som åskådliggör en bild av flyglinjerna i Europa, så finna vi, huru liten del de av Sverige trafikerade flyglinjerna intaga. Vartill kommer att den södra flyglinjen, som av staten understöddes, till sin huvudsakliga del går över kontinenten. Det kan därför, det betonar jag ännu en gång, sättas i fråga, om den för oss har så stor betydelse.

Med detta vill jag därför inte ha sagt, att det går att uppehålla flygtrafiken utan att offra pengar, vare sig i gamla eller nyinrättade linjer. Och man bör göra en honnör för de pionjärer, som vågat sätta i gång dessa företag, vilka, så vitt nu kan bedömas, ej komma att inom överskådlig tid ekonomiskt bära sig. Därtill bidrager naturligtvis, att de ej hava tillräckligt med passagerare i sin trafik, ty om de det hade, skulle otvivelaktigt förlusterna bliva mindre. Därför vill jag understryka, vad herr statsrådet gav uttryck åt, att man här bör gå fram med försiktighet. Jag tyckte mig finna en underton härav i herr statsrådets anförande liksom i propositionen. Att vi så böra göra, är också min mening.

Jag vill nu inte ingå på bedömandet av, huruvida de 500,000 kronor, som för närvarande utgå i statsbidrag plus vad som offras från postverket, är tillräckligt för uppehållande av de nuvarande flyglinjerna i den utsträckning, som föreslagits. Men detta är ju icke obetydliga belopp. Om det gällde flyglinjer inom vårt eget land av vilka vi borde få större nytta, än av denna linje å kontinenten, skulle jag inte vara ovillig att förorda lämnandet av statsbidrag till sådana linjer. Men då det gäller uppehållandet av linjer på kontinenten, där det finns så många flyglinjer förut, kan det ifrågasättas, om icke ändstationen bör läggas något närmare vårt eget land, till exempel till Hamburg.

Herr statsrådet, som i sitt anförande belyste detta spörsmål, har ej nu funnit anledning att föreslå någon ändring. Jag vill därför ej uttala någon mening därom. Kanske det ännu befinner lämpligast att uppehålla flyglinjen ända till Amsterdam. Men skulle man ej då såsom herr statsrådet antydde kunna bedriva trafiken på denna linje under sådan tid av året och ej med tätare turer, än att denna drift för vårt lands vidkommande faller inom en måttlig kostnadsram. Jag vill därför ifrågasätta, huruvida man i detta fall inte bör stanna vid att bevilja det belopp, herr statsrådet i propositionen äskat.

Jag har även tillsammans med herr Olsson i Kullenbergstorp reserverat mig för den kungl. propositionen, för herr statsrådets eget förslag alltså, men när jag nu finner, att herr statsrådet överger sitt eget förslag, vilket jag ämnade stödja och för vilket jag hoppades få ett tungt och vägande stöd av herr statsrådet själv, så kan jag inte neka till, att jag nu är något besviken, och jag finner mig sakna det bistånd, som jag väntat erhålla i denna kammare. Men trots detta synes mig, att det är så starka reala skäl för denna ståndpunkt, att jag tillåter mig yrka bifall till denna vår reservation.

Jag skall medan jag ännu har ordet be att få säga, eftersom jag inte berört det förut, att med tanke på framtiden det nog är förutseende, att bibehålla flyglinjen mellan Stockholm och Hälsingfors, ty vilket land skulle annars trafikera den? Nere på kontinenten finns det gott om flyglinjer, men skola vi få några flyglinjer till våra grannländer här uppe i Norden, så få vi nog se till den saken själva, och därför får jag till vad jag förut sagt tillägga, att jag anser att linjen till Hälsingfors bör inte läggas ner utan bibehållas.

Herr **Möller**: Herr talman! Om jag nu dristar mig att begära ordet i den sak, så kan jag ju inte göra anspråk på att känna förhållandena rörande trafikflyget i allmänhet särskilt noga, och jag kan heller inte göra anspråk på att som kommunikationsdepartementet och herr statsrådet ha minutiöst granskat de beräkningar, som äro framlagda av luftfartssakkunniga, då dessa sakkunniga kommit fram till ett belopp av 700,000 kronor såsom nödvändigt, om man vill utöka vår trafikflygning. Såvitt jag förstår stå här två undersökningar emot varandra, och det är ju fullkomligt omöjligt att veta, vilken undersökning som skall ges vitsord. Det förefaller dock, som om det vore rimligt, att de personer som under överläggningarna ägnat åtskillig tid åt att undersöka, vilket subventionsbelopp som skulle komma att behövas, därest man överhuvud taget vill gå in för det program, som luftfartssakkunniga framlagt, borde tillmätas ett omdöme, som borde vara minst lika tillförlitligt och sannolikt tillförlitligare än det omdöme, som den tekniska experten i kommunikationsdepartementet kan ha om samma sak.

Det är mig heller inte möjligt att ta upp frågan om företagets ekonomiska skötsel. Vad man vet är att enskilda personer ha offrat ganska betydande belopp, för att Sverige överhuvud taget skall bli i tillfälle att medverka för flygväsendets utveckling. Såvida jag inte är illa underrättad, har av aktiekapitalet ungefär hälften, det vill säga omkring en halv miljon kronor, hittills förbrukats.

När jag gått att ta ställning till denna fråga, så har uppriktigt sagt för mig huvudsakligen det skälet varit avgörande, att jag ansett det vara en brist, om Sverige inte deltar i flygväsendets utveckling. Jag har den uppfattningen, att man bör kunna ställa det anspråket på vårt land att vi, även om det medför några uppoffringar, äro med på detta område.

Nu svarar herr Nilsson i Gränebo, att vi skola ha svenska flyglinjer. Ja, för all del, det är mycket bra, men jag tror ändå man kan säga, att så, som flyglinjerna nu äro lagda, äro de ur vårt eget lands synpunkt nyttigast. Jag vill erinra om, att särskilt rutten Malmö—Hamburg förkortar resan mellan dessa båda städer med litet mindre än 10 timmar. En resa som per tåg och färja tar inte fullt 12 timmar, göres på flygmaskin på två timmar, och det är klart, att det åtminstone i vissa fall är en mycket stor fördel för personer, som behöva resa ut till kontinenten, att kunna på detta sätt förkorta den tid de behöva tillbringa på resor.

Nu är det ju så, att man inte — i varje fall inte numera — strider om, hurvida det skall vara subvention eller ej, utan man strider endast om subventionsbeloppet. På den punkten kan jag för min del inte anse, att bevisningen emot de luftfartssakkunniga, sådan den är presterad här i kammaren och i propositionen, är tillfredsställande. Jag skulle mycket väl förstå, om man förklarat, att man av statsfinansiella skäl ansett, att vi inte borde offra mer än en halv miljon kronor. Det är ett argument som är fullkomligt påtagligt. Men bevisningen, att det *inte behövs* mer, kan jag däremot inte finna övertygande, emot vad de luftfartssakkunniga i detta avseende ha anfört. Statsutskottets majoritet, det vill säga de tolv ledamöterna, ha ju också givit ett erkännande åt att bevisningen på denna punkt inte är tillfredsställande, ty i annat fall hade man väl tillstyrkt den kungl. propositionen och inte gått på en förhöjning av beloppet.

När jag ser denna förhöjning, kan jag ju medge att den åtminstone tar sig bra ut, det är en vacker gest, men det är fullkomligt obegripligt, vilka rationella grunder som ligga bakom detta belopp. Varje människa, som å ena sidan ser Kungl. Maj:ts yrkande på 500.000 kronor och å andra sidan motionärernas yrkande på 700.000 kronor, drar mycket lätt den slutsatsen, att här föreligger en sådan där typisk statsutskottskompromiss, bakom vilken det inte finns

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

Ang.
understödd af
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

något sunt förnuft utan bara en siffra, som man huggit till på en höft, därför att den ligger precis mitt emellan de två yrkanden, som äro ställda. Jag kan inte erkänna att vad som här är sagt försvagar sannolikheten av, att det förhåller sig på det sättet.

Jag kan förstå, om människor säga: Vi skola överhuvud taget inte ge någon subvention; en person, som vill begagna sig av flygväsendet, får själv betala sin biljett helt enkelt. Detta skulle betyda, såvitt jag förstår, ungefär en hundra procents ökning av nuvarande biljettpris, för att företaget skulle bli ekonomiskt bärigt, och det gick nog inte med den höjningen heller, ty antagligen skulle väl passagerareantalet komma att sjunka och följaktligen biljettpriset behöva bli ännu något högre. Det skulle bli ett kommunikationsmedel, utslutande reserverat för de allra rikaste i samhället. Följden komme också att bli den, att Sverige överhuvud taget inte deltog i någon trafikflygning utan överlämnade detta åt andra länder. Det framgår ju av den här uppsatta tabellen, att övriga länder offra helt andra belopp än vad svenska staten för närvarande gör för flygväsendet, och det kan väl knappast förklaras på annat sätt, än att man där anser det som en nationell hederssak att deltaga i arbetet på detta nya kommunikationsmedels utveckling. Jag tycker uppriktigt sagt, att det finns många nationella hederssaker, som äro sämre än den att på ett viktigt tekniskt område försöka vara med i den allmänna utvecklingen.

Det är sådana skäl som huvudsakligen bestämt mig, då jag ansett det vara befogat att underteckna en motion i detta ämne, och jag kan inte erkänna att vad som anförts däremot är tillräckligt vägande, för att jag skulle behöva fränfalla motionens yrkande. Då den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen överensstämmer med motionen, ber jag här att få yrka bifall till densamma.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Innan kammaren går att fatta beslut, skulle jag vilja besvara med några få ord. Jag vill då för det första konstatera, att riksdagen iakttagit stor försiktighet, då det gällt anslag för det civila flyget. Den för fem år sedan sittande regeringen föreslog ett subventionsbelopp av 700,000 kronor. En kommitté tillsattes då med generaldirektör Juhlin i spetsen, som nedskar detta belopp med 200,000, det vill säga till de 500,000 kronor, som sedermera årligen ha utgått. Oaktat denna nedskärning har ju det företag, som bedrivit denna verksamhet, hållit sin materiel vid en mycket hög standard, och det har ju haft glädjen att i dag få konstaterat, att inga nämnvärda olyckshändelser ha inträffat. Det vore glädjande både för företaget och för staten, om det skulle kunna gå fem nya år tillmötes utan att behöva råka ut för några missöden, men detta är givetvis mycket beroende på den höga standard, som kan upprätthållas i fråga om materiel.

Riksdagen har iakttagit försiktighet, säger jag, och en jämförelse med andra länder visar också, att det är en mycket stor skillnad i avseende å subvention. Tyskland står i främsta rummet med ett subventionsbelopp å 49 miljoner, därefter kommer Frankrike med 46 miljoner, Italien med 9.7 miljoner och England med 8.1 miljoner. Gå vi sedan till de mindre länderna, så träffa vi Polen med 2.6 miljoner, Belgien med samma belopp, Holland med 0.9 miljoner och Sverige med 0.5 miljoner. Även om Sverige således ger den ökning, som nu är ifrågasatt, så komma vi inte upp till vad Holland anslår, nämligen 900,000 kronor.

Jag tycker också, att det företag, som har bedrivit denna verksamhet, är värt en honnör från statens sida. Det bolaget, som här finnes, har redan en gång förbrukat sitt aktiekapital, men så intresserade, som alla varit, har ett nytt aktiekapital kunnat anskaffas, och det vore naturligtvis tråkigt, om in-

tresset skulle belönas på det sättet, att staten gav en så låg subvention, att nya förluster voro givna och utsikten att få nytt kapital därigenom bleve alldeles utesluten.

Det förefaller mig därför vara på sin plats, att riksdagen vid detta tillfälle gav företaget en honnör för det intresse som har visats. Det är ofta på det viset, att om penningmedel skall insättas i ett företag, så gör folk det i allmänhet inte, om de inte kunna vänta den bestämda procenten. Men här har man gjort det av rent intresse.

Sedan är det fråga om, hur stort det kapital skall vara, som staten skall anslå. Här har talats om en summa av 600,000 kronor och herr statsrådet har gått så långt på tillmötesgåendets väg, att han är uppe vid denna summa, 600,000 kronor, ehuru propositionen stannat vid ett belopp av 500,000. Han har redan fått en förebråelse av andre vice talmannen för sin generositet i det fallet, men det förefaller mig, som om han kunde ta den förebråelsen med stort lugn.

Om man ser på det sista årets flygning, som varit betydligt mera begränsad än det program som nu föreligger och på vilken man ändå har förlorat 100,000 kronor, så förefaller det mig vara omöjligt att flyga året runt mellan Malmö och Amsterdam och åtta månader till Helsingfors utan minst samma förlust som hittills eller 100,000 kronor. Från båda hållen kan man åberopa räkneexperter. De som räknat kalkylerna hos luftfartssakkunniga ha varit ingenjör Angström, som är välkänd på området, och doktor Axelsson i järnvägsstyrelsen, också känd för vederhäftighet. Dessa ha förklarat, att beräkningarna äro mycket försiktiga, och de skulle helst sett, att man kunde ha amorterat materielen på något kortare tid för att få ännu större trygghet och säkerhet i den verksamhet, som här bedrives.

Vad som egentligen kunnat göra en ledsn i detta sammanhang, om man efter dagens debatter har anledning att bli det, är herr Roséns uppträdande. Herr Rosén hade egentligen kunnat tänka sig ett anslag på 700,000 kronor, men eftersom »kolonierna» däruppe i Norrland, som han säger, inte blivit påtänkta, så har han stannat vid 600,000 kronor. Jag är överens med herr Rosén om, att man bör söka göra avståndet från Umeå och Luleå till Stockholm något kortare genom en flygmaskin, och jag har vid åtskilliga tillfällen framhållit, att man bör ägna den saken uppmärksamhet. Ingen kan starkare än jag beklaga, att den inte uppmärksammats i utskottets utlåtande. I reservationen kunde man inte göra det, ty den måste tillkomma i sådan hast, att det inte var tänkbart. Men fastän saken inte kommit upp nu, bör man inte lämna utesluten möjligheten för framtiden att göra en utredning om den av herr Rosén önskade flyglinjen norrut. Det skulle vara tråkigt, om hans kamrater nu följde honom, ty det är ju uppenbart, att det är just så långt avlägset liggande orter, som skola hjälpas.

Herr Kvarnzelius, som ju inte är någon alltför stor entusiast för dessa nya kommunikationsmedel, slutade sitt anförande med att läsa ut ur herr Lindblads yttrande, att herr Lindblad nog i själ och hjärta var med om, att man kunde stanna under 700,000 kronor. Om jag får läsa på precis samma sätt i herr statsrådets välvilliga yttrande, så föreföll det mig, som om han hela tiden talade för 700,000. Det är i förhoppning om, att kammaren ansluter sig till uppfattningen om det riktiga med ett sådant anslag, som jag ber att få yrka bifall till den av herr Lindblad m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Örne**: Herr talman! Hela riksdagen är vid denna årstid så oerhört diskussionstrött, att det endast är med största tvekan, som jag här vågar ta till orda. Jag tar också hänsyn till detta faktum och skall inskränka mig till några mycket korta ord.

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)

Från postens synpunkt innebär givetvis den civila flygningen ett mycket stort framsteg, men såsom flygningen hittills varit anordnad här i Sverige, har den endast i mycket ringa utsträckning kunnat tjäna postens intressen. Under sommaren ligger ju affärlivet i vårt land rätt mycket i lägervall. Till den tiden koncentreras semestrarna inom alla olika företag, och förhållandet är ju likadant inom ämbetsverken och inom Kungl. Maj:ts regering, sedan riksdagen har rest hem. Följaktligen är en flygning, som endast sker sommartiden, av relativt begränsad betydelse från postal synpunkt. För posten är det ett intresse, att flygningen utsträcker till året runt för att den skall kunna göra den rätta nyttan. Det slag av flygning, som posten framförallt eftersträvar, är nattflygningen. Det är först när vi få en sådan året runt, som vi kunna nå fram till idealet för postbefordran från Sverige till länderna ute i Västeuropa, så att den post, som avlämnas här på kvällen, följande förmiddag kan utdelas i de stora västeuropeiska handels- och industricentra. Första förutsättningen, för att man skall kunna få en tillfredsställande luftbefordran av posten, är ju emellertid, att det finns ett flyg, ett flyg som är tillräckligt väl tekniskt utrustat och försett med tillräckligt skickligt folk för att kunna upprätthålla trafiken hela året. För närvarande ser jag den stats-subvention, som ges till det civila flyget, huvudsakligen såsom ett bidrag till uppfostran av detta flyg, att kunna fylla betydligt större och betydligt svårare uppgifter än det mäktar för närvarande.

Nu förhåller det sig så, som riksdagens ledamöter känna väl till, att vi här i Sverige ha ett ganska högt porto. Vi ha inte det allra högsta i världen — vårt grannland i väster har fem öre högre porto över lag än vi — men vi stå ändå ganska högt på skalan. Det beror delvis på beräkningen av ekvivalenterna för de internationellt fastställda postavgifterna. Det internationella portot är 25 guldcentimes, vilket förvandlat till svenska pengar blir precis 18 öre. Nu ta vi ut 25 öre på ett vanligt brev till utlandet, och det blir således där ett överskott på 7 öre per brev. Jag har inga kalkyler till hands, men det torde göra någonting sådant som bortåt en miljon om året.

När postverket, som ju är till för att betjäna allmänheten och inte för att dra in stora summor i skatt till staten, ger statsverket 13 å 14 miljoner kronor om året, och delvis kan göra det därför, att man håller ett högt utlandsporto, så förefaller det mig ligga ganska mycket sunt förnuft i, att staten använder en del av dessa medel för att bereda korrespondenterna en snabbare och bättre befordran än hittills. Framför allt måste vi komma upp till en längre tids flygning per år för att kunna nå fram till det förhållande vi åstunda, nämligen att få England, Frankrike, Belgien och Holland att skicka i återfrakt med våra återgående nattmaskiner vanlig post och betala avgift till luftfartsbolaget för detta. Ha vi löst det problemet, så kunna vi när som helst ur ekonomisk synpunkt och utan några nämnvärda uppoffringar gå över till regelbunden nattpostbefordran. Men, herr talman, för att vi skola komma dit, måste vi få en utsträckning till vinterflygning, och vi måste få tillfälle att vidga nattpostflygningen efter hand.

Jag tycker för min del, att reservanternas 700,000 kronor visserligen är en ganska stor summa, men att den med hänyn till vad det här gäller att vinna inte är överdrivet stor. Jag ber därför att få ansluta mig till den av herrar Lindblad och Johan Nilsson m. fl. avgivna reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu föredragna utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan, såvitt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad; samt 3:o)

att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

*Ang.
understöd åt
regelbunden
luftfart m. m.
(Forts.)*

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindblad* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits godkännande av den av honom m. fl. avgivna reservationen, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 170, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lindblad m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 72;

Nej — 49.

Herr **talmannen** yttrade: Jag ber att få meddela kammaren, att vid det sammanträde, som är utsatt till nästa måndag klockan $\frac{1}{2}$ 11 f. m., kommer endast bordläggning att ske av väntade utskottsutlåtanden, att därest de på dagens föredragningslista återstående ärendena inte hinna avverkas vid detta sammanträde, kommer ett sammanträde för sådant ändamål att hållas nästa tisdag klockan 3, och att eventuellt, om så anses erforderligt — varom man först senare i dag kan döma — det även blir ett sammanträde nästa måndag klockan 7 e. m.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition nr 154 med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.*

Genom en den 28 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 154, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att *dels* antaga vid propositionen fogade förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 om understödsföreningar samt förslag till förordning om erkända sjukkassor, *dels* bevilja anslag till sjukkasseväsendets befrämjande och till sjukkassor, som meddela moderskapshjälp, samt *dels* medgiva, att för användningen av förstnämnda anslag skulle gälla grunder, i huvudsak överensstämmande med ett vid

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassaväsendet.
(Forts.)

statsrådsprotokollet över socialärenden för den 28 februari 1930 såsom bilaga fogat förslag till bestämmelser i sådant hänseende.

De i propositionen innefattade förslagen avsågo en omorganisation av det statsunderstödda sjukkasaväsendet.

Propositionen hade hänvisats, i vad den avsåg författningsförslag, till lagutskott samt i övrigt till statsutskottet. Efter överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade den behandlats av sammansatt utskott. Till detta utskott hade jämväl från statsutskottet hänskjutits Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln framställda förslag om anslag till sjukkasaväsendets befrämjande samt till sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd.

Till utskottet hade ock hänvisats följande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 154 väckta motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 267, av herr *Östergren* m. fl., samt

inom andra kammaren:

nr 417, av herr *Olsson* i Ramsta,

nr 443, av herr *Höglund* i Göteborg m. fl.

nr 444, av herr *Höglund* i Göteborg,

nr 489, av herr *Brännberg* m. fl.

nr 490, av herr *Andersson* i Igelboda,

nr 491, av herr *Andersson* i Igelboda, och

nr 492, av herr *Andersson* i Igelboda.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på grund av vad däri anförts hemställt.

A) att riksdagen måtte antaga det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 154 fogade förslaget till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar;

B) att riksdagen, med förklarande att det vid Kungl. Maj:ts proposition nr 154 fogade förslaget till förordning om erkända sjukkassor ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till förordning om erkända sjukkassor;

C) att riksdagen måtte under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar, underavdelningen sjukförsäkring, höja det ordinarie förslagsanslaget till sjukkasaväsendets befrämjande, nu 3,500,000 kronor, med 170,000 kronor till 3,670,000 kronor;

D) att riksdagen måtte medgiva, att för användningen av nämnda anslag skulle gälla grunder, i huvudsak överensstämmande med ett vid utskottets utlåtande såsom bilaga fogat förslag till bestämmelser i sådant hänseende;

E) att riksdagen måtte under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar, underavdelningen sjukförsäkring, till sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd, för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 210,000 kronor;

F) att de i anledning av förevarande proposition nr 154 väckta motionerna I: 267 samt II: 417, 443, 444, 489, 490, 491 och 492, i den mån de icke blivit tillstyrkta eller eljest beaktade genom vad utskottet förut hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Ernfors*, *Strindlund*, *Aronson* och *Gardell* i Gans av angivna orsaker ansett, att utskottet bort hemställa

A) att riksdagen måtte, med avslag i övrigt å Kungl. Maj:ts propositioner nr 154 och 160, under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar, underavdelningen sjukförsäkring, höja det ordinarie förslagsanslaget till sjukkasseväsandets befrämjande, nu 3,500,000 kronor, med 170,000 kronor till 3,670,000 kronor;

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseväsandet.
(Forts.)

B) att riksdagen måtte under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar, underavdelningen sjukförsäkring, till sjukkassor, som meddela moderskapsunderstöd, för budgetåret 1930/1931 anvisa ett extra förslagsanslag av 210,000 kronor;

C) att de i anledning av förevarande proposition nr 154 väckta motionerna I: 267 samt II: 417, 443, 444, 489, 490, 491 och 492 måtte anses besvarade genom vad förut i reservationen hemställts.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Rydén**: I avseende å föredragningen av sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 6 hemställs, att detsamma må företagas till avgörande punktvis med iakttagande, att punkten B behandlas före punkten A; att vardera av punkterna B och A företagas till avgörande på det sättet, att först föredrages det av utskottet tillstyrkta författningsförslaget, där så erfordras paragrafvis, med slutstadgande, ingress, där sådan förekommer, och rubrik sist, varefter utskottets hemställen föredrages; att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfattas utlåtandet i dess helhet; samt att författningstext ej må behöva uppläsa i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

I enlighet härmed föredrogs nu

Punkten B.

Utskottets förslag till förordning om erkända sjukkassor.

1 §.

Denna paragraf lydde:

Registrerad understödsförening, vilken enligt sina stadgar meddelar sjukhjälp och moderskapshjälp i enlighet med vad i denna förordning föreskrives, må på sätt i förordningen sägs antagas till *erkänd sjukkassa*.

Meddelas understöd som ovan avses i den omfattning, som därför i denna förordning finnes särskilt stadgat, må föreningen vid antagandet tilldelas benämningen *centralsjukkassa*.

Annan erkänd sjukkassa än centralsjukkassa benämnes i denna förordning *lokalsjukkassa*.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det är nu tredje gången på kort tid, som frågan om ändrad organisation av vår sjukförsäkring är föremål för kammarens behandling, och jag torde inte behöva erinra denna kammare om att när den sista gången var före, år 1927, så biföll kammaren förslaget. Jag vågar kanske redan från början göra det uttalandet, att det förslag, som Kungl. Maj:t nu underställt riksdagen, undergått en del nog så påtagliga förbättringar i förhållande till det förslag, vartill första kammaren tog ställning år 1927, och detta ligger särskilt på det organisatoriska området, där utan tvivel vissa brister vidlåde 1927 års förslag.

Låt mig vidare också från början säga, att jag är fullt medveten därom, att betänkligheter av olika slag kunna resas emot genomförande av en vidgad

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

sjukförsäkring med ökade åtaganden ifrån statens sida. De stora invändningarna ha väl närmast varit av två skilda slag. Dels gör man gällande, att man skall vänta med varje åtgärd på detta område, tills man kan överblicka hela frågan om den sociala försäkringsorganisationen samt den sociala hjälp- och vårdverksamheten överhuvud taget och under tiden sålunda vänta med att genomföra några s. k. partiella reformer; dels och kanske framför allt tar man sikte på de ökade ekonomiska bördor, som komma att bli en följd av genomförande av det föreliggande förslaget.

Vad angår den första invändningen, så är det min bestämda övertygelse, att något hinder för att nu genomföra reformen beträffande sjukförsäkringen icke behöves anses föreligga, därför att man därigenom skulle befaras föregripa kloka reformer, i den mån sådana kunna komma under övervägande på de andra försäkrings- och vårdområdena. Det har inte heller från något håll kunnat göras gällande, att en anpassning av andra sociala åtgärder på hithörande område skulle besväras därav, att man nu genomför en reform av sjukförsäkringen, vilken ju till sin natur är en grundläggande försäkringsåtgärd, till vilken andra försäkringsåtgärder, såväl vad angår exempelvis moderskapshjälpen, som är föremål för utredning, som invaliditets- och pensionsförsäkringarna, kunna på ett naturligt sätt ansluta sig.

Den andra invändningen om de ökade ekonomiska bördorna är klar, jag behöver inte närmare gå in på den saken. Man har ju självfallet gjort gällande, att under de förhållanden, som nu råda, med en kanske förestående lågkonjunktur, det icke vore klokt att gå in för ett ordnande av sjukförsäkringen, och det har självfallet också uttalats betänkligheter, särskilt ifrån jordbrukarhåll, där man kanske inte kan räkna med annat än att efter en längre övergångstid komma i motsvarigt åtnjutande av de med sjukförsäkringen förbundna fördelarna. Man kan där ha svårare att förlika sig med att nu åtaga sig en börda, som enligt sin natur skulle bli till mest gagn för de mera slutna samhällena, de stadsliknande och industrisamhällena. Jag skall något återkomma till denna fråga.

Efter alla de olika behandlingar, som sjukförsäkringsfrågan har undergått under de sista åren, torde det icke vara erforderligt, att jag nu här i detalj uppehåller mig vid vad det föreliggande förslaget innehåller. Jag skall därför endast i all korthet beröra huvudpunkterna i detsamma.

Som jag nämnde, tar detta särskilt sikte på att söka skapa en god organisation, och detta vinner man genom att ordna lokalkassor och centralkassor, de förra närmast anslutna till de kommunala enheterna, de senare närmast anslutna till landstingsområdena, i vissa fall flera sådana sammanslagna. Emot ett sådant dubbelkasssystem har man gjort den invändningen, att en hel del sjukdomsfall därigenom skulle behöva undergå dubbel behandling, först hos lokalkassan, som enligt det föreliggande förslaget skulle bära en viss del av bördan, och sedan hos centralkassan, som skulle övertaga risken, när man kom över visst antal sjukdagar — i det kungl. förslaget 21, enligt utskottsförslaget 18 dagar. Det är riktigt, att detta kan anses vara en viss olägenhet, men det är en olägenhet, som också kan medföra fördelar. Att man ordnat lokalkasseområden, anslutna till kommunerna, har ju nämligen sin väsentliga fördel däri, att man därmed får områden, som inte äro större, än att man har en så att säga inre kontroll genom att vederbörande ha lättare att hålla reda på varandra. Det är vidare så, att när det gäller sammanhållande av dessa olika lokalkassor, har centralkassan en given organisatorisk uppgift att fylla, och när det gäller för centralkassan att övertaga risken för de mera långvariga sjukdomsfallen, kan detta självfallet också ur kontrollsynpunkt ha ett nog så välgörande inflytande, då man ju har anledning att jämföra verkningarna av sjukförsäkringen inom de olika lokalområdena.

Vidare har man att räkna med de ökade prestationer, som kassorna skulle åtaga sig såsom ersättning för de ökade statsbidrag, med vilka man räknar. Jag skall inte nu här gå in på dessa prestationer, de torde vara tillräckligt väl kända, jag skall endast uppehålla mig något vid den del av prestationerna, som avser, att kassorna även skulle svara för en obligatorisk sjukvård åt de försäkrade. Jag erinrar då om att detta förslag med obligatorisk sjukvård återfinnes även i 1927 års förslag. För min del har jag också däri sett en alldeles påtaglig fördel och har däri också haft att räkna med stöd från de ansvariga myndigheternas sida, som ansett, att man icke enbart borde lita till att de sjuka skulle ha sjukpenning utan även tillse, att de verkligen från början fingo den vård, som man måste räkna med, för att de så fort som möjligt skulle återvinna hälsa och krafter.

Det har på den punkten tydligen uppstått en ökad tvekan ibland dem, som varit tveksamma beträffande hela detta förslag överhuvud taget, i det att man har trott, att det skulle föreligga en som man säger allmän läkaropinion för att sjukvårdsförsäkringen icke borde göras obligatorisk. Detta är emellertid ett misstag. Medicinalstyrelsen har mycket bestämt vid upprepade tillfällen hävdadt vikten av, att de sjuka så fort som möjligt verkligen få vård, och detsamma är förhållandet med centralstyrelsen för Sveriges läkareförbund, som med överväldigande majoritet upprepade gånger gjort liknande uttalanden om nödvändigheten av, att sjukvården sättes in såsom ett väsentligt och nödvändigt moment i sjukförsäkringen. Man lär ju också kunna anse såsom något självklart, att genom att de sjuka på ett tidigt stadium verkligen få vård, eventuellt då också förbunden med sjukhusvård, som även skall införas, där läkaren så anser nödvändigt, skall man kunna räkna med vissa besparingar i det långa loppet. Dels skall en på tidigt stadium insatt sjukvård leda till, att sjukpenningsersättningarna minskas, dels bör man kunna räkna med, att de ersättningar, som kunna komma att utgå för invaliditet, i vissa fall också för pensionsförsäkringen och för fattigvård, i längden skola i gynnsam riktning påverkas därav, att man verkligen effektivt sörjer för att få sjukvården insatt på ett tidigt stadium av en inträffad sjukdom och förlust av arbetsförmåga.

De statsbidrag, som enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle utgå, avses ökade på det sättet, att det s. k. medlemsbidraget skulle höjas från 2 till 3 kronor, sjukdagsbidraget, d. v. s. andelen av sjukpenningen, höjes från 25 till 50 öre — detta är samma förslag som tidigare förelagat. Sjukvårdsbidraget skulle utgå normalt med en tredjedel av kostnaderna; den sjuke själv får betala en tredjedel och sjukkassan betalar två tredjedelar, men hälften av dessa två tredjedelar, d. v. s. en tredjedel, betalas med statsbidrag utom i det fall, då det gäller läkemedel, varvid enligt Kungl. Maj:ts förslag, som av utskottet också i den delen tillstyrkts, man räknat med att den sjuke själv skall betala hälften av kostnaderna. Denna hälft skall även utgå för sådana utgifter, som avse andra sjukvårdande åtgärder, såsom bad, massage och ljusbehandling m. m., där man av erfarenhet utifrån har funnit, att det kan vara särskilt angeläget ur kontrollsynpunkt, att man lade en relativt stor andel av kostnaderna på den sjuke själv.

Det är självfallet av den allra största vikt, och jag kan försäkra, att vid övervägandet av Kungl. Maj:ts förslag den delen av saken har ägnats den allra största uppmärksamhet, att man tillser, att man vidtar nödiga försiktighetsmått för att förebygga missbruk, som eljest kunna insmyga sig, när inte tillräckliga korrekta förekomma, såsom förhållandet synes vara vid den utländska sjukförsäkringen i många fall. De åtgärder, som man i det fallet har att räkna med i Kungl. Maj:ts förslag, äro i första hand vad jag nyss berörde, nämligen den kontroll, som ligger i att lokalkassorna avse relativt begränsade områden, där en så att säga inre kontroll kan upprätthållas, samt att dessa

Ang. det statsunderstödda sjuk-kasseväsendet.
(Forts.)

Ang. det statsunderstödda sjuk-kasseväsendet.

(Forts.)

lokalkassor sedan skola svara för en så pass väsentlig del av kostnaderna, som enligt Kungl. Maj:ts förslag är fallet och som kan beräknas ligga emellan 38.5 och upp till 50 procent för olika delar av de med sjukförsäkringen försäkrade kostnaderna. Där har man sålunda ett incitament till inre kontroll och till korrektiv emot missbruk i sjukförsäkringen, som bör kunna verka nog så återhållande.

Vidare äro speciella försiktighetsmått förbundna med de olika slagen av åtgärder. Beträffande sjukvården har man att räkna med att läkare skola ha funnit vården erforderlig, den sjuke skall, som jag nämnde nyss — och detta är, vill jag säga, den viktigaste delen av dessa försiktighetsmått — betala en tredjedel, i vissa fall hälften, av kostnaden för sjukvården. Därjämte är ett visst minimum stadgat beträffande vården, utöver vilket lokalkassan icke får gå, utan att centralkassan därtill lämnat sitt medgivande. Ytterligare har Kungl. Maj:t i fråga om sjukvårdskostnaderna föreslagit en viss maximering av det sjukvårdsbidrag, som ifrån statens sida skulle utgå till kassorna. På denna punkt har utskottet emellertid avvikit ifrån Kungl. Maj:ts förslag, vartill jag skall återkomma. För sjukhusvården fordras läkarintyg, att sådan vård är erforderlig, och vidare kan man endast räkna med vård på allmänt sjukhus och då på allmän sal enligt kostnaden i hemorten. Slutligen tillkommer på denna punkt, att avdrag på sjukpenningen skall göras för kassans utgifter för vården på sjukhus. Vad beträffar sjukpenningen gäller, att kassan skall vara pliktig att utge sådan allenast vid sjukdom, som medför förlust av arbetsförmåga eller för vars botande den sjuke enligt läkarens föreskrift fullständigt bör avhålla sig från arbete. Det föreskrives en karenstid av tre dagar enligt Kungl. Maj:ts förslag och utskottets; de sakkunniga hade där föreslagit två dagar. Den sjuke skall vara pliktig underkasta sig läkarundersökning, om så påfordras och skall, om läkaren påfordrar det, eventuellt inlägga sig på sjukhus. Vidare är det högst 6 kronor om dagen, som få utgå i sjukpenningar, om statsbidrag överhuvud taget skall kunna påräknas, och slutligen kan kassan för försäkring till högre sjukpenning än en krona föreskriva särskilda villkor för undvikande av överförsäkring.

Jag tror, att man kan våga göra det påståendet, att genom den rad av försiktighetsmått, som man vidtagit och som delvis ligga i organisationen själv, skall man kunna räkna med att de missbruk, som framträtt utomlands under förhållanden, som icke likna dessa, icke skola behöva befaras hos oss, utan man skall ha den översikt och den kontroll över sjukförsäkringens utveckling, som självfallet äro nödvändiga för att förebygga missbruk vid bristande ansvarskänsla.

Nu har emellertid utskottet i Kungl. Maj:ts förslag vidtagit en del ändringar. Jag skall inte här ingå på detaljer i den saken; där det rör ändringar, som jag inte tillmäter någon större betydelse, och detta gäller även den ändring, som avser vad jag nyss nämnde, nämligen förkortande av den tid, lokalkassan svarar för prestationerna, ifrån 21 till 18 dagar. Det medför visserligen någon olägenhet, men den är procentuellt inte av sådan betydelse, att jag anser mig böra uppehålla mig vid den punkten.

Det är däremot två andra punkter, där jag fäster större vikt vid de ändringar, som utskottet har vidtagit, och måste anse det synnerligen angeläget, att kammaren ville på dessa punkter följa Kungl. Maj:ts förslag. Den ena gäller, att man tagit bort den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen, att sjukdagsbidrag icke skall utgå för dag, då medlem eljest av allmänna medel åtnjutit avlöning eller annan ersättning med minst en krona. Jag fäster vikt vid denna punkt därför, att jag anser det vara av mycket stor principiell betydelse, att man icke ifrån statens sida utbetalar en dubbelersättning, sådan som här ifrågasattes av utskottet. Det är visserligen sant, jag erkänner det

gärna, att vissa praktiska olägenheter äro förbundna med att hålla på denna bestämmelse. Den kan verka ojämnt, och jag medger gärna, att den kan verka orättvis i vissa fall, men det finns inte möjlighet att därvidlag komma fram till någon matematisk rättvisa, och de svårigheter, som skulle vara förbundna med kontrollen i detta avseende, äro enligt min bestämda mening överdrivna. Det bör därför vara möjligt att fästa den större vikten vid att man icke utbetalar dubbelersättning i form av statsbidrag eller av allmänna medel överhuvud taget i ett fall sådant som detta. Jag ber på den punkten att få nämna, att andra kammaren har följt Kungl. Maj:ts förslag.

Den andra punkten, som är icke mindre viktig, är den, som gäller maximeringen av statsbidrag för sjukvården. Där hade Kungl. Maj:t föreslagit, att det skulle vara ett maximum av 3 kronor per medlem och år för sjukvårdsbidrag, med en kronas tillägg, där det inbegriper jämväl barn under 15 år, medan man för de fyra norrländska länen, där självfallet sjukvårdskostnaderna på grund av de genomsnittliga längre resorna bli större, skulle höja dessa tre kronor till fyra kronor plus en krona i det fall, jag nämnde, där även barn under 15 år voro delaktiga av försäkringen. Jag ber på denna punkt också att få erinra, liksom när det gällde den av mig nyss nämnda, att 1927 års förslag, som kammaren biträdde, upptog båda dessa av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelser, vilka utskottet nu har strukit, och vad maximeringen angår var den till och med lägre än vad Kungl. Maj:t denna gång ansett sig böra föreslå på grund av den erfarenhet man har angående de verkliga kostnaderna på detta område.

Det är ju så, att kammarens beslut i själva huvudfrågan kommer att fattas i samband med den nu föredragna paragrafen, men jag vill i alla fall uttala den bestämda förhoppningen, att när det sedan kommer till detaljbehandling av förslaget om statsbidragen, kammaren måtte följa Kungl. Maj:t på de båda av mig nu särskilt understrukna punkterna. Jag behöver inte här närmare förklara för kammaren, vad jag berörde i början av mitt anförande, att det på många håll och icke minst inom lantmannagruppen och det parti, som jag har äran företräda, råder en mycket stark tvekan i fråga om de utgifter, som förestå vid genomförande av en reformerad sjukförsäkring. Man är då självfallet böjd att stegra denna tvekan, ifall man antager, att riksdagen inte vill tillmötesgå sådana förslag, där Kungl. Maj:t försökt i ett sammanhang skapa nödiga kontrollåtgärder mot missbruk, varom man ju sett så bjärta redogörelser ifrån andra håll.

Det har om åtgärder av denna art, sociala försäkrings- och hjälpåtgärder av olika slag, ju även i detta sammanhang hörts erinringar av det slaget, att man nu börjat vidtaga så mycket åtgärder för att med statsmedel understödja enskilda, att man slappade deras ansvarskänsla och vande dem vid att lita till statens hjälp vid alla möjliga tillfällen. Det är ganska egendomligt för mig att nu emot detta förslag också få rikta en sådan förebräelse, när jag vet med mig, att jag under de gångna åren, då jag har haft äran företräda socialdepartementet, jag kan väl säga vid så många tillfällen, jag överhuvud taget kunnat utnyttja, själv uttalat denna samma varning och framhållit vädan av att gå för långt i sådan riktning, som jag nu berörde. Men när jag likväl ansett mig, trots den principiella uppfattning jag i detta fall har, böra framlägga sjukförsäkringsförslaget, så ber jag kammaren vara övertygad om, att det har skett i djup ansvarskänsla för vad denna sjukförsäkring skulle innebära, med beaktande av de fördelar, den skulle medföra för vårt folk, och vad den skulle medföra av nytta, när det gäller att så snart som möjligt bringa sådan hjälp åt dem, som blivit arbetsodugliga på grund av sjukdom, att de kunna återtaga sitt arbete. Jag vågar därför tro, att första kammaren nu liksom förra gången skall finna, att sjukförsäkringen är av sådan grundläggande be-

*Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseväsendet.
(Forts.)*

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

tydelse för ordnande av en god försäkringsvård i landet och har en sådan förebyggande verkan, att man med gott samvete kan, även om man i övrigt hyser principiella betänkligheter i fråga om en långt gående hjälpverksamhet med bidrag ifrån statens sida, acceptera det förslag, som Kungl. Maj:t nu efter sorgfälligt överbäggande har framlagt.

Herr Ernfors: Herr talman, mina herrar! Som kammarens ledamöter ha sett av utskottets betänkande, har jag bifogat en reservation till detsamma, och ni torde kanske också ha funnit, att jag står i en föga avundsvärd ställning härvidlag. Först och främst får jag nu vända mig till statsrådet och chefen för socialdepartementet, som jag fullkomligt tror, då han säger, att han har lagt fram sitt förslag under djup ansvarskänsla. Därpå tvivlar jag inte ett ögonblick. Jag tror inte, att han gjort det enbart i egenskap av chef för departementet, utan jag tror, att han har gjort det av själ och hjärta och av intresse för denna sak. Detta kan dock inte hindra, att jag har måst gå emot detsamma, då jag enligt min uppfattning har fullt talande skäl för att opponera mig mot, att ett sådant förslag antages.

Jag och kanske flera med mig kastades nog in i utskottet utan att förut ha deltagit i behandlingen av liknande ärenden och således förut blivit insatta i frågan. Så kom detta förslag i riksdagens sista timme, och utskottsbehandlingen fick forceras på ett sådant sätt, att den enligt min uppfattning inte fick taga den tid i anspråk, som åtminstone för mig erfordrades, för att jag skulle få tillräckligt sätta mig in i ärendet.

Ett grundskäl för den förändring, som Kungl. Maj:t föreslagit, skulle nu vara, att dessa kassors antal för närvarande är för stort, kassorna äro för små, och förslaget skulle avse en koncentration. Ja, det kan nog så vara, en koncentration kan kanske vara nödvändig, men jag tror, att en sådan koncentration lämpligare kan ske genom att man företar den med fri vilja. Den borde ske frivilligt från de nuvarande kassornas sida, i stället för att man på detta sätt — ja, jag får säga *våldför* sig på deras frihet. Som jag nämnde, har jag ingen erfarenhet i behandlingen av denna fråga, jag är inte heller någon sjukkassemann, och om jag skall säga någonting om dessa sjukkassor, så grundar det sig endast på den erfarenhet jag kan ha ifrån den bygd, jag tillhör, och vad jag hört av sjukkassemän i min egen hemförsamling. Där ha vi flera sjukkassor. Om jag inte misstar mig, är det fem stycken, och jag får verkligen säga, att det har alltid under de många, många år, som jag har varit vittne till deras verksamhet, glatt mig att se, med vilket intresse man omfattar sina kassor, rentav med vilken kärlek man har arbetat för dem. Kassornas sammanträden ha minsann inte varit fåtaligt besökta.

Här har det framhållits, hörde jag, i andra kammaren, och jag tror, att det också står i propositionen, att det statsbidrag, som förut har utgått, egentligen är avsett att täcka de kostnader, som de nuvarande sjukkassorna haft för sin verksamhet. Ja, men så har nog förhållandet inte varit i min hemtrakt. Jag kan våga påstå, att där har man så gott som utan ersättning skött kassornas verksamhet och fått använda allra största delen av statsbidraget till att hjälpa de sjuka.

Om nu dessa kassor känna med sig, att de skulle försvagas, tror jag, att de ha så pass mycket ansvarskänsla, att de slå sig ihop på ett sätt, som kan vara nödigt och nyttigt och nödvändigt, och jag tror, att det är bättre, att man i någon mån får behålla sin frihet än att verksamheten ovillkorligen och alltid och i alla fall skall tvingas in i statens tvångströja.

Jag tror också, att man i synnerhet under de sista åren kan ha konstaterat, att anslutningen till sjukkassorna, trots att de ha varit så många, trots att de ha varit så små, har ökats i ganska betydlig mån. Åtminstone tror

jag mig veta, att så har varit förhållandet hemma. Jag tror, att anslutningen stigit betydligt, sedan ett hot kom bort, som fanns för några år sedan, nämligen att man skulle göra hela försäkringen obligatorisk. Jag tror, att kassorna inte hade någon smak därför, och jag tycker mig ha funnit, att sedan detta hot börjat slappna, har verksamheten omfattats med ännu mera intresse av vederbörande än förut.

Jag kan då inte förstå, varför man inte kan låta det få fortgå på samma sätt, då medlemmarna i alla fall själva så önska. Jag fruktar, att om denna lag kommer att träda i tillämpning, blir det en hel del av dessa kassor, som upplösas, och följden blir kanske den, att många i trilska inte gå in i en ny sjukkasse. Således kan hela verksamheten skadas i stället för gagnas. Och jag frågar mig: Hur skall det bli med dessa sjukkassors medel? Jag är själv i min hemtrakt vittne till hur kassorna dock ha skaffat sig ganska bra fonder, och vi behöva bara gå till de sakkunnigas utlåtande här, så skola vi få se, att på landsbygden ha kassorna fonder, som äro tillräckliga för att möta fortsatt verksamhet. Det är egentligen i städerna, som det finns brist. Det finns en sammanställning här på s. 49 rörande vad som erfordras i fondväg dels för begravningshjälp, dels för sjukhjälp. Sammanställningen är utförd för olika städer, och städerna äro sammanförda, och dessutom finns det särskild sammanställning för landsbygden. Det visar sig där, att städernas sjukkassor ha sörgt sämre för sin fondbildning än landsbygden har gjort. I städernas fondbildning fattas enligt denna uppgift 1,514,741 kronor, under det att det på landsbygden finnes ett överskott av 2,066,223 kronor. Detta ger mig anledning till det antagandet, att det nog är städerna, som äro mera i behov av denna förändring än landsbygden.

I vår reservation ha vi påpekat, att vissa utredningar pågå, och att vi för vår del anse, att man borde vänta, tills dessa utredningar äro klara, innan man företar sig någonting i fråga om den nuvarande reformen. Herr statsrådet har själv påpekat dessa saker för en stund sedan och påstått, att man behövde inte invänta dem, utan man kunde gott taga detta förslag. Ja, det må ursäktas mig, att jag är av annan uppfattning än statsrådet. Jag har nämligen den uppfattningen, att när man går att lösa socialförsäkringsfrågorna så är det bäst att ha alla frågorna framför sig och kunna bedöma, vilka det är nödvändigast att taga, och tänka sig för, om man har penningar. I annat fall tror jag, att man upprepar en historia, som jag kommer ihåg från min ungdom. Det var en gubbe, som körde störar i skogen. Han lassade den ena stören efter den andra på vagnen och sade till hästen: »Orkar du den stören, så orkar du den, och då orkar du den också.» Men det gick inte, och sedan fick han lassa av alla stöarna och köra hem tomt. Så kan det gå här också. Ha vi inte penningar, och det är ändå huvudsaken, till att lösa alla dessa sociala frågor, stå vi där och kunna få taga tillbaka steg, som vi förut tagit, och vi kunna bittert och djupt få ångra, att dessa steg tagits.

Det har sagts, att Sverige skulle stå tillbaka i fråga om denna verksamhet för andra länder, men jag undrar, om det är så sant. När vi tänka på hur oerhört mycket det göres i Sverige för sjukvården, tror jag nästan, att man kan säga, att vi stå på ett rätt högt plan. Det kan väl vara tvivel underkastat, om vi inte kunna säga åt de andra länderna, att de få se upp till oss. Jag har här en uppgift, som utvisar, att enbart för sjukhus- och tuberkulosvården betalade stat och kommun 1927 37½ miljoner kronor, hospital, provinsialläkarinstitutioner och sinnesslöanstalter och dylikt oräknat.

Herr statsrådet påpekade, att medicinalstyrelsen har påyrkat, att de sjuka snarast möjligt borde kunna få den vård, som är nödvändig för deras tillfrisknande. Ja, det har den ju gjort, det ha vi sett i handlingarna, men jag undrar,

Ang. det statsunderstödda sjukkasseeväsendet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

om inte numera åtminstone i de flesta trakter i landet en sådan vård beredes dem. Stat och landsting bygga sjukhus och bygga sjukhus i sådan grad, att jag tror, att vi knappast kunna tänka oss, att det skall forceras vidare, men så fort ett sjukhus eller ett lasarett är byggt, så är det fulllagt med sjuka. Det erkänner jag. Men det är därför att så fort som platserna finnas, så skötas numera inte de sjuka hemma, utan de flyttas dit, där de få den bättre vården. Jag tror alltså, att medicinalstyrelsen där inte har så mycken rätt att säga, att vi skola ha ytterligare sjukvårdsanstalter. Jag tror, att om denna utveckling av byggande av sjukvårdsanstalter och lasarett går i samma tempo som hittills, så får kanske medicinalstyrelsen vara nöjd och belåten.

Jag har här en liten uppgift om antalet vård dagar, som det allmänna har bekostat, och det är för 1928 omkring 750,000. Däribland är inte räknad vården av sinnessjuka, men där tillkommer ett oerhört stort antal vård dagar med nedsatt avgift. Detta har dock gjorts från det allmännas sida. Nu har det påståtts, att en sådan här sjukförsäkring kanske skall nedbringa dessa kostnader, men man har nog anledning att draga detta i tvivelsmål.

Herr statsrådet sade i sitt yttrande, att en av de betänkligheter, som resas emot detta förslag, är de ökade ekonomiska bördorna. Ja, detta är en av huvudorsakerna till att jag har reserverat mig mot förslaget. Vi ha haft i vår hand, det ha vi nu litet var sett, en utredning, som visar, att om denna verksamhet skulle genomföras i samma utsträckning som i Danmark, skulle kostnaderna härför vid den tidpunkten, då genomförandet blivit fullständigt, stanna vid ungefär 31,800,000 kronor. Jag undrar, var Sverige till sist skall taga dessa penningar, när vi kanske få en hel del andra saker, som också hänga över, när de nyssnämnda kommittéerna fått fullgöra sina uppdrag och regeringen får anledning att på grund av dessa komma med nya krav.

En nyhet i detta förslag är ju, att läkarvård och sjukvård också skall betalas av sjukkassorna med statsbidrag. Detta gör, att kostnaden i Sverige skall uppgå till omkring 10:50, under det att den i Danmark utgör omkring 7 kronor. Det blir således en väsentligt högre kostnad här än i andra länder.

En betänklig sak, som därvid också framstår, är, detta vill jag påpeka, att vår industri, som i mångt och mycket, kanske i ganska stor utsträckning, måste ombesörja sjukvård åt sina arbetare, säkerligen kommer att avlasta denna börda, om inte alltsammans så åtminstone största delen. Jag har här en uppgift, som innehåller: »Redan 1917 uppskattades av socialförsäkringskommittén en del större arbetsgivares sammanlagda bidrag för dessa ändamål till över 4 miljoner kronor. Bidragen anses numera, fränsett olycksfallsförsäkringen, överstiga dubbla denna summa.» Det är mycket troligt, att industrien avlastar dessa bördor. Jag skall inte närmare gå in på sättet, ty det är så tydligt och klart, hur de skola göra detta, att jag som sagt behöver inte påvisa det och i synnerhet inte för dem, ty de veta nog vilken väg de skola taga för att få statsbidrag.

Sedan finns det vissa detaljer i detta förslag, vilka jag inte heller precis är så nöjd med. Vi ha t. ex. den av Kungl. Maj:t föreslagna karenstiden, som är tre dagar. Dessförinnan skulle jag vilja säga, att här blir det egentligen landsbygden, bondebefolkningen, den jordbrukande befolkningen, som får vara med om att betala industriarbetares och stadsarbetares löner. På landsbygden ha vi också, åtminstone har jag det så hemma med de få arbetare, jag har i mitt jordbruk, så ordnat, att arbetsgivaren bestrider kostnaden för de anställdas sjukdomar på sådant sätt, att när en är sjuk, drager man in på arbetet, så att han slipper få något avdrag från sin avlöning. Antingen får det gå till på det sättet, att den, som sköter om gården, får ligga i under någon timme mer, men också på det sättet, att när kamraterna se, att en är sjuk, äro de så hyggliga, att de taga litet längre arbetstid än de annars äro skyldiga till. Nu kan här-

emot invändas, att när denna lag går igenom, får jordbruket vara så vänligt att föra in sina statkarlar och drängar i sjukförsäkringen, men jag vill säga, att jag tror, att det är lättare sagt än gjort. Jag tror, att det kommer att dröja ännu en generation, innan det är genomfört.

Jag nämnde om karenstiden och påpekade nu allra sist, att här gäller det nog egentligen stadens och industriens arbetare, som skola komma i åtnjutande av denna fördel. Jag vågar bestämt göra det påståendet och hoppas att inte härvidlag bli emotsagd, då jag säger, att deras inkomster och levnadsstandard nu är sådan, att de inte behöva ha bidrag från det allmänna och staten under tre dagars sjukdom. Då jag reserverade mig mot utskottsbetänkandet och yrkade avslag därpå, ansåg jag, att jag inte ville reservera mig punktvis. I annat fall skulle jag ha reserverat mig till förmån för ett förslag, som jag i hastigheten framkastade inom utskottet, nämligen att denna karenstid skulle ha ökats till sju dagar. Jag anser nämligen, att de försäkrade mycket väl kunna vara sjuka i sju dagar utan att falla det allmänna till last. Jag tror, att det inte alls är farligt att införa en dylik bestämmelse. Hade man ökat karenstiden till sju dagar, skulle kanske halva antalet sjukdomsfall ha fallit bort, ty det är ju alldeles tydligt och klart, och det veta vi allihop, att det största antalet sjukdomar är mycket kort.

Sedan har skett en förändring i utskottets förslag. Utskottet har ändrat dagantalet, som lokalsjukkassorna skola ansvara för, från 21 till 18, och det är ingen hemlighet, att detta är frukten av en kompromiss inom utskottet, en kompromiss, som jag för min del varken tyckte om eller fann vara smaklig. Jag tror, att regeringens förslag härutinnan varit mycket bättre. Genom denna sänkning har man, om jag så må säga, lyft bort en del av det intresse, som de lokala sjukkassorna ovillkorligen behöva ha för att kunna fylla sin uppgift på ett tillräckligt sätt. Dessa lokalsjukkassor komma, tror jag, att slappna i denna uppgift, som bör åligga dem, att, om jag så får säga, övervaka de sjuka. Om de ha längre tid, som de få ansvara för, således ha större utgifter för sjukvården, tror jag, att deras intressen i det fallet skulle komma att vara mycket större.

Statsrådet har redan påvisat det enligt hans uppfattning riskabla i att göra de förändringar, som utskottet gjort, så att jag skall inte beröra detta i annan mån än att jag meddelar, att när vi komma till dessa paragrafer, för den händelse förslaget går igenom, skall jag inte underlåta att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag därutinnan, som jag anser vara mycket bättre än utskottets.

Sedan kommer jag till en fråga, som jag finner vara en av de allra mest ömtåliga här och en, som kanske varit en av de förnämsta orsakerna till att jag ställt mig fullständigt avvisande mot förslaget. Det gäller sjukkontrollen. Statsrådet har uttalat, att han hoppades, det de ökade medlemsavgifterna skulle bli en garanti för att medlemmarna själva skulle ombesörja, att kontrollen bleve bättre och att inte samma tråkiga förhållande skulle inträffa, som råder i utlandet. Ja, det vore väl, om så bleve, men jag kan inte underlåta hysa en liten allvarlig fruktan för att vi komma in på samma förhållanden, och jag skall litet längre fram visa, att vi redan äro inne i samma förhållanden, kanske lika tråkiga förhållanden som man har i andra länder. Det är troligen de flesta ledamöter, som inte ha tagit del av vissa siffror från andra länder, vilka siffror visa, hur svårt det är att utöva kontroll över de sjuka, en kontroll som där, efter vad jag tror, i de allra flesta fall får ske efter anställande av kontrollläkare, och för så vitt jag inte läst fel eller är oriktigt underbyggd, håller staten i England dessa kontrollläkare och bekostar deras resor, och de äro tilldelade vissa distrikt som verksamhetsområde. Här är inte alls fråga om sådana kontrollläkare, och därför tror jag, att vi kunna ännu mera riskera att stå inför samma elände som man gör därute.

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

I Norges huvudstad t. ex. hänvisades till kontrolläkare år 1925, 1926 och 1927 respektive 2,353, 2,341 och 2,183 sjuka personer. Av dessa uteblevo 12 à 14 procent ifrån kontrolläkaren. De gingo inte dit, de visste, att det var inte lönt, men de andra härdade ut och gingo, men kontrolläkaren friskförklarade genast 53 à 55 procent och det omedelbart. Av dem, som sedan återstodo, var det 8, som klagade hos kontrollnämnden, och av dessa 8 tillerkändes en ersättning. Om dessa hade erhållit sjukersättning i 21 dagar, skulle kassan för det året fått sig pålagd en kostnad av i runt tal 300,000 kronor. I Tyskland ha 60 à 70 procent underlåtit infinna sig hos kontrolläkarna, i England hänvisades under åren 1925—1927 1,100,000 personer till kontrolläkarna, och därav inställde sig i runt tal 500,000. Av dem blevo 170,000 friskskrivna. Nu har, som det nyss påpekats, statsrådet sagt, att det nog inte är så farligt härvidlag. Det blir bättre. Här har jag ett tidningsurklipp, det är ur Svenska Dagbladet för i dag. Där citerar man ett uttalande, som förekommit i Svenska Morgonbladet av direktören för den stora centralsjukkassan Värfast i Stockholm, doktor Edvard Tegendal. Han säger: »Kassan har nödgats anställa en förtroendeläkare för att hålla uppsikt över de rapporter, som läkarna insända över de sjukkassornas medlemmar, vilka söka dem som patienter. Doktor Tegendal nämner visserligen icke hur många misstag, som blivit begångna, eller hur många simulanter, som blivit avslöjade, men den upplysningen, att under ett år icke mindre än en halv miljon kronor inbesparats i sjukpenning, talar mer än ord.»

Jag har hört sägas, att talet om detta missförhållande, som jag här påpekat, skulle inte vara så mycket att fästa sig vid, därför att medicinalstyrelsen har nog haft sin uppmärksamhet riktad därpå, och Sveriges läkareförening skulle ju ha yttrat sig till förmån för förslaget, utan att säga någonting däremot. Jag vill då i det fallet säga, att på sid. 39 i Kungl. Maj:ts proposition, där det står om medicinalstyrelsens yttrande, visar det sig, att den har uttalat vissa önskemål i tre punkter. Den första är önskvärdheten att förekomma överförsäkring, den andra gäller de försäkrades eget bidrag till läkare och sjukvård. »Den tredje synpunkten», här citerar jag propositionen, »syftar till möjligast effektiva kontrollåtgärder. De sakkunniga hava icke förbisett dessa. Men de sakkunniga borde kraftigare än som skett i motiveringen hava understrukit behovet av sjukförsäkringsorganens kontrollerande verksamhet. För dennas planerande och genomförande liksom ock för sjukförsäkringsverksamhet i övrigt synes läkarefarenhet inom organisationen vara nödvändig.»

Jag tycker, att detta tillräckligt tydligt ger vid handen, att medicinalstyrelsen har haft blicken öppen för den fara som förefinnes just för att simulanter skola kunna komma åt sjukbidrag såväl av vad staten ger som av vad sjukkassemlemmarna lämna. I tidningarna och även eljest har det också syntts på sista tiden, att det ifrån en hel del läkareföreningar kommit fram mycket, mycket skarpa varningar emot just det omtalade missförhållandet. Det har kommit opinionsyttringar från, bland annat, Värmlands läkarförening, som säger så här: »Värmlands läkarförening har vid tvenne tillfällen diskuterat förslaget till ny sjukförsäkringslag och därvid kommit till den bestämda uppfattningen, att förslaget innebär en väsentlig omläggning av nuvarande sjukvårdsförhållanden, vilka i stort sett fungerat väl. Föreningen är av den uppfattningen, att liknande sjukvårdsorganisationer i utlandet lett till synnerligen allvarliga missförhållanden, och är övertygad om att detsamma skulle bli förhållandet hos oss.

Föreningen anser att om förslaget skall antagas, bör det ske åtminstone med följande förändringar: 1) med läkarvården som frivillig prestation för kassorna; 2) med klart angivna bestämmelser om att sjukpenningen icke får över-

stiga viss procent av arbetsförtjänsten; 3) med en karenstid som eliminerar massan av kortvariga sjukdomsfall.»

Där påpeka de just vad jag sade, att den nu ifrågasatta karenstiden av tre dagar måste anses vara alldeles för kort.

Till denna resolution ha ytterligare följande föreningar själva eller genom sina styrelser anslutit sig: Gästriklands, Västernorrlands, Gotlands, Nordvästra Skånes, Blekinge, Nordöstra Skånes, Norrbottens, Östergötlands, Jönköpings, Västerbottens, Jämtlands, Hälsinglands, Älvsborgs och Bohusläns, Kronobergs och Stockholms läns läkareföreningar, Sveriges privatpraktiserande läkares förening samt Sveriges yngre läkares förening.

Särskilt beaktansvärd är den sistnämnda föreningens resolution, då dess medlemmar ju i första hand skulle vinna avsevärda ekonomiska fördelar av den nya lagens antagande. Resolutionen har följande lydelse: »Verkställande utskottet i Sveriges yngre läkarförening instämmer i huvudsak i den av Värmlands läkarförening framlagda resolutionen. Otvivelaktigt kommer ett antagande av det framlagda förslaget till sjukförsäkring att icke oväsentligt stödja läkarnas utkomstnöjligheter, men detta genom honorerande av åtgärder, som delvis ha föga med reell sjukvård att göra. Trots det de yngre läkarnas ekonomiska situation nu är åtskilligt brydsam, är det därför vår bestämda övertygelse att de vid ett allmänt möte, som av olika omständigheter nu ej kan sammankallas, skulle med överväldigande majoritet instämna i detta vårt yttrande.»

Till detta vill jag lägga, att jag tror alldeles säkert att då Kungl. Maj:ts proposition avfattades och lämnades, funnos icke dessa opinionsyttringar, utan de ha kommit efteråt. Men de äro efter min uppfattning ett så pass tungt vägande skäl, att man icke kan bortse ifrån dem, utan måste taga dem icke bara under vederbörlig hänsyn utan måste taga mycket stor hänsyn därtill. Jag är minsann icke den, som vill påstå annat än att vår läkarkår är den mest samvetsgranna, som säkerligen kan uppletas, men även läkare äro människor, och när dessa sjukkasmedlemmar komma och vilja ha intyg, är det nog icke så gott att neka: frestelsen ligger nära till hands att vara litet släpphänt, ty annars blir läkaren hållen för att var fullkomligt omöjlig.

Här har det ju påståtts, att sjukdomsfrekvensen har ökat så mycket. Ja, jag vet icke, vad jag skall säga om det, men nog förefaller det vara ganska märkvärdigt, om sjukdomsfrekvensen skulle ha ökat med de nu så oerhört förbättrade hygieniska förhållanden, som råda. Det är nog mycket, som det brister på landsbygden i fråga om hygien, men i städerna, åtminstone i Stockholm, går det knappast att få en våning, där icke varje arbetarfamilj har sitt badrum och alla möjliga bekvämligheter, så att nog torde åtminstone stockholmarna om några människor kunna hålla kroppen frisk!

Det skulle kunna vara mycket mer att säga i denna sak, men den sena timmen nödvändiggör, att jag icke tager upp tiden så länge. Jag hoppas i alla fall, att kammaren skall ha funnit att då jag reserverat mig, har jag lagt synpunkter på saken, som jag anser vara av den beskaffenheten att jag gott kan stå för den opposition, som jag här gjort. Om det än ej varit möjligt för mig att på bästa möjliga sätt framföra mina betänkligheter emot föreliggande förslag, tror jag dock, att dessa äro i och för sig så pass vägande, att ett avslag å propositionen är lyckligast. Den dag kan komma, då det kan vara gott att påvisa att åtminstone någon röst höjts emot det förslag, som föreligger. Jag tror även, att de ekonomiska konsekvenserna berättiga till en uppmening och en varning till kammaren mot att godtaga det föreliggande förslaget.

Herr talman! Jag skall med dessa enkla ord be att få yrka bifall till den reservation, som jag jämte tre andra ledamöter av utskottet har avlämnat.

*Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.*

(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

Herr Petré: Herr talman, mina herrar! Först ber jag att, med anledning av den siste ärade talarens påstående att man icke haft tillräcklig tid att sätta sig in i och behandla detta ärende, få erinra om, att denna proposition avgavs redan i början av mars månad, vadan sålunda kammarens ledamöter torde haft tillräcklig tid att sätta sig in i ärendet. Därtill kommer ju, att detta är ett ärende, som under senare år upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling. Helt annorlunda förhöll det sig med vanartslagen, som framlades vida senare och som i år för första gången varit föremål för en proposition. Att utskottet börjat först så pass sent som det gjort med behandlingen av nu avhandlade ärende beror på att utskottets ordförande, Hjalmar von Sydow, på grund av sjukdom var frånvarande vid det tillfället, då man tänkt sig börja behandlingen av frågan — vilket jag beklagar — och att man hoppades i det längsta, att han själv skulle kunna leda utskottets förhandlingar.

Jag övergår nu till att med några ord beröra innehållet i reservationen och vad reservanten nu här har anfört. Det framhölls av honom, att den frivilliga sjukförsäkringen har gått så kraftigt framåt under senare åren, att man icke skulle behöva någon ny förordning. Härtill är då att märka, att sjukförsäkringen i vårt land, åtminstone enligt den sista tillgängliga siffran, som är för år 1928, omfattade 14 procent av hela befolkningen, under det att motsvarande försäkring i Danmark omfattade 47 procent av hela landets befolkning, och man får väl ändå säga, att en sjukförsäkring, för att kunna vara till verkligt gagn för befolkningen, bör vara mer omfattande än den nu är i Sverige.

När det i reservationen vidare säges, att de nuvarande sjukkassorna »i stort sett på ett ändamålsenligt sätt motsvara en frivillig social sjukförsäkrings syften», får jag säga, att detta yttrande är något förbluffande, då det ju ifrån alla håll framhållits, att sjukkassornas nuvarande prestationer icke kunna vara tillräckliga. Det kan icke anses tillräckligt, när det icke utgår sjukhjälp under mer än högst 90 dagar av året, ty det betyder, att för långvarigare sjukdomstid bli sjukkasmedlemmarna utan något understöd. Det är ju något, som också under årens lopp ständigt och jämt har framhållits, och jag kan erinra om att själva besparingskommittén föreslog, i det betänkande i frågan som den på sin tid framlade, att kassorna borde förpliktas att lämna sjukhjälp under tre år i följd. Enligt det nu föreliggande förslaget skall sjukpenning utbetalas under två år.

När det vidare göres det påståendet, att en genomgripande omorganisation av sjukkassorna icke torde vara av behovet påkallad, så är detta verkligen ganska egendomligt att höra, då förhållandet ju tvärtom är det motsatta. Reservationens talesman kunde emellertid icke förstå, varför man icke kunde låta den nuvarande organisationen fortfara som hittills, då sjukkassornas medlemmar icke önskade någon ändring — så ungefär föllo hans ord. Detta yttrande stämmer ju icke alls med det faktum, att det från sjukkassehåll under senare år upprepade gånger gjorts framställningar till Kungl. Maj:t, däri framhållits, att det rådande tillståndet på sjukförsäkringens område vore föga tillfredsställande och att åtgärder för en reformering och en vidare utveckling av denna försäkring vore i hög grad påkallade. Det är också detta, som gjort, att denna fråga gång efter annan lagts fram på riksdagens bord, och som gör, att den nu återigen är föremål för riksdagens behandling. Och verkliga förhållandet är ju, att sjukkasfolket enat sig om de riktlinjer, som denna proposition företer.

Jag kommer nu till den invändningen, som i agitationen mot detta förslag tycks ha spelat huvudrollen, nämligen att ersättning för utgifter till läkarvård enligt förslaget skulle bli en obligatorisk prestation. Reservanten var i sitt anförande inne på den tankegången att detta var något, som icke kunde antagas, och det har framhållits, att det icke visat sig vara något större behov härav, då det varit i rätt ringa utsträckning som sjukkassorna bidragit till

sjukvård. Men det är ju detta, som varit den stora bristen i sjukkassornas verksamhet. Enligt vad som upplysts i det utskottsbetänkande, som avgavs förra gången denna fråga var före i riksdagen och som var undertecknat av Hjalmar von Sydow, skulle endast omkring en sjundedel av sjukkassemedlemmarna åtnjuta läkarvård under sjukdom. Det är en visserligen mycket viktig uppgift för sjukförsäkringen att bereda de insjuknade nödig hjälp till eget och familjens uppehälle under sjukdomstiden, men det är icke mindre viktigt att bereda de försäkrade en ändamålsenlig läkarvård, så att sjukdomen så fort som möjligt må bli hävd. Från samhällets synpunkt är, får man säga, just den sistnämnda uppgiften den viktigaste.

Om en person på grund av sjukdom erhåller understöd ifrån den statsunderstödda socialförsäkringen, så bör ju denna hjälp från början vara inriktad på den sjukes tillfrisknande. Det kan icke vara riktigt att man ifrån det allmännas sida nöjer sig med att bereda den sjuke uppehälle under sjukdomen och därefter, utan att taga hänsyn till sjukdomens eventuella botlighet, låter honom övergå till att underhållas av invaliditetsförsäkringen. Det framhölls också i det förra utskottsbetänkandet, att utan att tillsyn och vård av läkare beredes genom sjukkassorna, torde det vara betydande svårigheter att utöva vederbörlig kontroll över att försäkringen icke obehörigen utnyttjas av personer, som ej äro i verkligt behov av understöd.

Alltså har man här utgått ifrån att det vore svårt att få verklig kontroll på att personer icke obehörigen uppbära sjukpenning, därest icke läkare konstaterat, att de äro sjuka. Nu har emellertid på det allra yttersta av dessa dagar ett par läkare börjat högljutt förkunna, att det tvärtom är mycket farligt, att det blir en obligatorisk läkarvård för sjukkassemedlemmar, ty — och det var den siste ärade talaren också inne på — *da* ökas risken för att personer, som icke äro sjuka, komma att tillgodogöra sig sjukpenning. Läkaren — säger man — kommer i en mycket obehaglig situation, ifall han skulle finna, att sjukkassemedlemmar, som anse sig vara sjuka, i själva verket icke äro det och därför icke heller behöva upphöra med sitt arbete. Nu är det ju alldeles riktigt, att det finns personer, som äro inbillningssjuka, som gärna aggravera sina symtom, ofta mer eller mindre omedvetet, och det är klart, att sådana sjukkassemedlemmar bli till ett visst besvär. Men, därför att en del personer gärna aggravera sina symtom, skall man därför beträffande den, som skall ha sjukpenning på grund av sjukdom, frångå den principen, att man tillser att denne också får den läkarvård som behövs för att han fortast möjligt skall bli frisk? För sin del har medicinalstyrelsen bestämt uttalat, att de erfarenheter om den fria läkarvården man har ifrån Tyskland och varom skrivits så mycket, »ej få åberopas såsom skäl mot ett utvidgande av sjukförsäkringen». Medicinalstyrelsen har i sitt utlåtande betonat, att »en god och för de försäkrade lätt tillgänglig läkar- och sjukvård bidrager till att sänka sjukförsäkringens kostnader beträffande sjukpenningen», men på grund av de erfarenheter man har angående missbruk, då det är fri läkarvård och fria läkemedel, har medicinalstyrelsen framhållit, att den sjuke bör bekosta en del av såväl läkarvården som läkemedlen, och i propositionen har ju medicinalstyrelsens förslag på detta område också blivit följt.

Medicinalstyrelsen har vidare anfört, att man får se till att överförsäkring förekommes. Som herr statsrådet redan framhållit, är detta i propositionen beaktat. I 27 § stadgas sålunda, att kassa äger att »för försäkring till högre sjukpenning än en krona i sina stadgar uppställa sådana särskilda villkor, som påkallas för ernående av ett skäligt förhållande mellan sjukpenning samt medlems arbetsinkomst och ekonomiska ställning». Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att enligt förslaget är 6 kronor den högsta sjukpenning, som får utgå, om det skall kunna erhållas statsbidrag,

Ang. det statsunderstödda sjukkasseevidendet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.

(Forts.)

under det att det tidigare kunde utgå statsbidrag för sjukpenning ända upp till 8 kronor. Man har alltså minskat den maximala sjukpenning, som skulle få utgå för att det skall kunna bli statsbidrag.

Vad frågan om kontroll beträffar, så är det verkligen egendomligt att få höra, att kontrollen skulle bli mindre än eljest, därest man är tvungen att gå till läkare. Nu anföres som skäl för en sådan uppfattning, att det kan finnas läkare, som äro mindre samvetsgranna och som kunna skriva ut intyg att personer äro sjuka, fastän de icke äro det. Denna fråga har blivit berörd i propositionen, och därvid framhålles det, att kassan icke nödvändigt behöver gilla ett läkarbetyg. Kassan har rättighet att anställa en förtroendeläkare. Utskottet har i sitt yttrande ytterligare strukit under detta. Om det sålunda skulle inträffa, att det ifrån en viss läkare kommer sjukbetyg under sådana omständigheter, att det kan misstänkas, att det icke är alldeles riktigt därmed, kan kassan genom förtroendeläkaren låta granska dessa intyg, något som vi för övrigt veta redan försiggår, t. ex. i Vänfast, som nyss nämnts. Redan nu förekommer det alltså, att människor av den typen, som gärna vilja ha sjukbetyg, söka skaffa sig sådant, men kassorna ha, som sagt, rättighet att anställa särskild förtroendeläkare.

Jag vill vidare fästa uppmärksamheten på att i de länder, från vilka man har erfarenhet om de nämnda missförhållandena, icke samma regler äro gällande som de, vilka nu här äro föreslagna. Där lämna sjukkassorna helt fri läkarvård, till och med fri specialistvård, men enligt propositionen är det endast till vanlig läkarvård, till den vård en var praktiserande läkare kan lämna, som kassorna äro skyldiga att lämna bidrag — således icke till specialistvård — och den sjuke skall själv betala *en tredjedel*; han får icke helt fri läkarvård utan skall alltid ha en utgift, ifall han behöver läkarvård. Icke heller får sjukkassemedlemmen fria läkemedel, utan skall själv bestrida *halva* kostnaden för sådana.

Då det nu emellertid har framhållits, att uppfattningen bland läkarna på senare tid skulle ha ändrat sig och det som skäl härför anföres, att det från läkarföreningar kommit den ena resolutionen efter den andra med opinionsyttring mot propositionen i fråga, vill jag nämna, att det till utskottet kommit tre sådana skrivelser ifrån läkarföreningar, om jag minns rätt. Det har här av den siste ärade talaren omnämnts ett flertal opinionsyttringar från andra läkarföreningar. Jag vet icke, till vem dessa resolutioner insänts, ty till utskottet synas de icke ha kommit, men det skulle vara intressant att veta, hur många av medlemmarna i dessa läkarföreningar, som verkligen känna detaljerna i propositionens förslag och som veta, vari detta skiljer sig ifrån de regler, som finnas i t. ex. den tyska lagstiftningen. Var och en förstår nog, att dessa läkare landet runt icke haft tillfälle att närmare studera riksdagstrycket i frågan. När alltså den siste ärade talaren säger, att det dock är betydelsefullt med dessa opinionsyttringar, kan jag alls icke biträda denna uppfattning.

De läkare, som haft anledning att taga närmare kännedom om det sakkunnigbetänkande, som legat till grund för propositionen, enär de haft att yttra sig om detsamma, ha också visat sig hava en helt annan uppfattning än den, som tager sig uttryck i alla dessa resolutioner, som på tillskyndan av någon viss regissör under dessa dagar strömmat in — det är nämligen lätt att förstå, att de icke kommit av sig själva, utan äro så att säga beställda.

Centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund har redan från början starkt betonat, hur viktigt det obligatoriska bidraget till läkarvården är. I oktober år 1926 skrev denna läkarförbundets centralstyrelse till Konungen bland annat: »För statsbidrag till kassorna bör fordras, att dessa jämte utbetalning av sjukpenning pr dag även bidraga till de försäkrades sjukvårdskostnader,

där deras sjukvård ej på annat sätt, exempelvis genom arbetsavtal, är ordnad, och anser centralstyrelsen denna senare prestation vara sjukförsäkringens viktigaste uppgift.» Detta motiverades med att »vare sig sjukförsäkringens göres obligatorisk eller icke, så måste staten se till, att den får valuta för sina pengar, då den med så betydande belopp skall bidra till sjukkassornas omkostnader. Det är ur statens synpunkt viktigt, ja, det viktigaste, att de sjuka så fort som möjligt bli friska och arbetsföra.»

Och i yttrande över 1926 års sakkunnigbetänkande yrkade centralstyrelsen för Sveriges läkarförbund i anledning därav, att det föreslogs skyldighet för kassorna att betala två tredjedelar av den sjukets utgifter för vanlig läkarvård, att jämväl sjukhusvård borde ersättas samt vidare att det borde lämnas bidrag till »de sjukas utgifter för vid vården i hemmet oundgängliga läkemedel och enklare sjukvårdsartiklar»; motiverande detta därmed, att »enbart ersättning för läkarvård är i hög grad otillfredsställande». Även i det yttrande, som centralstyrelsen avgav rörande det sista sakkunnigbetänkandet i frågan, står styrelsen alltjämt på samma ståndpunkt. Av dess nio ledamöter var det endast två reservanter, som icke ville vara med om den obligatoriska ersättningen för sjukvård.

Jag anser mig, eftersom det nu påståtts, att det skulle vara en ändrad opinion bland läkarna, böra nämna, att jag i dag talat med sekreteraren i Sveriges läkarförbund och att han för mig därvid förklarade, att de, som avgivit det nämnda utlåtandet, icke ha ändrat ståndpunkt.

I Danmark har man liksom i Sverige en frivillig sjukförsäkring med statsbidrag, men där ha sjukkassemédlemmarna rätt till fullt fri läkarvård och även fri specialistvård. Angående resultatet av sjukkasseeverksamheten där yttrar en läkare uti en artikel i Nordisk Medicinsk Tidskrift — däri han för övrigt redogör för de strider, som där förekommit mellan läkare och sjukkassor — att när man kastar en blick tillbaka på sjukkassornas utveckling, finner man, hur den på många sätt varit en faktor av stor betydelse till främjande av sociala, sanitära och hygieniska förhållanden i landet, och tillägger, att läkarkåren till stor del har äran härav.

Jag för min del har icke mindre hög tanke om de svenska läkarna än om de danska läkarna, och jag är, herr talman, övertygad om, att om nu även denna kammare godkänner det förslag till förordning för sjukkassor, som här föreslås, komma vi att i en framtid kunna säga, att detta även i vårt land medfört så goda resultat som dem vi nu hörde omtalas ifrån Danmark.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norling: Vid båda de senaste tillfällena, då frågan om det svenska sjukkasseeväsendets omorganisation förelegat inför riksdagen, nämligen åren 1926 och 1927, tillhörde jag den meningsriktning, som inte ansåg sig kunna biträda de framlagda förslagen. Huvudsakligaste anledningen härtill var den, att Kungl. Maj:t vid båda dessa tillfällena, liksom nu, förordat en organisationsform, som skulle innebära, att en av de båda viktiga grenarna inom sjukkasserörelsen, nämligen rikssjukkassorna, skulle fullständigt brytas sönder.

Jag menar naturligtvis inte att rikssjukkassorna böra utgöra sitt eget självändamål, men jag ansåg den gången och jag anser ännu i dag, att rikssjukkassorna representera sådana sociala värden, att dessa kassor borde bevaras, när det kan ske utan allvarliga olägenheter för verksamheten överhuvud taget.

Däremot får jag säga, att mina betänkligheter emot de olika förslagen aldrig någonsin ha bottnat i den uppfattningen, att de ökade ekonomiska bördorna skulle bli för tunga att bära. Tvärtom har jag varit med om att motionera om ökat statsbidrag till sjukkassorna. I och för sig är det säkerligen både

Ang. det statsunderstödda sjukkasseeväsendet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassaväsendet.
(Forts.)

rimligt och önskvärt, att statens anslag för detta ändamål ökas, bl. a. därför att grunderna för det nu utgående anslaget ju fixerades så tidigt som år 1910. Och sedan dess har ju penningvärdet sjunkit så pass, att man kan säga, att anslaget nu är mycket lägre än det var vid den tidpunkt, då det först beviljades.

Som kammaren säkerligen erinrar sig, möttes både 1926 och 1927 års förslag av en bestämd och särdeles kraftig opposition från rikskassehålllet. Sedan år 1927 har ju en ny utredning ägt rum, och det nu föreliggande förslaget grundar sig ju väsentligen på resultatet av denna utredning. Det märkliga i den nya situationen är, att de förut oppositionella grupperna inom sjukkasserörelsen nu tyckas ha fallit till föga och äro beredda att acceptera förslaget. Denna omsvängning är enligt min övertygelse ganska märklig i betraktande därav, att utskottet anser sig kunna vitsorda, att detta förslag på sina viktigaste punkter är ganska likt det som förelåg år 1927. Och när rikskassorna och representanterna för denna gren av sjukkasseverksamheten 1927 icke kunde vara med om det förslag, som då förelåg, så har man litet svårt att förstå att de nu kunna vara med om ett i väsentliga avseenden likartat förslag. Nu liksom då upptar förslaget systemet med två olika slags kassor. År 1927 kallades de primärkassor och distriktkassor, nu har man i stället valt att kalla dem lokalkassor och centralkassor, men dessa nya benämningar innebära knappast någon förändring i sak. Nu liksom för tre år sedan innebär den föreslagna organisationsformen att sjukkasserörelsen måste underkasta sig en genomgripande omgestaltning, som kommer att helt och hållet utplåna åtminstone rikskassorna.

Man kan fråga sig vad det är som har inträffat sedan 1927, eftersom rikskassorna, eller åtminstone de ledande männen inom denna gren av sjukkasserörelsen, nu ha låtit sina betänkligheter helt och hållet fara. Antagligen kommer detta mysterium att förbli olöst, åtminstone tills omorganisationen har fortskridit så långt, att det blir tid att besätta de främsta förtroendeposterna inom de nya centralkassorna.

Vid det förhållande, att den mest rörande enighet nu tycks råda inom sjukkasserörelsen, skall jag emellertid icke för min ringa del göra några svårigheter, utan jag är beredd att ge min röst för förslaget. Jag vill emellertid säga, att jag fortfarande känner mig livligt övertygad om att frågan skulle lösts på det bästa och lyckligaste sättet, därest man helt enkelt hade höjt statsbidraget och låtit sjukkassorna bibehålla sin gamla organisationsform, som erbjöd så många beaktansvärda fördelar. Det är företrädesvis av doktrinära skäl, som man inte ansett sig kunna gå den vägen, och några bärande sakskäl för en genomgripande omorganisation har man ju egentligen icke kunnat åberopa. Det är ganska intressant att läsa de skäl, som utskottet anför, och man kan inte undgå att göra den reflexionen, att dessa skäl näppeligen äro ägnade att övertyga någon. Utskottet anför ju bland annat, att »enbart den omständigheten, att under de senare åren tre olika regeringsförslag framlagts i ämnet, för övrigt av tre olika regeringar, utgör i detta hänseende ett talande vittnesbörd».

Jag tycker verkligen att detta icke är något bevis alls för den, som något känner till historien om hur den opinion har fabricerats, som har föranlett framläggandet av alla dessa förslag. Utskottet fortsätter emellertid med att söka identifiera de olika önskemål, som skulle tillgodoses genom en omorganisation. Dessa önskemål kunna i korthet sammanfattas sålunda, säger utskottet: »en mera enhetlig organisation av försäkringen, väsentligt utvidgade prestationer från försäkringens sida, möjlighet till samarbete med övriga socialförsäkringsgrenar men på samma gång en rationell avgränsning mot dessa samt slutligen ökat understöd från statens sida till försäkringen.»

Vad beträffar den mera enhetliga organisationen är det ju uppenbart, att den knappast är nödvändig, och vidkommande de övriga av utskottet anförda önskemålen kan man väl våga påstå, att de skulle mycket väl kunnat tillgodoseas inom den gamla organisationens ram, därest man velat gå den vägen.

Jag har nys erinrat om den överraskande enighet, som synes råda inom sjuk-kasserörelsen inför detta förslag. Men när jag närmare tänker efter är jag benägen att tro, att det i själva verket har uppnåtts enighet endast så till vida, att man inte längre vill fortsätta med att spjärna mot udden. Man har ansett det vara bäst att säga ja och amen, eftersom det ju var uppenbart att de starka krafter, som till varje pris ville en omorganisation, nog skulle förstå att förr eller senare göra sin vilja gällande. Innerst inne känna sig nog ännu i dag många erfarna sjukkassemän övertygade om, att det är en ganska tvivelaktig affär som man ger sig in på när man biträder detta förslag.

Under dessa förhållanden är det inte med någon större hänförelse som jag röstar för förslaget. Men jag anser mig ändå böra göra det, därför att jag tror att det kan vara på tiden att frågan får en lösning, även om jag måste säga att denna lösning uppenbarligen inte är den bästa och mest tillfredsställande lösning, som man skulle kunna tänka sig. Det är ju av värde att det osäkerhetstillstånd, som sedan många år har rått på sjukkasseväsandets område, nu äntligen undanröjes. Och just därför är det, herr talman, som jag för min del kommer att biträda förslaget, ehuru det, som sagt, sker med mycken tvekan och utan någon som helst hänförelse.

Häri instämde herr *Östergren*.

Herr Almkvist: Herr talman, mina herrar! Då jag deltagit inom utskottet i detta ärendes behandling, skall jag be att med några ord få tillkännagiva min ståndpunkt. Jag gör det så mycket hellre som jag även varit på ett eller annat sätt engagerad i behandlingen av sjukkasrefrågan, då den varit föremål för riksdagens prövning vid de närmast två föregående tillfällena: år 1926, då det då framlagda kungl. förslaget fälldes, men direktiv utarbetades för ett nytt förslags framläggande, direktiv som jag för min del tillstyrkte, och vilka kommo att ligga till grund för det förslag, som framlades av den frisinnaade regeringen år 1927. Detta förslag godkändes av denna kammare, men avslogs med några få röster av andra kammaren, och frågan föll därför.

Det nu föreliggande kungl. förslaget bygger i huvudsak på samma grunder som 1927 års förslag, men innehåller, enligt vad herr statsrådet framhöll i sitt anförande och enligt hans åsikt, i organisatoriskt hänseende vissa förbättringar och jämväl i fråga om prestationernas omfattning en del avvikelser.

Herr statsrådet gjorde emellertid anmärkning på att utskottet vidtagit vissa ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, och bland annat vände han sig särskilt mot maximeringens borttagande i fråga om läkarvården och emot att bestämmelsen om att sjukkassa för den medlem, som av allmänna medel åtnjuter annan ersättning med ett belopp, som överstiger en krona, icke skall för sådan person åtnjuta statsbidrag, blivit struken av utskottet. Jag har för min del biträtt dessa båda ändringar. I fråga om upphävandet av maximeringen av statsbidragen till läkarvården har jag gjort det på grund av samma omständigheter, som dikterat min ståndpunkt till frågan om omfattningen av lokalkassornas självrisk. Utskottet har föreslagit, att denna skall omfatta 18 dagar i stället för 21 dagar. Jag har funnit hänsynen till de små kassorna ute i landsorten, och framför allt hänsynen till de små kassorna i den norrländska landsorten, som ha ytterst svårt att bära de riskmoment, som påläggas dem i båda dessa avseenden enligt den kungl. propositionen, kräva denna förbättring. Herr Ernfors anmärkte också särskilt på att utskottet i nu före-

Ang. det statsunderstödda sjukkasseväsandet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseseväsendet.

(Forts.)

varande fall frångått propositionen. Enligt min uppfattning betyder visserligen denna avvikelse i stort sett icke någon avgörande förändring, men den betyder dock så pass mycket, att de små kassorna få vida lättare att reda sig med den risk, som — därest utskottsförslaget bifalles — påläggdes dem. Herr statsrådet nämnde, att om man går in för 21 dagar, medför detta, att ungefär 42.5 procent av hela risken kommer på lokalsjukkassorna. Så är det, och jag vill tillägga, att om man går ned till 15 dagar, innebär detta en nedsättning av risken till 35.1 procent. Med det nu föreslagna dagantalet av 18 kommer riskprocenten sålunda att ligga någonstans mellan 35 och 42, alltså något över 38. Och man torde häruti ha en bestämd garanti för att lokalsjukkassorna skola utöva vederbörlig kontroll med lika stort intresse som om dagtalet sattes till 21.

Den andra avvikelsen är av något mindre betydelse, men det är billighetsskäl som tala för att även den bestämmelsen i Kungl. Majts förslag tages undan. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att denna bestämmelse kommer att drabba synnerligen ojämnt och orättvist mot sjukkasemedlemmar i olika samhällen. Om t. ex. man tänker på spårvägmännens i Göteborg sjukkassa, vars medlemmar äro kommunalt anställda, skulle medlemmarna i denna kassa icke komma i åtnjutande av statsbidrag, medan däremot medlemmarna av spårvägmännens sjukkassa här i Stockholm, där spårvägarna drivas under bolagsform, icke skulle bli utestängda. Under nuvarande förhållanden uppbära kassorna för bl. a. spårvägmännen i Göteborg ett statsbidrag av 25 öre per dag. Efter de nya bestämmelserna skulle rätten till denna tjugofemöring bortfalla, men därjämte skulle också möjligheten att erhålla det högre bidrag, som skulle utgå med 50 öre per dag, undandragas, vilket skulle innebära i jämförelse med nuvarande förhållanden, att denna sjukkassa skulle gå förlust ett bidrag av 5,000 kronor per år, under det att någon förlust av motsvarande beskaffenhet icke skulle drabba kassan här i Stockholm. Det föreligger alltså starka billighetsskäl för att utskottets förslag även härutinnan bifalles.

Då jag i övrigt anser att det nu framlagda förslaget är av den beskaffenheten, att det i stort sett tillgodoser de berättigade krav på koncentration och på ökad prestation, som hittills ha framställts, har jag givit detsamma mitt stöd, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmgren: Herr talman! Jag beklagar att detta viktiga ärende skall förekomma till behandling vid en så sen timme på natten, att första kammarens medlemmar äro trötta och inte orka intressera sig för saken. Jag beklagar det så mycket mer, som ju på sistone en mycket livlig agitation bedrivits inom riksdagen mot förslaget, en agitation, som säkerligen är helt välmående, men enligt min mening icke förnuftig.

Jag skall be att få begränsa mig till några korta anmärkningar ur medicinsk synpunkt — så mycket kortare som jag väsentligen är förekommen av professor Petrén. En av de viktigaste anmärkningar, som herr Ernfors i sitt anförande hade att framställa mot förslaget, var de stora svårigheterna att kontrollera, att de sjuka verkligen äro sjuka, och han exemplifierade med uppgifter och statistik, hur mycket bedrägeri som här kan försiggå. Det är alldeles riktigt, att om personer vilja utge sig för att vara sjuka, kan det vålla svårigheter att kontrollera hur det verkligen förhåller sig. I varje fall behövs det särskilda åtgärder för detta. Men man frågar sig: varför skall detta vara en anledning till att förkasta det föreliggande förslaget? Ty det förhållandet är väl lika under alla omständigheter, att personer, som falskeligen utge sig för att vara sjuka, måste vålla svårigheter för dem som skola försöka kontrollera detta. Den enda skillnad, som detta förslag kan åstadkomma beträffande denna sak, skulle då vara, att sedan den nya organisationen blivit antagen många, många fler komma att tillhöra sjukassorna. Men det kan väl ingalunda anfö-

ras som något argument emot förslaget att det kommer att medföra ökat medlemsantal i sjukkassorna — det är ju meningen med det hela, och det är väl det man strävar efter, bland annat.

Man får ju dessutom säga, att enligt förslaget få sjukkassorna, såvitt jag förstår, ökade möjligheter till kontroll just i det avseende, som herr Ernfors talat om, nämligen genom den bestämmelse, som återfinnes i 24 paragrafen, där det heter: »Erkänd sjukkasse må såsom villkor för sjukhjälps utbekommande föreskriva, att den sjuke skall underkasta sig undersökning, vård och föreskrift av läkare så ock, där läkare funnit det för sjukdomens lyckliga utgång eller för sjukdomstids förkortande vara av betydelse, att den sjuke vårdas å sjukvårdsanstalt, underkasta sig sådan vård.»

Därmed ha kassorna fått en mycket kraftig möjlighet att kontrollera, om vederbörande verkligen är sjuk, nämligen att föreskriva att de icke betala ut någon ersättning, om inte vederbörande lägger in sig på sjukhus. Och där blir det nog lätteligen utrett, om han är sjuk eller inte. Här har således en ökad kontrollmöjlighet i själva verket uppkommit.

Därefter vände sig herr Ernfors mot något som han ansåg vara onödigt, nämligen att man infört en bestämmelse om en sjukvårdande verksamhet, som kassorna skola utöva. Han framhöll i det avseendet att han tyckte, att kommunerna verkligen gjort så storartade ansträngningar för sjukvården genom att upprätta alla våra präktiga sjukvårdsanstalter i landsorten, att det kunde anses vara tämligen nog med detta. Skall man nu, menade han, komma med ytterligare krav?

Men är inte detta ett missförstånd av herr Ernfors? Det är ju här inte alls fråga om att uppföra sjukvårdsanstalter, utan det är fråga om att kassorna skola bidra till de kostnader, som den sjuke har, då han vårdas på sjukvårdsanstalt, och kostnaderna för hans läkarvård. Det är ju en helt annan sak. Detta krav på att kassorna också skola betala ut sjukhjälp till de sjuka har kommit från läkarhåll. Man har från läkarhåll gjort gällande att det inte kan vara rimligt, att staten betalar ut så stora pengar, utan att man verkligen ser till, att de sjuka få någon behandling, precis som professor Petréns för en stund sedan sade. Nu är det nämligen så, att en sjuk, som är medlem av en sjukkasse, kan gå till en läkare och få intyg om att han är sjuk, varefter han inte visar sig för någon läkare och än mindre på något sätt åtnjuter någon sjukvård, förrän det gått så lång tid att han är tvungen att inkomma med ett nytt betyg till sjukkassan. Sälunda har under hela denna tid icke vidtagits någon som helst åtgärd för att förkorta sjukdomens förlopp — för att bli bra, med ett ord. Detta måtte väl vara ett betydande missförhållande, och genom det stadgande, som här införts, är det slut med detta. Kassen har nu rättighet att säga, att den betalar inte ut någonting alls, om inte vederbörande vänder sig till läkare och sköter sig, så att han kan bli bra så fort som möjligt.

Detta anser jag vara en utomordentligt viktig sak i det föreliggande förslaget, och samma ståndpunkt har intagits av läkarnas centrala ledning, som yttrat sig i frågan. De ha just framhållit, att detta är en väsentlig fördel i förslaget, och det anser jag vara alldeles påtagligt.

Slutligen och för det tredje vände sig herr Ernfors emot förslaget, därför att antagandet av detsamma komme att verka demoraliserande på läkarna. Det skulle då verka demoraliserande, förmodar jag, på det sättet, att läkarna skulle komma att skriva oriktiga intyg om att en person är sjuk. Men för de läkare, som göra sig skyldiga till sådant, finns det tillfälle att demoraliseras redan nu. Det enda man kan säga om denna sak är, att antalet personer, som begära sjukbetyg, kommer att ökas, därför att kassamedlemmarnas antal ökas, och då kommer jag återigen till detsamma som jag nyss sade, att man inte som ett skäl mot förslaget endast kan anföra den omständigheten, att antalet personer, som bli

Ang. det statsunderstödda sjukkasseväsendet.

(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.

medlemmar i sjukkassorna, stiger. Det är väl inte någon rimlig anmärkning, då det är just för att få en ökad anslutning som förslaget tillkommit, bland annat.

(Forts.)

Det har på sista tiden från diverse läkarföreningar kommit in uttalanden, som herr Ernfors också här läste upp. Värmlands läkarförening har antagit en resolution, och däri framhölls som dess fordran i första rummet, att den förändringen skulle vidtagas i förslaget, att läkarvården bleve en frivillig prestation för kassorna, således som nu. Men vad de läkare inom läkarkårens centrala ledning, som fått i uppdrag att yttra sig över detta förslag, framhållit såsom ytterst viktigt, det är just att stadgandet att läkarvården endast skall vara en frivillig prestation från kassornas sida ersättes med en bestämmelse om obligatorisk prestation. Det är det alla viktigaste också för läkarna, av de skäl som jag nyss framhöll. De skrivelser, som inkommit från diverse läkarföreningar, bära ju alla prägeln av att vara tillkomna i stor hast, att icke vara synnerligen genomtänkta och icke heller utarbetade av personer, som verkligen försökt att sätta sig in i denna fråga. Jag har deltagit i detta arbete inom läkarkåren sedan flera år, och jag vet stämningen hos dem, som satt sig in i och intresserat sig för ärendet. Den är precis tvärtemot uttalandena från de läkarorganisationer, som här inkommit i sista stund och i största hast.

På detta papper står det också, att särskilt beaktansvärd är Sveriges yngre läkarförenings resolution, »då dess medlemmar ju i första hand skulle vinna avsevärda ekonomiska fördelar av den nya lagens antagande». Och så kommer då resolutionen, som säger bland annat: »Otvivelaktigt kommer ett antagande av det framlagda förslaget till sjukförsäkring att icke oväsentligt stödja läkarnas utkomstmöjligheter, men detta genom honorerande av åtgärder, som delvis ha föga med reell sjukvård att göra.»

Vad är då detta för åtgärder? Såvitt jag förstår, inte annat än åtgärderna att skriva sjukbetyg. Dessa åtgärder att skriva sjukbetyg ha föga med reell sjukvård att göra, säger man, och därför vill man avböja förslaget. Men intyg skriver man ju redan nu! Det är återigen precis samma sak som jag sagt förut: om det blir flera medlemmar i sjukkassorna, komma läkarna att få skriva fler sjukbetyg till sjukkassorna, men det är väl fortfarande ganska orimligt att säga, att detta är något artskit ifrån det nuvarande tillståndet. Det hela blir att de få mer att göra i detta avseende. Därtill ber jag att få påpeka, eftersom herr Ernfors här kom in på förhållandena i utlandet, att vad läkarna utrikes, exempelvis i Tyskland, anmärkt i fråga om det demoraliserande i sjukkassornas verksamhet är, att de skapa ett läkarproletariat, att läkarna bli alldeles ut-sugna av kassorna — således precis tvärtom mot vad som här påstås. Jag kan inte finna annat än att detta Sveriges yngre läkarförenings uttalande är ganska naivt, och det visar att vederbörande inte satt sig in i saken.

Herr talman! Jag kan för min del inte finna annat än att ett förslag sådant som det föreliggande kommer att vara till den största välsignelse för den fattigare befolkningen under sjukdom, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Möller: Herr talman! Jag har tagit mig friheten att begära ordet i denna fråga för att få framföra endast ett par synpunkter. Jag har den uppfattningen, att det nu föreliggande förslaget i själva verket är den viktigaste och för Sveriges folk mest betydelsefulla av alla de frågor, som Sveriges riksdag i år överhuvud taget haft att behandla. Därför måste jag också, liksom den föregående ärade talaren, beklaga att ärendet måst föredragas vid denna tid på natten; det vittnar inte särdeles väl om vår riksdags arbetsmetoder. Men däråt är nu ingenting att göra.

Då den nuvarande regeringens socialminister gick in för att lägga fram ett

förslag till ny sjukkasseorganisation, hyste jag verkligen i mitt stilla sinne den förhoppningen, att denna mycket viktiga fråga skulle kunna lösas i *den nationella samlingens* tecken. Jag får uppriktigt säga, att det tillhör det mera ledsamma som inträffat, att på sista tiden inom det parti, som regeringen representerar, den omsvängning i meningarna har ägt rum, som man kunnat konstatera i andra kammaren, och för vilken herr Ernfors är en ganska energisk talesman i denna kammare. Det skulle nämligen efter min uppfattning verkligen ha hedrat den svenska riksdagen, om den hade kunnat fatta ett något så när enhälligt beslut i denna sak, om man slutligen hade kunnat åstadkomma en samling för att lägga grunden till en ordentlig socialförsäkring i detta land. Ty det är detta som förslaget framför allt innebär.

När jag hörde en av mina partivänner, herr Norling, tala i denna fråga, måste jag säga, att hans kritik vittnar om att han icke fattat vad det i själva verket gäller. Han har inte förstått det centrala i de strävanden, som tagit sig uttryck i detta försök att bygga upp en ny sjukkasseorganisation. Jag bara nämner detta i förbigående — tiden medger icke att jag ingår på någon egentlig argumentation. Men jag vill dock påpeka så mycket som att vi aldrig kunna få till stånd en något så när välordnad invaliditetsförsäkring i Sverige, om vi icke skapa sjukkassor av den eller ungefär samma typ, som skulle skapas enligt detta förslag. Den nuvarande invaliditetsförsäkringen är ju uppenbart undermålig, och vill man inte lösa sjukförsäkringsfrågan, så kommer man aldrig fram till en välorganiserad invaliditetsförsäkring. — Jag tänker naturligtvis inte då på invaliditet till följd av olycksfall, utan på invaliditet, som är orsakad av andra skäl.

Nu är det emellertid ingenting att göra åt, att denna bebådade nationella samling blivit sprängd. Det får man finna sig i. Men nog tycker jag att det skulle vara ganska egendomligt, om riksdagens första kammare, som år 1927 antog ett förslag i princip praktiskt taget likadant beskaffat som det nuvarande, nu tre år därefter skulle förkasta det på grund av en — det vågar jag bestämt säga — i det väsentliga mycket ovederhäftig agitation från läkarhåll — det må vara välmening, som herr Holmgren sade, men den är i varje fall mycket ovederhäftig. Jag vet icke, och jag vänder mig här uppriktigt sagt närmast till medlemmarna av högerpartiet, om man inom detta parti känner till, att den man som i svensk politik bär huvudansvaret för att till sjuk-kassereformen ha knutits anspråken på att som obligatorisk prestation för kassorna även kräva läkarvården, är Svenska arbetsgivareföreningens chef, Hjalmar von Sydow. Jag betraktar det som ett framsteg. Jag har själv år 1926 för riksdagen framlagt ett förslag, som icke upptog detta krav, väsentligen dock icke på grund av de skäl, som nu anföras däremot och som uppriktigt sagt bero på en uppjagad fantasi till följd av en mycket ensidig agitation, byggd på tyskt material, varpå vi inte här ha någon anledning att bygga, eftersom hela vårt förslag är annorlunda konstruerat än hela den tyska försäkringen på denna punkt. Det var ett helt annat skäl: man var rädd för att kassorna, särskilt vad de norrländska kassorna angår, inte skulle kunna bära upp en obligatorisk läkarvård. Dessa betänkligheter hava fått vika först och främst på grund av herr Hjalmar von Sydows insatser. Nu användas dessa betänkligheter av hans partivänner såsom det främsta skälet mot att antaga denna sjukkassereform — utom möjligen det ekonomiska skälet, vilket jag ju kan förstå. Jag får uppriktigt säga, att jag är i högsta grad förvånad över denna omsvängning.

Vad det tyska materialet beträffar, har hela detta material ingen betydelse. I Tyskland är det visserligen obligatorisk läkarvård i en för en viss folkgrupp obligatorisk sjukförsäkring, men den obligatoriska läkarvården är *kostnadsfri*. I Sverige har man från begynnelsen velat förebygga i varje fall allvarigare

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseväsendet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseväsendet.
(Forts.)

missbruk av läkarvården just genom att kräva, att sjukkassorna icke skola bekosta hela läkarvården, utan att de enskilda medlemmarna skola bekosta en del av densamma. Det har gått igen i alla förslag, som här varit framlagda, och varje människa, som vill knyta ett visst självansvar till dessa ting, har accepterat det som en naturlig garanti för att man icke skulle råka ut för missbruk av samma art som i Tyskland. Därmed vill jag naturligtvis inte säga, att missbruk bli uteslutna. De, som ställa det kravet på sådana ting som denna organisation, begära i själva verket, att människorna skola förvandlas från människor till änglar, och så långt kan jag inte sträcka mina anspråk; att skapa det fullkomliga idealet är i varje fall uteslutet.

Jag har nu till denna sak velat knyta endast dessa reflexioner. Jag är personligen övertygad om att, därest första kammaren nu fattar beslut i samma riktning som andra kammaren, innebär det, att Sveriges riksdag år 1930 gör det svenska folket en tjänst större än någon annan som denna riksdag kan göra vårt folk och större än någon annan, som någon riksdag under de sista tio åren har gjort Sveriges folk. Det är de ord, med vilka jag skulle vilja beledsaga det beslut, som jag hoppas, att första kammaren nu kommer att fatta.

I detta anförande instämde herrar *Strömberg, Björck, Wagnsson* och *Schlyter*.

Herr andre vice talmannen: Herr talman, mina herrar! Jag vill visst inte underskatta denna frågas betydelse, utan jag inser likaväl som den siste ärade talaren, att den har en mycket stor betydelse. Men just därför, att frågan har en stor betydelse, är det så mycket nödvändigare, att vi, innan vi fatta beslut, verkligen gå till grunden med undersökningen och penetrera frågan. Eljest synes stämningen här i dag vara den, att sedan riksdagen vid två föregående tillfällen avslagit de sjukkasseförslag, som varit framlagda, så är det nog så, att även om man ser med en viss pessimism på det föreliggande förslaget, man likväl vill hava detsamma i hamn. Man vill knappast undersöka, om det har några svagheter, och man synes obenägen att upptaga till granskning den kritik, som riktats mot detsamma under senaste tiden. Men i det tecknet bör man ej fatta ett så betydelsefullt beslut. Jag är inte liksom herr Möller alldeles övertygad om att man bäst gagnar denna sak genom att nu fatta ett positivt beslut.

Av de talare, som här yttrat sig i denna fråga, ha de flesta haft betänkligheter mot förslaget. När jag hörde herr Norling, tyckte jag, det får jag säga, att premisserna i hans anförande ledde nästan direkt till ett avslag, ehuru han slutade med att yrka bifall. Och även herr statsrådet kunde ju i sitt orienterande anförande här inte gå längre än att han sade, att han hoppades, att de missförhållanden, som man dock har funnit vidlåda sådana här försäkringar i utlandet, här skulle kunna bortelimineras, och han trodde inte — såsom han uttryckte sig — att vådan av sådant skulle behöva bli alltför avskräckande. Men redan detta tyder ju dock på att man inte är så förvissad om att detta förslag är fullt tillfredsställande. Förslaget bygger på de nuvarande sjukkasseorganisationerna och den frivilliga verksamheten likasom ökad anslutning. Men man har om detta förslag antages all anledning att fråga sig huruvida icke den frivilliga verksamheten inom sjukkasseväsendet, som varit till så stort gagn, kommer att minskas, och om icke tillslutningen till kassorna kommer att avstanna. Det ligger en viss fara i att byråkratisera sjukkasseväsendet. Ej heller böra förringas de kritiska anmärkningar mot förslaget, som ha framställts av så många läkarföreningar i landet.

Jag skall nu endast beröra några synpunkter och vill då säga, att därigenom

att man för att komma i åtnjutande av sjukhjälp skall hava läkarintyg, är det inte så säkert, att det blir större garanti än vad nu är fallet för att icke missbruk skola förekomma. Jag tror för min del, att missbruken skulle bli större; sedan man fått läkares hallstämpel på sin sjukdom, har man större rätt att erhålla sjukhjälp, och i den mån sjukhjälp blir av större ekonomisk betydelse — kanske i många fall till och med kommer att överstiga vederbörande persons arbetsinkomst — ligger det ju en viss fara häri. När jag hörde herr Ernfors tala om de kontrolläkare och kontrollnämnder och den organisation, som skulle vara förenad med ett sådant system eller som man i varje fall i utlandet har funnit nödigt att införa, frågade jag mig verkligen, om inte den kontroll, som de nuvarande kassornas egna medlemmar hava utövat gentemot varandra, har varit av större effekt och i varje fall inte kostat så mycket. Jag har till och med hört att en läkare om detta förslag skulle ha yttrat — med vad värde, det må nu stå för honom själv —, att läkarna, som ha till uppgift göra sjuka friska, i många fall komme att få göra friska sjuka. Detta är väl ett för starkt tillspetsat uttryck, men det kan ju ändå ligga något däri.

Ett ytterligare skäl för uppskov med denna fråga är den utredning, som föresiggår inom pensionsförsäkringskommittén. Man bör se till i vad mån man kan lösa dessa försäkringsfrågor jämsides och samtidigt med varandra, och man borde därvid undersöka huruvida inte våra nuvarande sjukkassor med något mindre omfattande av statsmakterna föreskrivna organisationsändringar skulle kunna tillgodose sjukförsäkringen.

Jag skall nu ej uppehålla mig vid att detta förslag kommer att kräva stora kostnader i framtiden. Det är ju givet, att en sjukförsäkringsverksamhet, som skall bli omfattande och effektiv, nog alltid kommer att kosta pengar. Men i vårt land råda dock något olika förhållanden mot i utlandet. Enligt vad här är föreslaget skall ju en stor del av den sjukhjälp, som utbetalas, gå till sjukhusvård och läkarvård. I vissa fall skulle ju hälften av sjukpenningen gå till vederbörandes anhöriga, i den mån han har försörjningsplikt gentemot sådana. Men för närvarande ha ju *alla* medellösa fri sjukvård vid våra sjukvårdsanstalter. Skulle nu de, som komma att ansluta sig till sjukkassorna, känna, att de med sin sjukpenning skulle få betala en stor del av denna sjukvård, tror jag för min del, att det skulle ha till följd, att den frivilliga anslutningen till sjukkassorna minskades. Sådant bör man i varje fall inte förbise, i synnerhet om man tänker sig, att denna sjukförsäkring även i fortsättningen skall vara byggd på frivillighetens grund.

Jag skall nu i denna sena timme avstå från att ingå på åtskilligt av vad här kunde vara att säga. Jag vill dock göra det uttalandet, att om detta förslag nu inte skulle bifallas och om denna kammare i betänksamhetens tecken ger uttryck åt den önskan, att frågan ytterligare skall utredas, skulle jag inte kunna se, att frågan därigenom hade förlorat. Under förutsättning att så skulle bli fallet, vill jag ytterligare understryka vad jag tidigare nämnde, att man bör undersöka, om inte de nuvarande sjukkasseorganisationerna med mindre förändringar än vad här är föreslaget skulle kunna fylla den uppgift, som man nu vill lägga på desamma, och att man skulle kunna våga anförtro dem ett större statsbidrag än vad nu utgår.

Jag yrkar alltså, herr talman, avslag å den föredragna paragrafen.

I herr andre vice talmannens yttrande instämde herr *Carlsson, Carl*.

Herr **Tamm**: Herr talman! Att det föreligger betänksamhet och en stor betänksamhet från mångas håll mot att antaga det föreliggande förslaget, och särskilt då från mina politiska meningsfränders sida, det förstår jag, men jag kan inte underlåta att säga, att jag skulle kunna i viss mån instämma med

Ang. det statsunderstödda sjukkasseväsendet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseväsendet.
(Forts.)

herr Möller däri, att det från min synpunkt sett skulle ha varit lyckligt, om man nu kunde ha löst denna fråga i samförståndets tecken.

Jag förstår ju, att det främst är med hänsyn just till de ganska oberäkneliga ekonomiska konsekvenserna, som motståndet i främsta rummet reser sig. Jag undrar dock, om kanske inte farhågorna i detta fall äro något överdrivna. Man har ju målat upp bland annat i reservationen så farliga perspektiv som att, om anslutningen till dessa sjukkassor skulle bli så stor som t. ex. i Danmark, skulle detta kräva en utgift för staten för detta ändamål av icke mindre än 32 miljoner kronor per år. För att man skall nå därhän kräves dock, att icke mindre än 3 miljoner personer i detta land skola vara anslutna till sjukkassorna. För närvarande är det cirka 900,000. År 1910 var det 600,000. Det är alltså på 20 år en ökning av cirka 300,000. Om man utgår ifrån att ökningen skall bli successivt ungefär densamma, tror jag inte, att risken är så betydande för att utgiftsökningarna skulle bli så farligt stora. Redan nu utgives för sjukkas-sorna årligen ett belopp av 3,900,000 kronor. Förslaget går ut på att för närvarande skulle komma att krävas cirka 8.2 miljoner kronor, alltså en ökning av 4.3 miljoner kronor, och när förslaget i sin helhet bleve genomfört, skulle krävas ytterligare 2 miljoner kronor, d. v. s. sammanlagt en ökning av i runt tal 6 miljoner kronor.

Det har också särskilt framhållits, att detta förslag knappast bör antagas, därför att sjukkassem medlemmarna själva icke skulle vara tillfredsställda med detsamma. Men vi måste dock komma ihåg att här föreligger till synes en — må vara, som herr Norling uttryckte det, delvis kanske nödd och tvungen — enhetlighet från representanterna för de olika kassorna kring förslaget. Vi skola komma ihåg, att här finns det för närvarande icke mindre än 7,000 olika kassor, och det säger sig ju självt, att det vore synnerligen önskvärt och av behovet påkallat, att en rationalisering komme till stånd och kassornas antal nedbringades, och därför behöver verkligen en ny organisation upprättas.

Här har ju också talats om att det särskilt är städerna och kanske industrien, som få mest nytta av förslagets genomförande. I viss mån blir det nog kanske så, men efter vad som har uppgivits för mig skulle även på den rena landsbygden anslutningen till sjukkassorna vara mycket livlig i stora delar av vårt land, särskilt i Östergötland och nere i Skåne.

Vad beträffar herr Ernfors anmärkning, att industrien nog skulle använda detta tillfälle till att avbörda sig en hel del av sina utgifter — om jag inte hörde fel, framhöll han, att detta belopp enligt 1927 års beräkningar uppgick till icke mindre än 4 miljoner kronor och att beloppet nu nästan skulle fördubblats — vill jag säga, att man knappast kan utgå ifrån att industriarbetarna skulle komma att nöja sig med de bestämmelser, som innehållas i detta förslag, nämligen att de själva skulle få betala en tredjedel av kostnaden för läkarvården och även få i andra avseenden en hel del minskade förmåner i jämförelse med vad de nu ha. Jag tror därför, att någon fara i nu berörda avseende icke föreligger. Industrien får nog alltid betala sin andel.

Det har här framhållits en mängd synpunkter för och emot förslaget, som från olika håll redan blivit bemötta, och jag vill här icke ingå på dessa, då tiden är så långt framskriden. Jag vill endast sluta med att säga, att när jag såsom medlem av detta sammansatta utskott har fått penetrera frågorna och fått väga fördelar mot nackdelar, har jag måst säga mig, att detta förslag, sådant det nu föreligger, kan jag för min del med hänsyn till förslagets verkligt stora och viktiga sociala innebörd inte taga på mitt ansvar att rösta emot. Jag vill tillägga, att då jag röstar för förslaget, sker det under den förhoppningen, att om förslaget här antages, de som rösta för detsamma vilja — härvid hänvisar jag till vad herr statsrådet nyss har framhållit — biträda Kungl. Maj:ts förslag i de punkter, i vilka ändringar av utskottet vidtagits. Herr

statsrådet har ju här klart och tydligt påvisat, vilka betänkliga konsekvenser det skulle medföra att genomföra utskottets förslag i dessa punkter. Under förhoppning, att de ifrågavarande ändringarna godtagas i enlighet med regeringens framlagda förslag, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. det statsunderstödda sjukkasseeväsendet.
(Forts.)

Häri instämde herr *Kvarnzelius*.

Herr **Bergman**: Herr talman! Även jag skulle i huvudsak kunna inskränka mig till att instämma i det synnerligen sympatiska anförande, som herr Tamm här har hållit, vari han anslog toner, som påminde om den bärare av samma namn som för några decennier sedan i denna kammare lade i dagen, att en vidsynt uppfattning i fråga om sociala reformer kunde hysas och uttalas inom ramen av en konservativ politik.

Anledningen till att jag begärde ordet var annars, att jag önskade framhålla en synpunkt, som icke har kommit fram under diskussionen, men som jag dock anser vara ganska viktig. Det göres ju i vårt land mycket, och det kommer, som jag hoppas, i framtiden att göras ännu mer för att främja sjukvården. Vad som emellertid är ännu viktigare än sjukvård är hälsovård — ordet taget i den vidsträcktaste bemärkelse, d. v. s. att det vidtages sådana åtgärder inom samhället, att folkhälsan i det stora hela främjas och att sjukdomarnas orsaker i möjligaste mån undanröjas. Nu skola inte herrarna tro, att jag här tänker komma in på någon så kallad käpphäst, utan detta är nu i allmänhet talat. Det gäller inte bara den speciella folkhygieniska fråga, som man kanske väntar att jag skall nämna. Det är icke min mening. Jag ville endast i detta sammanhang framhålla, att det möjligen kan ifrågasättas, om det inte borde företagas utredning om möjligheten att införa ett slags premiesystem i samband med den sociala sjukförsäkringen, ett system, som möjliggjorde för de sjukkassemédlemmar, som icke toge sjukkasornas hjälp i anspråk, därför att de äro friska, att efter vissa år få någon förmån för detta sitt förhållande. Därigenom skulle man stimulera människor till att försöka hålla sig friska och därmed kanske även i någon mån bidra till att avlägsna den fara för simulation, som, enligt vad man här har gjort gällande, skulle kunna föreligga.

Det var endast för att påpeka denna sak som jag tillät mig begära ordet till den framtida kraft och verkan det hava kan — något yrkande kan ju icke nu göras i sådan riktning, och jag ber för övrigt att få tillstyrka bifall till det föreliggande förslaget.

Herr **Hagman**: Herr talman, mina herrar! Då jag tillhört ej blott årets sjukkasseeutskott utan även sjukkasseeutskotten vid 1926 och 1927 års riksdagar, har jag haft anledning att ganska mycket sysselsätta mig med de ting, varom vi nu tala. Förhållandet är, att vid de tillfällen, då denna fråga förut behandlats, hava dessa spörsmål icke förelegat i sådant skick, att man har kunnat säga, att det förefunnits enighet bland sjukkassee folket självt om de linjer, efter vilka reformerna skulle läggas. Under förra sommarens överläggningar bland de sakkunniga, som då voro tillkallade för frågans behandling, kom man emellertid efter mycket besvär och mycket arbete fram till enighet om hur man skulle ernå en annan ordning med avseende å organisationen och prestationerna inom vårt sjukkasseeväsen. Om man nu här i dag skulle fälla det förslag, som här föreligger, kommer resultatet förvisso att bli, att denna fråga på nytt glider ut i försumningen. När jag hörde herr andre vice talmannen här yttra, att man borde sätta i gång en ny utredning i syfte att med mindre ändringar i kassornas nuvarande organisation söka ernå ett högre statsbidrag, måste jag säga, att man måtte inte veta, varom man talar, ty att åstad-

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

komma en lösning av dessa problem genom att vidtaga några mindre ändringar i sjukkassornas organisation är, såsom var och en vet, som trängt in i dessa ting, alldeles omöjligt med hänsyn till de svårigheter, som skola bemästras. Då 1919 års förslag om obligatorisk sjukförsäkring icke ledde till något resultat, har sjukkassefolket så småningom levt sig in i den tankegången, att man borde försöka att med bibehållande av en frivillig försäkring åstadkomma ett resultat. Ser sjukkassefolket nu, sedan tre olika försök här blivit gjorda, att det icke ens denna gång är möjligt att komma till ett resultat på denna väg, kommer förvisso nytt krav att uppställas på den obligatoriska försäkringens genomförande, och då komma de herrar, som i dag tänka rösta för avslag, ur askan i elden, ty det blir en mycket värre historia, både i fråga om organisation och kostnader, att genomföra en sådan i vårt land.

Såsom saken nu ligger, anser jag det för min del meningslöst att gå in på några detaljer. Men jag vill på det bestämdaste uttala den förhoppningen, att vi här måtte kunna åstadkomma ett positivt resultat, så att denna fråga kan bringas ur världen. Den lösning, vartill förslag här föreligger, är så väl genomtänkt, att de invändningar, som här anförts, måste betraktas såsom bagateller i jämförelse med fördelarna av att komma till ett resultat, och jag hoppas därför, att det skall lyckas oss att uppnå ett sådant.

Jag tillåter mig, herr talman, att hemställa om bifall till den föredragna paragrafen.

Herr **Fehr**: Herr talman! Ingenting kunde förvisso vara angenämare än att i dag kunna medverka till en slutgiltig lösning av vår sjukförsäkringsfråga. Visserligen äro ju i vårt land möjligheterna till sjukvård för mindre bemedlade kanske bättre än i de flesta andra länder — vår provinsialläkarinstitution t. ex. torde väl vara i sitt slag ganska ensamstående — men i alla fall finns det brister, som behöfve avhjälpas. Nu är det ju emellertid en gammal regel, att ju mera man ömmar för social lagstiftning och sociala framsteg, dess starkare är plikten att i förväg med kalla ögon granska, om i det föreliggande förslaget kan finnas någonting, som kan vara ägnat att leda denna verksamhet in på ett felaktigt spår. Och det är där, som jag nödgas anmäla, att jag har funnit de anmärkningar, som äro framställda mot förslaget, så pass vägande, att jag i dag inte vågar medverka till dess genomförande.

Jag tänker då på, att det inte finns någon som helst relation mellan arbetsinkomst — alltså inkomst, när man inte är sjuk — och sjukersättning. Jag tänker också på den relativt outhärdliga frågan om statens kostnader. Jag vill dock öppet bekänna, att vore jag övertygad om att förslaget i övrigt är väl fotat, skulle den ekonomiska frågan för mig stå i bakgrunden.

Men jag tänker kanske framför allt på en av de grundläggande frågorna, nämligen den: ger förslaget nödig garanti för att de medel, som av kassorna och av staten komma att satsas, också verkligen komma de behövande till godo och icke dem, som i verkligheten icke behöva hjälpen. Det är där, som jag fruktar, att herr statsrådet har något för mycket bagatelliserat de utländska verkningarna och de erinringar, som från svenska läkare äro framställda.

Enligt det föreliggande förslaget är ju var och en berättigad till ersättning, om han enligt läkares utsago har behov av sjuk- eller läkarvård. Läkares äger han fritt välja. Det finnes icke i förslaget någon regulator, varigenom sjukkassan skulle kunna få den av den ersättningssökande utsedde läkares utsago granskad av en förtroendeläkare. Departementschefen och utskottet ha liksom 1927 års förslag och utskott anvisat den utvägen, att kassan kan vägra betala och i händelse av process i rättegången styrka, att

det åberopade intyget är oriktigt. Jag vågar fråga: är det stora utsikter för en sjukkasse att i en rättegång ett halvt år efter den förste intygsgivarens undersökning bevisa, att intygsgivaren — förtroendeläkarens kollega — då dömdes felaktigt? Jag kan inte se, att sjukkassorna få i sin hand något tillfredsställande medel att hindra de risker, som här ligga så svindlande nära. Hur lätt är det inte för en person, som inte är sjuk men som har behov av en tids vila, att söka sjukhjälp, och hur frestande är det inte för en hygglig människa att också ge det behöfliga intyget, även om han därmed skulle något litet kanske tunna på sitt samvete. Jag fruktar, att om detta förslag nu skulle genomföras, kan den tid komma, då både läkare och försäkringstagare skulle med lika fog kunna ha anledning att säga: »Herre, inled oss icke i frestelse.»

Det har talats om en läkaragitation, som i sista stund skulle hava högljutt gjort sina önskemål gällande. Genom en ren tillfällighet har jag litet grand råkat få se denna högljudda och forcerade opposition inifrån, och jag kan intyga, att där finnes ett varmt intresse och detta intresse gäller enbart de sjuka och det allmänna. Det borde ju dock vara ett gott alibi för dessa läkare, att de tala emot sina egna ekonomiska intressen och mot de rika utkomst-möjligheter, som förslaget skulle ge dem alla. Jag vågar också tro, att dessa läkare ute i landsorten, som visserligen icke äga våra framstående stockholmsläkares specialutbildning och specialskicklighet, dock kunna förtjäna att väl så mycket beaktas som de framstående läkare, som här i dag ha yttrat sig. Det hänger ju nämligen här på den psykologiska blicken på de intygssökande, och just de framstående egenskaper, som utmärka aftonens båda medicinska talare, göra ju, att de icke kunna ha tid att sysselsätta sig med sådana triviala poliklinikfall som dessa intyg.

När jag därför, herr talman, nödgas ansluta mig till reservationen, sker det i den förvissningen, att frågan därigenom icke, som herr Hagman befarade, kommer ut i försumpning, utan i det ärliga och allvarliga hoppet, att frågan därigenom skall komma på rätt bog, så att man inte skall riskera att köra in genom en port, där man skall finna, att man kommit på fel väg.

I detta anförande instämde herr *Johansson, August*, och herr *Pålsson*.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! När herr statsrådet och chefen för socialdepartementet i dag höll sitt inledningsanförande, omförmålde han bland annat, att det väsentligen hade anförts två skäl emot antagandet av nu föreliggande lagförslag. Det ena var lagens sammanhang med andra sociala lagar, som borde genomföras samtidigt med denna försäkring. Det andra skälet var de betänkliga statsfinansiella svårigheter, som kunde uppkomma genom lagens antagande.

Förvisso anser jag för min del dessa båda skäl vägande, men för mig står såsom den största betänkligheten emot lagens antagande något, som statsrådet icke i detta sammanhang anförde, nämligen den här otvivelaktigt föreliggande risken för depravation såväl av vårt svenska folk som av vår svenska läkarkår. Jag tänker visserligen som herr statsrådet högt både om vårt svenska folks ärlighet och likaså om vår läkarkårs oegennytta. Men jag måste fråga mig: kan man lita på att denna motståndskraft, när det är fråga om att till egen vinning skaffa sig fördelar på det allmännas bekostnad, skall vara så stor, att man icke här har att befara samma följder som i andra länder, där man har lagar av väsentligen samma beskaffenhet som det nu föreliggande lagförslaget efter utskottets jämkningar i den kungl. propositionen? Det är dock ett känt förhållande, att man i Tyskland allmänt klagat över en sådan depravation, som har hotat att sprida smitta bland hela folket så-

Ang. det statsunderstödda sjukkasseeväsendet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

väl som bland dess läkarkår och där åstadkommit moraliskt ont i mer än ett avseende. Även om man på grund av vårt svenska folks och vår svenska läkarkårs moraliska ståndpunkt och oegennyttiga kan vänta, att följderna möjligen här icke skulle bli så svåra som i Tyskland och på andra håll, anser jag dock risken i av mig omförmäلت avseende vara så stor, att jag icke, herr talman, kan annat än yrka avslag på det nu föreliggande förslaget.

Herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Vad som under debatten hittills framkommit har, vågar jag säga, icke innehållit några nya synpunkter, som jag kan ha anledning att upptaga till ytterligare bemötande, då jag redan från början ansåg mig böra lägga mitt anförande så att jag upptog de invändningar, som ifrån skilda håll hade framkommit, och som ju under frågans föregående behandling ha haft så rikliga tillfällen att göra sig hörda. Det var därför med en viss förvåning, som jag nu hörde greve Lagerbjelke yttra, att jag upptagit till bemötande tvenne huvudinvändningar men däremot icke den, som han nu anförde, nämligen risken för depravation av vårt svenska folk och vår svenska läkarekår, ifall förslaget genomfördes.

Tydligt har icke greve Lagerbjelke haft tillfälle att åhöra hela mitt anförande, ty jag vågar säga, att detta var en punkt, som jag med alldeles särskilt intresse uppehöll mig vid, då jag framhöll, att jag själv under den tid jag haft att verka i mitt departement haft många tillfällen att uppmärksamma just den risk med socialförsäkring överhuvud taget, som greve Lagerbjelke nu pekade på, men att jag efter ett grundligt övervägande — och jag vågar påstå, att jag allvarligt sökt arbeta mig in i denna fråga — likväl kommit till den uppfattningen, att jag vågat taga på mig ansvaret för att den av greve Lagerbjelke omförmälda risken icke skulle överskrida några äventyrliga gränser. Risken finnes själfallet alltid. Människorna äro icke änglar! Att missbruk alltid kunna förekomma, är själfklart. Frågan är som sagt endast, om de komma att bli så betydande, att man måste stanna tvekande inför dem. Jag kan icke finna, att man från något håll vågar göra det påståendet, att den rimliga gränsen i förevarande fall behöver överskridas.

Alla, som här göra invändningar mot det föreliggande förslaget, glömma liksom nu senast greve Lagerbjelke att tala om, att detta förslag är uppbyggt på helt andra grunder än den tyska sjukförsäkringen. Även en av förslagets ivrigaste motståndare, som med starkt intresse ägnat sig åt att verka för upplysning i denna fråga efter sina synpunkter — en framstående läkare bland mina vänner — har likväl måst erkänna, att detta förslag ju icke överensstämmer med den tyska lagen, men han slutar med att han ändå inte kan tro, att man ens med de åtgärder, som vi här föreslagit, skulle kunna övervinna de risker, som äro förbundna med en sådan försäkring. Jag är för min del övertygad om att man med de föreslagna kontrollåtgärderna av skilda slag och, som jag sagt, främst genom den omständigheten, att de sjuka själva få lämna så väsentliga bidrag, skall kunna känna nödig trygghet. Jag tar själfallet till hjälp i min argumentering, att jag räknar med låt mig säga genomsnittligt en högre standard på det svenska folket och än mer en hög standard på vår svenska läkarekår. Jag räknar också med den inre kontroll inom vår läkarekår, som denna har tillfälle att utöva genom sina sammanslutningar.

Det har talats mycket om kontrolläkare och har redan erinrats av någon talare, att möjligheten att använda sådana kontrolläkare i misstänkta fall icke är sjukkassorna betagen. De kunna, i den mån de finna behov därav, införa sådana. Jag hoppas, att det skall visa sig behöfligt i ett så litet antal fall som möjligt.

Oppositionen har ju emellertid, som jag väntat, inriktat sig på tvenne huvudpunkter, fränsett den av greve Lagerbjelke senast berörda. Man har sagt,

att sjukförsäkringen borde organiseras i samband med övriga försäkringsgrenar. Men det har, såvitt jag kan finna, icke framkommit någon synpunkt, som kunnat ändra den uppfattningen, att sjukförsäkringen, lagd i botten på den sociala försäkringsapparaten, icke kan utgöra något hinder för den tillbyggnad, som man sedan kan hava råd och möjlighet att åstadkomma.

Vad vidare angår själva sjukförsäkringens egen organisation, har det här från någon sida anförts, att man ju skulle kunna bygga på den nuvarande organisationen. Jag tror, att det var herr andre vice talmannen, som hade den synpunkten, att man borde undersöka, om man inte kunde bibehålla den nuvarande organisationen i huvudsak och öka på statsbidraget till den. Detsamma yttra också reservanterna. Jag vill för min del säga, att jag icke skulle kunna förorda en sådan åtgärd, om jag skulle utöva något inflytande på den saken. Med kännedom om den villervalla, som väl för närvarande måste sägas råda inom vår sjukkasseorganisation, tror jag inte, att någon skulle vilja taga på sig ansvaret för att här lägga den till grund för ökade statsbidrag.

Sedan kommer man emellertid till den andra invändningen, nämligen de höga kostnaderna. Somliga synas tro, att den föreslagna organisationen icke skall vara så tilldragande, att den kommer att hålla sjukkassem medlemmarna kvar, utan att sjukkasorna komma att avfolkas för att i nästa drag säga, att kostnaderna komma att växa upp i taket. Dessa två argument låta ju icke rimligtvis förena sig med varandra.

Vad emellertid angår risken för de höga kostnaderna, som skulle kunna växa till tiotals miljoner, tror jag, att man med tämligen stort lugn kan se på den saken. Så fort kommer det ändå inte att gå. Det finnes så många omständigheter, som här tala för att utvecklingen, även om den kommer att gå framåt, dock inte kommer att gå i så raskt tempo, att man hastigt skall bliva ställd inför en så kraftig ökning av utgifterna, som man här sökt utmåla.

Jag skall inte gå in på några vidare detaljer. Till herr Fehr skall jag endast be att på en punkt få säga, att när han anser det som ett fel, att icke sjukersättningen här är ställd i relation till arbetsinkomsten, tror jag, att hans farhågor därvidlag icke äro värda så mycket beaktande, då ju statsbidragen och understöden icke äro så stora. Statsbidragen äro så avgränsade, att de icke skola utgå, i händelse sjukpenningen överstiger sex kronor. I det stora flertalet fall kommer den att vara mindre. Det kommer följaktligen icke att vara så värst lockande.

Ja, herr talman, jag skall inte längre söka övertyga någon i denna fråga. Kamnarens ledamöter komma att efter den prövning de nu och förut haft tillfälle att ägna saken döma var och en efter sin mening. För min del har jag som sagt efter moget övervägande kommit till den ståndpunkten, att man skulle åstadkomma något för landet lyckligt, om man ginge på det förslag, som Kungl. Maj:t har framlagt, och ingenting har här förekommit, som har förmått mig att ändra denna uppfattning. Jag är fast övertygad om att medel som kunna offras för socialförsäkringsändamål icke kunna användas bättre än till att nu söka lägga en fastare grund för vår sjukförsäkring än den vi för närvarande hava att bygga på.

Herr Löfgren: Herr talman! Jag är ledsen att här behöva komma i motsättning till ett par av mina meningsfränder, som i afton uttryckt sin mening i föreliggande fråga. Men det faller av sig självt, att jag som varit med om att utarbete och framlägga det förslag, som vi ofta hava talat om i afton, nämligen den proposition, som framlades för riksdagen 1927, icke gärna kan ställa mig på den ståndpunkten, att det förslag, som nu föreligger och som i sina grunder är detsamma, bör av riksdagen förkastas.

Det har förut påmint om det ogynnsamma öde, som drabbat det förslag,

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseväsendet.
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassväsendet.
(Forts.)

som vi nu debattera. När den regering, jag tillhörde, år 1927 framlade sitt förslag, trodde vi oss hava icke bara riksdagens öra utan även dess stämma, då vi följt de direktiv, som uppdragits av en tidigare riksdag. Det hjälpte icke. Som bekant var det egentligen den omständigheten, att rikssjukkas-
folket icke hade kunnat ena sig med de lokala kassornas representanter, som gjorde, att frågan då föll. Jag vill i förbigående erinra om att representanter för denna oenighet inom de kretsar, som berördes av frågan, också funnos inom det socialdemokratiska partiet. Särskilt min vän herr Hagman, som för en liten stund sedan så varmt talade för förslaget, hörde då till dem som fällde det i andra kammaren.

Nu har man emellertid kommit till enighet inom sjukkas-
sefolket, och då frågar jag mig, huruvida det kan vara så svåra invändningar att göra emot re-
geringens förslag, att vi nu icke skulle kunna komma till ett praktiskt resul-
tat. Vi få ju ändå komma ihåg, att denna fråga räknats till dem, som hava fallit inom vad man kan kalla det neutrala arbetsområdet, där skilda partier hava mötts för att söka komma till en lösning utan att partipolitiska skiljak-
tigheter försvårat en sådan. Det synes mig vara synnerligen olyckligt, om en sådan fråga icke nu skulle få en positiv lösning. De gjorda invändningarna kunna ju inte uttydas på annat sätt än som de obotfärdigas förhinder, ifall de gång efter annan skola anses tillräckligt starka för att fälla hela frågan.

Jag underskattar visst icke de invändningar, som ha gjorts särskilt från de praktiserande läkarnas sida. Tvärtom sätter jag ett betydligt större värde på dem än som framlyst ur en del anföranden här även ifrån regeringsbanken. Men jag vill endast säga, att dessa invändningar komma väl sent. Man måste ju ändå fordra, att de intresserade på det hållet, som så länge haft tillfälle att sätta sig in i det förslag, som vi behandla, tidigare borde ha kommit med sina anmärkningar. Hur vägande de än må vara, höra de till den, vilkas vikt och betydelse man så här i sista stund kanske ändå har litet svårt att be-
döma.

Kärnpunkten i de invändningar, som hava gjorts, har ju gällt kombinationen mellan å ena sidan den obligatoriska sjukvården och å andra sidan det fria läkarvalet. Det är obestridligt, att den obligatoriska sjukvården har sina för-
delar, såsom här påpekats, men det kan icke förnekas, att rätten för den sju-
ke att fritt välja läkare med denna kombination kan giva anledning till miss-
bruk. Så snart man inför obligatorisk sjukvård, framträder läkaren, eller bör han framträda, snarast som en förtroendeman för sjukkassan, särskilt som den ju har att röra sig med offentliga medel, med bidrag av vilka ersätt-
ning lämnas till till den sjuke och vård utövas. Man skulle sålunda när-
mast tänka sig, att man för att få åtnjuta sjukvård skulle vara skyldig att vända sig till en av kassan anvisad läkare. Nu har man emeller-
tid gått in för den motsatta principen. Därmed vore förenligt, att användning av den »kontrollläkare», som man talat om, skulle bliva regel, så att det för rätten att åtnjuta ersättning skulle behövas intyg av en läkare, vilken vore så att säga legitimerad av kassan, även om den sjuke sedan hade rätt att vårdas av eller att konsultera vilken läkare man ville. Men en sådan anordning kom-
me måhända att kosta för mycket pengar och medföra för mycken omgång, och man får därför bestämma sig för det ena eller andra. Under flera år ha vi icke tänkt på att lägga förslaget på annan bog än att den sjuke skulle fritt få välja läkare och att man på grund av att samma princip följts även nu skulle förkasta förslaget, vore enligt min mening ändå att gå litet för långt i för-
siktighet.

Jag vill som herr Norling säga, att det nuvarande osäkerhetstillståndet är sådant, att man har de största skäl att söka komma ut ur detsamma. Jag vill också citera ett yttrande av en annan talare — jag tror, att det var herr Hag-

man — som sade, att vi något så när veta vad vi få med detta förslag och kunna överblicka de olägenheter det kan medföra. Men om det faller, veta vi icke, om vi icke i framtiden bliva underkastade en obligatorisk försäkring, som åsamkar oss mycket större kostnader, än som skulle följa av det här föreliggande förslaget.

Jag hoppas sålunda, att de praktiserande läkare, som med allt skäl ömma om sin kärs anseende och för dess medlemmars renlevnad, också skola veta att utöva en viss kontroll över sina kolleger och att denna kontroll inifrån, som herr statsrådet berörde, även den skall vara en god garanti emot missbruk. Jag håller också med statsrådet därom, att själva förslaget innefattar en del dylika garantier. Särskilt får jag därvidlag hänvisa till de speciella anordningar och bestämmelser, som den kungl. propositionen i motsats till utskottsförslaget innehåller. För min del får jag därför, herr talman, förklara, att jag kommer att giva min röst åt förslaget, men att jag bestämt anser, att med avseende på de skiljaktigheter, som finnas mellan utskottets förslag och den kungl. propositionen, organisationen bör genomföras i enlighet med den kungl. propositionens innehåll.

Herr Holmgren: Herr talman! Eftersom herr Fehr vände sig mot mig, skall jag be att i korthet som svar på hans anmärkning få säga, att de som icke äro sjuka icke i nämnvärt större utsträckning än nu komma att vända sig till läkare, om detta förslag genomföres. Jag kan inte se, att det ger den ringaste anledning därtill.

Greve Lagerbjelke: Herr talman! Med anledning av socialministerns bemötande av mitt yttrande, vill jag till en början säga, att jag verkligen åhörde hans anförande. Jag vill gärna medgiva, att han i senare delen därav ingick på den av mig berörda frågan, men jag tror, att det justerade protokollet kommer att utvisa, att när socialministern började sitt anförande, yttrade han bokstavligen, att mot förslaget två huvudskäl hava anförts. Det var de av mig åberopade, dels organisationens sammanhang med andra frågor och dels de finansiella frågorna. Sedermera yttrade han sig om den av mig berörda frågan, men det må vara mig förlåtet, om jag med hänsyn till den plats i efterhand, som han skänkte den frågan, drog den slutsatsen, att han ansåg den hava en tämligen underordnad betydelse i jämförelse med de av honom anförda huvudskälen.

Herr Ernfors: Herr talman! Bara ett par ord. Jag skall inte ingå i någon polemik med herr Holmgren, som egentligen vände sig mot sina meningsfränder. Men herr Petrén fällde ett yttrande, som jag inte kan låta stå oemotsagt. Det gällde de läkareuttalanden, som jag här har uppläst. Han fränkände dem kanske icke all betydelse, men det var icke långt därifrån, och han nämnde något om att de skulle vara beställda. Jag får försäkra, att jag aldrig har beställt några. Jag har fått detta material från tidningarna. Delvis har det för övrigt kommit utskottet tillhanda, och därifrån har jag också hämtat en del.

Jag får säga, att jag har större förtroende för våra läkare än att jag så vill bagatellisera deras uppfattning. Om inte min bankkamrat har samma förtroende för sina kolleger, beror det kanhända på att vi här varit i olika ställning. Han har varit läkare, men jag har varit patient och haft fullt förtroende till vad läkarna sagt.

Herr Petrén: Jag har aldrig på något sätt antytt, att herr Ernfors skulle beställt de resolutioner, som strömmat in. Men det är väl alldeles klart, att

*Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kasseväsendet.*
(Forts.)

Ang. det
statsunder-
stödda sjuk-
kassaväsendet.
(Forts.)

det från något håll tagits initiativ till dessa resolutioner, när de under loppet av några få dagar kommit in från olika delar av landet.

Vad jag yttrat är, att jag icke kan tillskriva innehållet i dessa resolutioner så stor betydelse, då det är uppenbart, att det stora flertalet av medlemmarna i vederbörande läkareföreningar icke haft tillfälle taga del av innehållet i den kungl. propositionen, vilken ju, som herr statsrådet här framhållit, innehåller helt andra regler än de på detta område i Tyskland gällande.

Till sist vill jag framhålla, att det inte är någon enhällig läkareuppfattning, som de givit uttryck åt, vilka bedrivit agitationen i denna fråga, även personligen inom riksdagshusets murar, ty som jag nämnde, står fortfarande flertalet av medlemmarna i centralstyrelsen för svenska läkareförbundet, vilka haft anledning att närmare sätta sig in i denna fråga, på samma ståndpunkt som förut och äro alltså för den kungl. propositionen.

Jag har med anledning av herr Ernfors' yttrande velat fastslå detta.

Herr Fehr: Vi ha i alla fall avancerat en bit. Herr statsrådet sade i sitt inledningsanförande om läkaropinionen egentligen bara det, att de ansvariga läkarmyndigheterna äro alldeles ense i att tillstyrka förslaget. Nu ha vi dock fått klart, att det stora flertalet läkare i landet — tjugu föreningar av tjugua-åtta — äro av motsatt mening.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av den under behandling varande paragrafen samt vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på paragrafens godkännande, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ernfors* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 1 § av sammansatta stats- och andra lagutskottets i utlåtande nr 6 framställda förslag till förordning om erkända sjukkassor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås nämnda paragraf.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 56.

Med anledning av omröstningens utgång föredrogos nu i ett sammanhang

Övriga delar av utskottets förordningsförslag.

Herr andre vice talmannen: Jag hemställer om avslag på dessa paragrafer.

Efter härmed slutad överläggning avslogos ifrågavarande delar av förordningsförslaget.

Utskottets hemställan i punkten B.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar.

Avslogs på yrkande av herr *andre vice talmannen*.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens föregående beslut.

Punkten C.

Såsom förut angivits hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte under femte huvudtiteln, avdelningen sociala verk och inrättningar, underavdelningen sjukförsäkring, höja det ordinarie förslagsanslaget till sjukkasseväsandets befrämjande, nu 3,500,000 kronor, med 170,000 kronor till 3,670,000 kronor.

Herr **Ernfors**: Herr talman! Jag hemställer, att ifrågavarande punkt godkännes med det tillägget, att anslaget må utgå efter nu gällande grunder.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt med det tillägg, att för anslagets användning skulle gälla oförändrade grunder.

Punkten D.

På yrkande av herr *andre vice talmannen* avslogs utskottets hemställan.

Punkten E.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten F.

Kammaren beslöt, att de i anledning av förevarande proposition nr 154 väckta motionerna I: 267 samt II: 417, 443, 444, 489, 490, 491 och 492 skulle anses besvarade genom kammarens föregående beslut.

Föredrogs ånyo sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 160 med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal.

I en den 28 februari 1930 dagtecknad proposition, nr 160, vilken hänvisats till lagutskott samt efter överenskommelse mellan andra lagutskottet och statsutskottet behandlats av sammansatt utskott, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal.

Det i propositionen nr 160 framlagda författningsförslaget sammanhängde med de i Kungl. Maj:ts proposition nr 154 innefattade förslagen rörande reformering av det statsunderstödda sjukkasseväsandet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt, att förevarande proposition nr 160 måtte av riksdagen bifallas.

Första kammarens protokoll 1930. Nr 38.

*Ang. det statsunderstödda sjukkasseväsandet.
(Forts.)*

Ang. viss ändring i lagen om försäkringsavtal.

Ang. viss
ändring i
lagen om
försäkrings-
avtal.
(Forts.)

Herr **andre vice talmannen**: Jag hemställer, att kammaren måtte avslå utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att därunder annat yrkande ej förekommit, än att vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Då tiden nu var långt framskriden, beslöts på framställning av herr talmannen att behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till ett annat sammanträde.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kommunalstyrelse på landet m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om församlingsstyrelse m. m. ävensom i ämnet väckta motioner; samt

statsutskottets utlåtande, nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa i samband med 1927 års skolreform stående frågor m. m. jämte åtskilliga i ämnet väckta motioner.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.19 på natten.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 26 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 10.30 f. m.; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Justerades protokollet för den 20 innevarande månad.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 30—32.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 160, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för tillfälliga hjälpåtgärder för lindrande av nöd m. m. bland befolkningen i Norrbottens län, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 171—177, bevillningsutskottets betänkanden nr 35 och 36 samt bankoutskottets utlåtanden nr 53 och 54.

Vid föredragning av bankoutskottets memorial nr 55, angående ersättning åt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av visst ärende, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 89—92 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11.

På framställning av herr andre vice talmannen beslöts att konstitutionsutskottets utlåtanden nr 30—32 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan till kammarens sammanträde onsdagen den 28 i denna månad.

Anmälades och bordlades

sammansatta andra lag- och jordbruksutskottets memorial nr 3, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. m.; samt

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till det svenska jordbrukets stödjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för mejerihanteringens och smörexportens befrämjande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för befrämjande av jordbrukets kreditkasserörelse jämte i ämnet väckt motion; och
nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 131 angående anslag till befrämjande av lantmännens andelsrörelse jämte i ämnet väckt motion.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 10.45 f. m.

In fidem
G. H. Berggren.